



การทำประกันชีวิตเพื่อเป็นมรดกกับความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ
LIFE INSURANCE AS AN INHERITANCE AND SUFFICIENCY OF SAVINGS AFTER RETI
REMENT



อธิพันธ์ วรรณสุริยะ

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2561

การทำประกันชีวิตเพื่อเป็นมรดกกับความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ



ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

สำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

LIFE INSURANCE AS AN INHERITANCE AND SUFFICIENCY OF SAVINGS AFTER RETIREMENT



A Dissertation Submitted in partial Fulfillment of Requirements
for DOCTOR OF PHILOSOPHY (Philosophy(Economics))
School of Economics and Public Policy Srinakharinwirot University

2018

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การทำประกันชีวิตเพื่อเป็นมรดกกับความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ
ของ
อติพันธ์ วรรณสุริยะ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล เสงี่ยมพัฒนา) (รองศาสตราจารย์ ดร.ยุพธนา เศรษฐ
ปราโมทย์)

..... ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรวัฒน์ เจริญ
สถาพรกุล)

ชื่อเรื่อง	การทำประกันชีวิตเพื่อเป็นมรดกกับความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ
ผู้วิจัย	อิทธิพันธ์ วรรณสุริยะ
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2561
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวิมล เสงพัฒนา

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิต แรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกผ่านการทำประกันชีวิต บทบาทของการทำประกันชีวิต โดยใช้แบบจำลองของ Heckman และวิเคราะห์สถานการณ์เงินออมหลังเกษียณอายุของคนในวัยทำงาน ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้เงินออมหลังเกษียณอายุเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบโดยใช้แบบจำลองโพรบิต ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา รายได้ จำนวนหนี้สิน ระดับความรู้พื้นฐานทางการเงิน ความต้องการมรดก และการทำงานในระบบ เป็นปัจจัยที่เพิ่มโอกาสในการทำประกันชีวิต ส่วนปัจจัย อายุ รายได้ จำนวนหนี้สิน การมีบ้านเป็นของตนเอง ความรู้พื้นฐานทางการเงิน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต แต่จำนวนบุตรมีผลทางลบ ส่วนสถานการณ์การใช้เงินออมหลังเกษียณอายุของคนในวัยทำงานพบว่า คนวัยทำงานร้อยละ 68.20 มีความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ ปัจจัยที่มีผลทางบวกที่ช่วยเพิ่มโอกาสในการมีเงินออมหลังเกษียณคือ ระดับการศึกษา อายุที่คาดว่าจะเกษียณ อาชีพ รายได้ และมูลค่าที่ดิน คนทำงานนอกระบบจะมีปัจจัยระดับการศึกษา อายุที่คาดว่าจะเกษียณ รายได้ มูลค่าที่ดิน ที่มีผลทางบวกต่อการออมเพียงพอหลังเกษียณ แต่มีเพียงปัจจัยอายุที่คาดว่าจะเกษียณกับมูลค่าที่ดินที่มีผลสำหรับผู้ทำงานในระบบ ปัจจัยทัศนคติต่อการมรดกส่งผลให้บุคคลต้องการทำประกันชีวิตได้เป็นหลักประกันทางเศรษฐกิจแก่บุตรมากกว่าการทำประกันชีวิตไว้เพื่อเป็นเงินออมหลังเกษียณอายุ จากผลการวิจัย ภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการจ้างงานผู้อายุเพิ่มขึ้นทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดการสะสมรายได้และเงินออมไว้ใช้จ่ายหลังเกษียณ การให้ความรู้ทางการเงินและการส่งเสริมการออมให้ประชาชนน่าจะทำให้สถานการณ์การใช้เงินออมหลังเกษียณดีขึ้น อาทิ การประชาสัมพันธ์กองทุนการออมแห่งชาติให้คนที่ทำงานนอกระบบเข้าเป็นสมาชิกในจำนวนมากขึ้น หรือการสร้างระบบการออมภาคบังคับ เป็นต้น

คำสำคัญ : การประกันชีวิต เงินออม ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณ

Title	LIFE INSURANCE AS AN INHERITANCE AND SUFFICIENCY OF SAVINGS AFTER RETIREMENT
Author	ATIPAN VANSURIYA
Degree	DOCTOR OF PHILOSOPHY
Academic Year	2018
Thesis Advisor	Assistant Professor Suwimon Hengpatana , Ph.D.

The objectives of this research are 1) to study the factors that affect the decision of buying life insurance and the motivation of inheritance transfer through life insurance and 2) to consider the saving situation after retirement comparing between formal and informal workers savings. Heckman's two-step model and probit model are used to analyze objectives 1 and 2, respectively. The results indicated that level of education, income, amount of debt, level of basic financial literacy, desire to give inheritance and to work in the formal system are the factors that positively affect the probability of buying life insurance. The factors of age, amount of debt, homeownership, and level of financial literacy knowledge positively affect the amount of premium payment, but the number of children affects it contradictory. The study of the saving situation after retirement shows that 68.2 percent of workers have sufficient savings. The factors of education level, expected age of retirement, occupation, income, and value of land increase the probability of having adequate savings after retirement. For informal workers, the factors that affected their savings after retirement are education level, expected age of retirement, income, and value of land, and there are only the expected age of retirement and value of land that affected the formal workers saving after retirement. The desire to give the inheritance for the offspring will result in people wanting to buy life insurance as an economic guarantee for their family more than for their retirement savings. From the results of the study, the government sector should promote the employment of older people in both public and private sectors to generate their revenue and result in their savings. Moreover, providing financial knowledge, creating the compulsory saving system, including public relation of the National Savings

Fund for informal sector workers may help the retiree economic security.

Keyword : life insurance savings sufficiency of savings after retirement



กิตติกรรมประกาศ

ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสะดวกตากรุณาช่วยเหลือ การดูแลเอาใจใส่และการให้คำแนะนำอย่างดีสำหรับการปรับแก้ไขข้อบกพร่องจากคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล เสงี่ยมพัฒนา และ ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก บัณฑิตวิวัฒน์ ที่ได้ให้ความเมตตากรุณาเป็นที่ปรึกษาและคอยให้ความช่วยเหลือชี้แนะแนวทางที่มีประโยชน์ในการทำปริญญานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทางการเงินที่ช่วยแนะนำแนวคิดและหลักการทางการเงินที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุกัญญา ภูสุวรรณรัตน์ ดร.ปรมินทร์ โฆษิตกุลพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภาพร สุทกวาทีน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพโรจน์ เกตุภักดีกุล เป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณท่านอดีตนายกคณบดีคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทิษัมพร สุวรรณประทีป ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หทัยกร พันธุ์งาม และท่านคณบดีคนปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ก้องแก้ว เอี่ยมแจ่ม เป็นอย่างสูงที่ให้การสนับสนุนในการศึกษาต่อ ให้การช่วยเหลือ คำแนะนำ และให้กำลังใจในการศึกษามาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ผู้สอนทุกท่านในระดับปริญญาเอก คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ผู้วิจัย และให้กำลังใจในการศึกษามาโดยตลอด

ขอขอบคุณทุนการศึกษาจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และขอขอบคุณสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

ขอบคุณเพื่อนๆ พี่น้องนิสิตปริญญาเอก คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทุกคน ที่คอยให้กำลังใจและมีมิตรภาพที่ดีร่วมกันมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบถึงพระคุณของบิดามารดา นายสมคิด วรณสุริยะ และนางรัตนา วรณสุริยะ ที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

อธิพันธ์ วรณสุริยะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	10
ความสำคัญของการวิจัย	10
ขอบเขตของการวิจัย	10
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	12
กรอบแนวคิดในการวิจัย	13
สมมติฐานในการวิจัย.....	19
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	22
1. แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาภายใต้กรอบวิจัย.....	23
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	38
3. แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา	67
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	73
1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	73
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	75

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล	76
4. การจัดกระทำข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล	76
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	103
1. ข้อมูลด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติ ต่อความเสี่ยง	103
1.1 ข้อมูลด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์	103
1.2 ข้อมูลด้านลักษณะทางเศรษฐกิจ	106
1.3 ข้อมูลด้านพฤติกรรมการออม แรงจูงใจในการออม และการประกันชีวิตจำแนกตาม สถานะการทำงาน	112
1.4 ข้อมูลด้านความรู้พื้นฐานทางการเงิน ทัศนคติต่อความเสี่ยง และการรับรู้บทบาท กองทุนการออมแห่งชาติ	120
2. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการซื้อประกันชีวิต	124
2.1 ผลการวิเคราะห์การทำประกันชีวิตจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์	127
2.2 ผลการวิเคราะห์การทำประกันชีวิตจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ	130
2.3 ผลการวิเคราะห์การทำประกันชีวิตจำแนกตามความรู้พื้นฐานทางการเงินและระดับ ความเสี่ยง	133
3. ผลการวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ	134
3.1 การวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ	134
3.2 การวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุจำแนกตามลักษณะทาง ประชากรศาสตร์และสถานะการทำงาน	135
3.3 การวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุจำแนกตามลักษณะทาง เศรษฐกิจและสถานะการทำงาน	139
3.4 การวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุจำแนกตามพฤติกรรมการ ออมและสถานะการทำงาน	141

3.5 การวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุจำแนกตามระดับความรู้	
พื้นฐานทางการเงิน และสถานะการทำงาน.....	143
4. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิตและจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต ...	144
5. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ	150
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	157
1. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล	157
2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	169
3. ข้อจำกัดในการวิจัย	171
บรรณานุกรม	172
ประวัติผู้เขียน	193



สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 การออมเฉลี่ยของครัวเรือน ปี 2552-2558.....	3
ตาราง 2 แสดงร้อยละของแรงงานที่มีหลักประกันรายได้	7
ตาราง 3 ร้อยละของสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติจำแนกตามอาชีพ	36
ตาราง 4 การจัดระบบบำเหน็จบำนาญตามความเหมาะสมของรายได้ของแรงงานนอกระบบ....	42
ตาราง 5 สรุปปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการออมจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	50
ตาราง 6 สรุปวิธีการคำนวณความพอเพียงของรายได้หลังเกษียณ	56
ตาราง 7 สรุปปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความต้องการประกันชีวิตจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	62
ตาราง 8 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลจากครัวเรือนในภูมิภาคต่างๆ	75
ตาราง 9 แสดงวิธีการปรับค่าของสินทรัพย์ให้มีมูลค่า ณ วันเกษียณ	86
ตาราง 10 แสดงอัตราผลตอบแทนของสินทรัพย์ที่นำมาใช้ในการคำนวณเงินออมหลังเกษียณอายุ	89
ตาราง 11 สรุปตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	101
ตาราง 12 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง	104
ตาราง 13 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของลักษณะทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานะการทำงาน	108
ตาราง 14 แสดงค่าเฉลี่ยของรายได้ ค่าใช้จ่าย หนี้สิน และสินทรัพย์ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานะการทำงาน	111
ตาราง 15 แสดงจำนวน ร้อยละ ของพฤติกรรมการออมของกลุ่มตัวอย่าง	112
ตาราง 16 แสดงจำนวน ร้อยละ ของพฤติกรรมการออมของกลุ่มตัวอย่าง	114
ตาราง 17 แสดงจำนวน ร้อยละ ของพฤติกรรมซื้อประกันชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง	117
ตาราง 18 แสดงจำนวน ร้อยละ ของผู้ตอบคำถามความรู้พื้นฐานทางการเงินของกลุ่มตัวอย่าง	121

ตาราง 19 แสดงจำนวน ร้อยละ ของระดับการยอมรับความเสี่ยงของกลุ่มตัวอย่าง	122
ตาราง 20 แสดงจำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่รู้จักกองทุนการออมแห่งชาติ	123
ตาราง 21 แสดงจำนวน ร้อยละของช่องทางในการรู้จักกองทุนการออมแห่งชาติของกลุ่มตัวอย่างที่รู้จักกองทุนการออมแห่งชาติ จำนวน 139 คน	123
ตาราง 22 แสดงจำนวน ร้อยละของผู้ซื้อประกันชีวิตและประกันสุขภาพจำแนกตามสถานะการทำงาน.....	126
ตาราง 23 แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิตจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์และสถานะการทำงาน.....	128
ตาราง 24 แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิตจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสถานะการทำงาน	131
ตาราง 25 แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิตจำแนกตามระดับความรู้พื้นฐานทางการเงิน ระดับการยอมรับความเสี่ยง และสถานะการทำงาน	134
ตาราง 26 แสดงร้อยละของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจำแนกตามสถานะการทำงาน	135
ตาราง 27 แสดงร้อยละของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์และสถานะการทำงาน	137
ตาราง 28 แสดงร้อยละของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสถานะการทำงาน.....	140
ตาราง 29 แสดงร้อยละของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจำแนกตามพฤติกรรมการออมและสถานะการทำงาน	142
ตาราง 30 แสดงร้อยละของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจำแนกตามคะแนนความรู้พื้นฐานทางการเงินและสถานะการทำงาน.....	144
ตาราง 31 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิต และปัจจัยที่มีผลต่อการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต	149
ตาราง 32 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ ...	155

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพประกอบ 1 การออมส่วนบุคคลและการออมสุทธิ ปี 2548 – 2557	1
ภาพประกอบ 2 การออมส่วนบุคคลต่อ GDP และการออมสุทธิต่อ GDP ปี 2548 - 2557	2
ภาพประกอบ 3 ร้อยละจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ปี 2539 - 2556	4
ภาพประกอบ 4 จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั่วประเทศ ปี 2539 - 2556	4
ภาพประกอบ 5 แหล่งรายได้หลักในการดำรงชีพของผู้สูงอายุ ปี 2560	6
ภาพประกอบ 6 กรอบแนวคิดส่วนที่ 1 การศึกษาบทบาทของการทำประกันชีวิต และแรงจูงใจใน การถ่ายโอนมรดกของครัวเรือนไทยผ่านการทำประกันชีวิต	14
ภาพประกอบ 7 กรอบแนวคิดส่วนที่ 2 การศึกษาปัญหาการออมไม่พอเพียงของคนไทยหลัง เกษียณอายุ เปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ โดยใช้ข้อมูลปฐมนิเทศ	18
ภาพประกอบ 8 กรอบแนวคิดส่วนที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีเงินออมหลังเกษียณอายุของ คนในวัยทำงาน และศึกษาปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง และการทำประกันชีวิตเพื่อการออมที่ส่งผลต่อ การมีเงินออมหลังเกษียณอายุเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ	19
ภาพประกอบ 9 การบริโภคในวัฏจักรชีวิตของบุคคล	26
ภาพประกอบ 10 สถิติการยามชราภาพของประเทศไทยแบ่งตามแนวคิด 4 เสาหลักของ ธนาคารโลก	30
ภาพประกอบ 11 ช่องทางการเข้าถึงระบบบำเหน็จบำนาญของแรงงานจำแนกตามแนวคิด 4 เสา หลักของธนาคารโลก	31
ภาพประกอบ 12 การจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนการออมแห่งชาติของสมาชิกและรัฐบาล	35

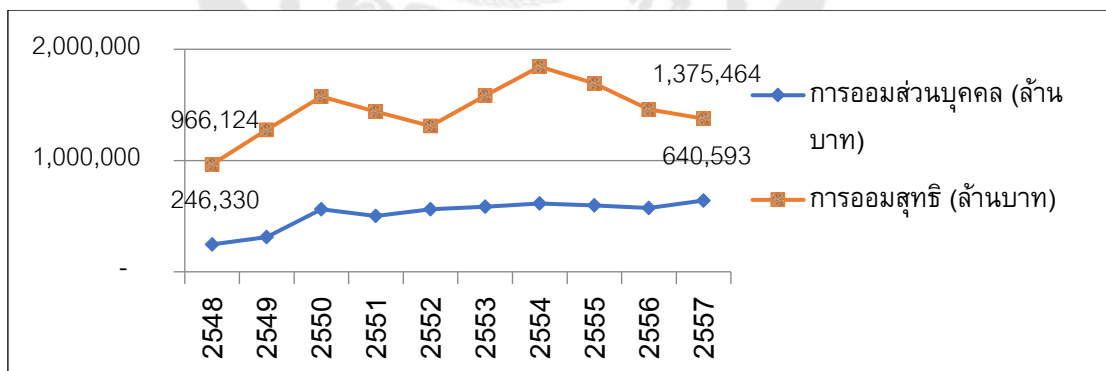
บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

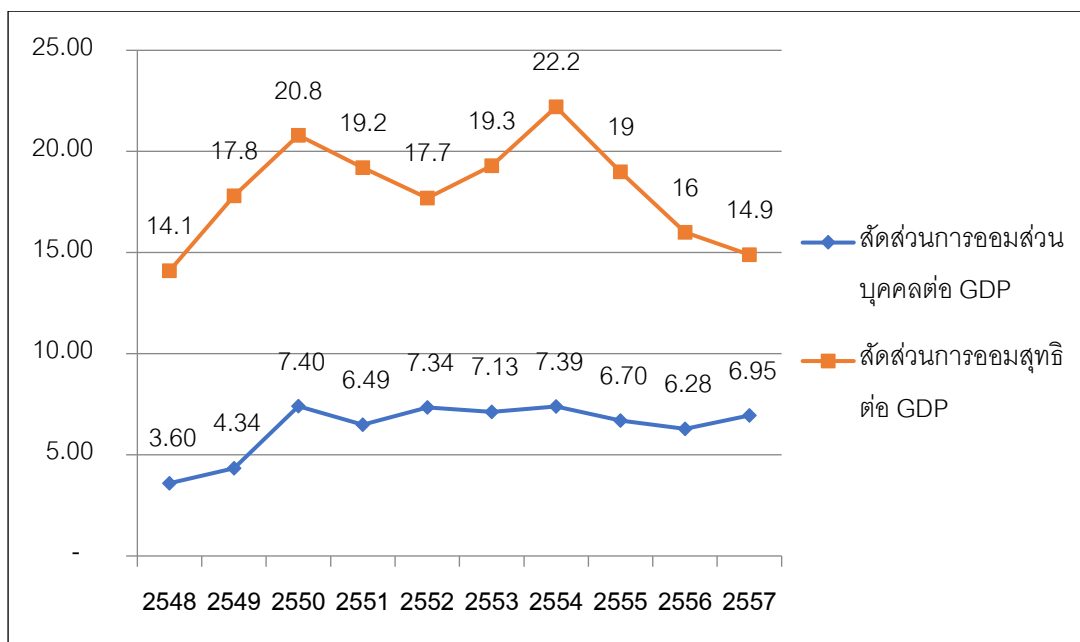
การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้มีความเจริญเติบโตในระยะยาวจำเป็นต้องมีการลงทุนในสินค้านทุน เช่น โครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา และเทคโนโลยี การขยายตัวของธุรกิจ ฯลฯ แหล่งที่มาหลักของเงินทุนภายในประเทศสำหรับการลงทุนก็คือเงินออมของครัวเรือน โดยเงินออมจะถูกผันแปรไปเป็นเงินลงทุน ซึ่งได้รับการยอมรับมาเป็นเวลาหลายทศวรรษว่าการระดมเงินออมภายในประเทศมีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศกำลังพัฒนา โดยพบความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างการออมการลงทุนและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Mirach และ Hailu, 2014)

เมื่อพิจารณาสถานการณ์การออมของประเทศไทยในช่วงกว่า 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2548 - 2557) โดยภาพรวมมีการออมสุทธิที่เพิ่มสูงขึ้นจาก 966,124 ล้านบาทในปี 2548 เป็น 1,375,464 ล้านบาทในปี 2557 แต่เมื่อพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของร้อยละการออมสุทธิต่อ GDP พบว่าไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก (จากร้อยละ 14.1 เป็นร้อยละ 14.9) ที่น่ากังวลคือ ตั้งแต่ปี 2555 การออมสุทธิและการออมสุทธิต่อ GDP มีค่าลดลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่การออมส่วนบุคคลในภาพรวมเพิ่มสูงขึ้นจาก 246,330 ล้านบาทในปี 2548 เป็น 640,593 ล้านบาทในปี 2557 แต่หลังจากปี 2550 เป็นต้นมา การออมส่วนบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงอย่างไม่มีเสถียรภาพ (ภาพประกอบ 1 และ 2)



ภาพประกอบ 1 การออมส่วนบุคคลและการออมสุทธิ ปี 2548 – 2557

ที่มา: สำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ



ภาพประกอบ 2 การออมส่วนบุคคลต่อ GDP และการออมสุทธิต่อ GDP ปี 2548 - 2557

ที่มา : สำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หากแจกแจงข้อมูลการออมของครัวเรือนจากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) โดยจำแนกตามระดับการออมของครัวเรือนแบ่งการออมออกเป็น 10 ชั้น (saving decile) โดยชั้นที่ 1 แสดงระดับการออมน้อยที่สุด และชั้นที่ 10 แสดงระดับการออมสูงสุด จากข้อมูลระหว่างปี 2552 – 2558 พบว่าในชั้นการออมที่ 1 – 3 ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการออมระดับต่ำมีการออมเฉลี่ยติดลบ การออมเฉลี่ยของครัวเรือนในปี 2558 ลดลงในทุกเดซิเล่เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2552 นอกจากนี้ยังมีความผันผวนของการออมในภาพรวมกล่าวคือ การออมเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 5,356 บาท ในปี 2552 เป็น 6,205 บาท และ 6,437 บาทในปี 2554 และ 2556 ตามลำดับ แต่กลับมีการออมที่ต่ำลงในปี 2558 เท่ากับ 5,354 บาท (ตาราง 1)

อีกหนึ่งปัญหาที่น่ากังวลคือ ปัญหาหนี้ครัวเรือน¹ ที่จะส่งผลกระทบต่อศักยภาพการออมของครัวเรือนจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2539 จากร้อยละ 49.2 เป็นร้อยละ 66.4 ในปี

¹ หนี้ครัวเรือน เป็นเงินที่กู้ยืมที่สถาบันการเงินให้แก่บุคคลธรรมดาที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศ ซึ่งบุคคลธรรมดาอาจนำเงินที่กู้ยืมไปใช้เพื่อการใช้จ่ายใช้สอยต่างๆ หรือเพื่อประกอบธุรกิจ โดยข้อมูลหนี้ครัวเรือนจะครอบคลุมเฉพาะเงินที่กู้ยืมของสถาบันการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเก็บข้อมูลได้ (ไม่รวมหนี้นอกระบบ) (ที่มา: วารสาร Bankers' Talk ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 2558)

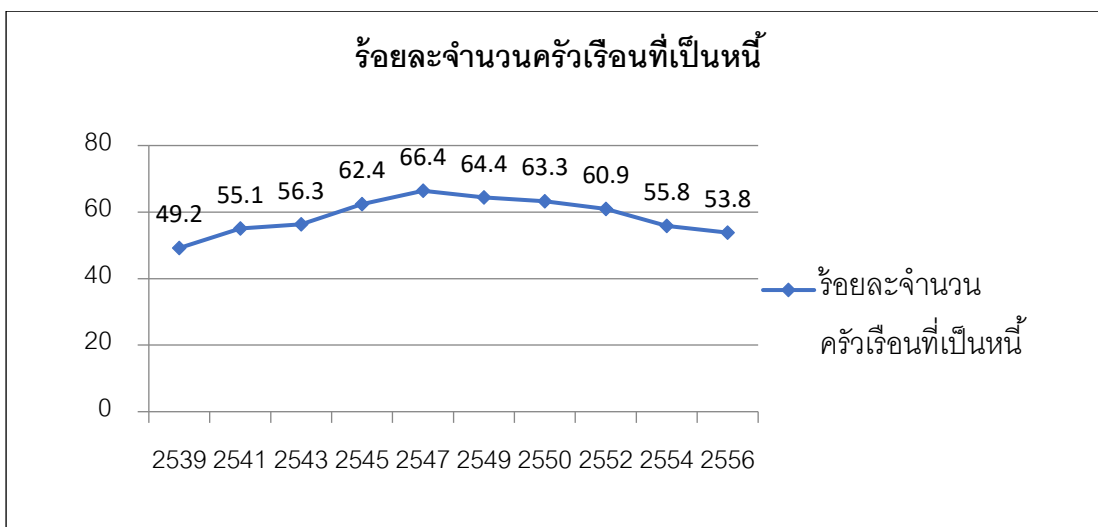
2547 หลังจากนั้นลดลงมาเหลือร้อยละ 53.8 ในปี 2556 (ภาพประกอบ 3) แม้ว่าแนวโน้มสัดส่วนของจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้จะลดลง แต่เมื่อพิจารณาจากจำนวนหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนกลับสวนทาง กล่าวคือ จำนวนหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2539 จากจำนวนหนี้สินเฉลี่ย 52,001 บาทต่อครัวเรือนเป็น 163,087 บาทต่อครัวเรือนในปี 2556 (ภาพประกอบ 4) นอกจากนี้ ข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทยยังแสดงให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของหนี้ครัวเรือนต่อ GDP อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2550 จากร้อยละ 51.7 เป็นร้อยละ 81.6 ในปี 2558 จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการออมของประเทศไทยมีปัญหาทั้งในระดับมหภาคและในระดับครัวเรือน

ตาราง 1 การออมเฉลี่ยของครัวเรือน ปี 2552-2558

หน่วย: บาทต่อเดือน

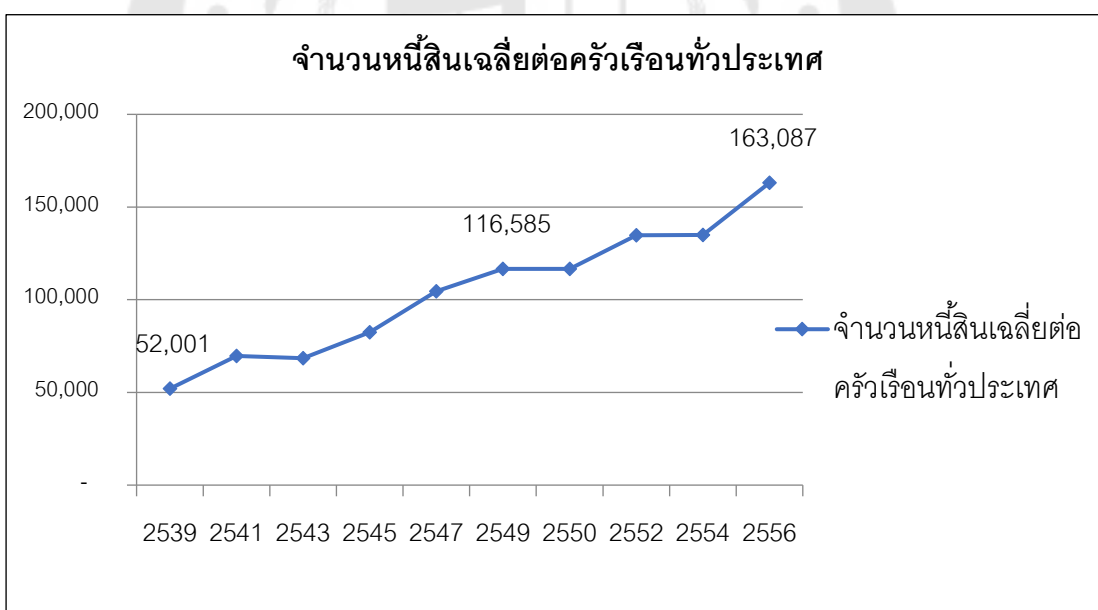
δείχίί	2552	2554	2556	2558
1	-10,643.78	-12,646.65	-12,795.60	-13,925.91
2	-2,102.87	-2,603.38	-2,237.18	-2,807.74
3	-545.87	-871.83	-538.20	-882.58
4	342.76	134.25	390.68	173.23
5	1,205.11	980.30	1,269.59	1,019.42
6	2,310.29	2,111.21	2,415.64	2,148.66
7	3,928.11	3,722.64	4,023.34	3,709.37
8	6,609.81	6,374.53	6,593.48	6,055.81
9	12,042.91	11,667.26	11,631.56	10,693.11
10	45,629.94	52,126.62	49,552.53	42,090.17
ค่าเฉลี่ย	5,355.72	6,204.53	6,436.73	5,354.07

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ คำนวณโดยผู้วิจัย



ภาพประกอบ 3 ร้อยละจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ปี 2539 - 2556

ที่มา : รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ



ภาพประกอบ 4 จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั่วประเทศ ปี 2539 - 2556

ที่มา : รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ

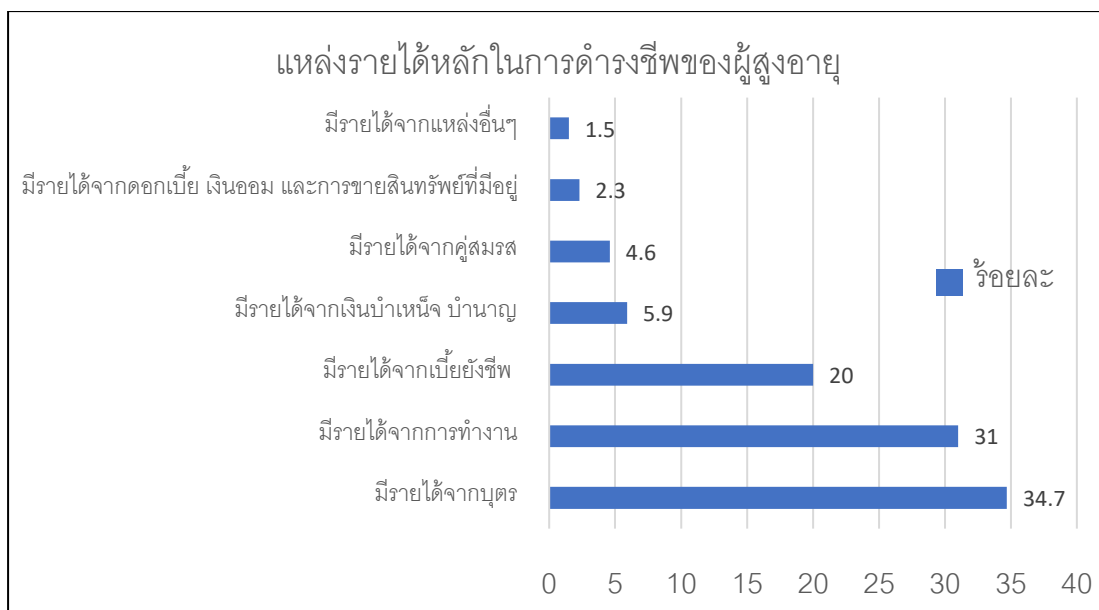
หากพิจารณาในเรื่องโครงสร้างประชากรที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไป จำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2559) รายงานว่า ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aged Society) ตั้งแต่ปี 2548 และจะเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Complete-Aged Society) ในปี 2564 ในปี 2574 จะเข้าสู่สังคมสูงอายุระดับสุดยอด (Super-Aged Society)² ดังนั้น ความมั่นคงทางการเงินหลังเกษียณจึงมีความสำคัญต่อการช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถมีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตได้อย่างเพียงพอ แต่ในปัจจุบันยังพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีรายได้ และส่วนหนึ่งตกอยู่ในสภาวะยากจน นอกจากนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังมีความเสี่ยงที่จะต้องประสบปัญหาด้านหลักประกันทางรายได้ ผลการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย ปี 2560 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (ภาพประกอบ 5) พบว่า ผู้สูงอายุมีรายได้หลักส่วนใหญ่จากบุตร (รวมบุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรม) และจากการทำงานเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 34.70 และร้อยละ 31 ตามลำดับ ในขณะที่มีผู้สูงอายุที่มีรายได้หลักจากแหล่งอื่นๆ เช่น ดอกเบี้ยเงินออมที่ผู้สูงอายุได้เก็บออม / เงินออม / การขายทรัพย์สินที่มีอยู่ ร้อยละ 2.30 และจากเงินบำเหน็จ บำนาญ ร้อยละ 5.90 ซึ่งจากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ของประเทศมีการพึ่งพารายได้จากการสะสมทรัพย์สิน เงินออม และเงินบำเหน็จ บำนาญค่อนข้างน้อย นอกจากนี้มีผู้สูงอายุมากถึงร้อยละ 20 ที่มีรายได้หลักจากเบี้ยยังชีพ สะท้อนให้เห็นว่ามีผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากเชิงเศรษฐกิจเป็นจำนวนไม่น้อยที่พึ่งเบี้ยยังชีพจากรัฐบาลในจำนวนไม่ถึง 1,000 บาทต่อเดือนเป็นแหล่งรายได้หลักเพื่อใช้ในการดำรงชีพ จากการสำรวจดังกล่าวยังพบว่ามีผู้สูงอายุถึงร้อยละ 18.5 ที่รู้สึกว่ามีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ และร้อยละ 25.4 มีรายได้เพียงพอเป็นบางครั้งต่อการดำรงชีพ และมีผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 28.20 ที่มีรายได้ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อปี หรือคิดเป็นรายได้เดือนละ 2,500 บาท ซึ่งต่ำกว่าเส้นความยากจนในปี 2560 ที่ 2,686 บาทต่อเดือน

² มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทยได้ให้คำนิยามสังคมสูงอายุไว้ ดังนี้

“สังคมสูงอายุ” (Aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 7)

“สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” (Complete-aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 14)

“สังคมสูงอายุระดับสุดยอด” (Super-aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20)



ภาพประกอบ 5 แหล่งรายได้หลักในการดำรงชีพของผู้สูงอายุ ปี 2560

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

จากข้อมูลอายุคาดเฉลี่ยที่อายุ 60 ปี ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล ในปี 2561 สำหรับเพศชายเท่ากับ 20.2 ปี และเพศหญิง 23.6 ปี ซึ่งหมายความว่าผู้สูงอายุจะต้องใช้ชีวิตหลังจากเกษียณอีกประมาณ 20 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่นานพอสมควร การมีหลักประกันทางรายได้จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการรักษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แต่ก็ยังพบว่าแรงงานยังมีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงหลักประกันทางรายได้ จากข้อมูลของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี 2560 พบว่า กองทุนประกันสังคมเป็นหลักประกันรายได้สำหรับผู้สูงอายุในสัดส่วนมากที่สุด ร้อยละ 38.44 ของกำลังแรงงานรวม³ รองลงมาคือ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) ร้อยละ 7.78 ร้อยละ 2.70 ตามลำดับ (ตาราง 2) ในขณะที่จำนวนแรงงานอีกกว่าครึ่งที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนเพื่อเป็นหลักประกันยามสูงอายุเนื่องจากเป็นแรงงานนอกระบบ จึงมีความเสี่ยงต่อการมีเงินออมไม่เพียงพอหลังเกษียณอายุ ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว การส่งเสริมการออมตั้งแต่ช่วงวัยทำงานเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันทางรายได้ยามชราภาพจะเป็นแนวทางในการเตรียมรับมือเพื่อสร้างหลักประกันด้านรายได้ยามชราภาพให้มีความมั่นคง

³ กำลังแรงงานรวม (อายุ 15 ปีขึ้นไป) ในปี 2560 มีจำนวน 38,099,800 คน ข้อมูลจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ด้วยสถานการณ์ดังกล่าว ในเดือนสิงหาคม ปี 2558 รัฐบาลได้เพิ่มโอกาสในการออมสำหรับแรงงานนอกระบบ โดยเปิดให้แรงงานนอกระบบที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปสามารถสมัครเข้าร่วมในกองทุนการออมแห่งชาติ หลังจากที่มีการจัดตั้งพระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติขึ้นมาตั้งแต่ ปี 2554 เพื่อให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสได้รับหลักประกันทางรายได้สามารถมีโอกาสรับบำนาญเพื่อเป็นหลักประกันในยามชราภาพ กองทุนฯ กำหนดให้สมาชิกส่งเงินสะสมไม่ต่ำกว่าครั้งละ 50 บาท แต่ไม่เกิน 13,200 บาทต่อปี โดยรัฐบาลจะจ่ายเงินสมทบเสริมให้กับสมาชิกตามจำนวนที่จ่ายเงินและอายุของสมาชิกและจะได้รับเงินบำนาญรายเดือนเมื่อสมาชิกมีอายุครบ 60 ปี อย่างไรก็ตามกองทุนการออมแห่งชาติก็ยังไม่ได้รับความสนใจจากแรงงานนอกระบบเท่าที่ควร ข้อมูล ณ วันที่ 31 มกราคม ปี 2561 กองทุนมีสมาชิกทั้งสิ้น 610,683 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.88 จากจำนวนแรงงานนอกระบบในปี 2561 จำนวน 21.2 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) ในจำนวนนี้เป็นผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุดร้อยละ 53.30 (กองทุนการออมแห่งชาติ, 2562)

ตาราง 2 แสดงร้อยละของแรงงานที่มีหลักประกันรายได้

กองทุนเพื่อการสร้างหลักประกันด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุ	ร้อยละ
กองทุนประกันสังคม	38.44
กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการการ (กบข.)	2.70
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ	7.78
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพสำหรับลูกจ้างประจำของส่วนราชการซึ่งจดทะเบียนแล้ว (กสจ.)	0.24

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2560

นอกจากการออมภาคบังคับที่กฎหมายบังคับให้ออม เช่น กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการหรือกองทุนประกันสังคม ซึ่งรัฐใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการออมแล้วประชาชนทั่วไปสามารถสร้างหลักประกันทางรายได้ด้วยตนเองเพิ่มเติมด้วยการออมแบบสมัครใจโดยอาศัยผลิตภัณฑ์ทางการเงินจากภาคเอกชน เช่น การทำประกันชีวิต ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตให้กับตัวผู้ทำประกันและครอบครัว ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้ทำประกันในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันจากอุบัติเหตุ หรือโรคร้ายไข้เจ็บ ประกันชีวิตในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำ ที่มีลักษณะการจ่ายเงินจำนวนหนึ่งเท่ากันอย่างสม่ำเสมอคล้ายเงินบำนาญ หรือประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ที่มีลักษณะของการออมเงินและการได้รับการคุ้มครองชีวิต

ด้วย นอกจากนี้ยังมีประกันชีวิตในรูปแบบของการประกันสุขภาพที่ช่วยป้องกันความเสี่ยงในกรณีที่เจ็บป่วยและต้องเสียค่ารักษาพยาบาลจำนวนมาก โดยผลประโยชน์ที่ได้จากการประกันชีวิตจะช่วยสร้างหลักประกันและความอุ่นใจต่อความสามารถในการหารายได้ของบุคคลและครอบครัวในกรณีที่ผู้ทำประกันที่เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องเสียชีวิตก่อนเวลาอันสมควร หรือในกรณีที่บุคคลอาจมีชีวิตที่ยืนยาวหลังเกษียณ ซึ่งอาจมีเงินออมที่สะสมมาจากการทำงานไม่เพียงพอ และอาจไม่สามารถทำงานสร้างรายได้ แต่ยังคงมีค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำรงชีวิต หรือมีค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเพิ่มเติม

นอกจากนี้อาจเป็นไปได้ว่าการทำประกันชีวิตเกิดจากความตั้งใจของหัวหน้าครัวเรือนที่ต้องการถ่ายโอนมรดกต่อบุตรซึ่งเกิดจากความหวังดี (altruism) ที่ผู้ให้จะได้รับความสะดวกใจจากการรับรู้ว่ายาทาของเขาคงมีความสุขจากความมั่งคั่งของมรดกที่ได้รับ ในบางประเทศพบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีความตั้งใจในการถ่ายโอนมรดกต่อบุตรจะทำประกันชีวิตไว้เพื่อนำผลประโยชน์ที่ได้จากการประกันชีวิตไว้ใช้สำหรับจ่ายภาษีมรดกซึ่งอาจมีจำนวนมาก (Li, 2008) เพื่อไม่ให้บุตรหลานต้องรับภาระจากภาษี มีการศึกษาที่พบความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกต่อบุตรผ่านการซื้อประกันชีวิต เช่น การศึกษาของ Li (2008), and Inkmaan and Michaelides (2012) พบว่าความต้องการซื้อประกันชีวิตแบบชั่วระยะเวลาที่เพิ่มขึ้นมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของพ่อแม่ที่ต้องการมอบมรดกให้กับบุตร สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bernheim (1991) ซึ่งพบว่าแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกสามารถช่วยเพิ่มการตัดสินใจในการซื้อประกันชีวิต หรือสะท้อนจากตัวชี้วัดที่แสดงถึงแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดก อาทิ การมีบุตร สถานภาพสมรส ดังการศึกษาของ Li (2008), Sauter (2012), Inkmaan and Michaelides (2012), and Dragota, Dragos, and Dragos (2015) ที่พบว่าครอบครัวที่มีบุตรจะพบความสัมพันธ์ที่เป็นบวกต่อการเป็นเจ้าของประกันชีวิต และ Dragota, Dragos, และ Dragos (2015) พบว่า ผู้ที่สมรสแล้วมีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อการซื้อประกันชีวิต ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่ามีความปรารถนาที่จะละทิ้งมรดกไว้ให้กับบุตรหลานหรือมีแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกให้บุตรหลาน ในแนวทางเดียวกันยังพบว่าทัศนคติต่อการมอบมรดกส่งผลในทางบวกต่อมูลค่าเงินผลประโยชน์ของประกันชีวิต เช่น Beak and DeVaney (2005) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อประกันชีวิตและมูลค่าผลประโยชน์ของประกันชีวิต ด้วยแบบจำลอง Double-Hurdle ผลการศึกษาพบว่าทัศนคติต่อความต้องการมอบมรดกมีผลในทางบวกต่อมูลค่าเงินผลประโยชน์ของประกันชีวิต รวมถึงตัวชี้วัดที่แสดงถึงแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดก ได้แก่ จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีในครัวเรือน และผู้ที่สมรสแล้วส่งผลในทางบวกต่อมูลค่าเงินผลประโยชน์ของประกันชีวิต และ Li (2008) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อประกันชีวิต และมูลค่าการซื้อประกันชีวิต ด้วยแบบจำลอง Heckman two-step ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติต่อความต้องการมอบมรดกมีผลในทางบวกต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิต แต่มีผลในทางลบต่อมูลค่าการซื้อประกันชีวิต และจำนวนเด็กในครัวเรือน

และผู้ที่มีสมรรถแล้วส่งผลในทางบวกต่อมูลค่าเงินผลประโยชน์ของประกันชีวิต ด้วยผลการศึกษาดังกล่าว จึงน่าจะเป็นเหตุผลสนับสนุนถึงความสัมพันธ์ของแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกต่อบุตรผ่านการทำประกันชีวิต และความสำคัญของการทำประกันชีวิตได้เป็นอย่างดี

ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้หลังเกษียณเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเช่นกัน เนื่องจากหากประมาณการค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้หลังเกษียณต่ำเกินไปอาจทำให้มีเงินใช้จ่ายหลังเกษียณไม่เพียงพอ โดยสิ่งที่ไม่ควรมองข้ามในการออมคือ เงินเพื่อ เนื่องจากเงินเพื่อทำให้ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในอนาคตเพิ่มขึ้น ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2561)(สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) พบว่า ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนในช่วง 10 ปีเพิ่มขึ้นจาก 14,500 บาทในปี 2550 เป็น 21,437 บาท ในปี 2560 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 47.84) ดังนั้น บุคคลจึงต้องตระหนักถึงการสร้างความมั่นคงทางการเงิน โดยการออมเงินอย่างสม่ำเสมอและได้รับผลตอบแทนที่มากกว่าเงินเพื่อ เพื่อให้มีเงินออมอย่างพอเพียงต่อการใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาข้อมูลเชิงลึกเพื่อศึกษาถึงปัญหาการมีเงินออมหลังเกษียณของคนไทย ค้นหาตอบว่าคนวัยก่อนเกษียณมีเงินออมพอเพียงสำหรับใช้หลังเกษียณหรือไม่ โดยจะทำการทดสอบปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านแรงจูงใจในการออม ที่อาจส่งผลต่อการออมของคนไทยในวัยทำงาน รวมถึงทดสอบบทบาทของความรู้ทางการเงินที่ส่งผลต่อความสามารถในการออม โดยเน้นใช้ทฤษฎีหรือตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์เป็นสำคัญ แต่ก็ไม่ได้ละทิ้งตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์โอกาสและทางเลือกในการตัดสินใจออม นอกจากนั้นผู้วิจัยยังตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับบทบาทของแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกให้กับบุตรของครัวเรือนผ่านการทำประกันชีวิตอันเป็นการสะท้อนถึงความหวังดีของพ่อแม่ที่มีต่อบุตร ซึ่งผลของการศึกษาจะช่วยนำมากำหนดนโยบายเพื่อนำไปสู่การเพิ่มการออมและการสร้างหลักประกันทางรายได้ ยามชราภาพ และนำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป โดยมีคำถามวิจัยสำคัญ ดังนี้

1) แรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกไว้ให้บุตรหลานส่งผลต่อการทำประกันชีวิตหรือไม่ และมีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการทำประกันชีวิต

2) คนในวัยทำงานเก็บออมพอเพียงเพื่อการดำรงอยู่หลังเกษียณจากการทำงานหรือไม่ ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้คนในวัยทำงานสามารถออมได้อย่างพอเพียงหลังเกษียณ การทำประกันชีวิตส่งผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุหรือไม่ คนในวัยทำงานที่ทำงานในระบบและนอกระบบมีความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุแตกต่างกันหรือไม่

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิตและแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกผ่านการทำประกันชีวิต รวมทั้งบทบาทของการทำประกันชีวิต
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีเงินออมหลังเกษียณอายุของคนในวัยทำงาน และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีเงินออมหลังเกษียณอายุเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบอาทิ ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ ทักษะคิดต่อความต้องการมอบมรดก ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง และการทำประกันชีวิต

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงบทบาทของการทำประกันชีวิต ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำประกันชีวิตและแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกของคนไทยผ่านการทำประกันชีวิต สามารถนำไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมการทำประกันชีวิตแก่คนในวัยทำงานเพื่อเป็นเงินออมและหลักประกันทางเศรษฐกิจ
2. ทำให้ทราบภาพรวมของคนในวัยทำงานว่ามีเงินออมพอเพียงหลังเกษียณมากน้อยเพียงใด มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้คนในวัยทำงานมีเงินออมอย่างพอเพียงหลังเกษียณ นอกจากนี้ยังทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุที่แตกต่างกันของผู้ที่ทำงานในระบบและนอกระบบ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมการออมของคนในวัยทำงานได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายที่กำหนดให้เป็นกรณีศึกษา โดยทำการเก็บข้อมูลจากตัวอย่างในเขตพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา และสงขลา เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาตามความมุ่งหมายของการวิจัยทั้ง 2 ข้อตามลำดับดังนี้

ส่วนที่ 1 ศึกษาแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกผ่านการทำประกันชีวิต ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิต และบทบาทของการทำประกันชีวิต

กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 25 – 55 ปี จำนวน 500 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในส่วนนี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการเก็บข้อมูลในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา และสงขลา เพื่อนำมาศึกษาปัจจัยต่างๆ ทั้งที่เป็นปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง และทัศนคติต่อความต้องการออมมรดก ที่มีผลต่อการทำประกันชีวิต

ตัวแปรที่ใช้ศึกษา

ตัวแปรตาม คือ การทำประกันชีวิต และจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต

ตัวแปรอิสระ

- 1) ตัวแปรด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สูงสุด สถานภาพสมรส จำนวนบุตร จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยพึ่งพิง และสถานะสุขภาพ
- 2) ตัวแปรด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ มูลค่าที่ดิน จำนวนหนี้สิน มูลค่าที่ดิน การมีบ้านเป็นของตนเอง สถานะการทำงานในระบบ/นอกระบบ
- 3) ตัวแปรด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง ได้แก่ ความรู้พื้นฐานทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง
- 4) ตัวแปรทัศนคติต่อความต้องการออมมรดก

ส่วนที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีเงินออมหลังเกษียณอายุของคนในวัยทำงาน และศึกษาปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ ด้านความรู้ทางการเงิน และทัศนคติต่อความเสี่ยง และการทำประกันชีวิตเพื่อการออม ที่ส่งผลต่อการมีเงินออมหลังเกษียณอายุเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ

กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 25 – 55 ปี จำนวน 500 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในส่วนนี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการเก็บข้อมูลในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา และสงขลา เพื่อนำมาศึกษาว่าคนในวัยทำงานมีเงินออมสำหรับใช้หลังเกษียณอายุพอเพียงหรือไม่

ตัวแปรที่ใช้ศึกษา

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ

ในการคำนวณความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ ใช้ข้อมูล 2 ส่วนในการคำนวณ ได้แก่ มูลค่าของเงินออม ณ วันเกษียณ และค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้หลังเกษียณ โดยใช้วิธีการเงิน แสดงรายละเอียดได้ ดังนี้

2.1 มูลค่าของเงินออม ณ วันเกษียณ คำนวณจาก มูลค่า ณ วันเกษียณของ

- 1) สินทรัพย์ต่างๆ ที่สะสมมาจากอดีต ประกอบไปด้วยสินทรัพย์สภาพคล่องสินทรัพย์เพื่อการลงทุน และสินทรัพย์มีค่า/สินทรัพย์ส่วนตัว + ผลตอบแทนของสินทรัพย์
- 2) เงินลงทุนและเงินออมเพิ่มในแต่ละปีและผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุนและการออม

3) ผลประโยชน์จากการประกันชีวิต

4) เงินออมปัจจุบัน+ผลตอบแทน

2.2 ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้หลังเกษียณ คำนวณจากค่าใช้จ่ายที่คาดว่าจะต้องใช้หลังเกษียณ โดยคำนวณจากร้อยละ 70 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดยกเว้นค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุนและการออม ณ วันที่เกษียณ คิดเป็นมูลค่าปัจจุบันในช่วงเวลาที่มีชีวิตอยู่หลังเกษียณ

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

- 1) ตัวแปรด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพสมรส เขตที่อยู่อาศัยเมือง/ชนบท และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่พึ่งพิง เช่น เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และผู้พิการ
- 2) ตัวแปรด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ มูลค่าที่ดิน การเป็นหนี้ การมีบ้านเป็นของตนเอง อายุที่คาดว่าจะเกษียณ สถานะการทำงานในระบบ/นอกระบบ
- 3) ตัวแปรทัศนคติต่อความต้องการมรดก
- 4) ตัวแปรด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง ได้แก่ ความรู้พื้นฐานทางการเงิน และทัศนคติต่อความเสี่ยง
- 5) ตัวแปรการทำประกันชีวิตเพื่อการออม ได้แก่ จำนวนเบี้ยประกันชีวิตเพื่อการออม

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความเพียงพอของเงินออมหลังเกษียณ หมายถึง บุคคลนั้นมีเงินเพียงพอที่จะใช้จ่ายหลังเกษียณ โดยบุคคลที่มีมูลค่าของเงินออม ณ วันเกษียณมากกว่าค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้หลังเกษียณ ถือว่าเป็นผู้ที่มีความเพียงพอของเงินออมหลังเกษียณ

พฤติกรรมการเลือกซื้อประกันชีวิต หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริโภคที่เลือกซื้อประกันชีวิต แต่ละรูปแบบ ซึ่งการเลือกทำประกันชีวิตนั้นผู้บริโภคคาดว่าจะตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตของตนได้ เช่น ซื้อประกันชีวิตไว้เพื่อเป็นเงินออม เพื่อเป็นเงินบำนาญในตอนเกษียณ หรือเพื่อคุ้มครองชีวิตจากความไม่แน่นอนที่อาจจะเกิดขึ้น ในการศึกษาครั้งนี้พิจารณาเฉพาะการเลือกซื้อประกันชีวิตประเภทสามัญเนื่องจากการซื้อประกันชีวิตที่เกิดจากความสมัครใจของผู้ทำประกัน

เบี้ยประกันชีวิต หมายถึง จำนวนเงินที่บริษัทประกันชีวิตเรียกเก็บเพื่อให้ความคุ้มครองต่อผู้ทำประกัน ซึ่งจะมีจำนวนแตกต่างกันขึ้นอยู่กับรูปแบบของการประกันชีวิต และจำนวนผลประโยชน์ที่ต้องการจากการทำประกันชีวิต หากจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตสูง หมายถึง จำนวนผลประโยชน์จากการทำประกันชีวิตที่ได้รับจะสูงตามไปด้วย

แรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดก หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดจากความตั้งใจของพ่อแม่ในการมอบมรดกให้กับบุตรหลานด้วยความหวังดีที่ต้องการให้บุตรหลานมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น การมอบทรัพย์สิน เงินทอง การให้การศึกษา

มรดกจากการซื้อประกันชีวิต หมายถึง ผลประโยชน์ในรูปของจำนวนเงินเอาประกันที่ผู้รับผลประโยชน์ได้รับจากผู้รับประกันชีวิตตามที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิตเมื่อผู้เอาประกันชีวิตเสียชีวิตลง

แรงงานในระบบ หมายถึง ผู้มีงานทำที่ได้รับความคุ้มครองหรือหลักประกันทางสังคมจากการทำงาน ได้แก่

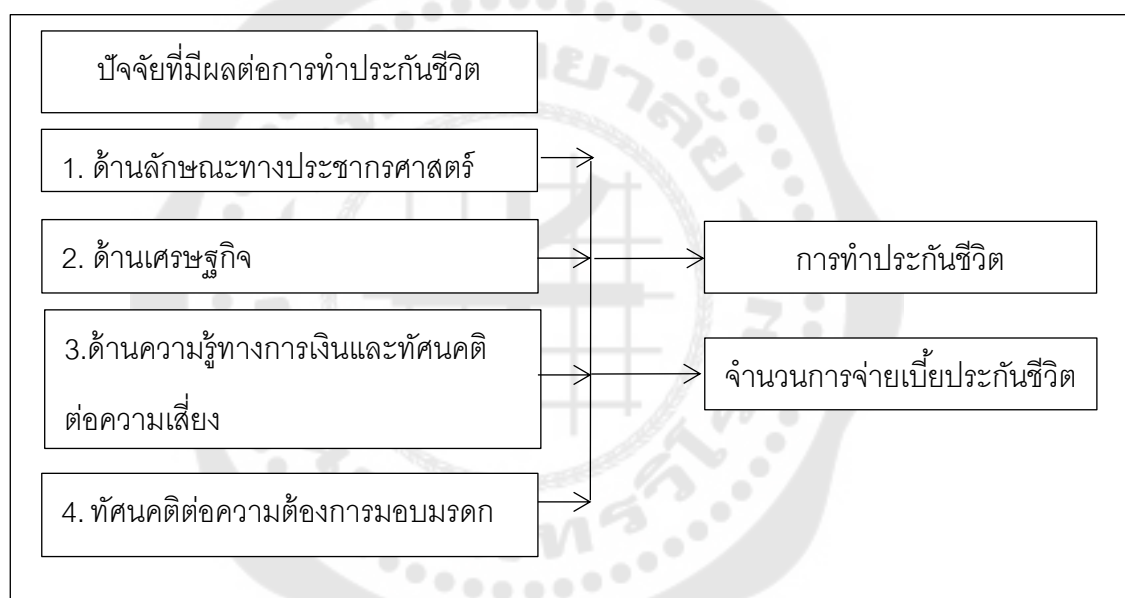
1. ข้าราชการ ลูกจ้างประจำของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น
2. ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ
3. ผู้มีงานทำที่ประกันตนตาม พรบ.ประกันสังคมมาตรา 33, 39 และ 40

แรงงานนอกระบบ หมายถึง ผู้มีงานทำที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง หรือไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงานเช่นเดียวกับแรงงานในระบบ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ส่วนที่ 1 สำหรับกรอบแนวคิดเรื่องการทำประกันชีวิตเพื่อเป็นมรดกกับความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ ศึกษาโดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากตัวอย่างในจังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา และสงขลา ทำการทดสอบด้วยตัวแปรที่มีบทบาทสำคัญคือ ตัวแปรด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง และด้านทัศนคติต่อการมอบมรดกที่มีผลต่อการทำประกันชีวิต และจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตเพื่อการออม

การศึกษาในส่วนนี้แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่งทำการศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อโอกาสในการทำประกันชีวิต และส่วนที่สองเป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต โดยเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ การศึกษาใช้โครงสร้างแบบจำลองของ Heckman two-step ประกอบด้วย 2 สมการ คือ สมการทางเลือก (Selection Equation) และสมการผลลัพธ์ (output equation) โดยในสมการทางเลือกใช้แบบจำลองโพรบิทเพื่อทำการหาโอกาสที่ครัวเรือนจะซื้อประกันชีวิต ในขณะที่การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตทำการประมาณค่าโดยอาศัยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square) ซึ่งการวิเคราะห์ทั้งสองส่วนสามารถแสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ตามภาพประกอบ 6



ภาพประกอบ 6 กรอบแนวคิดส่วนที่ 1 การศึกษาบทบาทของการทำประกันชีวิต และแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกของครัวเรือนไทยผ่านการทำประกันชีวิต

ส่วนที่ 2 สำหรับกรอบแนวคิดการวิจัยในวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีเงินออมหลังเกษียณของคนไทย และศึกษาปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ ทัศนคติต่อความต้องการมรดก ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง และการซื้อประกันชีวิตเพื่อการออม ที่ส่งผลต่อการมีเงินออมหลังเกษียณเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ

การศึกษาในส่วนนี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมาย โดยทำการเก็บข้อมูลจากตัวอย่างในเขตพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา และสงขลา กรอบแนวคิดในการศึกษาแสดงได้ ดังนี้

การประเมินความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ

มูลค่าของเงินออม ณ วันเกษียณ > ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้หลังเกษียณ = ความพอเพียงของออมหลังเกษียณอายุ

ในการประมาณมูลค่าเงินออมและสินทรัพย์ ณ วันเกษียณ และค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้จ่ายหลังเกษียณ มีข้อสมมติฐาน ดังนี้

1) อัตราเงินเฟ้อในช่วงก่อนเกษียณอายุ ใช้ข้อมูลอัตราการเปลี่ยนแปลงดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปเฉลี่ย (2558=100) ระหว่างปี 2552 – 2561 ของธนาคารแห่งประเทศไทย นำมาหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิตมีค่าเท่ากับ 1.01% ต่อปี

2) อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ (1 ปี) ใช้ข้อมูลเฉลี่ยระหว่างปี 2552 – 2561 ของธนาคารแห่งประเทศไทย นำมาหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิตแล้วปรับค่าเงินเฟ้อเท่ากับ 0.59% ต่อปี

3) อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนของ กบข. ใช้ข้อมูลอัตราผลตอบแทนเฉลี่ยเรขาคณิตระหว่างปี 2551-2560 ของ กบข. เท่ากับ 4.35% ต่อปี ข้อมูลจากกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

4) อายุขัยของเพศชายเท่ากับ 80 ปี และเพศหญิงเท่ากับ 84 ปี ใช้ข้อมูลอายุคาดเฉลี่ยเมื่ออายุ 60 ปี เพศชาย 20.2 ปี และเพศหญิง 23.6 ปี จากสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2561)

5) ผลตอบแทนจากสลากออมสินและ ธกส. ใช้อัตราผลตอบแทนเฉลี่ยของสลากออมสิน ประเภท 3 ปี แบบธรรมดา และแบบออนไลน์ หน่วยละ 50 บาท และประเภท 5 ปี หน่วยละ 100 บาท และสลาก ธกส. ประเภท 3 ปี หน่วยละ 100 บาท ข้อมูล ณ เดือน มกราคม 2562 คิดอัตราผลตอบแทนปรับด้วยเงินเฟ้อเท่ากับ 0.96%

6) อัตราผลตอบแทนของทองคำรูปพรรณ ใช้อัตราการเปลี่ยนแปลงของราคารับซื้อทองรูปพรรณนำมาหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิตระหว่างปี 2552-61 เท่ากับ 2.46% ข้อมูลจากสมาคมค้าทองคำ

7) อัตราผลตอบแทนของที่อยู่อาศัย ใช้อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาบ้าน ทาวน์เฮ้าส์ พร้อมที่ดิน และอาคารชุดนำมาหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิตปรับค่าด้วยเงินเพื่อ ระหว่างปี 2552 – 2561 เท่ากับ 3.95% ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย

8) อัตราผลตอบแทนของที่ดิน ใช้อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีรวมเฉลี่ยราคาที่ดิน นำมาหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิตปรับค่าด้วยเงินเพื่อระหว่างปี 2552 – 2561 เท่ากับ 6.9% ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย

9) พันธบัตร/หุ้นกู้ ใช้อัตราผลตอบแทนอ้างอิงจากดัชนีอัตราผลตอบแทนการลงทุนใน พันธบัตรรัฐบาลประเภท 1 เดือน 3 เดือน 6 เดือน 1 ปี 2 ปี 3 ปี 4 ปี และ 5 ปี นำมาหาอัตราผลตอบแทน เฉลี่ยเรขาคณิตปรับค่าด้วยเงินเพื่อ ระหว่างปี 2552 – 2561 เท่ากับ 1.54% ข้อมูลจากสมาคมบริษัทจัดการ กองทุน (AIMC)

10) หุ้น/กองทุนรวม ใช้อัตราผลตอบแทนเฉลี่ยเรขาคณิตของดัชนีราคาหุ้นตลาด หลักทรัพย์แห่งประเทศไทยปรับค่าด้วยเงินเพื่อ ระหว่างปี 2552 – 2561 เท่ากับ 12.15% ข้อมูลจากสมาคม บริษัทจัดการกองทุน (AIMC)

11) เงินฝากออมทรัพย์ ใช้อัตราการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ นำมาหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิตปรับค่าด้วยเงินเพื่อ ระหว่างปี 2552 – 2561 เท่ากับ -0.50% ข้อมูลจากธนาคาร แห่งประเทศไทย รวบรวมจากธนาคารพาณิชย์ 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกสิกรไทย และธนาคารกรุงศรีอยุธยา

12) เงินฝากสหกรณ์ออมทรัพย์ ใช้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์เฉลี่ยของสหกรณ์ ออมทรัพย์ที่มีกำไรสุทธิสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จำกัด สหกรณ์ออมทรัพย์ มหาวิทยาลัยมหิดล สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จำกัด สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานบริษัทการบินไทย จำกัด และสหกรณ์ออมทรัพย์กรุงเทพ จำกัด นำมาปรับค่าด้วยเงินเพื่อ เท่ากับ 0.61% ข้อมูล ณ เดือน มกราคม 2562

13) เงินฝากประจำ 1 ปี ใช้อัตราการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 1 ปี นำมาหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิตปรับค่าด้วยเงินเพื่อ ระหว่างปี 2552 – 2561 เท่ากับ 0.59% ข้อมูลจาก ธนาคารแห่งประเทศไทย รวบรวมจากธนาคารพาณิชย์ 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกสิกรไทย และธนาคารกรุงศรีอยุธยา

14) ผลตอบแทนจากกองทุนประกันสังคม ใช้ข้อมูลอัตราผลตอบแทนเฉลี่ย 10 ปี ปรับ เงินเพื่อย้อนหลัง เท่ากับ 4.01% ข้อมูลจากสำนักงานประกันสังคม ณ ปี 2560 อ้างอิงจาก <https://mgronline.com/qol/detail/9600000083423>

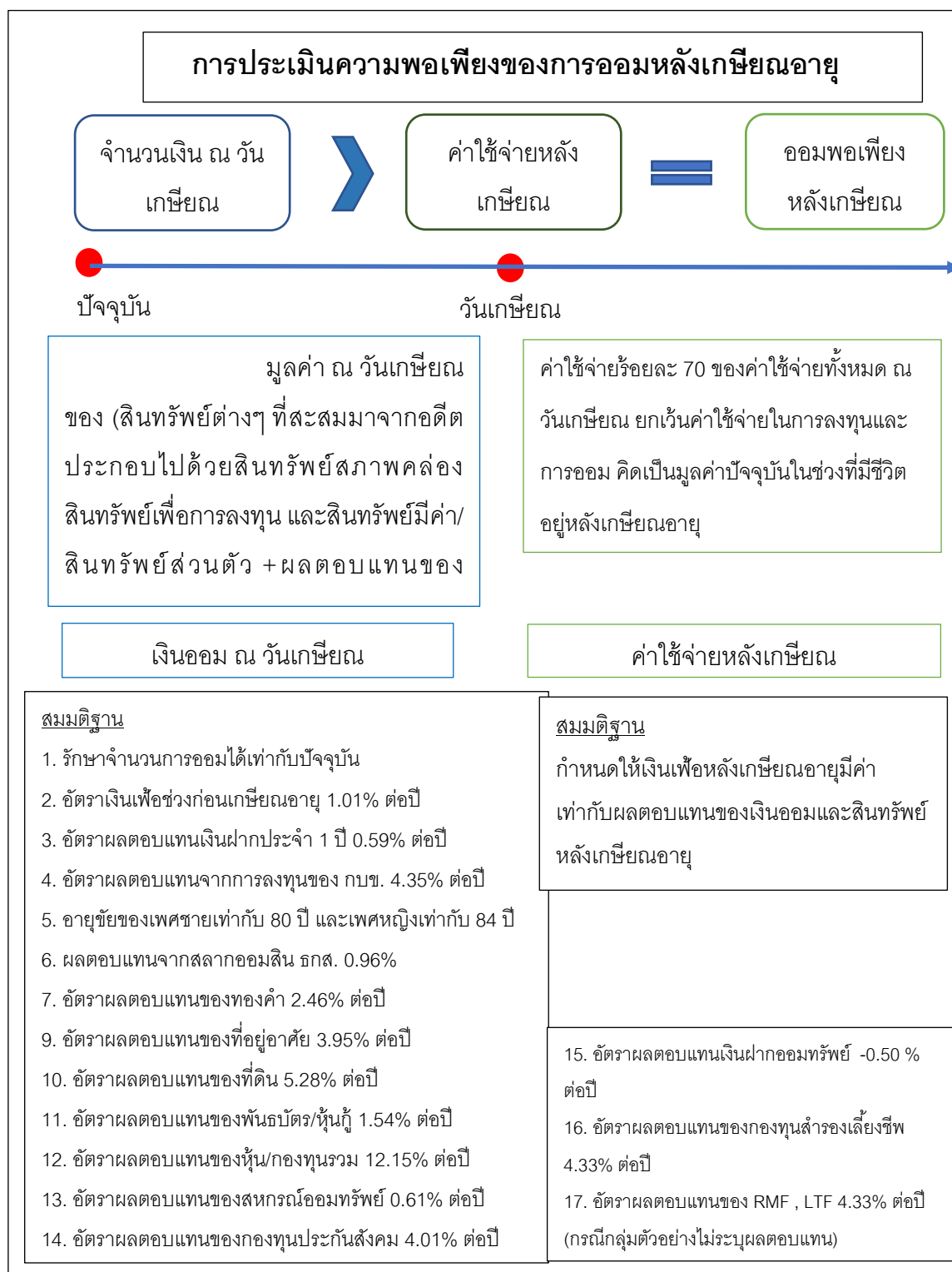
15) ผลตอบแทนจากกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างไม่ระบุผลตอบแทน จะใช้ข้อมูลอัตราผลตอบแทนเฉลี่ยของสินทรัพย์ 6 ประเภท ได้แก่ หุ้น/กองทุนรวม บ้าน/คอนโดฯ ที่ดิน ทองคำ และเงินฝากประจำ 1 ปี นำมาหาค่าเฉลี่ยปรับด้วยเงินเฟ้อ เท่ากับ 4.33%

16) ผลตอบแทนจากกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) และกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ใช้ข้อมูลอัตราผลตอบแทนเฉลี่ยของสินทรัพย์ 6 ประเภท ได้แก่ หุ้น/กองทุนรวม บ้าน/คอนโดฯ ที่ดิน ทองคำ และเงินฝากประจำ 1 ปี นำมาหาค่าเฉลี่ยปรับด้วยเงินเฟ้อ เท่ากับ 4.33%

17) ผลตอบแทนจากสินทรัพย์อื่นๆ ใช้อัตราผลตอบแทนอ้างอิงตามอัตราเงินเฟ้อ

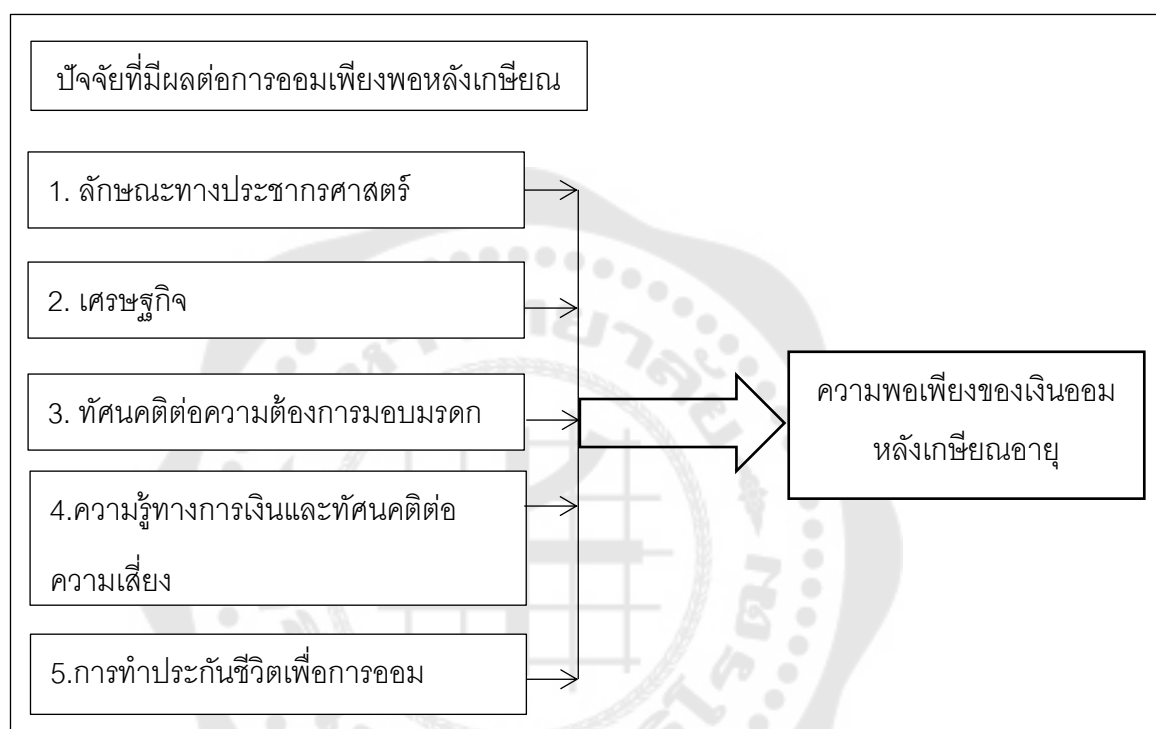
ในการศึกษาครั้งนี้จะกำหนดให้เงินเฟ้อหลังเกษียณมีค่าเท่ากับผลตอบแทนจากเงินออมและสินทรัพย์หลังเกษียณ จึงทำให้ผลของการเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้หลังเกษียณและผลตอบแทนของเงินออมและสินทรัพย์หลังเกษียณหักล้างกันพอดี จึงไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าของเงินและค่าใช้จ่ายหลังเกษียณ กรอบแนวคิดในการศึกษาสามารถแสดงตามภาพประกอบ 7





ภาพประกอบ 7 กรอบแนวคิดส่วนที่ 2 การศึกษาปัญหาการออมไม่พอเพียงของคนไทยหลังเกษียณอายุ
เปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิ

หลังจากคำนวณความพอเพียงของการออมหลังเกษียณอายุ จะทำการศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อโอกาสในการเป็นผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ โดยเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ ทำการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองโพธิท ซึ่งการวิเคราะห์สามารถแสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ตามภาพประกอบ 8



ภาพประกอบ 8 กรอบแนวคิดส่วนที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีเงินออมหลังเกษียณอายุของคนในวัยทำงาน และศึกษาปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง และการทำประกันชีวิตเพื่อการออมที่ส่งผลต่อการมีเงินออมหลังเกษียณอายุเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ

สมมติฐานในการวิจัย

การศึกษานี้ได้กำหนดสมมติฐานตามกรอบแนวคิดการวิจัย 2 ส่วน โดยในส่วนที่หนึ่งทำการศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อโอกาสในการทำประกันชีวิต และศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต ส่วนที่สองคือ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีเงินออมหลังเกษียณอายุของคนในวัยทำงาน และศึกษาปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ ทักษะต่อ

ความต้องการมอบรมทดก ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง และการทำประกันชีวิตเพื่อ การออมที่ส่งผลต่อการมีเงินออมหลังเกษียณอายุเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ

ส่วนที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อโอกาสในการทำประกันชีวิต และศึกษาถึงปัจจัยที่มี ผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต

H1: ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ส่งผลต่อการทำประกันชีวิตอย่างมี นัยสำคัญ

H2: ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจส่งผลต่อการทำประกันชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ

H3: ปัจจัยทางด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยงส่งผลต่อการทำ ประกันชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ

H4: ปัจจัยทางด้านทัศนคติต่อความต้องการมอบรมทดกส่งผลต่อการทำประกันชีวิตอย่าง มีนัยสำคัญ

H5: สถานะการทำงานในระบบและนอกระบบส่งผลต่อการทำประกันชีวิตอย่างมี นัยสำคัญ

H6: ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ส่งผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต อย่างมีนัยสำคัญ

H7: ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจส่งผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ

H8: ปัจจัยทางด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยงส่งผลต่อจำนวนการจ่าย เบี้ยประกันชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ

H9: ปัจจัยทางด้านทัศนคติต่อความต้องการมอบรมทดกส่งผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ย ประกันชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ

H10: สถานะการทำงานในระบบและนอกระบบส่งผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต อย่างมีนัยสำคัญ

ส่วนที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีเงินออมหลังเกษียณอายุของคนในวัยทำงาน และศึกษา ปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ ด้านความรู้ทางการเงินและ ทัศนคติต่อความเสี่ยง และการทำประกันชีวิตเพื่อการออมที่ส่งผลต่อการมีเงินออมหลังเกษียณอายุ เปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ

H11: ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ส่งผลต่อการเป็นผู้ที่ออมพอเพียงหลัง เกษียณอายุอย่างมีนัยสำคัญ

H12: ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจส่งผลต่อการเป็นผู้ที่ออมพอเพียงหลังเกษียณอายุอย่างมีนัยสำคัญ

H13: ปัจจัยทางด้านทัศนคติต่อความต้องการมรดกต่อการเป็นผู้ที่ออมพอเพียงหลังเกษียณอายุอย่างมีนัยสำคัญ

H14: ปัจจัยทางด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยงส่งผลต่อการเป็นผู้ที่ออมพอเพียงหลังเกษียณอายุอย่างมีนัยสำคัญ

H15: ปัจจัยทางด้านการทำประกันชีวิตเพื่อการออมส่งผลต่อการเป็นผู้ที่ออมพอเพียงหลังเกษียณอายุอย่างมีนัยสำคัญ

H16: สถานะการทำงานในระบบและนอกระบบส่งผลต่อการเป็นผู้ที่ออมพอเพียงหลังเกษียณอายุอย่างมีนัยสำคัญ



บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จะแบ่งเป็นสาม ส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นการนำเสนอแนวคิดเรื่องการออม ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการออมและการบริโภค แนวคิดด้านสวัสดิการสังคมและระบบสวัสดิการสังคม หลักประกันทางสังคมในประเทศไทย และลักษณะทั่วไปของการประกันชีวิตในประเทศไทย ส่วนที่สองเป็นการนำเสนอการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการออมในประเทศไทย ปัจจัยที่มีผลต่อการออม คำนิยามของความพอเพียงของรายได้ ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการประกันชีวิต และแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกผ่านความต้องการซื้อประกันชีวิต เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางและกรอบในการศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการออมพอเพียงของครัวเรือนหลังเกษียณอายุ และปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความต้องการประกันชีวิต สำหรับส่วนที่สามเป็นแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา โดยจะนำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาภายใต้กรอบวิจัย

1.1 แนวคิดเรื่องการออม

1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการออมและการบริโภค

1.3 แนวคิดด้านสวัสดิการสังคมและระบบสวัสดิการสังคม

1.4 หลักประกันทางสังคมในประเทศไทย

1.5 ลักษณะทั่วไปของการประกันชีวิตในประเทศไทย

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออมในประเทศไทย

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการออม

2.3 สรุปวิธีการและตัวแปรที่ใช้ศึกษาจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการออม

2.4 คำนิยามของความพอเพียงของรายได้หลังเกษียณ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการประกันชีวิต

2.6 สรุปวิธีการและตัวแปรที่ใช้ศึกษาจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการซื้อประกันชีวิต

2.7 แรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกผ่านความต้องการซื้อประกันชีวิต

3. แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

1. แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาภายใต้กรอบวิจัย

1.1 แนวคิดเรื่องการออม

เงินออม (savings) ตามความหมายของพจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์ เกษมสันต์ วีระกุล และคณะ (2548) หมายถึง ส่วนหนึ่งของรายได้ปัจจุบันที่ไม่ได้ใช้จ่ายไปเพื่อการบริโภค หากแต่เก็บไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้จ่ายต่างๆ ในอนาคต การใช้เงินออมอาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น ถูไว้เป็นเงินสด นำเงินออมไปฝากธนาคาร หรือนำเงินออมไปซื้อหลักทรัพย์ เป็นต้น

การออมเงินมีความสำคัญ เพราะเงินออมสามารถช่วยทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่ตั้งไว้ เช่น การนำเงินที่ออมไว้ไปใช้จ่ายใช้สอยซื้อสิ่งของที่ต้องการ การซื้อสินค้าคงทน เช่น บ้าน รถยนต์ หรือไปเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ เงินออมสามารถสร้างหลักประกันให้กับตนเองและครอบครัวในยามเกิดเหตุฉุกเฉินหรือเจ็บป่วย นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มมูลค่าเงินออมเป็นเงินลงทุนได้ผ่านการลงทุนในหลักทรัพย์หรือสินทรัพย์ต่างๆ การทำธุรกิจ หรือลงทุนในด้านการศึกษาให้กับตนเองและคนในครอบครัว อีกทั้งยังช่วยก่อให้เกิดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ หากในประเทศมีเงินออมที่มากเพียงพอจะทำให้การลงทุนภายในประเทศลดการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศได้ นอกจากนี้เงินออมยังมีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ เมื่อเกษียณจากการทำงาน บุคคลจะไม่มีรายได้ ในขณะที่ยังมีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพต่อไป และค่าใช้จ่ายจะยิ่งเพิ่มขึ้นตามอายุที่ยืนยาวขึ้น ในกรณีที่เจ็บป่วยย่อมต้องการค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นอีก ดังนั้น การออมในช่วงที่ยังอยู่ในวัยทำงานและมีรายได้ จึงเป็นสิ่งที่ช่วยเป็นหลักประกันให้กับตนเองในยามเกษียณ ช่วยรักษาคุณภาพชีวิตหลังเกษียณให้ใกล้เคียงกับตอนก่อนเกษียณ และดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมได้ ทำให้ลดการพึ่งพาจากผู้อื่นและสังคม หากแต่ละคนมีการออมอย่างเพียงพอแล้วนอกจากจะเป็นผลดีต่อตนเอง ยังส่งผลดีต่อประเทศในการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยเฉพาะเมื่อประเทศอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรไปสู่สังคมผู้สูงอายุ

จากคำจำกัดความของการออมจึงทำให้ทราบว่า การออมนั้นมีได้มีเฉพาะรายได้ที่เป็นตัวเงินซึ่งเป็นส่วนที่เหลือจากค่าใช้จ่ายในการบริโภคของแต่ละบุคคลเท่านั้น รายได้ส่วนที่เหลือนั้นอาจเก็บออมในรูปแบบของสินทรัพย์ต่างๆ สุวรรณ จังธีรพานิช (2557) ได้อธิบายรูปแบบของการออมไว้ว่า สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การออมในรูปสินทรัพย์ถาวร (Real Assets) เช่น ที่ดิน อาคาร ซึ่งการถือครองสินทรัพย์ประเภทนี้จะถือครองเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น แม้ว่าจะมีสภาพคล่องน้อยมาก แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถหาผลตอบแทนได้ โดยเฉพาะการถือครองที่ดิน แต่โดยส่วนใหญ่แล้ววัตถุประสงค์ของการออมในรูปสินทรัพย์ถาวรเป็นการถือไว้เพื่อป้องกันความเสี่ยงและให้มีความมั่นคงในอนาคต และอีกรูปแบบหนึ่งของการออมคือ 2) การออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงิน (Financial Assets) โดยแต่ละคนอาจมีเหตุผลในการถือครองที่แตกต่างกัน เช่น สภาพคล่องสูง เพราะเปลี่ยนเป็น

เงินสดได้ง่าย ให้ผลตอบแทนและมีความเสี่ยงต่ำ โดยการออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินสามารถทำได้หลายวิธี สามารถแบ่งตามประเภทสินทรัพย์ทางการเงินได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 2.1) การออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินในระบบ คือ การออมโดยการถือสินทรัพย์ทางการเงินที่สร้างขึ้นภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายคุ้มครองอยู่ ได้แก่ เงินฝากในสถาบันการเงิน การซื้อหลักทรัพย์ทางการเงินต่างๆ ทั้งรัฐบาลและเอกชน เช่น พันธบัตร สลากออมสิน หุ้น พันธบัตร การซื้อหุ้นสหกรณ์ เงินค่าสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์ การซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิต และกองทุนสำรองเลี้ยงชีพของหน่วยงานต่างๆ เป็นการออมเพื่อความมั่นคงระยะยาวและเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และ 2.2) การออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินนอกระบบ คือ การถือสินทรัพย์ทางการเงินที่ไม่อยู่ในขอบเขตของกฎหมายที่จะคุ้มครองไปถึงได้ยาก การออมรูปแบบนี้ ได้แก่ การเล่นแชร์ การให้กู้ยืมโดยไม่มีสัญญาการกู้ยืม ซึ่งทั้งสองประเภทนี้แม้จะมีผลตอบแทนสูง แต่มีความเสี่ยงสูง เนื่องจากไม่มีกฎหมายคุ้มครอง

แรงจูงใจในการออมคือ ความปรารถนาที่จะเก็บส่วนหนึ่งของรายได้เอาไว้สำหรับความต้องการในอนาคต ช่วยสร้างเป้าหมายในการออมและเป็นแรงผลักดันให้การออมบรรลุวัตถุประสงค์ได้ตามเป้าหมาย Fisher และ Anong (2012) ได้กล่าวว่า Keynes เป็นคนแรกที่พูดถึงแรงจูงใจในการออม 8 ประการ ได้แก่ 1) แรงจูงใจในการออมเพื่อเหตุฉุกเฉิน (precautionary motive) 2) แรงจูงใจในการออมเพื่อเตรียมความพร้อมในยามสูงวัยตามวัฏจักรชีวิต (life-cycle motive) 3) แรงจูงใจในการออมเพื่อแลกกับผลตอบแทนในอนาคต เช่น ดอกเบี้ย (intertemporal substitution motive) 4) แรงจูงใจในการออมเพื่อการใช้จ่ายที่มากขึ้น เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพ (improvement motive) 5) แรงจูงใจในการออมเพื่อความเป็นอิสระในการทำสิ่งต่างๆ (independence motive) 6) แรงจูงใจในการออมเพื่อการลงทุนทำธุรกิจ (enterprise motive) 7) แรงจูงใจในการออมเพื่อเป็นมรดกแก่ลูกหลาน (bequest motive) 8) แรงจูงใจในการออมเนื่องจากลักษณะนิสัยตระหนี่ (avarice motive) และ Browning and Lusardi ได้เพิ่มเติมแรงจูงใจที่ 9 ได้แก่ 9) แรงจูงใจในการออมเพื่อนำไปชำระเงินมัดจำ (เงินดาวน์) ในการซื้อสินค้า (down payment motive)

แบบจำลองทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มีหลายแรงจูงใจในการออม เช่น แรงจูงใจในการออมเพื่อเกษียณ (retirement motive) แรงจูงใจในการออมเพื่อเป็นมรดกแก่ลูกหลาน และแรงจูงใจในการออมเพื่อพบช่วงเวลาที่ยากลำบาก (rainy days motive) Fisher และ Montalto (2010) ได้กล่าวว่า เมื่อบุคคลต้องเผชิญกับการไม่มีรายได้หลังเกษียณอายุ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเก็บออมและสะสมทรัพย์สินในช่วงวัยทำงานเพื่อนำไปใช้ในช่วงหลังเกษียณอายุ ดังนั้น แรงจูงใจในการออมเพื่อเกษียณเป็นแรงจูงใจที่อธิบายในทฤษฎีวงจรชีวิต (life-cycle hypothesis) และแรงจูงใจในการออมเพื่อเป็นมรดกปรากฏอยู่ในสมมติฐานรายได้ถาวร (permanent income hypothesis) ของ Friedman ในการอธิบายถึง

เหตุผลในการออมผ่านแรงจูงใจในการออม ซึ่งแรงจูงใจในการออมเพื่อเป็นมรดกถูกจูงใจด้วยความหวังดีที่ครัวเรือนจะมอบทรัพย์สินส่วนหนึ่งไว้เป็นมรดกแก่ทายาทเมื่อตนเองเสียชีวิต และแรงจูงใจในการออมเพื่อพบช่วงเวลาที่ยากลำบากหรือที่นักเศรษฐศาสตร์เรียกว่าเป็นแรงจูงใจในการออมเพื่อเหตุฉุกเฉิน (precautionary) เป็นแรงจูงใจในการออมที่เป็นแรงผลักดันให้สะสมทรัพย์สินเพื่อเป็นการป้องกันหากเกิดความไม่แน่นอนของรายได้ในอนาคต

นอกจากนี้ยังมีผู้เสนอแรงจูงใจในการออมต่างๆ เช่น Katona (1975) ได้เสนอว่าแรงจูงใจในการออมโดยทั่วไปมี 6 แรงจูงใจ ได้แก่

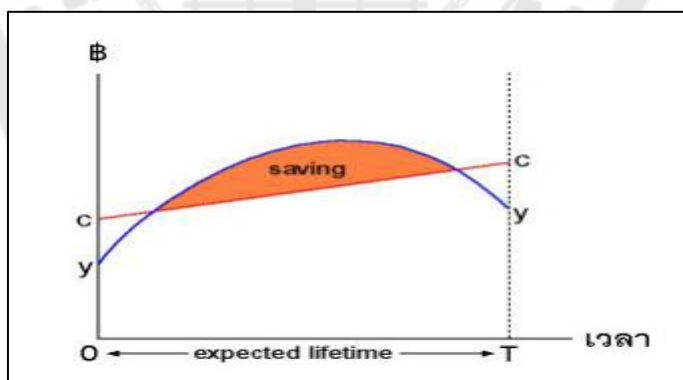
- 1) แรงจูงใจในการออมเพื่อเหตุฉุกเฉิน (Emergencies saving motive)
- 2) แรงจูงใจในการออมเพื่อมีเงินไว้สำรองสำหรับความจำเป็น (Necessities saving motive)
- 3) แรงจูงใจในการออมเพื่อเกษียณหรือเมื่ออายุสูงอายุ (Retirement saving motive)
- 4) แรงจูงใจในการออมเพื่อลูกหลาน (Children saving motive)
- 5) แรงจูงใจในการออมเพื่อซื้อบ้านหรือสินค้าคงทน (Home saving motive)
- 6) แรงจูงใจในการออมเพื่อการพักผ่อน (Holiday/vacation saving motive)

หลังจากนั้นได้มีการศึกษาถึงความสำคัญของแรงจูงใจในการออมและยอมให้มีหลายแรงจูงใจอยู่ร่วมกันได้ เช่น Fisher and Montalto (2010) ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของแรงจูงใจในการออมต่อนิสัยในการออม โดยต้องการทดสอบว่า แรงจูงใจในการออมมีความสัมพันธ์กับนิสัยในการออมอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจในการออมเพื่อเกษียณและออมเพื่อเหตุฉุกเฉินจะเพิ่มโอกาสให้มีการออมอย่างสม่ำเสมอหรือไม่สม่ำเสมอ เมื่อเปรียบเทียบกับออมไม่ได้ และพบว่ามีเพียงแรงจูงใจในการออมเพื่อเกษียณเท่านั้นที่สามารถแยกผู้ออมได้อย่างสม่ำเสมอออกจากผู้ที่ไม่สม่ำเสมอ Kasilingam และ Jayabal (2011) ศึกษาผลกระทบของแรงจูงใจในการออมที่มีต่อการออมของครัวเรือนในอินเดีย ผลการศึกษายืนยันว่านอกจากความสามารถในการออมที่มีผลต่ออัตราการออมของบุคคลหรือครัวเรือนแล้ว ความตั้งใจในการออมหรือแรงจูงใจในการออมยังมีผลต่ออัตราการออมด้วย

1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการออมและการบริโภค

สมมติฐานวงจรชีวิต (Life-Cycle Hypothesis) เป็นแนวคิดของศาสตราจารย์ ฟรังโก โมดิกลีอานี (Franco Modigliani) แห่งมหาวิทยาลัยเอ็มไอที (Massachusetts Institute of Technology) ร่วมกับลูกศิษย์คือ แอนโด (Albert Ando) และบรัมเบอร์ก (Richard Brumberg) สมมติฐานนี้สมมติว่า

บุคคลคาดคะเนรายได้ตลอดช่วงอายุขัยทั้งหมดในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต และจะบริโภคในอัตราคงที่ของรายได้ตลอดชีวิตที่คาดการณ์ โดยมีสมมติฐานว่าบุคคลจะทำการออมสำหรับเกษียณ เมื่อพวกเขาได้รับรายได้มาจากรายได้ประจำมากกว่าที่จะใช้จ่ายไปทั้งหมด การตัดสินใจของครัวเรือนระหว่างการบริโภคกับการออมในขณะใดขณะหนึ่ง สะท้อนถึงความพยายามที่ต้องการบรรลุเป้าหมายของการกระจายการบริโภคตลอดวงจรชีวิตภายใต้ข้อจำกัดของรายได้หรือทรัพยากรที่คาดว่าจะได้รับในตลอดชั่วอายุ โดยในช่วงที่อายุน้อย บุคคลจะมีระดับการบริโภคสูงกว่าระดับรายได้ แสดงว่าในช่วงนั้น จะมีการออมเป็นลบ (dissaving) หรือมีหนี้สินเกิดขึ้น แต่เมื่ออยู่ในวัยกลางคนบุคคลจะมีระดับรายได้สูงกว่าระดับการบริโภค ทำให้เขาสามารถออมได้ ส่วนในวัยสูงอายุรายได้ของเขาจะลดลง ในขณะที่การบริโภคยังคงสูงอยู่ บุคคลจะกลับมามีการออมเป็นลบอีกครั้ง จากความสัมพันธ์ข้างต้นจะพบว่า ครัวเรือนที่มีความสามารถในการออมจะมีระดับรายได้สูงซึ่งส่วนใหญ่อาจเป็นครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีอายุอยู่ในวัยกลางคน มีสัดส่วนของการบริโภคต่อรายได้ต่ำ ส่วนครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำซึ่งส่วนใหญ่อาจเป็นครัวเรือนที่หัวหน้ามีอายุน้อย หรืออยู่ในวัยสูงอายุ สัดส่วนของการบริโภคต่อรายได้ของครัวเรือนเหล่านี้จะมีค่าค่อนข้างสูง (Melesse, 2015) หากพิจารณาการกระจายรายได้และปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในวัฏจักรชีวิตที่ควรจะเป็นของบุคคลหนึ่ง ๆ จะแสดงได้ตามภาพประกอบ 9



ภาพประกอบ 9 การบริโภคในวัฏจักรชีวิตของบุคคล

ที่มา: ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการออมของประเทศไทย, สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.

สมมติฐานวงจรชีวิตมีข้อสมมติว่าบุคคลจะพยายามใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินของตนเองให้หมดสิ้นถ้าหากทราบว่าตนเองจะสิ้นอายุขัยเมื่อใด โดยไม่ตัดสินใจออมเพื่อผู้อื่น จะเห็นได้ว่าในช่วงชีวิต

ของบุคคลขณะที่มีอายุน้อยจะมีระดับรายได้อยู่ในระดับต่ำ แต่ความจำเป็นต้องใช้จ่ายมีสูงกว่ารายได้ จึงเป็นช่วงที่มีการออมติดลบ (dissaving) จากนั้นเมื่อเข้าสู่วัยทำงานซึ่งจะมีรายได้ และมีส่วนของรายได้ที่เหลือจากการบริโภคจึงเป็นช่วงที่มีความสามารถในการออมได้ทำให้การออมเป็นบวก (saving) รายได้จะสูงขึ้นตามอายุงานและประสบการณ์ทำงานที่เพิ่มขึ้นตามอายุ ต่อมาเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุก็จะมีรายได้น้อยลงอีกครั้งและต่ำกว่าระดับรายจ่ายเพื่อการบริโภคซึ่งจะเป็นช่วงที่มีการออมติดลบอีกครั้ง การกระจายรายได้ตลอดช่วงอายุขัยจึงมีลักษณะเป็นไปตามเส้น yy ส่วนปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของบุคคลจะสูงขึ้นเป็นลำดับตามอายุขัย โดยมีลักษณะของการกระจายปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคตามเส้น CC เมื่อทำการเปรียบเทียบกันระหว่างเส้น yy และ CC แล้วจะพบว่าในช่วงต้นของชีวิต บุคคลจะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ดังนั้นบุคคลจึงต้องประพาศิตนเป็นผู้ออมหนี้ ต่อมาในช่วงกลางของชีวิตจึงจะเริ่มที่จะมีรายได้เหลือจ่ายจนสามารถชดเชยหนี้ได้ และเก็บเงินสะสมไว้สำหรับช่วงปลายของชีวิต เงินสะสมส่วนนี้ก็คือ ส่วนของเงินออม (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. 2549: 23) ลักษณะของการกำหนดการบริโภคในแบบจำลองนี้สามารถแสดงได้ ดังสมการ

$$C_t = f(PV_t) \text{ หรือ } C_0 = k(PV_0)$$

โดยที่ $t = 0$ (เวลาปัจจุบัน)

PV = มูลค่าปัจจุบันของรายได้จากแรงงานและทรัพย์สิน

K = สัดส่วนของการบริโภคต่อรายได้จากแรงงานและทรัพย์สิน

จากสมการ ผู้บริโภคจะนำรายได้ตลอดช่วงชีวิตมากำหนดการบริโภค จึงส่งผลให้การบริโภคมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น (ตามภาพประกอบ 9) แต่โดยปกติแล้วผู้บริโภคจะพยายามรักษาระดับของการบริโภคให้ค่อนข้างคงที่ ดังนั้นแนวโน้มของการบริโภคจึงเพิ่มขึ้นแต่ไม่สูงมากนัก

ในส่วนของรายได้ที่เป็นตัวกำหนดที่สำคัญของการบริโภคตามสมการ แนวคิดในทฤษฎีนี้ได้จำแนกรายได้ออกเป็นสองส่วน ได้แก่ รายได้จากแรงงานหรือรายได้จากการทำงาน และรายได้จากทรัพย์สิน อีกทั้งยังได้กล่าวถึงกระแสรายได้ที่แตกต่างกันตลอดช่วงชีวิตไว้ว่า ในช่วงต้นของชีวิต ผู้บริโภคแต่ละคนจะมีกระแสรายได้ที่ค่อนข้างต่ำเนื่องจากในช่วงเริ่มต้นของชีวิตมักจะมีประสบการณ์น้อยและมีประสิทธิภาพในการทำงานต่ำรายได้จึงต่ำกว่าช่วงกลางของชีวิตที่มีประสบการณ์มากขึ้นและมีประสิทธิภาพการทำงานสูงกว่า และเมื่อเข้าสู่ช่วงปลายของชีวิตรายได้จะต่ำลงอีกครั้งตามประสิทธิภาพการทำงานที่เริ่มลดน้อยถอยลง

ถึงแม้ว่าสมมติฐานวงจรชีวิตจะมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดการออม แรงจูงใจในการออมก็เป็นอีกหนึ่งตัวแปรที่สำคัญที่ช่วยในการวิเคราะห์ในแบบจำลองการออมและช่วยเสริมการอธิบาย

แบบจำลองสมมติฐานวงจรชีวิต แรงจูงใจในการมอบมรดกได้รับการพิจารณามานานแล้วว่าเป็นแรงจูงใจหลักสำหรับการออม จึงมีความพยายามในการขยายกรอบของการวิเคราะห์ในแบบจำลองสมมติฐานวงจรชีวิตเพิ่มเติมออกไปเรียกว่าแบบจำลองวงจรชีวิตแบบขยาย (Extended Life-Cycle Hypothesis) โดยจากเดิมที่มีความเชื่อว่าการออมของครัวเรือนนั้นเป็นการออมเพื่อตนเองเท่านั้น เรียกว่าแบบจำลองวงจรชีวิตที่เห็นแก่ตัว (selfish life-cycle model) โดยอธิบายว่าความเห็นแก่ตัวเองนั้นมีอยู่จริง แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่ได้เห็นแก่บุคคลอื่น หลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนถึงแรงจูงใจในการมอบมรดก คือ พฤติกรรมการให้ (giving behavior) การถ่ายโอนมรดก (bequest transfer) หรือความตั้งใจถ่ายโอนมรดก (bequest motive) การให้การสนับสนุนเงินแก่บุตรหลานในการศึกษา การให้ของขวัญ (gift) การซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิต (life-insurance) ที่แสดงการถ่ายโอนมรดกทั้งที่เป็นเงินหรือไม่เป็นตัวเงิน ระหว่างที่ยังมีชีวิต (inter vivos gift) หรือหลังเสียชีวิต และการถ่ายโอนมรดกในรูปทุนมนุษย์ (human capital) (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ สุวิมล เสงี่ยมพัฒนา, 2556, น. 23-24) ทั้งนี้ การได้รับมรดกจะช่วยเพิ่มรายได้ถาวรให้กับทายาทรุ่นต่อไป และเป็นทางเลือกสำหรับครัวเรือนในการเพิ่มการบริโภคในแต่ละช่วงเวลา รวมถึงช่วยยกระดับอัตราส่วนความมั่งคั่งต่อรายได้ และอัตราการออมให้กับทายาทรุ่นหลัง

1.3 ระบบสวัสดิการสังคม

1.3.1 ระบบสวัสดิการสังคม

ธนาคารโลกได้กำหนดเกณฑ์เพื่อความมั่นคงในชีวิตหลังเกษียณของประชากร โดยแบ่งระดับการรองรับด้านรายได้ของผู้เกษียณอายุที่แต่ละประเทศพึงมี หรือเรียกว่าระบบสวัสดิการสังคม แบ่งออกเป็น 4 เสาหลัก ได้แก่ สุปาณิ จันทรมาศ และ นวพร วิริยานุพงศ์ (2556) เสาหลักที่ 0 (Pillar 0) คือ สวัสดิการขั้นพื้นฐาน เป็นระบบการคุ้มครองดูแลจากภาครัฐ ใช้เงินงบประมาณจากภาษีของประชาชน และผู้ที่ได้รับความคุ้มครองไม่ต้องมีส่วนร่วมในการออมเพื่อให้ได้รับสวัสดิการจากภาครัฐ เช่น ระบบบำนาญบำนาญของข้าราชการเดิม เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

เสาหลักที่ 1 (Pillar 1) และ เสาหลักที่ 2 (Pillar 2) เป็นการออมภาคบังคับ (Compulsory Savings) ที่รัฐให้เป็นหลักประกันสำหรับแรงงานในระบบ บังคับเพื่อให้แรงงานได้มีรายได้หลังเกษียณ เมื่อรวมกับ Pillar 0 แล้ว อยู่ในระดับที่เพียงพอต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่ร้อยละ 50-60 ของเงินเดือนเดือนสุดท้าย โดยมีทั้งระบบบัญชีรายบุคคล ซึ่งสมาชิกจะได้รับผลประโยชน์ตามความสามารถในการส่งเงินออม (Defined Contribution) และระบบระบุผลประโยชน์ที่ได้รับ (Defined Benefit)

เสาหลักที่ 1 (Pillar 1) เป็นหลักประกันทางสังคมที่รัฐให้กับพนักงานเอกชน ลูกจ้างชั่วคราวรัฐบาล เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ใช่ข้าราชการ และผู้ที่เคยเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม มาตรา 33 ซึ่งออกจากงานเดิม แต่ได้ส่งเงินสมทบต่อ รูปแบบการออมเป็นระบบที่ประชาชนจ่ายเงินส่วนหนึ่ง และรัฐจ่ายเงินอุดหนุนอีกส่วนหนึ่ง แล้วบริหารโดยหน่วยงานของรัฐเพื่อหาผลประโยชน์ แล้วจึงกำหนดเป็นอัตราขั้นต่ำที่สมาชิกจะได้รับ เป็นระบบที่ระบุผลประโยชน์ที่ได้รับ (Defined Benefit) ได้แก่ กองทุนประกันสังคมมาตรา 33 และ 39

เสาหลักที่ 2 (Pillar 2) เป็นหลักประกันทางสังคมที่รัฐให้กับข้าราชการ ครูใหญ่ และครูโรงเรียนเอกชน รูปแบบการออมเป็นบัญชีรายบุคคล สมาชิกจะได้รับผลประโยชน์ตามความสามารถในการส่งเงินออม เป็นระบบ Defined Contribution ได้แก่ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนสงเคราะห์สำหรับครูโรงเรียนเอกชน

เสาหลักที่ 3 (Pillar 3) เป็นการออมภาคสมัครใจ (Voluntary Savings) เพื่อให้แรงงานที่มีความสามารถออมเงินและต้องการเพิ่มรายได้หลังเกษียณเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเพิ่มเติมจาก Pillar 1 และ Pillar 2 โดยมีนโยบายการลงทุนที่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีหลายทางเลือกในการลงทุน (Employee's Choices) มีการกำหนดอัตราการจ่ายเงินสะสมเข้ากองทุน (Defined Contribution) และบริหารจัดการลงทุนโดยภาคเอกชน ได้แก่ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (Provident Fund) กองทุนประกันสังคมมาตรา 40 กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (Retirement Mutual Fund : RMF) ประกันชีวิตส่วนบุคคล และกองทุนการออมแห่งชาติ

จากภาพประกอบ 10 จะเห็นได้ว่าผู้ที่ทำงานในระบบมีโอกาสได้รับสวัสดิการยามชราภาพได้ทุกเสาหลัก กรณีเป็นข้าราชการจะได้รับบำเหน็จหรือบำนาญ และเงินผลประโยชน์จากกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กรณีเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจจะได้รับผลประโยชน์จากกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกรณีข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจที่ไม่ได้รับบำนาญมีโอกาสได้รับเบี้ยยังชีพ ผู้ที่ไม่ได้เป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจจะได้รับเบี้ยยังชีพและสวัสดิการจากกองทุนประกันสังคมมาตรา 33 และ 39 สำหรับผู้ที่เป็นครูโรงเรียนเอกชนได้รับสวัสดิการจากกองทุนสงเคราะห์ครูเอกชน และผู้ที่ทำงานในระบบทุกกลุ่มสามารถออมภาคสมัครใจเพิ่มเติมได้อีก เช่น การซื้อกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) หรือประกันชีวิต ในขณะที่ผู้ที่ทำงานนอกระบบมีโอกาสได้รับสวัสดิการจากเสาหลักที่ 0 จากเบี้ยยังชีพ และเสาหลักที่ 3 จากการออมภาคสมัครใจเท่านั้น ดังนั้น การส่งเสริมการออมภาคสมัครใจต่อผู้ที่ทำงานนอกระบบจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเพิ่มจำนวนเงินออมไว้สำหรับเป็นหลักประกันในยามชราภาพของผู้ที่ทำงานนอกระบบ

	แรงงานในระบบ				แรงงานนอกระบบ
	ข้าราชการ	ลูกจ้างเอกชน ลูกจ้างชั่วคราวราชการ เจ้าหน้าที่รัฐที่ไม่ใช่ ขรก.	พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	ครู/ครูใหญ่ โรงเรียนเอกชน	
เสาหลักที่ 3	RMF, ประกันชีวิต				กองทุนประกันสังคม (มาตรา 40), กองทุนการออมแห่งชาติ
เสาหลักที่ 2	กบข.			กองทุน สงเคราะห์ครู	
เสาหลักที่ 1		กองทุนประกันสังคม (มาตรา 33, 39)			
สวัสดิการ ชราภาพ	บำเหน็จบำนาญ ข้าราชการ	เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ			

ภาพประกอบ 11 ช่องทางการเข้าถึงระบบบำเหน็จบำนาญของแรงงานจำแนกตามแนวคิด 4 เสาหลัก
ของธนาคารโลก

ที่มา: นวพร วิริยานุพงศ์, เอกสารการสัมมนา GPF Seminar 2015

ระบบบำเหน็จบำนาญข้าราชการของรัฐ

เงินบำเหน็จและเงินบำนาญในระบบบำนาญของเจ้าหน้าที่รัฐนั้นคำนวณโดยพิจารณาจากเงินเดือนสุดท้ายที่ได้รับ และไม่มีกำหนดเพดานการจ่ายเงินบำนาญ สำหรับผู้ที่ เป็นสมาชิกของ กบข. นั้นฐานเงินเดือนสำหรับการคำนวณการจ่ายเงินบำเหน็จและบำนาญเปลี่ยนไปเป็น เงินเดือนเฉลี่ยของระยะเวลา 60 เดือนสุดท้ายก่อนเกษียณ และมีการกำหนดเพดานการจ่ายเงินบำนาญ ที่ร้อยละ 70 ของเงินเดือนเฉลี่ยของเงินเดือน 60 เดือนสุดท้ายก่อนเกษียณ

กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.)

พระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2540 ได้จัดตั้งเป็นกองทุนสำรองเลี้ยงชีพโดยจำกัดให้เป็นสมาชิกกองทุนได้เฉพาะข้าราชการ กำหนดให้ข้าราชการจ่ายเงินสมทบรายเดือน (ระหว่างร้อยละ 3 และร้อยละ 15 ของเงินเดือน) และรัฐบาลจ่าย (ร้อยละ 3 ของเงินเดือน) (องค์การแรงงานระหว่างประเทศและคณะทำงานร่วมขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย. 2556, น. 6)

กองทุนสงเคราะห์สำหรับครูโรงเรียนเอกชน

กองทุนสงเคราะห์สำหรับครูโรงเรียนเอกชนจัดให้มีกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ สิทธิประโยชน์สวัสดิการ และความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้อำนวยการ ครู และบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนเอกชน ครูและลูกจ้างจ่ายเงินสมทบรายเดือน (ไม่เกินร้อยละ 3 ของเงินเดือน) โรงเรียนเอกชน (จ่ายเงินสมทบเท่ากับที่สมาชิกแต่ละคนจ่าย) และกระทรวงศึกษาธิการ (จ่ายสองเท่าของเงินสมทบที่สมาชิกจ่าย) (องค์การแรงงานระหว่างประเทศและคณะทำงานร่วมขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย, 2556, น. 9)

กองทุนประกันสังคม

การประกันสังคม คือ การสร้างหลักประกันในการดำรงชีวิตในกลุ่มของสมาชิกที่มีรายได้และจ่ายเงิน สมทบเข้ากองทุนประกันสังคมเพื่อรับผิดชอบในการเฉลี่ยความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเจ็บป่วย คลอดบุตร ทูพพลภาพ ตาย สงเคราะห์บุตร ชราภาพและว่างงาน เพื่อให้ได้รับการรักษาพยาบาลและมีรายได้อย่างต่อเนื่อง พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 2 กันยายน 2533 เป็นต้นมา กำหนดให้นายจ้างที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป ต้องขึ้นทะเบียนนายจ้างพร้อมกับขึ้นทะเบียนลูกจ้างเป็นผู้ประกันตน ภายใน 30 วัน และเมื่อมีการรับลูกจ้างใหม่เพิ่มขึ้นต้องแจ้งขึ้นทะเบียนลูกจ้างใหม่ภายใน 30 วัน เช่นกัน

ผู้ประกันตน คือ พนักงาน/ลูกจ้างที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ และไม่เกิน 60 ปีบริบูรณ์ในวันเข้าทำงาน และทำงานอยู่ในสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป นายจ้างและพนักงานและลูกจ้างที่ประกันตนจ่ายเงินสมทบจำนวนเท่ากันในอัตราร้อยละ 5 ของเงินเดือน และรัฐบาลจ่ายเงินสมทบร้อยละ 2.75 ของเงินเดือน (รวมทั้งสิ้น ร้อยละ 12.75) ตามกฎกระทรวงกำหนดอัตราเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม พ.ศ. 2552 อัตราเงินสมทบตามร้อยละของค่าจ้างพนักงานและลูกจ้าง (จากวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2553 เป็นต้นไป) และจะได้รับสิทธิประโยชน์คุ้มครองกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยอันไม่ได้เกิดจากอาชีพ เสียชีวิต ทูพพลภาพ ว่างงาน คลอดบุตร อุดหนุนเพื่อการเลี้ยงบุตร (เงินสงเคราะห์บุตร) และชราภาพ

ผู้ประกันตนที่ทำงานอยู่ในสถานประกอบการจะอยู่ภายใต้มาตรา 33 แต่สำหรับผู้ประกันตนที่ออกจากงาน ต้องการใช้สิทธิประกันสังคมต่อสามารถสมัครเป็นผู้ประกันตนมาตรา 39 ได้ภายใน 6 เดือนหลังจากออกจากงาน โดยต้องเป็นผู้ประกันตนภายใต้มาตรา 33 และได้จ่ายเงินสมทบเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 12 เดือน ผู้ประกันตนจะต้องจ่ายเงินสมทบจำนวน 432 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 9 ของเงินเดือนอ้างอิง ซึ่งกำหนดไว้ที่ 4,800 บาท) และมีสิทธิรับสิทธิประโยชน์ 6 ประเภท ได้แก่ สิทธิประโยชน์กรณีการบาดเจ็บหรือการเจ็บป่วยอันไม่ได้เกิดจากอาชีพ เสียชีวิต ทูพพลภาพ ชราภาพ คลอด

บุตร อุทหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร เงินสงเคราะห์บุตร (องค์การแรงงานระหว่างประเทศและคณะทำงานร่วมขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย, 2556, น. 7-8)

เพื่อขยายการประกันสังคมให้ครอบคลุมแรงงานนอกระบบ จึงได้ผลักดันร่างพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ฉบับแก้ไข เพื่อรัฐร่วมจ่ายในมาตรา 40 และแก้ไขพระราชกฤษฎีกาเพื่อพัฒนาสิทธิประโยชน์ของมาตรา 40 เพื่อเป็นการขยายการประกันสังคมให้ครอบคลุมแรงงานนอกระบบ โดยผู้ประกันตนในมาตรา 40 คือ บุคคลทั่วไปที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปและไม่เกิน 60 ปี โดยไม่เป็นผู้ประกันตนมาตรา 33 และ 39 ไม่เป็นข้าราชการหรือบุคคลที่ถูกยกเว้นตามกฎหมายประกันสังคม ปัจจุบันกองทุนประกันสังคมมาตรา 40 มี 3 ทางเลือก ดังนี้

ทางเลือกที่ 1 จ่ายเงินสมทบ 100 บาทต่อเดือน โดยผู้ประกันตนจ่ายเอง 70 บาท รัฐสมทบให้ 30 บาท ได้รับสิทธิประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง 3 กรณี คือ กรณีประสบอันตราย/เจ็บป่วยทุพพลภาพ และเสียชีวิต

ทางเลือกที่ 2 จ่ายเงินสมทบ 150 บาทต่อเดือน โดยผู้ประกันตนจ่ายเอง 100 บาท รัฐสมทบให้ 50 บาท ได้รับสิทธิประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง 4 กรณี คือ กรณีประสบอันตราย/เจ็บป่วยทุพพลภาพ เสียชีวิต และชราภาพ

ทางเลือกที่ 3 จ่ายเงินสมทบ 450 บาทต่อเดือน โดยผู้ประกันตนจ่ายเอง 300 บาท รัฐสมทบให้ 150 บาท ได้รับสิทธิประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง 5 กรณี คือ กรณีประสบอันตราย/เจ็บป่วยทุพพลภาพ เสียชีวิต ชราภาพ และสงเคราะห์บุตร

การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุที่มีสิทธิได้รับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพต้องเป็นผู้มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ต้องมีภูมิลำเนาในเขตขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่เป็นผู้ที่ได้รับสวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์จากหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ (ได้แก่ บำเหน็จบำนาญ) อยู่ในที่พักพิงสวัสดิการ มีรายได้ หรือสิทธิประโยชน์จากรัฐบาลเป็นประจำ (ยกเว้นผู้พิการหรือผู้ติดเชื้อเอชไอวี) (องค์การแรงงานระหว่างประเทศและคณะทำงานร่วมขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย, 2556)

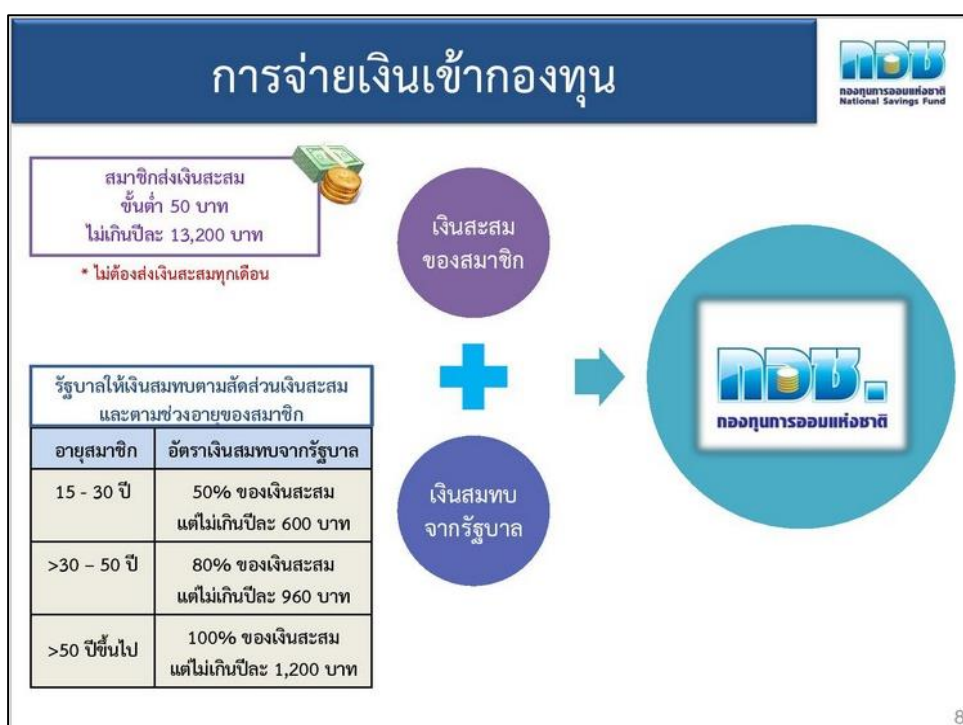
ในปัจจุบันการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจะเป็นแบบขั้นบันไดตามช่วงอายุ โดยผู้สูงอายุจะได้รับเงินช่วยเหลือเป็นรายเดือนต่อเนื่องไปจนกว่าจะเสียชีวิต โดยผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60 และ 69 ปี จะได้รับเงินเบี้ยยังชีพเดือนละ 600 บาท ผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 70-79 ปีจะได้รับเงินจำนวน 700 บาท ต่อเดือน ผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 80-89 ปีจะได้รับเงินจำนวน 800 บาทต่อเดือน และผู้สูงอายุที่มีอายุ 90 ปีขึ้นไปจะได้รับเงินจำนวน 1,000 บาทต่อเดือน

กองทุนการออมแห่งชาติ

กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) จัดตั้งขึ้นจากพระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. 2554 มีสถานะเป็นหน่วยงานของรัฐ และมีฐานะเป็นนิติบุคคลที่ไม่เป็นส่วนราชการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ของสมาชิก โดยมุ่งเน้นเป้าหมายที่แรงงานนอกระบบ และเพื่อเป็นหลักประกันการจ่ายบำนาญและให้ประโยชน์ตอบแทนแก่สมาชิกเมื่อสิ้นสมาชิกภาพ ผู้มีสิทธิเป็นสมาชิก กอช. ต้องมีสัญชาติไทย อายุระหว่าง 15-60 ปี ไม่อยู่ในกองทุนตามกฎหมายอื่นที่ได้รับเงินสมทบจากรัฐหรือนายจ้าง และไม่อยู่ในระบบบำเหน็จบำนาญภาครัฐหรือเอกชน เปิดรับสมัครสมาชิกตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2558 โดยในปีแรกที่กองทุนเปิดรับสมัคร พระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติให้สิทธิผู้สมัครที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป มีสิทธิออมกับกองทุนต่อไปได้ 10 ปีนับจากวันที่เป็นสมาชิก (หมายรวมถึงผู้ที่อายุ 60 ปีขึ้นไป ให้มีสิทธิสมัครและเป็นสมาชิกต่อไปได้ 10 ปี) กำหนดให้สมาชิกส่งเงินสะสมไม่ต่ำกว่าครั้งละ 50 บาท แต่ไม่เกิน 13,200 บาทต่อปี ขณะที่รัฐบาลจ่ายเงินสมทบเสริมขึ้นอยู่กับจำนวนที่สมาชิกจ่ายและอายุของสมาชิก (ตามภาพประกอบ 12) สิทธิประโยชน์ของสมาชิก (ตามกฎหมาย) เงินบำนาญผู้สูงอายุรายเดือน (เมื่อสมาชิกมีอายุถึง 60 ปี) กรณีลาออกจากกองทุนก่อนอายุครบ 60 ปี สมาชิกจะได้รับเป็นเงินก้อน ประกอบด้วยเงินออมของตนและรายได้จากเงินออมดังกล่าวโดยจะไม่ได้เงินสมทบจากรัฐและดอกผลจากเงินส่วนนี้ และในกรณีที่สมาชิกเกิดเหตุทุพพลภาพ สมาชิกมีสิทธิขอรับเงินสะสมและดอกผลของเงินสะสมได้ โดยที่เงินสมทบและดอกผลของเงินสมทบจะนำมาคำนวณบำนาญจ่ายให้แก่สมาชิกเมื่ออายุครบ 60 ปี (องค์การแรงงานระหว่างประเทศและคณะทำงานร่วมขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย, 2556) กองทุนนี้บริหารจัดการโดยคณะกรรมการกองทุน มีนโยบายการลงทุนในหลักทรัพย์ที่มีความมั่นคงสูงไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ของเงินกองทุน และรัฐบาลจะรับประกันผลตอบแทนของสมาชิกให้ได้รับไม่น้อยกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำประเภท 12 เดือนโดยเฉลี่ยของธนาคารออมสิน ธกส. และธนาคารพาณิชย์ใหญ่ 5 แห่ง แรงงานที่ขึ้นทะเบียนภายใต้พระราชบัญญัติประกันสังคมมาตรา 40 และเลือกใช้สิทธิชุดที่ 1 ซึ่งจะได้รับค่าคุ้มครอง 3 กรณี (กรณีได้รับเงินทดแทนการขาดรายได้เมื่อมีการนอนพักรักษาตัว ในโรงพยาบาลตั้งแต่ 2 วันขึ้นไป กรณีทุพพลภาพ และกรณีเสียชีวิต) สามารถเป็นสมาชิกของกองทุนการออมแห่งชาติได้ ในขณะที่แรงงานที่เลือกใช้สิทธิชุดที่ 2 และ 3 ซึ่งได้รับความคุ้มครองเพิ่มเติมจากทางเลือกที่ 1 ในส่วนของกรณีชราภาพ (บำนาญ) ไม่สามารถเข้าร่วมกองทุนการออมแห่งชาติ จุดเด่นของ กอช. คือมีความยืดหยุ่นสูง ไม่ต้องฝากทุกเดือนหรือทุกปี หากกองทุนบริหารเงินลงทุนแล้วมีกำไรก็จ่ายให้สมาชิก หากขาดทุนก็ยังได้รับผลตอบแทนขั้นต่ำตามที่รัฐบาลได้รับประกันผลตอบแทนไว้ และแม้ว่าเงินในบัญชีของ

สมาชิกจะลดลงจนเหลือศูนย์เมื่ออายุ 80 ปี แต่ก็ยังได้รับเงินบำนาญต่อไปจนกระทั่งเสียชีวิต กองทุนนี้บริหารจัดการโดยคณะกรรมการกองทุนภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง

กองทุนการออมแห่งชาติเปิดรับสมาชิกตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2558 จนถึงวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2562 มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 756,514 ราย แบ่งเป็นสมาชิกประเภทอายุ 15 – 30 ปี ร้อยละ 9.5 สมาชิกประเภทอายุ 31 – 50 ปี ร้อยละ 43.2 สมาชิกประเภทอายุ 50 - 60 ปี ร้อยละ 37.4 และสมาชิกประเภทอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 9.9 (กองทุนการออมแห่งชาติ, 2562)



ภาพประกอบ 12 การจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนการออมแห่งชาติของสมาชิกและรัฐบาล

ที่มา: กองทุนการออมแห่งชาติ (2562)

ข้อมูล ณ วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2562 ตามตารางที่ 3 สมาชิกในกองทุนการออมแห่งชาติทั้งหมด มีอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด ร้อยละ 54.80 รองลงมาไม่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 19.30 อาชีพค้าขาย ร้อยละ 10.90 ในขณะที่ อาชีพขับรถรับจ้าง และ ผู้ประกอบวิชาชีพอิสระ เป็นสมาชิกน้อยที่สุด ร้อยละ 0.40 และ 0.50 ตามลำดับ (กองทุนการออมแห่งชาติ, 2562)

ตาราง 3 ร้อยละของสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	ร้อยละของสมาชิกตามอาชีพ
เกษตรกร	53.60
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	14.30
ไม่ระบุอาชีพ	12.00
ค้าขาย	9.40
นักเรียน นิสิต นักศึกษา	4.00
ลูกจ้างชั่วคราว	3.50
ผู้ประกอบการวิชาชีพอิสระ	0.60

ที่มา: กองทุนการออมแห่งชาติ (2562)

กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เป็นรูปแบบหนึ่งที่นายจ้างให้สวัสดิการแก่ลูกจ้าง คือกองทุนที่นายจ้างและลูกจ้างร่วมกันจัดตั้งขึ้น เงินของกองทุนมาจากเงินที่ลูกจ้างจ่ายส่วนหนึ่งเรียกว่า "เงินสะสม" และนายจ้างจ่ายเงินเข้าอีกส่วนหนึ่งเรียกว่า "เงินสมทบ" นั่นคือ นอกจากลูกจ้างจะออมแล้ว นายจ้างยังช่วยลูกจ้างออมอีกแรงหนึ่งด้วย จึงช่วยสร้างแรงจูงใจให้ลูกจ้างทำงานให้กับนายจ้างนานๆ นอกจากจะทำให้ลูกจ้างมีการออมอย่างต่อเนื่อง มีวินัย และมีนายจ้างช่วยออมแล้ว ยังมีการนำเงินไปบริหารให้เกิดดอกผลออกงอกเงยโดยผู้บริหารโดยมีอาชีพที่เรียกว่า "บริษัทจัดการ" โดยดอกผลที่เกิดขึ้นจะนำมาเฉลี่ยให้กับสมาชิกกองทุนทุกคนตามสัดส่วนของเงินที่แต่ละคนมีอยู่ในกองทุน (กองทุนสำรองเลี้ยงชีพไทย, 2558)

1.5 การประกันชีวิตในประเทศไทย

สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การใช้ชีวิตในแต่ละวันเต็มไปด้วยความเสี่ยงและเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง ประกันชีวิตเป็นหนึ่งในเครื่องมือทางการเงินที่จะช่วยบริหารความเสี่ยงทั้งในเรื่องความเจ็บป่วย อุบัติเหตุไม่คาดฝัน หรือการต้องจากไปก่อนเวลาอันควร ข้อมูลจากสมาคมประกันชีวิตไทยเปิดเผยว่าการทำประกันชีวิตในประเทศไทยมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่องทุกปี เบี้ยประกันชีวิตรวมเพิ่มขึ้นจากปี 2558 ที่มีมูลค่าเท่ากับ 537,509 ล้านบาท เป็น 601,724 ล้านบาทในปี 2560 คิดเป็นสัดส่วนเบี้ยประกันชีวิตต่อ GDP ทั้งประเทศ ร้อยละ 3

(หนังสือพิมพ์ไลฟ์สไตล์, 2561) หากแบ่งประเภทของการประกันชีวิต สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) ประเภทสามัญ (Ordinary Life Insurance) คือ การประกันชีวิตที่มีจำนวนเงินเอาประกันภัยค่อนข้างสูง เหมาะสำหรับผู้มีรายได้ปานกลางหรือสูง โดยทั่วไปกำหนดชำระเบี้ยประกันภัยเป็นรายปี รายหกเดือน หรือรายสามเดือน การพิจารณารับประกันชีวิตมีทั้งแบบตรวจสอบสุขภาพและไม่ต้องตรวจสอบสุขภาพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนเงินเอาประกันภัยและอายุเป็นสำคัญ

2) ประเภทอุตสาหกรรม (Industrial Life Insurance) คือ การประกันชีวิตที่มีจำนวนเงินเอาประกันภัยไม่สูงมาก จึงไม่ต้องตรวจสอบสุขภาพ การพิจารณารับประกันชีวิตอาศัยข้อมูลจากค่าแถลงในใบคำขอเอาประกันภัย โดยทั่วไปกำหนดชำระเบี้ยประกันภัยเป็นรายเดือน อาจมีเงื่อนไขกำหนดระยะเวลารอคอยก็ได้ ระยะเวลารอคอย (Waiting Period) คือ ระยะเวลาที่กำหนดไว้เพื่อพิสูจน์สุขภาพของผู้เอาประกันภัย หากผู้เอาประกันภัยเสียชีวิตในระยะเวลาดังกล่าว บริษัทไม่ต้องจ่ายเงินเอาประกันภัย โดยทั่วไปกำหนดไว้ 180 วัน

3) ประเภทกลุ่ม (Group Life Insurance) คือ การรับประกันชีวิตบุคคลหลายคน ภายใต้กรรมวิธีฉบับเดียว โดยพิจารณาถึงความเสี่ยงภัยของบุคคลในกลุ่มทั้งหมดด้วยอัตราเฉลี่ย ไม่ว่าจะเป็อายุ เพศ หน้าที่การงาน หรือจำนวนเงินเอาประกันภัย และใช้เบี้ยประกันภัยอัตราเดียวกับบุคคลทุกคนในกลุ่มนั้นๆ การประกันชีวิตประเภทนี้อัตราเบี้ยประกันภัยจะถูกกว่าการประกันชีวิตประเภทอื่นๆ เหมาะสำหรับพนักงานในบริษัทต่างๆ

ประกันชีวิตมีการออกแบบมาหลายรูปแบบเพื่อให้รองรับกับความต้องการและวัตถุประสงค์ของแต่ละบุคคล ทั้งในเรื่องที่เน้นความคุ้มครอง หรือเน้นการออมเงิน โดยแบบประกันชีวิตพื้นฐานมี 4 แบบ ได้แก่

1) แบบชั่วระยะเวลา (Term Insurance) คือ การประกันชีวิตที่บริษัทตกลงว่าจะจ่ายเงินตามจำนวนที่ระบุไว้ให้กับผู้รับประโยชน์ ถ้าหากผู้เอาประกันภัยเสียชีวิตในระยะเวลาที่กำหนด เช่น 1 ปี 5 ปี 10 ปี หรือ 20 ปี สัญญาประกันชีวิตแบบนี้มีลักษณะเป็นการให้ความคุ้มครองภัยจากการเสียชีวิตเพียงอย่างเดียว ไม่มีการสะสมทรัพย์รวมอยู่ด้วย จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับสัญญาประกันอัคคีภัย เมื่อครบกำหนดสัญญาแล้วจึงไม่มีมูลค่าใดๆ คืนให้แก่ผู้เอาประกันภัย

2) แบบตลอดชีพ (Whole Life Insurance) คือ การประกันชีวิตที่บริษัทตกลงว่าจะจ่ายเงินตามจำนวนที่ระบุไว้ให้แก่ผู้รับประโยชน์ เมื่อผู้เอาประกันภัยเสียชีวิต แต่ถ้าหากมีชีวิตอยู่จนถึง 90, 96 หรือ 99 ปี (ตามเงื่อนไขของแต่ละบริษัท) บริษัทก็จะจ่ายเงินตามจำนวนที่ระบุไว้ให้แก่ผู้เอาประกันภัย

3) แบบสะสมทรัพย์ (Endowment Insurance) คือ การประกันชีวิตที่บริษัทตกลงว่าจะจ่ายเงินตามจำนวนที่ระบุไว้ให้แก่ผู้รับประโยชน์ ถ้าหากผู้เอาประกันเสียชีวิตภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือจ่ายเงินให้แก่ผู้เอาประกันภัยถ้าหากมีชีวิตอยู่ในวันที่สัญญาครบกำหนด

4) แบบเงินได้ประจำ (Annuities Insurance) คือ ประกันชีวิตที่บริษัทตกลงว่าจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งเป็นประจำให้แก่ผู้เอาประกันภัย หากมีชีวิตอยู่ในวันที่ครบกำหนดสัญญา โดยทั่วไปเงินได้ประจำจะจ่ายเป็นปีๆ ปี จนครบตามเงื่อนไขของสัญญา สัญญาประกันชีวิตแบบนี้เหมาะกับผู้เอาประกันภัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสะสมทรัพย์ไว้เป็นค่าใช้จ่ายหลังเกษียณอายุการทำงานแล้ว

นอกจากนี้ยังมีแบบประกันพิเศษที่มีการเพิ่มการมีส่วนร่วมในการลงทุนเข้าไปด้วยคือ ประกันชีวิตแบบยูนิทลิงค์ (Unit Link) เป็นกรมธรรม์ประกันชีวิตที่ให้ความคุ้มครองระยะยาว เช่นเดียวกับแบบตลอดชีพ แต่มีความยืดหยุ่นโดยเปิดโอกาสให้ได้รับผลตอบแทนที่ดีขึ้นจากการเลือกลงทุนด้วยตนเอง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการออมของครัวเรือนไทย

การศึกษาเกี่ยวกับการออมของประเทศไทย มีการศึกษาจากหลายๆ หน่วยงาน เช่น สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย และนักวิชาการ มีงานวิจัยสำคัญๆ มีการศึกษาทั้งในระดับบุคคลและระดับครัวเรือน การศึกษาในระดับบุคคล เช่น วรเวศม์ สุวรรณระดา และ สมประวิณ มันประเสริฐ (2552) ศึกษาพฤติกรรมการออมของผู้มีงานทำและปัจจัยที่มีผลต่อระดับอัตราการออมของผู้มีงานทำที่ออมได้โดยวิเคราะห์ตามแบบจำลองทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวร โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจผู้มีงานทำที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปในพื้นที่ 15 จังหวัด ศึกษาโดยใช้แบบจำลองสมการถดถอยโลจิสติกแบบทวิภาค (Binary Logistic Regression) สำหรับการอธิบายพฤติกรรมการเลือกออม-ไม่ออมของผู้ที่มีงานทำทั้งที่เป็นการตัดสินใจเพื่อเป็นการออมทั่วไปและที่เป็นการออมเพื่อการดำรงชีวิตยามชราภาพ และใช้แบบจำลองสมการถดถอยเชิงเส้นตรง (Ordinary Least Square) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดอัตราการออมของผู้มีงานทำ ผลการศึกษาพบว่า การมีรายได้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งวัดจากการทำงานในระบบหรืออยู่ในการออมภาคบังคับ และการมีงานเสริมจะช่วยให้ผู้มีงานทำเพิ่มโอกาสในการเป็นผู้ออมได้ นอกจากนี้ผู้มีงานทำที่มีการวางแผนชีวิต ผู้มีงานทำที่มีความรู้ทางการเงินและผลิตภัณฑ์ทางการเงินจะมีแนวโน้มเป็นผู้ออมเงิน ในทางตรงข้าม ผู้มีงานทำจะมีแนวโน้มเป็นผู้ที่ไม่ออมหากมีจำนวนบุตรเพิ่มขึ้น และมีการกู้ยืมเงิน ในส่วนของปัจจัยกำหนดระดับอัตราการออมของผู้มีงานทำพบว่า ผู้มีงานทำที่มีลักษณะนิสัยในการวางแผน

แผนการดำเนินชีวิตจะยอมในอัตราที่สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้วางแผนในการดำเนินชีวิต ผู้ที่มีรายได้ประจำสูง หรือมีรายได้เพิ่มเติมจากการทำงานประจำจะออมเงินในอัตราที่น้อยกว่าผู้ที่มีการกู้ยืมเงิน ผู้ที่ทำงานในระบบซึ่งอยู่ในการออมภาคบังคับจะมีอัตราการออมที่น้อยลง และจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลต่ออัตราการออมที่ลดลงของผู้มีงานทำ ในการศึกษาพฤติกรรมการออมระยะยาวใช้การซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์และ/หรือกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการออมระยะยาวของผู้มีงานทำ หากผู้มีงานทำซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์และ/หรือกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพจะถือว่าเป็นผู้มีพฤติกรรมการออมระยะยาว ผลการศึกษาพบว่า ระดับของรายได้หลัก และความสม่ำเสมอของรายได้ซึ่งวัดจากผู้มีงานทำในระบบ การมีงานเสริม และการวางแผนชีวิต มีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมการออมในระยะยาวของผู้มีงานทำ นอกจากนี้ยังพบว่าความมั่นคงในชีวิตมีผลอย่างสำคัญต่อพฤติกรรมการออมในระยะยาว กล่าวคือ ผู้มีงานทำที่อยู่ในสถานะสมรสหย่าร้างจะมีแนวโน้มในการตัดสินใจออมระยะยาว และผู้ที่มีหลักประกันด้านการรักษาพยาบาลเพิ่มเติมจากระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าจะมีแนวโน้มในการตัดสินใจออมระยะยาว ในทางตรงข้ามผู้มีงานทำที่กู้ยืมเงินจะมีแนวโน้มเป็นผู้ที่ไม่ออมเงินในระยะยาว ผลการศึกษานี้สามารถสรุปได้ว่า รายได้ การกู้ยืมเงิน และการวางแผนชีวิต เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานทำ สำหรับการศึกษาการออมในระดับครัวเรือน เช่น ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ สุวิมล เสงี่ยมพัฒนา (2556) ศึกษาพฤติกรรมการออมของครัวเรือนไทย การสะสมทรัพย์สินหรือความมั่งคั่ง การมีหลักประกันทางสังคม (การมีบำนาญ) โดยทำการศึกษาข้อมูลทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาค โดยข้อมูลระดับมหภาคใช้ข้อมูลสถิติจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2552 ศึกษาโดยใช้สมการโครงสร้าง (structural equations) ประกอบด้วย 3 สมการ คือ สมการรายได้ สมการการออม และสมการทรัพย์สินสุทธิของครัวเรือน และการศึกษาในระดับจุลภาคใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจครัวเรือน 17 จังหวัด ศึกษาโดยใช้แบบจำลอง logit เพื่อตอบคำถามว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการออมติดลบ การศึกษาจากข้อมูลครัวเรือนในปี 2552 ในส่วนของการวัดความเสี่ยงที่จะเป็นผู้ที่ออมไม่พอเพียงได้นิยามไว้สองแบบ นิยามแรกสะท้อนความเข้มข้นของปัญหาการออมไม่พอเพียง หมายถึงครัวเรือนที่มีการออมติดลบ นิยามที่สองหมายถึงครัวเรือนที่มีการออมน้อยกว่าร้อยละ 50 ของการออมในการพยากรณ์ตามแบบจำลองเศรษฐมิติ ผลการศึกษาสรุปว่า ร้อยละ 26 ของครัวเรือนไทยมี “การออมติดลบ” และการออมไม่พอเพียงสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกระดับแม้แต่ในครัวเรือนรวย พบปัญหาการออมติดลบค่อนข้างสูงในกลุ่มครัวเรือนรายได้น้อย (income decile ที่ 1 และ 2) ทั้งในครัวเรือนในเมืองและชนบท กลุ่มอาชีพที่มีรายได้ต่ำ เช่น แรงงานเกษตร แรงงานทั่วไป ผู้ปฏิบัติงานในโรงงาน มีความเสี่ยงที่จะประสบปัญหา “การออมไม่พอเพียง” สูงกว่าอาชีพอื่น จากผลการประมาณค่าทางเศรษฐมิติพบว่า

เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจะทำให้ความน่าจะเป็นในการเกิดปัญหาการออมติดลบลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โอกาสในการเกิดการออมติดลบจะลดลงตามอายุของหัวหน้าครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะใน เขตชนบท และหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงมีโอกาสที่จะเกิดปัญหาการออมติดลบน้อยกว่าเพศชาย ผลการสำรวจข้อมูลปฐมภูมิพบว่า ร้อยละ 35 ของครัวเรือนตัวอย่างมีสัดส่วนการออมต่อรายได้ร้อยละ 1-10, ร้อยละ 23.6 ของครัวเรือนตัวอย่างมีความสามารถในการออมระหว่างร้อยละ 5-10 ของรายได้ และร้อยละ 24.3 ของครัวเรือนตัวอย่างไม่สามารถออมได้ ผลการประมาณค่าทางเศรษฐมิติพบว่า รายได้มีผลต่อการออมในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ ครัวเรือนที่มีหนี้สินจะทำให้ความสามารถในการ ออมของครัวเรือนลดลง ครัวเรือนที่มีบ้านอายุจะออมเงินน้อยกว่าครัวเรือนที่ไม่มีบ้านอายุ หลังจากนั้น การศึกษาเรื่องการออมได้ให้ความสำคัญกับการเข้าสู่สังคมสูงวัยของประเทศไทยมากขึ้น เช่น กุศล สุทธธาดา และ ธารทิพย์ จินดาคำ (2557) ศึกษาเรื่องการออมของครัวเรือนไทย: มองภาพสะท้อนจาก ครัวเรือนรุ่นเกิดล้าน ทำการศึกษาลักษณะการออมและปริมาณการออมของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่น เกิดล้านรวมถึงปัจจัยครัวเรือนที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน โดยใช้ข้อมูลการ สัมภาษณ์ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2554 เลือกกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเฉพาะที่มีประชากร รุ่นเกิดล้าน (ประชากรที่เกิดระหว่างปี 2506 – 2526 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยมีอัตราการเกิดเกินกว่า ล้านคนต่อปี) ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้านมีการออมเก็บร้อยละ 70 มีเงินออม เฉลี่ยประมาณ 6,000 บาทต่อเดือน สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนไทยที่มีประชากรรุ่น เกิดล้าน วิเคราะห์โดยใช้สมการถดถอยแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise regression analysis) พบว่า รายได้ เฉลี่ยต่อเดือน ร้อยละของสมาชิกครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษา และอาชีพหลักของ ครัวเรือนอยู่นอกภาคเกษตรส่งผลในทางบวกต่อการออมของครัวเรือน ในขณะที่รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน ของครัวเรือนส่งผลในทางลบต่อการออมของครัวเรือน เช่นเดียวกับ วิศกรณ์ ศีวีวรรณ (2558) ศึกษาเรื่อง การวัดระดับทักษะทางการเงินกับการออมเพื่อเกษียณ เพื่อทดสอบว่าทักษะทางการเงินมีบทบาทต่อ การออมเพื่อการเกษียณอย่างไรในสังคมไทยและทักษะทางการเงินในด้านใดที่เป็นตัวกำหนดการออม เพื่อการเกษียณโดยใช้ Multiple Regression Analysis วิเคราะห์ถึงปัจจัยด้านสถานภาพส่วนบุคคลที่มี ผลต่อทักษะทางการเงินขั้นสูง (Advanced Financial Literacy Score : AFLS) และใช้แบบจำลอง Binary Logistic และ Multinomial Regression ในการศึกษาถึงบทบาทของทักษะทางการเงินในด้าน ต่างๆ ว่ามีผลต่อความน่าจะเป็นของการออมเพื่อการเกษียณอย่างไร และทักษะทางการเงินด้านต่างๆ มี ผลต่อการออมในระยะยาวหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มผู้ลงทุนทั่วไป แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ไม่มีการออมใดๆ เลย กลุ่มที่มีการออม แต่ไม่มีการออมเพื่อการเกษียณ และกลุ่มที่มีการออมเพื่อการ เกษียณ ผลการศึกษาพบว่า ระดับทักษะทางการเงินที่สูงขึ้นจะช่วยเพิ่มโอกาสในการออมเพื่อวัยเกษียณ

ของกลุ่มตัวอย่างให้เพิ่มขึ้น เมื่อวิเคราะห์ห้ลึกลงไปในรายปัจจัยของทักษะทางการเงินขั้นสูง พบว่าทัศนคติทางการเงิน และความรู้ด้านความเสี่ยงและผลตอบแทนมีผลต่อโอกาสในการมีการออมเพื่อการเกษียณเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

2.2 การศึกษาเกี่ยวกับการการออมของแรงงานนอกระบบ

ในส่วนของการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาของแรงงานนอกระบบ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญไปที่สภาพปัญหาของแรงงานนอกระบบ และการเตรียมความพร้อมก่อนเป็นผู้สูงอายุกับการให้สวัสดิการชราภาพแก่แรงงานนอกระบบ มีการศึกษาที่สำคัญ เช่น สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2552) ศึกษาเรื่อง การสร้างระบบการออมเพื่อการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ ผลการศึกษาได้เสนอในเชิงนโยบายให้รัฐทำหน้าที่ด้านการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุน การจัดทำทะเบียนข้อมูลของแรงงานนอกระบบ รวมถึงการสนับสนุนให้กองทุนมีขนาดที่เหมาะสมต่อการจ่ายผลประโยชน์ทดแทนรายได้ในวัยเกษียณหรือเงินบำนาญให้แก่แรงงานนอกระบบด้วยการจัดสรรงบประมาณแรกตั้งให้แก่กองทุน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่แรงงานนอกระบบในการออมเงินกับกองทุน และรัฐควรมีบทบาทในการร่วมสมทบด้วย ในกรณีผู้ออมที่เป็นแรงงานรายได้น้อยหรือแรงงานนอกระบบ ในการศึกษานี้ได้สร้างกรอบแนวคิดในเรื่องการออมเพื่อการเกษียณอายุสำหรับแรงงานนอกระบบเป็น 2 ระดับ คือ ระดับพื้นที่ และระดับชาติ โดยระดับพื้นที่คือการออมในชุมชนที่แรงงานมีภูมิลำเนาอยู่ ผ่านการออมในองค์กรการเงินชุมชน กลุ่มการออมชุมชน ส่วนในระดับชาติ คือการออมเพื่อการชราภาพในกองทุนระดับชาติที่มีรัฐบาลเป็นผู้ดูแลระบบ เช่น กองทุนบำนาญภาคประชาชน (กบป.) ประชากรที่เป็นแรงงานนอกระบบสามารถสมัครใจเข้ามาออมเพิ่มได้ในกองทุน กบป. นี้ ผู้ออมจะเป็นประชาชนทั่วประเทศที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบการออมทางการที่มีอยู่ซึ่งการมีกองทุนที่หลากหลายสอดคล้องกับระดับรายได้ของแรงงานนอกระบบแต่ละคนจะเป็นตัวช่วยส่งเสริมให้มีเงินออมในระยะยาวเพิ่มขึ้นตามศักยภาพของแรงงานด้วย แสดงได้ดังตาราง 4

ตาราง 4 การจัดระบบบำเหน็จบำนาญตามความเหมาะสมของรายได้ของแรงงานนอกระบบ

ประเภทของแรงงาน	ระบบบำเหน็จบำนาญที่เหมาะสม
แรงงานนอกระบบรายได้มาก	กองทุนประกันสังคม
แรงงานนอกระบบรายได้มาก-ปานกลาง	กองทุนบำนาญแห่งชาติ (กบช.) ปัจจุบันปรับเป็นกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)
แรงงานนอกระบบรายได้ปานกลาง-น้อย	กองทุนบำนาญแห่งชาติ (กบช.) ปัจจุบันปรับเป็นกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)
แรงงานนอกระบบที่เป็นประชาชนในพื้นที่ต่างๆ	กองทุนบำนาญภาคประชาชน (กบป.)
แรงงานนอกระบบที่ไม่มีการออมในวัยทำงาน (ด้วยเหตุสุขภาพ ยากจน มีรายได้ต่ำกว่า เส้นความยากจน)	รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (2552)

การศึกษาเกี่ยวกับการออมของแรงงานนอกระบบยังมีความสนใจอย่างต่อเนื่อง เช่น กาญจนา สมภารเพียร (2556) ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการออมและปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมของแรงงานนอกระบบในตลาดนัดจตุจักร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจำนวนเงินออม รูปแบบการออม วัตถุประสงค์ในการออม และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออมของแรงงานนอกระบบในตลาดนัดจตุจักร โดยศึกษาเป็นเชิงปริมาณ ใช้การวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือสถิติขั้นพื้นฐานและการทดสอบหาปัจจัยที่มีผลต่อการออมใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression) ผลการศึกษาพฤติกรรมการออมพบว่า เจ้าของกิจการส่วนใหญ่มีเงินออมอยู่ระหว่าง 35,001-50,000 บาท ส่วนลูกจ้างมีเงินออมน้อยกว่า 7,500 บาทมากที่สุด ส่วนใหญ่ออมในสถาบันการเงินในรูปแบบผลิตภัณฑ์การเงินต่างๆ และมีวัตถุประสงค์ในการออมเพื่อการซื้อทรัพย์สินต่าง ๆ เช่น บ้าน ที่ดิน รถยนต์ เครื่องประดับ มากที่สุด ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออมพบว่า ระดับการศึกษาและรายได้ต่อเดือนมีผลต่อการออมในทางบวก รายจ่ายต่อเดือนและหนี้สินต่อเดือนมีผลต่อการออมในทางลบ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีปัญหารายได้ไม่สม่ำเสมอ ปัญหาจากต้นทุนสินค้าที่เพิ่มขึ้น และปัญหาค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นทำให้มีการออมลดลง นอกจากนี้การให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมสูงวัยก็เป็นสิ่งที่สำคัญ มีการศึกษาของ พรทิพย์ เนติภรณ์ทนกุล (2557) ทำการศึกษาความ

พร้อมของแรงงานนอกระบบในประเทศไทยกับการเข้าสู่สังคมสูงอายุ ทำการศึกษาแรงงานนอกระบบ อายุ 40-59 ปี ที่ทำงานอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และ ภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า แรงงานนอกระบบมีความไม่พร้อมต่อการเป็นผู้สูงอายุด้านเศรษฐกิจ เช่น การไม่ได้จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายในแต่ละเดือน การออมเงินในรูปแบบการฝากสะสม และการหา รายได้อื่นนอกเหนือจากเงินเดือนประจำ มีข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ แรงงานนอกระบบทั้งในกรุงเทพฯและ ต่างจังหวัดมีความสนใจสวัสดิการของรัฐในหลายด้าน และต้องการให้รัฐช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น เงิน กู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ กองทุนการออมแห่งชาติ การช่วยเหลือให้แรงงานนอกระบบมีเงินออมมากขึ้น ฯลฯ แต่ต้องการให้รัฐประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนผู้มีสิทธิมากยิ่งขึ้นเนื่องจาก เป็นโครงการที่มีประโยชน์ นอกจากนี้ยังต้องการสวัสดิการทางสังคมในลักษณะของตัวเงิน เช่น การ ช่วยเหลือลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาโรค การถือบัตรทองในระบบประกันสุขภาพ การจ่ายเบี้ยยังชีพ และต้องการสวัสดิการในรูปของการบริการสำหรับผู้สูงอายุเช่นเดียวกับในต่างประเทศ เช่น ร้านค้า จำหน่ายสิ่งของราคาถูก ค่าบริการซ่อมแซม บ้านราคาถูก ศูนย์บริการดูแลรับฝากผู้สูงอายุชั่วคราวใน ระหว่างวัน เป็นต้น นอกจากนี้ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจแรงงานนอกระบบตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548 และทำการสำรวจเป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2558 ผลการสำรวจในปี พ.ศ. 2558 พบว่า จากจำนวนผู้มีงานทำ 38.3 ล้านคน เป็นผู้ที่ทำงานในระบบร้อยละ 44.1 และเป็นแรงงานนอกระบบร้อยละ 55.9 ผลการสำรวจพบปัญหาของแรงงานนอกระบบในด้านปัญหาจากการทำงาน โดยปัญหาที่พบ มากที่สุดคือ ปัญหาเรื่องค่าตอบแทน รองลงมาคือ ทำงานหนัก งานที่ไม่ได้รับการจ้างงานอย่าง ต่อเนื่อง ไม่ได้รับสวัสดิการ ทำงานไม่ตรงกับเวลาปกติ ไม่มีวันหยุด ชั่วโมงทำงานมากเกินไป และลา พักผ่อนไม่ได้ ตามลำดับ ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อความสม่ำเสมอของรายได้ที่แรงงานนอกระบบ ได้รับ และทำให้แรงงานนอกระบบไม่สามารถออมได้อย่างสม่ำเสมอ

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการออม

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้สรุปการทบทวนวรรณกรรมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดของ การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดว่าตัวแปรแต่ละตัวมี อิทธิพลต่อการออมอย่างไร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เพศ ยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับเพศของหัวหน้าครัวเรือนที่มีผลต่อการออมของครัวเรือน ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ สุวิมล เสงพัฒนา (2556) พบว่าหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิง มีความน่าจะเป็นที่ จะเกิดปัญหาการออมติดลบน้อยกว่าเพศชาย เช่นเดียวกับ Mirach และ Hailu (2014) ทำการสำรวจ ครัวเรือนในประเทศเอธิโอเปียพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้หญิงมีโอกาสที่จะเป็นผู้ออมได้มากกว่า

เพศชาย ในขณะที่ Aniola-Mikolajczak และ Golas (2014) พบว่า เพศหญิงมีโอกาสยอมได้น้อยกว่าเพศชาย และมีอัตราการยอมได้น้อยกว่าเพศชาย สอดคล้องกับ Duressa และ Ejara (2018) ที่พบว่าหัวหน้าครัวเรือนเพศชายมีโอกาสยอมได้มากกว่าเพศหญิง และผลการศึกษางานบางส่วนพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญของการยอมระหว่างหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิงและเพศชาย (Kibet, Mutai, Ouma, Ouma, และ Owuor, 2009; Melesse, 2015)

อายุ ในสมมติฐานวงจรชีวิต (Life Cycle Hypothesis) อายุเป็นตัวกำหนดระดับการยอม โดยระดับการยอมในวัยเด็กจะติดลบและจะสูงสุดในช่วงวัยกลางคนและมีระดับการยอมลดลงอีกครั้งเมื่อเข้าสู่วัยชรา จากการศึกษาของ Ghafoor, Hussain, Naseer, Ishaque, และ Baloch (2010) ที่ทำการสำรวจผลกระทบของตัวแปรที่มีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อรายได้ และการยอมของชาวนารายย่อยในจังหวัด Punjab ประเทศปากีสถาน โดยใช้ Log-log form of regression ใช้ในการประมาณค่าแบบจำลองรายได้ และใช้แบบจำลอง multiple linear regression ในการประมาณค่าแบบจำลองการยอม ผลการศึกษาพบว่า อายุส่งผลในทางบวกต่อการยอมของชาวนาอย่างมีนัยสำคัญในแบบจำลองการยอม และ Mirach and Hailu (2014) ได้ทำการศึกษาตัวกำหนดที่สำคัญของการยอมของครัวเรือนในเอธิโอเปียโดยเน้นที่ North Gondar Zone, Amhara Regional State ใช้แบบจำลอง Tobit Model ในการวิเคราะห์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าอายุส่งผลในทางบวกต่อการยอมของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ ในการศึกษาในประเทศไทยพบความสัมพันธ์ของอายุกับการยอม เช่น ดิเรก บัณฑิตวิวัฒน์ และสุวิมล เสงพัฒนา (2556) พบว่าครัวเรือนในเขตเมืองมีโอกาสดูแลจะมีการยอมติดลบลดลงตามอายุของหัวหน้าครัวเรือน เช่นเดียวกับการศึกษาของ วิศิษฐ์ บิลมาศ และสุพิชชา โชติกำจร (2557) เรื่องรูปแบบและพฤติกรรมการยอมของครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ที่พบว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับจำนวนเงินยอมของครัวเรือนมากที่สุดและมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ในขณะที่การศึกษาของ ชลธิชา อัสวณินันดร (2552) ในเรื่องการยอมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยพบว่า อายุมีความสัมพันธ์ทางลบต่อระดับการยอมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยกล่าวคือ ผู้ที่มีอายุน้อยกว่ามีแนวโน้มที่จะมีระดับการยอมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า เช่นเดียวกับการศึกษาของ Kibet และคนอื่น ๆ (2009) ในเรื่องการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมของครัวเรือนของครูผู้ประกอบการ และชาวนา ในเขตชนบทของจังหวัด Nakuru ในประเทศเคนยา โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) แบ่งออกเป็น 4 แบบจำลอง ได้แก่ ครัวเรือนทั้งหมด ครัวเรือนครู นักธุรกิจ และชาวนา ผลการศึกษาพบว่า อายุมีความสัมพันธ์ในทางลบต่อการยอมในทุกแบบจำลองการยอมยกเว้นแบบจำลองการยอมของชาวนา ในขณะที่บางการศึกษาก็ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างอายุและการยอม เช่น การศึกษาของ ดวงฤทัย พรธเนศ (2552) เรื่องรายได้

รายจ่าย หนี้สินและการออมของครัวเรือนหาบเร่แผงลอย กรณีศึกษา: ชุมชนท่าพระจันทร์ พบว่าอายุไม่มีผลต่อการออมอย่างมีนัยสำคัญ

ระดับการศึกษา ระดับการศึกษาเป็นอีกหนึ่งตัวแปรที่ในการศึกษาความสัมพันธ์กับการออม ส่วนใหญ่พบว่าระดับการศึกษาส่งผลต่อปริมาณเงินออม เช่น Melesse (2015) ทำการศึกษา รูปแบบของการออมของครัวเรือนชนบทและปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนชนบท โดยใช้แบบจำลอง Binary logit พบว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีผลต่อการออมของครัวเรือนชนบทอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับการศึกษาของ Obi-Egbedi, Alawode, และ Soneye (2014) พบว่าระดับการศึกษาที่วัดจากจำนวนปีการศึกษามีผลในทางบวกต่อการออมของครัวเรือนในชนบท สำหรับการศึกษาในประเทศไทย ชลธิชา อัศวินรันดร์ (2552) ในเรื่องการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่า ระดับการศึกษาส่งผลทางบวกต่อความมั่นคงยามสูงวัย และการศึกษาของ และกาญจนา สมภารเพียร (2556) ในเรื่องพฤติกรรมการออมและปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมของแรงงานนอกระบบในตลาดนัดจตุจักร พบว่าระดับการศึกษามีผลต่อการออมของแรงงานนอกระบบในตลาดนัดจตุจักรในทางบวก ในขณะที่นนทกา นันทวิสัย (2552) ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบภาวะการออมของครัวเรือนในภาคการเกษตร และนอกภาคเกษตร พบว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในระดับอุดมศึกษามีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อการกำหนดการออมของครัวเรือนนอกภาคเกษตร แต่ไม่พบความสัมพันธ์ในครัวเรือนในภาคเกษตร และบางการศึกษาที่ไม่พบว่าระดับการศึกษามีผลต่อการออม เช่น การศึกษาของ ดวงฤทัย พรธเนศ (2552) เรื่องรายได้ รายจ่าย หนี้สินและการออมของครัวเรือนหาบเร่แผงลอย กรณีศึกษา: ชุมชนท่าพระจันทร์ พบว่าระดับการศึกษาไม่มีผลต่อการออมอย่างมีนัยสำคัญ และ Kibet et al. (2009) พบว่าระดับการศึกษาไม่มีผลต่อการออมของกลุ่มอาชีพที่ทำการศึกษได้แก่ ครัวเรือนครู นักธุรกิจ และชาวนา

สถานภาพสมรส สถานภาพสมรสที่แตกต่างกันอาจส่งผลต่อการออมที่แตกต่างกัน ชลธิชา อัศวินรันดร์ (2552) พบว่า ผู้ที่มีสถานภาพโสด และผู้ที่มีสถานภาพเคยสมรส (หม้าย / หย่า / แยก) มีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยต่ำกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสแล้ว สอดคล้องกับ Aniol-Mikolajczak และ Golas (2014) พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรสมีโอกาสออมได้มากกว่าสถานภาพอื่นๆ ในขณะที่ Mirach and Hailu (2014) พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรสแล้วมีความน่าจะเป็นที่จะมีเงินออมน้อยกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ

รายได้ ในสมมติฐานรายได้ได้สมบูรณ์ (Absolute Income Hypothesis) ของเคนส์ เชื่อว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคที่ตั้งใจไว้ของครัวเรือนในงวดเวลาหนึ่งจะถูกกำหนดโดยระดับรายได้สมบูรณ์ในงวดเวลานั้น และเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น การบริโภคจะเพิ่มขึ้นแต่น้อยกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้น จึงทำให้มีการ

ออมเพิ่มมากขึ้นเมื่อระดับรายได้เพิ่มขึ้น ในการทบทวนวรรณกรรมพบว่า รายได้ส่งผลในทางบวกต่อระดับการออม เช่น Ghafoor และคนอื่น ๆ (2010); Kibet และคนอื่น ๆ (2009); Melesse (2015); Mirach และ Hailu (2014); กฤตภาส เลิศสงคราม (2555); กาญจนา สมภารเพียร (2556); ชลธิชา อัครนิรันดร์ (2552); ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ เสงพัฒนา สุวิมล (2556); นันทกา นันทวิสัย (2552); วิศกรณ์ ศีร์วรรณ (2558); วิศิษฐ์ บิลมาศ และ สุพิชชา ไซติกำจร (2557) เช่นเดียวกับการศึกษาของ วรเวชม์ สุวรรณระดา และ สมประวิณ มั่นประเสริฐ (2552) ในเรื่องปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานในประเทศไทย: การศึกษาจากข้อมูลการสำรวจในระดับจุลภาค ผลการศึกษาพบว่า ระดับรายได้และความสม่ำเสมอของรายได้จะส่งผลให้ผู้มีงานทำมีโอกาสเป็นผู้ออมเงิน ในขณะที่การศึกษาของการศึกษาของ ดวงฤทัย พรหมเนต (2552) พบว่ารายได้ไม่มีผลต่อการออมของครัวเรือนหาบเร่แผงลอย กรณีศึกษา: ชุมชนท่าพระจันทร์ อย่างมีนัยสำคัญ

การมีภาระหนี้สิน จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า โดยส่วนใหญ่หนี้สินส่งผลในเชิงลบ กล่าวคือเมื่อครัวเรือนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ทำให้ความสามารถในการออมลดลง เนื่องจากต้องนำรายได้ส่วนหนึ่งไปชำระหนี้สิน ดังการศึกษาของ วรเวชม์ สุวรรณระดา และ สมประวิณ มั่นประเสริฐ (2552) พบว่า การกู้ยืมเงินจะมีแนวโน้มทำให้ผู้มีงานทำกลายเป็นผู้ไม่ออมเงินและส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการออมเงินระยะยาวเพื่อการดำรงชีวิตยามชราภาพที่น้อยลง รวมทั้งทำให้อัตราการออมลดลงด้วย ในทำนองเดียวกับ ชลธิชา อัครนิรันดร์ (2552) พบว่า ภาระหนี้สินมีความสัมพันธ์ทางลบต่อระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย กล่าวคือ ผู้ที่ไม่มีภาระหนี้สินจะมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าผู้ที่มีภาระหนี้สิน และการศึกษาของ นันทกา นันทวิสัย (2552) พบว่า จำนวนหนี้สินที่ต้องชำระคืนมีผลต่อการออมในเชิงลบในกลุ่มครัวเรือนนอกภาคเกษตร แต่ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าวในครัวเรือนในภาคเกษตร นอกจากนี้ผลการศึกษาของ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ สุวิมล เสงพัฒนา (2556) ยังพบว่าการมีหนี้สินทำให้ความสามารถการออมของครัวเรือนลดลง สืบเนื่องจากงบประมาณครอบครัวจำกัด ส่วนหนึ่งจะต้องนำไปชำระหนี้ จึงทำให้ความสามารถในการออมลดลง ในขณะที่ กาญจนา สมภารเพียร (2556) พบว่าระดับหนี้สินต่อเดือนมีผลในทางลบต่อการออมของแรงงานนอกระบบในตลาดนัดจตุจักร

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยพึ่งพิง ผู้ที่อยู่ในวัยพึ่งพิงหมายถึงผู้ที่อายุ 0-14 ปี และ 60 ปีขึ้นไปหรือผู้ที่ไม่ได้ทำงาน ที่ครัวเรือนต้องให้ความอุปการะเลี้ยงดู ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับระดับการออมในครัวเรือน โดยทั่วไปจะมีความสัมพันธ์ในทางตรงข้าม กล่าวคือ หากครัวเรือนมีจำนวนผู้ที่พึ่งพิงมากขึ้นจะทำให้มีภาระค่าใช้จ่ายมากขึ้น นำไปสู่ระดับการออมที่ลดลง เช่น ผลการศึกษาของ ชลธิชา อัครนิรันดร์ (2552); วิศิษฐ์ บิลมาศ และ สุพิชชา ไซติกำจร (2557) นอกจากนี้ผลการศึกษาของ Kibet et al. (2009) ยังพบว่าอัตราส่วนการพึ่งพิงของสมาชิกในครัวเรือนที่

ไม่ได้ทำงานส่งผลในทางลบต่อการออมของครัวเรือนครัว ผู้ประกอบการ และชาวนา รวมถึงการศึกษาของ Ghafoor et al. (2010) ที่พบว่า จำนวนของสมาชิกที่พึ่งพิงมีผลในทางลบต่อการออมของชาวนารายย่อยในจังหวัด Punjab ประเทศปากีสถานอย่างมีนัยสำคัญ ในทางตรงข้าม บางการศึกษาพบความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันระหว่างจำนวนผู้ที่พึ่งพิงในครัวเรือนและการออม เช่น การศึกษาของ นันทกา นันทวิสัย (2552) พบว่าจำนวนสมาชิกที่อยู่ในวัยพึ่งพิงส่งผลกระทบต่อการออมในทางบวกต่อครัวเรือนนอกภาคเกษตรอย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่พบความสัมพันธ์ในครัวเรือนในภาคเกษตร และ วิศกรณ์ ศีรวิธร (2558) พบว่าการมีบุคคลที่ต้องอุปการะจะส่งผลต่อความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการเกษียณมากกว่าเมื่อเทียบกับผู้ที่ไม่มีความจำเป็นต้องอุปการะ

เขตที่อยู่อาศัย เขตที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกัน เช่น เขตเมืองและชนบท หรือภูมิภาคที่แตกต่างกันอาจส่งผลต่อการทำงาน การหารายได้ และค่าครองชีพ ซึ่งมีผลต่อการออม การศึกษาของ ชลธิชา อัครนิรันดร์ (2552) ในเรื่องการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย พบว่า ผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเมืองมีระดับการออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัยสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อยู่อาศัยในเขตชนบท

การถือครองทรัพย์สินหรือความมั่งคั่งของครัวเรือน การถือครองทรัพย์สินหรือความมั่งคั่งส่งผลต่อการออมของครัวเรือนในสามทาง ทางที่หนึ่ง การถือครองทรัพย์สินทำให้เกิดรายได้จากดอกเบี้ย เงินปันผล หรือราคาที่ดินสูงขึ้น (capital gain) สอง ทรัพย์สินให้ทางเลือกแก่ครัวเรือน คือสามารถแปลงเป็นเงินหรือรายได้เมื่อต้องการ โดยการจำหน่ายบ้านและที่ดิน และสาม ทรัพย์สินเป็นเครื่องรักษามูลค่า (store of value) ที่สามารถจ่ายโอนเป็นมรดกให้ลูกหลาน (ดิเรก บัณฑิตวิวัฒน์ และ สุวิมล เสงพัฒนา, 2556) การศึกษาของ Chowa, Masa, และ Ansong (2012) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออมของผู้มีรายได้ในเขตชนบทของประเทศอินเดีย ผลการศึกษาพบว่า ความมั่งคั่งส่งผลในทางบวกต่อการออมอย่างมีนัยสำคัญ และ Duressa และ Ejara (2018) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนชนบทในประเทศเอธิโอเปีย พบว่า จำนวนการถือครองที่ดินมีผลในทางบวกต่อการออมของครัวเรือน

วัตถุประสงค์และแรงจูงใจในการออม มีการศึกษาที่พบว่าวัตถุประสงค์และแรงจูงใจในการออมจะช่วยสร้างแรงผลักดันให้ผู้ออมสามารถอดทนต่อการเก็บออมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการออมหรือแรงจูงใจตามที่ได้ตั้งใจไว้ เช่น การศึกษาของ ปิยรัตน์ กฤษณามระ, พัชรพลชัย ชัยปาณี, เมธิณี วณิกกุล, รัฐชัย ศีลาเจริญ, และ ศุภกิจจากรักษ์. (2554) เรื่องพฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการออมของผู้ออมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า การออมเพื่อใช้หลังเกษียณอายุ เป็นแรงจูงใจหลักในการออมเงิน สะท้อนให้เห็นว่าผู้ออมให้ความสำคัญกับการพึ่งพิงรายได้ของตนเองหลังการเกษียณอายุก่อนข้างมาก รองลงมาคือ การออมเพื่อเป็นทุนการศึกษาบุตร

ออมเพื่อซื้อที่อยู่อาศัย ออมเพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาล และออมเพื่อใช้ในยามฉุกเฉิน รวมถึงการศึกษาของ Fisher and Anong (2012) ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของแรงจูงใจในการออมต่อนิสัยในการออม โดยต้องการทดสอบว่าแรงจูงใจในการออมมีความสัมพันธ์กับนิสัยในการออมอย่างไร เขาใช้แรงจูงใจในการออม 6 ประเภท เป็นตัวทดสอบความสัมพันธ์กับนิสัยในการออมซึ่งเป็นตัวแปรตาม แบ่งออกเป็น การออมได้อย่างสม่ำเสมอ, การออมได้อย่างไม่สม่ำเสมอ และการออมไม่ได้ โดยใช้การวิเคราะห์ด้วย multinomial logistic regression ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจในการออมเพื่อเกษียณและออมเพื่อเหตุฉุกเฉินจะเพิ่มโอกาสให้มีการออมอย่างสม่ำเสมอหรือไม่สม่ำเสมอ เมื่อเปรียบเทียบกับออมไม่ได้ และพบว่ามีเพียงแรงจูงใจในการออมเพื่อเกษียณเท่านั้นที่สามารถแยกผู้ออมได้อย่างสม่ำเสมอออกจากผู้ที่ไม่ออมได้ไม่สม่ำเสมอ

การมีบ้านเป็นของตนเอง การมีบ้านเป็นของตนเองจะทำให้แรงจูงใจในการออมไว้เพื่อซื้อที่อยู่อาศัยลดน้อยลง หรือการซื้อที่อยู่อาศัยจะต้องใช้เงินในการผ่อนชำระค่างวดซึ่งจะส่งผลทำให้ระดับการออมลดน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่มีบ้าน เช่น การศึกษาของ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ สุวิมล เสงพัฒนา (2556) พบว่าการมีบ้านเป็นของตนเองมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับระดับการออมของครัวเรือน

ความรู้ทางการเงิน จากการศึกษาของ ฌักซดา ธาธาชีวิน และ ธงชัย ศิริวรรณ (2558) พบว่า ความรู้ความเข้าใจทางการเงิน หรือการอ่านออกเขียนได้ทางการเงิน ซึ่งหมายถึง ความรู้ความสามารถ การสื่อความหมาย แปลความ ตีความ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพื้นฐานความรู้ทางเศรษฐกิจและแนวคิดทางการเงิน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออมในทางบวก เช่นเดียวกับการศึกษาของ วิศกรณ์ ศิริวรรณ (2558) โดยทำการสำรวจกับกลุ่มผู้ลงทุนทั่วไปเกี่ยวกับความรู้ทางการเงิน พบว่า ระดับทักษะทางการเงินที่สูงขึ้นจะช่วยเพิ่มโอกาสในการออมเพื่อวัยเกษียณ และเมื่อวิเคราะห์ทักษะทางการเงินขั้นสูง พบว่า ทักษะคิดทางการเงิน และความรู้ด้านความเสี่ยงและผลตอบแทนมีผลต่อความน่าจะเป็นในการมีการออมเพื่อการเกษียณอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของ Grinstead, Mauldin, Sabia, Moss, และ Palmer (2012) ที่ทำการทดสอบกับกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการออมเงินสำหรับผู้มีรายได้น้อย (IDA program) พบว่า ผู้ที่มีจำนวนชั่วโมงในการศึกษาความรู้ทางการเงินมากกว่ามีโอกาสที่จะเป็นผู้ที่สามารถออมได้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ต้องการเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่สามารถออมได้ และผู้ที่สามารถออมได้แต่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายการออมที่ต้องการ รวมถึงการศึกษาของ Chowa, Masa and Ansong (2012) ที่พบว่าจำนวนชั่วโมงของการได้รับการศึกษาความรู้ทางการเงินส่งผลทางบวกต่อการออมอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม อรุณี นุสสิทธิ,

ปาริชาติ ราชประดิษฐ์, เกตุจันทร์ จำปาไชยศรี, และ กำพล อติเรกสมบัติ (2557) พบว่าความรู้ทางการเงินไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมและความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ

ทัศนคติต่อความเสี่ยง การศึกษาของ Zakaria, Nor, และ Ismail (2017) พบว่า ระดับความรู้ทางการเงินโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการยอมรับความเสี่ยงซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อการออมและการลงทุน

การประกันชีวิต Barone (2011) ทำการศึกษาครัวเรือนชนบทในประเทศกานาเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อประกันสุขภาพ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประกันชีวิตประเภทต่าง ๆ กับการออมของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่มีประกันสุขภาพและประกันชีวิตสามารถออมได้มากกว่าครัวเรือนที่ไม่มีประกันสุขภาพและประกันชีวิต ในขณะที่ครัวเรือนที่มีประกันชีวิตแบบบำนาญจะส่งผลในทางลบต่อเงินออมของครัวเรือน

การทำงานในระบบ การศึกษาของ วรเวศม์ สุวรรณระดา และ สมประวิณ มั่นประเสริฐ (2552) พบว่า ผู้มีงานที่ทำงานในระบบหรืออยู่ในระบบการออมภาคบังคับ ซึ่งมีความสม่ำเสมอของกระแสรายได้มีแนวโน้มจะเป็นผู้ที่มีเงินออมมากกว่าผู้ทำงานนอกระบบ

2.4 สรุปวิธีการและตัวแปรที่ใช้ศึกษาจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการออม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการออม ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาส่งผลต่อการออมในทิศทางต่างๆ ที่แตกต่างกัน ดังที่ได้แสดงไว้ในข้างต้นนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปเป็นแนวทางในการเลือกใช่วิธีการและตัวแปรที่ใช้ศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 สรุปปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการออมจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปร	ทิศทางของผลกระทบ		
	ทางบวก	ทางลบ	ไม่มีนัยสำคัญ
เพศหญิง	ดิเรก และ สุวิมล (2556)	Anlola-Mikolajczak and Golas (2014)	Kibet et al. (2009)
	Mirach and Hailu (2014)	Duressa and Ejara (2018)	Meless (2015)
อายุ	Ghafoor et al. (2010)	ชลธิชา (2552)	
	Mirach and Hailu (2014)	Kibet et al. (2009)	
	วิศิษฐ์ และ สุพิชชา (2010)		
	ดิเรก และ สุวิมล (2556)		
ระดับการศึกษา	Melesse (2015)		
	Obi-Egbedi, Alawode and Soneye (2014)		
	ชลธิชา (2552)		
	กาญจนา (2556)		
	นันทกา (2552)		
รายได้	Kibet et al (2009)		ดวงฤทัย (2552)
	Ghafoor et al. (2010)		
	Mirach and Hailu (2014)		
	Melesse (2015)		
	วรเวศม์ และ สมประวิณ (2552)		
	นันทกา (2552)		
	ชลธิชา (2552)		
	กฤตภาส (2555)		
	กาญจนา (2556)		
	ดิเรก และ สุวิมล (2556)		
	สุพิชชา (2557)		
	วิศกรณ์ (2558)		

ตาราง 5 (ต่อ) สรุปปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการยอมจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปร	ทิศทางของผลกระทบ		
	ทางบวก	ทางลบ	ไม่มีนัยสำคัญ
สภาพภาพสมรสแล้ว	ชลธิชา (2552) Aniola-Mikolajczak, & Golas (2014)	Mirach and Hailu (2014)	
การมีภาระหนี้สิน		วรเวศม์ และ สมประวิณ (2552) นันทกา (2552) กาญจนา (2556) ดิเรก และ สุวิมล (2556)	
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่อาศัยในวัยพึ่งพิง	นันทกา (2552) วิศกรณ์ (2558)	Kibet et al. (2009) Ghafoor et al. (2010) นันทกา (2552) ชลธิชา (2552) วิศิษฐ์ และ สุพิชชา (2557)	
อาศัยในเขตเมือง การถือครองทรัพย์สินหรือความมั่งคั่งของครัวเรือน	ชลธิชา (2552) Chowa, Masa and Ansong (2012) Duressa and Ejara (2018)		
ความรู้ทางการเงิน	Grinstead et al. (2011) Chowa, Masa and Ansong (2012) วิศกรณ์ (2558) ณภัชดา และ ธงชัย (2558).		อรุณี และคณะ (2557)

ตาราง 5 (ต่อ) สรุปปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการออมจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปร	ทิศทางของผลกระทบ		
	ทางบวก	ทางลบ	ไม่มีนัยสำคัญ
วัตถุประสงค์และแรงจูงใจในการออม	Fisher and Anong (2012) ปิยรัตน์ และคณะ (2554)		
การมีบ้านเป็นของตนเอง	ดิเรก และ สุวิมล (2556)		
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		Aniola-Mikolajczak, & Golas (2014) Obi-Egbedi, Alawode and Soneye (2014)	
การประกันชีวิต	Barone (2011)		
การยอมรับความเสี่ยง	Zakaria, Nor, & Ismail (2017)		

2.5 การศึกษาความพอเพียงของรายได้หลังเกษียณ

ในการศึกษาเกี่ยวกับความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณ มีหลายแนวคิดในการคำนวณความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณ เช่น ในบทความเรื่อง “ออมอย่างไรจึงอยู่สบายหลังเกษียณ” (คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544) ได้อธิบายวิธีประมาณการจำนวนเงินที่บุคคลจะสะสมไว้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพหลังเกษียณ โดยประมาณการจากค่าใช้จ่ายต่อปีในการดำรงชีพหลังเกษียณไว้ที่ร้อยละ 40 ของรายได้เฉลี่ย 5 ปีสุดท้ายก่อนเกษียณเป็นขั้นต่ำ อีกแนวทางหนึ่งเป็นของ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2558) ในบทความเรื่อง “วางแผนเกษียณ” ซึ่งได้อธิบายวิธีการคำนวณจำนวนเงินที่ควรจะมี ณ วันเกษียณอายุ โดยคำนวณจากร้อยละ 70 ของค่าใช้จ่ายปัจจุบัน คูณด้วยจำนวนปีที่คาดว่าจะใช้ชีวิตหลังเกษียณ ซึ่งแนวคิดนี้คล้ายกับแนวคิดของการจ่ายเงินบำนาญของกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ซึ่งจะคำนวณเงินบำนาญต่อเดือนจากเงินเดือนเฉลี่ยของระยะเวลา 60 เดือนสุดท้ายก่อนเกษียณคูณด้วยระยะเวลาบำนาญหารด้วย 50 และมีการกำหนดเพดานการจ่ายเงินบำนาญที่ร้อยละ 70 ของเงินเดือนเฉลี่ยของเงินเดือน 60 เดือนสุดท้ายก่อนเกษียณ (สุภาณี จันทรมาศ และ นวพร วิริยานุพงศ์, 2556) ในขณะที่การวัดความเพียงพอของรายได้ก็อีกวิธีหนึ่งเป็นของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือการใช้เส้นความยากจนด้านรายได้หรือรายจ่ายเป็นตัววัด เพื่อวัดว่าบุคคลมีรายจ่ายเพียงพอต่อการดำรงชีพขั้นต่ำหรือไม่ ซึ่งยึดหลัก

รายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ เป็นเครื่องชี้วัดความยากจนและเป็นเกณฑ์ที่จะสะท้อนระดับค่าครองชีพขั้นต่ำที่สุดที่บุคคลจะยังชีพอยู่ได้ (ธนพล สราญจิตร, 2558) โดยในปี พ.ศ. 2560 เส้นความยากจนรวมเท่ากับ 2,686 บาท/เดือน⁴

ในงานวิจัยของ พรอนงค์ บุษราตระกูล และคนอื่น ๆ (2557) ได้อธิบายถึงการประเมินความพอเพียงของรายได้หรือความมั่นคงในวัยเกษียณว่าพิจารณาจากสัดส่วนของรายได้ที่มาจากการออมในช่วงของการทำงานพร้อมผลประโยชน์จากการลงทุนที่จะมาทดแทนรายได้ส่วนที่หายไปจากการเลิกทำงาน (replacement ratio) โดยค่ามาตรฐานที่ทางธนาคารโลกใช้ในการพิจารณาความมั่นคงของประชากรสูงวัยในประเทศต่างๆ ได้กำหนดไว้ที่ร้อยละ 60 ปัจจัยหลักที่จะทำให้ผู้เกษียณอายุมีความมั่นคงได้อย่างพอเพียงมาจาก 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ จำนวนเงินรวมถึงระยะเวลาที่ออม และรูปแบบของการนำเงินออมไปลงทุน ซึ่งครอบคลุมถึงประเภทของสินทรัพย์ที่ลงทุนและน้ำหนักของการจัดสรรเงินไปลงทุนในสินทรัพย์ประเภทต่างๆ ในงานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเพียงพอของรายได้จากการออมและลงทุนเพื่อการเกษียณอายุ: กรณีศึกษาสำหรับสมาชิก กบข. โดยใช้การจำลองสถานการณ์การออมและการลงทุนของกลุ่มตัวอย่างจากคุณลักษณะของอายุ สถานะเงินเดือน อัตราการสะสมเงินออมจากเงินเดือน รวมทั้งรูปแบบการลงทุนจากกลุ่มของข้าราชการที่มีการออมเพื่อเกษียณอายุแบบภาคบังคับผ่านการบริหารจัดการโดยกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) ผลการศึกษาพบว่า จำนวนเงินออมและสัดส่วนเงินลงทุนในสินทรัพย์เสี่ยงสูงในกลุ่มผู้ออมที่อายุน้อย เป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อความมั่นคง/ความพอเพียงของผู้ออมในวัยเกษียณ ซึ่งสามารถนำเสนอแนะนโยบายเพื่อจูงใจให้ผู้ออมออมเพิ่มมากกว่าขั้นต่ำที่กำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้มีอายุน้อยและ/หรือการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเสี่ยงและผลตอบแทนการลงทุนเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการลงทุนเพื่อเกษียณอายุ

ในขณะที่ ปฐมาภรณ์ นิธิชัย (2556) ทำการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์พอร์ตการลงทุนของมนุษย์เงินเดือนวัยก่อนเกษียณกับการเพิ่มโอกาสเกษียณสุข โดยมีวัตถุประสงค์ต้องการทราบว่ามนุษย์เงินเดือนวัยก่อนเกษียณออมเพียงพอสำหรับเกษียณหรือไม่ โดยใช้เกณฑ์การวัดความเพียงพอของการออมเพื่อเกษียณคือ เงินออม ณ วันเกษียณต้องมากกว่าเงินที่ต้องการหลังเกษียณ โดยเงินที่ต้องการหลังเกษียณคำนวณจากผลรวมของค่าใช้จ่ายสุทธิรายปีหลังเกษียณรวมอัตราเงินเฟ้อ (ค่าใช้จ่ายสุทธิ = ค่าใช้จ่าย – รายได้จากการทำงานและการลงทุน) และกำหนดให้ค่าใช้จ่ายหลังเกษียณเท่ากับร้อยละ 70 ของค่าใช้จ่ายปัจจุบัน ในขณะที่เงินออม ณ วันเกษียณ คำนวณจาก (มูลค่าในอนาคตของสินทรัพย์ลงทุนในปัจจุบัน + มูลค่าในอนาคตของเงินออมนายปีไปจนกระทั่งเกษียณ) – หนี้สินรวมในปัจจุบัน ผล

⁴ ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การศึกษาพบว่าร้อยละ 40 ของกลุ่มตัวอย่างยอมไม่เพียงพอสำหรับวัยเกษียณ และส่วนใหญ่ประเมินตัวเองว่าออมไว้น้อยเกินไป และเมื่อพิจารณาจากกลุ่มที่ออมไม่เพียงพอโดยเฉลี่ยประเมินว่าต้องการใช้เงินหลังเกษียณเป็นเวลา 20 ปี แต่พบว่าเงินออมจะหมดในปีที่ 9 หลังเกษียณ ในขณะที่กลุ่มที่ออมเพียงพอจะมีเงินเหลือเก็บ 2 เท่าของความต้องการใช้เงินหลังเกษียณ อย่างไรก็ตามในกลุ่มที่ออมเพียงพอก็ยังมีความเสี่ยงหากเกิดความต้องการใช้เงินฉุกเฉิน เนื่องจากร้อยละ 36 ของกลุ่มออมเพียงพอมีเงินสำรองเผื่อฉุกเฉินน้อยกว่า 2 ล้านบาท

การศึกษาของ สุวิสาส์ ผ่องแผ้ว และ ปติ พุทธิวิบูลย์ (2555) ในเรื่องทำอย่างไรให้กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการและกองทุนสำรองเลี้ยงชีพตอบโจทย์การออมระยะยาวของคนไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประสิทธิภาพของระบบการออมระยะยาวของไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณีของกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการและกองทุนสำรองเลี้ยงชีพนำมาวิเคราะห์ถึงระดับความเพียงพอของผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุนในกองทุนทั้ง 2 กองทุน โดยนำจำนวนเงินก้อนที่ได้รับเมื่อเกษียณอายุของลูกจ้างในองค์กรต่างๆ มาพิจารณาระดับความเพียงพอสำหรับการดำรงชีพหลังเกษียณอายุ ซึ่งในการศึกษาพิจารณาเฉพาะเงินก้อนที่สมาชิกได้รับจากการเกษียณอายุเพียงอย่างเดียว และไม่คำนึงถึงผลตอบแทนที่ได้รับจากเครื่องมือทางการเงินอื่นๆ ที่สมาชิกอาจลงทุนได้ด้วย การศึกษาใช้การจัดทำกรณีศึกษาโดยแบ่งองค์กรออกเป็น 3 ประเภทที่มีนโยบายการลงทุนที่มีการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงแตกต่างกัน (องค์กร A หลีกเลี่ยงความเสี่ยงน้อย องค์กร B หลีกเลี่ยงความเสี่ยงปานกลาง และองค์กร C หลีกเลี่ยงความเสี่ยงมาก) และมีการส่งเงินสะสมในสัดส่วนที่แตกต่างกัน (องค์กร A ส่งเงินสะสมในอัตราที่สูง องค์กร B ส่งเงินสะสมในอัตราปานกลาง และองค์กร C ส่งเงินสะสมในอัตราที่ค่อนข้างต่ำ) โดยมีสมมติฐานในการคำนวณ ดังนี้

1) เงินได้วัยเกษียณเฉลี่ยต่อคนคำนวณจาก เงินจ่ายคืนสมาชิกเมื่อสิ้นสมาชิกภาพหารด้วยจำนวนสมาชิกที่สิ้นสมาชิกภาพในปี 2553 ของแต่ละองค์กร และผู้เกษียณอายุนำเงินได้ดังกล่าวแสวงหาผลตอบแทนด้วยการฝากธนาคารได้รับผลตอบแทนดอกเบี้ยเฉลี่ยร้อยละ 3 ต่อปี

2) ด้านค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีพหลังเกษียณอายุต่อคนอยู่ที่ 6,973 บาทต่อเดือน ซึ่งคำนวณจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทย ปี 2554 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 83,675 บาทต่อปี หรือประมาณ 6,973 บาทต่อเดือน) ซึ่งค่าใช้จ่ายดังกล่าวจะถูกปรับค่าด้วยเงินเฟ้อในแต่ละปีโดยกำหนดอัตราเงินเฟ้อเฉลี่ยร้อยละ 4 ต่อปี

ผลการศึกษาพบว่า ภายใต้ข้อสมมติฐานที่กำหนด สมาชิกขององค์กรที่ได้รับเงินก้อนหลังจากเกษียณจะมีรายได้เพื่อใช้จ่ายและหมดลงในระยะเวลาที่แตกต่างกัน โดยในกรณีขององค์กร C ที่มีการส่งเงินสะสมในสัดส่วนที่ค่อนข้างต่ำ รายได้ที่ได้รับจะหมดลงหลังจากเกษียณอายุเมื่อสมาชิก

อายุ 61 ปี ในขณะที่องค์กร A ที่มีการส่งเงินสะสมในอัตราที่สูง และมีนโยบายการลงทุนเชิงรุก สามารถมีรายได้จากการเกษียณอายุเพื่อใช้จ่ายไปจนถึงอายุ 84 ปี

นอกจากนี้ สุริยาพร จันทรเจริญ (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่องการออมของแรงงานวัยก่อนสูงอายุและวัยสูงอายุที่ทำงานในระบบและนอกระบบ โดยทำการเปรียบเทียบระหว่างจำนวนเงินออมที่มีอยู่จริงกับจำนวนเงินออมที่ควรมีในปัจจุบัน ซึ่งใช้การคำนวณเงินออมที่ควรมีในปัจจุบันเท่ากับ $1/10 \times \text{อายุ} \times \text{เงินได้ทั้งปี}$ โดยอ้างอิงการคำนวณจากกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ผลการศึกษาพบว่าแรงงานในระบบทั้งวัยก่อนสูงอายุและวัยสูงอายุ กว่าครึ่งยังมีการออมอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าการออมที่ควรมี ณ ปัจจุบัน ในขณะที่แรงงานนอกระบบทั้งสองวัย น้อยกว่าครึ่งมีการออมอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าการออมที่ควรมี ณ ปัจจุบัน และมีสัดส่วนของการไม่มีเงินออมสูงกว่าแรงงานในระบบ (ประมาณหนึ่งในสี่ของแรงงานนอกระบบที่ไม่มีเงินออม)

อรุณี นุสสิทธิ และคณะ (2557) (อรุณี นุสสิทธิ และคนอื่น ๆ, 2557) ศึกษาปัจจัยอธิบายความพอเพียงจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของผู้มีงานทำในประเทศไทย โดยวัดความพอเพียงจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณทั้งแบบรูปธรรมและนามธรรม แบบรูปธรรมวัดโดยเปรียบเทียบจำนวนเงินออมทั้งหมดที่สะสมไว้จนถึงวันที่คาดว่าจะเกษียณ กับจำนวนเงินที่ต้องการมีไว้ใช้สำหรับการบริโภคในช่วงเวลาเกษียณ และแบบนามธรรมวัดจากสอบถามถึงความมั่นใจในความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ ใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่า ผู้มีงานทำร้อยละ 48.46 มีความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ พฤติกรรมการออมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพอเพียงจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยส่วนบุคคล ในขณะที่ความรู้ทางการเงินและตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการออม และความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ และมีความเป็นไปได้ว่าการออมเพื่อป้องกันความไม่แน่นอนจะช่วยให้ผู้มีงานทำมีความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ

บุญเลิศ จิตรมณีโรจน์ และ วีระชาติ กิเลนทอง (2557) ทำการศึกษาเรื่องการเตรียมพร้อมสำหรับการวางแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้มีงานทำหรือแรงงานในระบบที่มีอายุระหว่าง 25-39 ปี ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล แบ่งระดับความพร้อมของการเกษียณเป็น 3 กลุ่ม ตามสัดส่วนของค่าใช้จ่ายปีแรกหลังเกษียณต่อมูลค่าสินทรัพย์ ณ ปีเกษียณ (รวมอสังหาริมทรัพย์) หรือเรียกว่าอัตราการใช้เงินออม ได้แก่ กลุ่มเกษียณสุข มีอัตราการใช้เงินออม น้อยกว่าร้อยละ 3.5 กลุ่มเกษียณพอเพียง มีอัตราการใช้เงินออมระหว่างร้อยละ 3.5 ถึงร้อยละ 7 และกลุ่มเกษียณทุกข์ มีอัตราการใช้เงินออมมากกว่าร้อยละ 7 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพร้อมในการเกษียณอยู่ในกลุ่มเกษียณสุขร้อยละ 24 กลุ่มเกษียณพอเพียงร้อยละ 18 และ กลุ่มเกษียณทุกข์ร้อยละ

ละ 58 และคำนวณหาเงินออมส่วนเกิน ณ วันเกษียณ โดยกำหนดให้สัดส่วนการทดแทนรายได้ร้อยละ 34 และรวมอสังหาริมทรัพย์ มีค่าเงินออมส่วนเกิน ณ วันเกษียณเฉลี่ย 1.42 ล้านบาท โดยแบ่งเป็นกลุ่มเกษียณสุข ที่มีเงินออมส่วนเกิน ณ วันเกษียณมากกว่า 983,922 บาท ร้อยละ 32 กลุ่มเกษียณพอเพียง ที่มีเงินออมส่วนเกิน ณ วันเกษียณระหว่าง -983,922 บาทถึง 983,922 บาท ร้อยละ 12 และกลุ่มเกษียณทุกข์ที่มีเงินออมส่วนเกิน ณ วันเกษียณน้อยกว่า -983,922 บาท ร้อยละ 55

ทั้งนี้สามารถสรุปวิธีการคำนวณค่าใช้จ่ายที่พอเพียงหลังเกษียณได้ตามตารางที่ 6

ตาราง 6 สรุปวิธีการคำนวณความพอเพียงของรายได้หลังเกษียณ

แหล่งอ้างอิง	ความพอเพียง ของรายได้หลังเกษียณ
เศรษฐสาร ธรรมศาสตร์ (2544)	ร้อยละ 40 ของรายได้เฉลี่ย 5 ปีสุดท้ายก่อนเกษียณ
ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2558)	ร้อยละ 70 ของค่าใช้จ่ายปัจจุบัน
สุภาณี จันทรมาศ และ นวพร วิริยานุพงศ์ (2556)	บำนาญรายเดือนต้องไม่เกินร้อยละ 70 ของเงินเดือนเฉลี่ยของเงินเดือน 60 เดือนสุดท้ายก่อนเกษียณคูณด้วยเวลารับราชการหาร 50
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2558)	ใช้เส้นความยากจนด้านรายจ่ายเป็นตัววัดความเพียงพอขั้นต่ำในการดำรงชีพ โดยในปี พ.ศ. 2560 เส้นความยากจนรวมเท่ากับ 2,686 บาท/เดือน
พรอนงค์ บุษราตระกูล และคนอื่นๆ (2557)	ร้อยละ 60 ของรายได้จากการออมในช่วงของการทำงาน พร้อมผลประโยชน์จากการลงทุน
ปฐมาภรณ์ นิธิชัย (2556)	ร้อยละ 70 ของค่าใช้จ่ายปัจจุบัน
สุวิสาส์ เผ่าเหลืองทอง และปติ พุทธิบุญ (2555)	6,973 บาทต่อคนต่อเดือน คำนวณจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทย ปี 2554 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ
สุริยาพร จันทรเจริญ (2555)	การออมที่ควรมี ณ ปัจจุบันเท่ากับ $1/10 \times \text{อายุ} \times \text{เงินได้ทั้งปี}$
อรุณี นุสธิ์ และคณะ (2557)	1) วัดความพอเพียงจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณแบบรูปธรรมโดยเปรียบเทียบจำนวนเงินออมทั้งหมดที่สะสมไว้จนถึงวันที่คาดว่าจะเกษียณ กับจำนวนเงินที่ต้องการมีไว้ใช้สำหรับการบริโภคในช่วงเวลาเกษียณ 2) วัดความพอเพียงจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณแบบนามธรรม โดยถามถึงความมั่นใจในความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ

ตาราง 6 (ต่อ) สรุปวิธีการคำนวณความพอเพียงของรายได้หลังเกษียณ

แหล่งอ้างอิง	ความพอเพียง ของรายได้หลังเกษียณ
บุญเลิศ จิตรมณีโรจน์ และวีระชาติ กิเลนทอง (2557)	การใช้เงินออม หรือสัดส่วนของค่าใช้จ่ายปีแรกหลังเกษียณ ต่อมูลค่าสินทรัพย์ ณ ปีเกษียณ (รวมอสังหาริมทรัพย์) ได้แก่ กลุ่มเกษียณสุข มีอัตราการใช้เงินออม น้อยกว่าร้อยละ 3.5 กลุ่มเกษียณพอเพียง มีอัตราการใช้เงินออมระหว่างร้อยละ 3.5 ถึงร้อยละ 7 และกลุ่มเกษียณทุกข์ มีอัตราการใช้เงินออม มากกว่าร้อยละ 7

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการประกันชีวิต

เพศ ยังไม่มีความชัดเจนว่าเพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อความต้องการประกันชีวิตที่ต่างกัน เช่น (กมลภัทร นิยมนา, 2554) พบว่าเพศที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อประกันชีวิต รวมถึงการศึกษาของ ณัฐกมล ศานติมงคลวิทย์ และ ณกมล จันทร์สม (2557) พบว่าเพศที่แตกต่างกันไม่ผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตของผู้บริโภควัยทำงานในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในขณะที่การศึกษาของ อิศราภรณ์ วีระคงสุวรรณ และ เสาวคนธ์ สุดสวัสดิ์ (2556) พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการทำประกันชีวิต

อายุ มีข้อสรุปที่ขัดแย้งกันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอายุและความต้องการซื้อประกันชีวิต เช่น การศึกษาของ กมลภัทร นิยมนา (2554) พบว่าอายุที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อประกันชีวิต ในขณะที่การศึกษาของ อิศราภรณ์ วีระคงสุวรรณ และ เสาวคนธ์ สุดสวัสดิ์ (2556) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการทำประกันชีวิต ผลการศึกษาในต่างประเทศ เช่น Li (2008) พบว่า อายุมีผลในทางบวกต่อการเป็นเจ้าของกรมธรรม์และจำนวนการซื้อ term life และ cash value life insurance

ระดับการศึกษา ผลการศึกษาล้วนพบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างระดับการศึกษากับความต้องการประกันชีวิต เนื่องจากบุคคลที่มีการศึกษาสูงน่าจะมีความตระหนักถึงความจำเป็นของการซื้อประกันชีวิต การศึกษาของ Li (2008) พบความสัมพันธ์ที่เป็นบวกระหว่างระดับการศึกษากับการเป็นเจ้าของและจำนวนการซื้อ term life และ cash value life insurance ในการศึกษาของเขา ได้อ้างถึง Baek และ DeVaney (2005) ที่อธิบายว่าความสัมพันธ์ที่เป็นบวกระหว่างระดับการศึกษากับความต้องการประกันชีวิตเนื่องจากการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ของทุนมนุษย์เมื่อหัวหน้าครัวเรือนเสียชีวิต หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีศักยภาพในการหารายได้สูงกว่า การ

เสียชีวิตของหัวหน้าครัวเรือนจะนำมาซึ่งการสูญเสียทางการเงินมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนที่มีการศึกษาต่ำกว่า ดังนั้น การซื้อประกันชีวิตของผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจะเพิ่มขึ้นตามมูลค่าของการสูญเสียทุนมนุษย์ที่เพิ่มขึ้น มีผลการศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาดังกล่าว เช่น พนิดา พุฒหมื่น (2554) พบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ Li (2008) พบความสัมพันธ์ที่เป็นบวกระหว่างระดับการศึกษากับโอกาสในการซื้อและจำนวนการซื้อ term life และ cash value life insurance และ Tan, Yen, Hasan, และ Muhamed (2014) ศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่จบการศึกษาระดับ tertiary มีโอกาสซื้อประกันชีวิตมากกว่า secondary และ high school อย่างไรก็ตามก็ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความต้องการประกันชีวิตด้วย เช่น การศึกษาของ ณัฐกมล ศานติมงคลวิทย์ และ ณกมล จันทร์สม (2557) ที่พบว่าระดับการศึกษาที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตของผู้บริโภควัยทำงานในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

สถานภาพสมรส ในการศึกษาของ Li (2008) พบว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสแล้วมีโอกาสที่จะเป็นเจ้าของ term life insurance มากกว่าผู้ที่ไม่สมรส และมีโอกาสที่จะเป็นเจ้าของและซื้อ cash value life insurance ในจำนวนมากกว่าผู้ที่ไม่สมรส รวมถึง พนิดา พุฒหมื่น (2554); อิศราภรณ์ วีระคงสุวรรณ และ เสาวคนธ์ สุดสวาสดี (2556) ที่พบว่าสถานภาพสมรสส่งผลต่อความต้องการประกันชีวิต อย่างไรก็ตาม พบว่าสถานภาพสมรสไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการประกันชีวิตเช่นกัน เช่น กมลภัทร นิยมมนา (2554); ณัฐกมล ศานติมงคลวิทย์ และ ณกมล จันทร์สม (2557) พบว่าสถานภาพสมรสไม่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิต

รายได้ รายได้โดยปกติพบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกต่อความต้องการซื้อประกันชีวิต Li (2008) พบว่า รายได้มีผลในทางบวกต่อการเป็นเจ้าของ term life insurance และมีผลต่อจำนวนการซื้อ cash value life insurance สอดคล้องกับ Peprah, Koomson, และ Forson (2017) พบว่าคนจนมีความน่าจะเป็นในการซื้อประกันชีวิตน้อยกว่าคนรวย สำหรับการศึกษานี้ในประเทศไทย พนิดา พุฒหมื่น (2554) พบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร รวมถึง อิศราภรณ์ วีระคงสุวรรณ และ เสาวคนธ์ สุดสวาสดี (2556) ที่พบว่ารายได้มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการทำประกันชีวิต ในขณะที่บางการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ที่เป็นลบระหว่างรายได้และความต้องการซื้อประกันชีวิต เช่น Alhassan และ Biekpe (2016) พบว่า รายได้ส่งผลในทางลบต่อการซื้อประกันชีวิตของประชาชนใน 31 ประเทศแอฟริกา กมลภัทร นิยมมนา (2554); ณัฐกมล ศานติมงคลวิทย์ และ ณกมล จันทร์สม (2557) พบว่ารายได้ที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อประกันชีวิต

ขนาดของครอบครัวหรือจำนวนของบุตร ขนาดของครอบครัวหรือจำนวนของบุตรพบว่า เป็นตัวแปรที่อธิบายอย่างมีนัยสำคัญสำหรับการกำหนดความต้องการซื้อประกันชีวิต Li (2008) พบว่า จำนวนของบุตรที่มากขึ้นมีผลต่อจำนวนการซื้อ term life และ cash value life insurance ในทิศทางเดียวกัน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยพึ่งพิง ครัวเรือนที่มีจำนวนผู้ที่อยู่ในวัยพึ่งพิงจำนวนมากอาจตระหนักถึงหลักประกันทางรายได้หากหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานหารายได้เจ็บป่วย หรือเสียชีวิตก่อนวัยอันควร ดังนั้น ครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกที่อยู่ในวัยพึ่งพิงจำนวนมากขึ้นน่าจะส่งผลต่อความต้องการซื้อประกันชีวิตเพิ่มขึ้นตาม เช่นการศึกษาของ Arun, Bendig, และ Arun (2012) พบว่าการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตประเภท micro life insurance มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับจำนวนเด็กที่พึ่งพิง และผู้ที่อยู่ในวัยพึ่งพิงทั้งหมดในครัวเรือน

สินทรัพย์สุทธิหรือความมั่งคั่ง มีข้อสรุปที่ไม่สอดคล้องกันในการวิจัยก่อนหน้านี้พิจารณาว่าสินทรัพย์สุทธิหรือความมั่งคั่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตอย่างไร บางคนเชื่อว่ามีความสัมพันธ์ที่เป็นบวกระหว่างสินทรัพย์สุทธิหรือความมั่งคั่งและความต้องการในการซื้อประกันชีวิต เนื่องจากการประกันชีวิตจะช่วยเตรียมความคุ้มครองความมั่งคั่งของครัวเรือน ดังเช่นการศึกษาของ Li (2008) ที่พบว่าความสัมพันธ์ที่เป็นบวกระหว่างมูลค่าของหุ้น และบัญชีเกษียณรายบุคคลกับการเป็นเจ้าของ term life insurance และความสัมพันธ์ที่เป็นบวกระหว่างมูลค่าสินทรัพย์สภาพคล่อง บัตรเงินสด กองทุนรวม พันธบัตร บัญชีเกษียณรายบุคคล เงินบำนาญกับการเป็นเจ้าของ cash value life insurance และ Arun, Bendig, and Arun (2012) พบว่าครัวเรือนที่มีทรัพย์สินที่สะสมมาจำนวนมาก (endowment) เป็นเจ้าของที่ดิน และผู้มีทรัพย์สินใน quintiles ที่ 5 มีความน่าจะเป็นที่จะซื้อประกันชีวิตประเภท micro life insurance มากกว่า ในขณะที่ Li (2008) ได้อธิบายว่าบางการศึกษาพบความสัมพันธ์ที่เป็นลบระหว่างสินทรัพย์สุทธิและการซื้อประกันชีวิต เขาอ้างถึงผลการศึกษาของ Lewis (1989) ที่พบว่าสินทรัพย์สุทธิของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทางลบต่อความต้องการประกันชีวิต โดยให้เหตุผลว่าครัวเรือนที่มีสินทรัพย์สุทธิหรือมีความมั่งคั่งมากกว่าจะมีความสามารถมากกว่าที่จะจัดการกับความสูญเสียทางการเงินที่อาจจะเกิดขึ้นกับการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรของผู้หารายได้หลัก

จำนวนหนี้สิน เมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีระดับของหนี้สินจำนวนมาก เขาจะเกิดแรงจูงใจที่จะซื้อประกันชีวิตเพิ่มขึ้น เนื่องจากผลประโยชน์ของการประกันชีวิตสามารถคุ้มครองผู้ที่อยู่ในอุปการะต่อภาระของหนี้สินถ้าหัวหน้าครัวเรือนเสียชีวิต การศึกษาของ Li (2008) พบว่า หนี้สินมีผลในทางบวกต่อการเป็นเจ้าของและจำนวนการซื้อ term life insurance

การมีบ้านเป็นของตนเอง การมีบ้านเป็นของตนเองมีความสัมพันธ์ต่อจำนวนการเป็นเจ้าของกรมธรรม์ประกันชีวิต เช่น การศึกษาของ Li (2008) ที่พบว่าการมีบ้านเป็นของตนเองมีผลในทางบวกต่อการเป็นเจ้าของ term life insurance ในขณะที่ Gutter และ Hatcher (2008) พบว่าการมีบ้านกับสัดส่วนการลงทุนในประกันชีวิตต่อทุนมนุษย์มีความสัมพันธ์ในทางตรงข้าม

สถานะสุขภาพ ผลจากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าสถานะสุขภาพของผู้ทำประกันชีวิตมีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อความต้องการประกันชีวิต กล่าวคือผู้ที่มีสถานะสุขภาพดีจะเพิ่มความเป็นในการมีชีวิตอยู่ซึ่งจะกระตุ้นให้บุคคลถือประกันชีวิตเพิ่มขึ้น ผลการศึกษาของ Li (2008) พบว่าผู้ที่มีสุขภาพดีมีโอกาสในการเป็นเจ้าของ term life insurance มากกว่าเมื่อเทียบกับผู้ที่มีสุขภาพพอใช้และแย่

ความรู้ทางการเงิน ความรู้ทางการเงินถูกอธิบายด้วยความสามารถของบุคคลในการวางแผนการใช้เงินออมเพื่อสะสมความมั่งคั่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้บุคคลต้องเก็บรักษาความมั่งคั่งอย่างระมัดระวังไม่ให้เสื่อมค่าและหายไป โดยทั่วไปพบว่าผู้ที่มีระดับความรู้ทางการเงินสูงมีโอกาสที่จะบริหารการวางแผนทางการเงินได้ดีกว่าผู้ที่มีระดับความรู้ทางการเงินต่ำ เช่น การลงทุนในหน่วยลงทุน และการซื้อประกันชีวิต เช่น การศึกษาของ Luciano, Rossi, และ Sansone (2016) พบว่าความรู้ทางการเงินส่งผลในทางบวกต่อความต้องการซื้อประกันชีวิตและจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต ในขณะที่ Mahdzan และ Victorian (2013) พบว่าความรู้ทางการเงินส่งผลในทางบวกต่อความต้องการซื้อประกันชีวิตแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ทัศนคติต่อการยอมรับความเสี่ยง ทัศนคติต่อการยอมรับความเสี่ยงส่งผลต่อการซื้อประกันชีวิต เช่น ผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงได้มาก ยิ่งจะมีแรงจูงใจในการซื้อประกันชีวิตน้อยลง เช่น การศึกษาของ Arun, Bendig, and Arun (2012) พบว่าครัวเรือนที่รับรู้ว่าคุณค่าตนเองยอมรับความเสี่ยงได้มากกว่ามีความเป็นไปได้น้อยที่จะซื้อประกันชีวิตประเภท micro life insurance ในทางตรงข้าม ผลการศึกษาของ Li (2008) ในการซื้อ term life insurance พบว่า ผู้ที่ไม่ยอมรับความเสี่ยงมีโอกาสซื้อประกันชีวิตในจำนวนน้อยกว่าเมื่อเทียบกับผู้ยอมรับความเสี่ยงระดับค่าเฉลี่ย และผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงได้มากกว่าระดับค่าเฉลี่ยจะมีจำนวนการซื้อมากกว่าเมื่อเทียบกับผู้ยอมรับความเสี่ยงระดับค่าเฉลี่ย ในส่วนของการซื้อ cash value life insurance พบว่า ผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงได้มากกว่าระดับค่าเฉลี่ยจะมีโอกาสซื้อมากกว่าผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงระดับค่าเฉลี่ย และผู้ที่ไม่ยอมรับความเสี่ยงมีโอกาสซื้อประกันชีวิตน้อยกว่าและซื้อในจำนวนน้อยกว่าเมื่อเทียบกับผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงระดับค่าเฉลี่ย เช่นเดียวกับ Loke และ Goh (2012) ศึกษาความต้องการซื้อประกันชีวิตในมาเลเซีย พบว่า ผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงได้น้อยมีโอกาสซื้อประกันชีวิตน้อยกว่าผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงได้มากกว่า

ทัศนคติต่อความต้องการมอบมรดกให้กับบุตรหลาน การมอบมรดกเป็นการแสดงถึงความหวังดีของพ่อแม่ที่มอบให้แก่บุตรหลาน กรณีที่พ่อแม่ทำประกันชีวิตอาจมีความหมายว่าต้องการประกันความเสี่ยงด้านรายได้ หากตนเองต้องเสียชีวิตไปก่อนเวลาอันสมควร ผลประโยชน์จากการทำประกันชีวิตจะช่วยรักษาระดับความอยู่ดีกินดีของคนในครอบครัวให้ใกล้เคียงระดับเดิม หรือพ่อแม่อาจพิจารณาถึงภาระภาษีมรดก ซึ่งบางครั้งภาษีมีมูลค่าสูงมากกว่าที่จะใช้สินทรัพย์สภาพคล่องที่มีอยู่ ทายาทอาจใช้ผลประโยชน์จากการเสียชีวิตของผู้ทำประกันชีวิตเพื่อจ่ายภาษีดังกล่าว ในบางประเทศพบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีความตั้งใจในการถ่ายโอนมรดกต่อบุตรจะทำประกันชีวิตไว้เพื่อนำผลประโยชน์ที่ได้จากเงินเอาประกันไว้สำหรับจ่ายภาษีมรดกซึ่งอาจมีจำนวนมากเพื่อไม่ให้บุตรหลานต้องรับภาระจากภาษี (Li, 2008) ดังนั้น ทัศนคติในทางบวกของครัวเรือนต่อการถ่ายโอนมรดกจึงคาดว่าจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อการซื้อประกันชีวิต เช่น Li (2008) พบว่าผู้ที่มีทัศนคติต่อการมอบมรดกให้กับบุตรหลานส่งผลในทางบวกต่อจำนวนการซื้อ term life insurance และผู้ที่มีทัศนคติต่อการมอบมรดกจะมีโอกาสที่จะซื้อและซื้อ cash value life insurance ในจำนวนมากกว่า เช่นเดียวกับ Inkmann และ Michaelides (2012); Mahdzan และ Victorian (2013) พบว่าทัศนคติของพ่อแม่ที่ต้องการมอบมรดกให้กับบุตรมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความต้องการซื้อประกันชีวิต

การทำงานในระบบ การทำงานในระบบมีผลต่อการความสม่ำเสมอของการได้รับรายได้ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต ดังนั้นผู้ที่ทำงานในระบบจึงมีโอกาที่จะซื้อประกันชีวิตมากกว่าผู้ที่ทำงานนอกระบบ เช่น Tan, Yen, Hasan, and Muhamed (2014) พบว่าครัวเรือนที่ทำงานเป็นพนักงานออฟฟิศมีโอกาสซื้อประกันชีวิตมากกว่าครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงานออฟฟิศ และ Peprah, Koomson, and Forson (2017) พบว่าผู้ที่ทำงานในระบบมีความน่าจะเป็นในการซื้อประกันชีวิตมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระ

2.7 สรุปวิธีการและตัวแปรที่ใช้ศึกษาจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการประกันชีวิต

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการประกันชีวิต ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาส่งผลต่อความต้องการประกันชีวิตในทิศทางต่างๆ ที่แตกต่างกัน ดังที่ได้แสดงไว้ในข้างต้นนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปเป็นแนวทางในการเลือกใช้วิธีการและตัวแปรที่ใช้ศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 7

ตาราง 7 สรุปปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความต้องการประกันชีวิตจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปร	ทิศทางของผลกระทบ		
	ทางบวก	ทางลบ	ไม่มีผล/ไม่มีนัยสำคัญ
เพศ	อิสราภรณ์ และ เสาวคนธ์ (2556)		กมลภัทร (2554) ณัฐกมล และ ณกมล (2557)
อายุ	อิสราภรณ์ และ เสาวคนธ์ (2556)		กมลภัทร (2554)
ระดับการศึกษา	Li (2008) Tan, Yen, Hasan, and Muhamed (2014) พนิดา (2554)		ณัฐกมล และ ณกมล (2557)
สถานภาพสมรสแล้ว	พนิดา (2554) Li (2008) พนิดา พุ่มหมื่น (2554) อิสราภรณ์ และ เสาวคนธ์ (2556)		กมลภัทร (2554) ณัฐกมล และ ณกมล (2557)
อาศัยในเขตเมือง	Tan, Yen, Hasan, and Muhamed (2014)	Peprah, Koomson, and Forson (2017)	

ตาราง 7 (ต่อ) สรุปปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความต้องการประกันชีวิตจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปร	ทิศทางของผลกระทบ		
	ทางบวก	ทางลบ	ไม่มีผล/ไม่มีนัยสำคัญ
รายได้	Li (2008) พนิดา พุดหมื่น (2554) อิสราภรณ์ และ เสาวคนธ์ (2556) Peprah, Koomson, and Forson (2017)	Alhassan, & Biekpe (2016)	กมลภัทร (2554) ณัฐกมล และ ณกมล (2557)
ขนาดของครอบครัวหรือ จำนวนของบุตร	Li (2008)		
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ อยู่ในวัยพึ่งพิง	Arun, Bendig, and Arun (2012)		
สินทรัพย์สุทธิหรือความมั่งคั่ง	Li (2008) Arun, Bendig, and Arun (2012)		
การมีบ้านเป็นของตนเอง	Li (2008)	Gutter & Hatcher (2008)	
สถานะสุขภาพ	Li (2008)		
การยอมรับความเสี่ยง	Li (2008) Loke & Goh (2012)	Arun, Bendig, and Arun (2012)	
ทัศนคติต่อความต้องการ มอบมรดกให้กับบุตรหลาน	Li (2008) Inkmaan and Michaelides (2010) Mahdzan and Victorian (2013)		
จำนวนหนี้สิน	Li (2008)		

ตาราง 7 (ต่อ) สรุปปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความต้องการประกันชีวิตจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปร	ทิศทางของผลกระทบ		
	ทางบวก	ทางลบ	ไม่มีผล/ไม่มีนัยสำคัญ
ความรู้ทางการเงิน	Luciano, Rossi, and Sansone (2015)		Mahdzan & Victorian (2013)
การทำงานในระบบ	Tan, Yen, Hasan, and Muhamed (2014)		
	Peprah, Koomson, and Forson (2017)		

2.8 แรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกผ่านความต้องการประกันชีวิต

แรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกดูเหมือนจะเป็นตัวช่วยอธิบายเหตุผลทางเศรษฐกิจสำหรับปรากฏการณ์ของการถ่ายโอนความมั่งคั่งระหว่างรุ่น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ต้องการอธิบายว่าเหตุใดผู้คนจึงทิ้งทรัพย์สินเงินทองไว้ให้กับคนรุ่นหลังเมื่อพวกเขาจากไป ซึ่งคำอธิบายที่ง่ายที่สุดสำหรับเรื่องนี้คือความหวังดี (altruism) ซึ่งผู้ให้จะได้รับความพึงพอใจจากการรับรู้ว่ายายาทของเขาจะมีความสุขจากความมั่งคั่งของมรดกที่ได้รับ

การศึกษาเชิงประจักษ์จากการออมของครัวเรือนยังคงหาข้อสรุปไม่ได้เกี่ยวกับบทบาทของแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดก อาจเป็นเพราะยากต่อการแยกแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกออกมาจากแรงจูงใจอื่นๆ ในการออม อย่างไรก็ตาม ได้กล่าวไว้ในเชิงนโยบายก็ยังคงมีความสำคัญที่ต้องรู้ว่าการที่ประชาชนตั้งใจที่จะมอบความมั่งคั่งของเขาที่สะสมไว้ต่อทายาท หรือเกิดขึ้นโดยบังเอิญ เนื่องจากหากการให้มรดกเป็นไปโดยเจตนาของผู้ให้แล้ว การที่รัฐเก็บภาษีมรดก (estate taxes) อาจส่งผลกระทบต่อการบิดเบือนการตัดสินใจในการออมเพื่อเป็นมรดกให้กับบุตรหลาน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้การดูแลเอาใจใส่ต่อผู้สูงอายุในครอบครัวลดน้อยลง (Sauter, 2012)

ในการประเมินบทบาทของการถ่ายโอนมรดกที่ส่งผลกระทบต่อตัดสินใจออม มีความพยายามศึกษาเชิงประจักษ์หลากหลายวิธีทั้งทางตรงและทางอ้อม การศึกษาทางอ้อมวิธีแรก พิจารณาจากแบบแผนการถือความมั่งคั่งตามวงจรชีวิต ใช้การสังเกตว่าการถือความมั่งคั่งของผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุหรือไม่ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวจะตรงข้ามกับทฤษฎีวงจรชีวิตของการออมที่ทำนายว่าประชาชนจะเก็บออมในช่วงที่ทำงานและไม่สามารถออมได้เมื่อสูงอายุ ซึ่งอาจสรุปได้ว่าการเพิ่มขึ้นของความมั่งคั่งตามอายุต้องมีสาเหตุมาจากปัจจัยอื่น เช่น แรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดก (Sauter, 2012)

อย่างไรก็ตาม วิธีนี้อาจไม่สามารถพิสูจน์ผลของการมีอยู่ของแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกได้ การเพิ่มขึ้นของระดับความมั่งคั่งของผู้สูงอายุสามารถเกิดขึ้นได้เนื่องจากบุคคลจะสะสมความมั่งคั่งไว้เพื่อเตรียมรับกับความไม่แน่นอนของช่วงเวลาที่เสียชีวิต หรือมีความเสี่ยงที่จะเกิดรายจ่ายที่ไม่ได้วางแผนไว้สูงขึ้นเมื่อมีความเจ็บป่วย หรือ ต้องได้รับการดูแลระยะยาว ด้วยเหตุนี้จึงสนับสนุนให้อ้างถึงแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกจากตัวแปรที่เป็นตัวชี้วัดที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง (objective) เช่น การมีบุตร หรือ การมีสถานภาพสมรส อีกวิธีหนึ่งใช้คำตอบจากการสำรวจความรู้สึกส่วนตัวหรือถามคำถามในเชิงอัตวิสัย (subjective) เพื่อประเมินบทบาทของแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกต่อการตัดสินใจออม ในส่วนของการทดสอบทางตรงสำหรับแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดก หลายๆ การศึกษาใช้การประเมินจากความต้องการมีประกันชีวิต มีข้อดีคือ การออมในรูปแบบประกันชีวิตเป็นการแสดงถึงความตั้งใจในการทำประกันชีวิต เนื่องจากในขณะที่ทำสัญญาก็มีการระบุอายุที่ ได้รับผลประโยชน์อย่างชัดเจน จึงไม่น่าจะเป็นการถูกทำขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจ (Sauter, 2012)

มีหลายการศึกษาที่พบแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกผ่านการทำประกันชีวิต เช่น Li (2008) ได้ทำการศึกษาเรื่อง Factors Influencing Households' Demand for Life Insurance เพื่อต้องการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการซื้อประกันชีวิตของครัวเรือนทั้งประเภทของประกันชีวิตและจำนวนที่ซื้อ ใช้ข้อมูลจากการสำรวจของ Survey of Consumer Finances (SCF) ในปี 2004 โดยในแบบจำลองความต้องการซื้อประกันชีวิตของครัวเรือนนั้น ได้แบ่งออกเป็น ตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ, การศึกษา, สถานะการทำงาน, สถานะสุขภาพ, จำนวนเด็ก, สถานภาพสมรส และเชื้อชาติ ตัวแปรด้านเศรษฐกิจและสินทรัพย์ ได้แก่ รายได้, การเป็นเจ้าของบ้าน, หนี้สิน, รวมถึงส่วนประกอบของพอร์ตการลงทุน ได้แก่ สินทรัพย์สภาพคล่อง, บัตรเงินฝาก, กองทุนรวม, พันธบัตร, หุ้น, บัญชีเงินเกษียณรายบุคคล, เงินรายปี, และสินทรัพย์ทางการเงินเบ็ดเตล็ดอื่นๆ ตัวแปรด้านจิตวิทยา ได้แก่ ทศนคติต่อความเสี่ยง, ทศนคติต่อการถ่ายโอนมรดก และอายุขัยที่คาดหวัง ผลการศึกษาด้านทศนคติต่อการถ่ายโอนมรดกพบว่า ครัวเรือนมีทศนคติทางบวกต่อการถ่ายโอนมรดกโดยการซื้อประกันชีวิตมากขึ้นทั้งแบบประกันชั่วระยะเวลา (term life) และแบบมูลค่าเงินสด (cash value) ซึ่งเป็นการยืนยันว่าแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกสามารถช่วยผลักดันการตัดสินใจในการซื้อประกันชีวิตของบุคคล

Inkman และ Michaelides (2012) ใช้ข้อมูล English Longitudinal Study of Ageing (ELSA) ซึ่งเป็นการสำรวจครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปและคู่สมรส ที่อาศัยอยู่ในสหราชอาณาจักร โดยให้ความหมายของครัวเรือนผู้สูงอายุว่าเป็นครัวเรือนที่ประกอบด้วยผู้เกษียณที่เป็นโสด หรือคู่สมรสที่อย่างน้อยหนึ่งคนเป็นผู้เกษียณ โดยทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมในตลาดประกันชีวิต

ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการ term insurance มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับตัวแปรที่ใช้วัดแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดก เช่น การมีสถานภาพสมรส, การมีบุตร และการวัดเชิงอัตวิสัยของแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดก

Sauter (2012) ทำการศึกษาเรื่อง Bequest Motives and the Demand for Life Insurance in East Germany เพื่อศึกษาความต้องการซื้อประกันชีวิตและแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกในประเทศเยอรมันตะวันออก เปรียบเทียบระหว่างช่วงก่อน-หลังการรวมประเทศเป็นสาธารณรัฐเยอรมัน โดยทำการศึกษาทั้งวิธีการวัดจากด้านความเป็นจริง และการวัดเชิงอัตวิสัย ตัวชี้วัดด้านความเป็นจริงใช้ตัวแปรหุ่นได้แก่ ครัวเรือนที่มีเด็ก แม่ที่มีลูก และสถานภาพสมรสเป็นตัวแทนการวัดความหวังดีจากแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดก สำหรับแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกเชิงอัตวิสัย ถูกวัดจากการสำรวจโดยถามหัวหน้าครัวเรือนว่าครอบครัวของเขาให้ความสำคัญอย่างมากต่อการอยู่ดีกินดีและความพึงพอใจของทายาทหรือไม่ ผลจากการประมาณค่าแบบจำลองโพรบิตพบว่า ครัวเรือนที่มีบุตรมีความน่าจะเป็นมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่นๆ ที่จะเป็เจ้าของประกันชีวิต จึงน่ามีความเชื่อมั่นว่าจากความสัมพันธ์ที่เป็นบวกระหว่างการเป็นเจ้าของประกันชีวิตกับครอบครัวที่มีบุตร โดยแท้จริงแล้วน่าจะถูกลักจากแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดก

Lockwood (2014) ทำการศึกษาเรื่อง Incidental Bequest: Bequest Motives and The Choice to Self-Insure Late-Life Risks ในการศึกษาใช้ข้อมูล Health and Retirement Study (HRS) ซึ่งเป็นการสำรวจข้อมูลทางยาว (longitudinal survey) จากประชากรสหรัฐที่มีอายุมากกว่า 50 ปี ใช้การประมาณค่าด้วยวิธี The Method of Simulated Moments (MSM) ผลการศึกษาพบอัตราการซื้อประกันการดูแลระยะยาวที่ต่ำ โดยเฉพาะเมื่อรวมกับอัตราการลดลงของความมั่งคั่งที่ต่ำลงของผู้เกษียณจำนวนมาก เป็นหลักฐานประกอบว่าเกิดความนิยมแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดก การยอมของผู้เกษียณและการเลือกซื้อประกันแบบดูแลระยะยาวไม่สอดคล้องกันอย่างมากกับแบบจำลองวงจรชีวิตมาตรฐานที่บุคคลจะสนใจเฉพาะการบริโภคของตนเอง เช่นนี้ แรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกจะลดต้นทุนค่าเสียโอกาสของการยอมเพื่อเหตุการณ์ที่ไม่แน่นอนลง การซื้อประกันชีวิตจะลดความต้องการของคนที่ต้องการจะยอมเพื่อเหตุการณ์ที่ไม่แน่นอน จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกจะช่วยเพิ่มการยอมอย่างมีนัยสำคัญและลดการซื้อประกันการดูแลระยะยาวและกรรมกรรมบำนาญอย่างมีนัยสำคัญ ในส่วนของการวัดทัศนคติของการมอบมรดก ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่คิดว่าค่อนข้างสำคัญร้อยละ 46 และคิดว่าสำคัญมากร้อยละ 22 ในขณะที่คิดว่าไม่สำคัญเลยมีร้อยละ 32 สำหรับผู้สูงอายุที่เป็นโสด (อยู่คนเดียว) คิดว่าค่อนข้างสำคัญร้อยละ 43 และคิดว่าสำคัญมากร้อยละ 24 ในขณะที่คิดว่าไม่สำคัญเลยมีร้อยละ 32

Dragota, Dragos, and Dragos (2015) ได้ทำการศึกษาเรื่อง Investment, Protection, or Waste of Money: The Determinants of The Demand for Life Insurance and Private Pensions in The Case of Romania เพื่อศึกษาปัจจัยที่กำหนดการซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตและกรมธรรม์บำนาญของเอกชนในโรมาเนีย และมุ่งให้ความสนใจไปที่ลักษณะทางการเงิน 4 ประเภท ได้แก่ การลงทุน (investment), การป้องกัน (protection), ความไม่แน่นอน (uncertainty), และคิดว่าไม่ได้ใช้ประโยชน์ (waste of money) ว่ามีผลต่อการซื้อกรมธรรม์ทั้งสองประเภทดังกล่าวหรือไม่ ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนครัวเรือนชาวโรมาเนียที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตเมืองที่มีการประกันชีวิตหรือมีผลิตภัณฑ์เป็นกรมธรรม์บำนาญจากภาคเอกชนโดยสมัครใจ ใช้การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์โดยวิธีสุ่ม ใช้การวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองโลจิต เพื่ออธิบายการตัดสินใจในการซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตหรือเงินบำนาญรายปีเมื่อพิจารณาโอกาสของการเลือกกรมธรรม์ประกันชีวิตหรือบำนาญเอกชนภาคสมัครใจกับความสัมพันธ์ต่อตัวแปรสภาพสมรสของชาวโรมาเนีย ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีสถานภาพโสดไม่สนใจในการซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิต แต่สนใจในการซื้อบำนาญในทิศทางบวก ในขณะที่ผู้ที่สมรสแล้วมีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อการซื้อประกันชีวิต ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่ามีความปรารถนาที่จะละทิ้งมรดกไว้ หรือมีแรงจูงใจในการในการถ่ายโอนมรดก ในส่วนของผู้ที่มีสถานภาพหย่าร้างมีความสัมพันธ์ที่เป็นบวกต่อโอกาสในการซื้อกรมธรรม์ประกันชีวิตเท่านั้น ซึ่งพิจารณาได้เช่นเดียวกันว่าผลลัพธ์ดังกล่าวนี้เกิดจากแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกตามสมมติฐานที่ว่าผู้ที่หย่าร้างมีผู้ที่อยู่ในอุปการะต้องดูแล

3. แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้พร้อมกับพัฒนากรอบการวิเคราะห์พฤติกรรมการออมโดยคำนึงถึงบริบทของสังคมไทยซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการ กล่าวคือ การเปลี่ยนสภาพจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง โครงสร้างประชากรที่มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น มีโครงสร้างของประชากรที่เป็นประกอบด้วยคนหลายรุ่น (generation) ค่านิยมของคนรุ่นใหม่ที่นิยมประกอบอาชีพอิสระ ไม่ได้หวังพึ่งเงินสวัสดิการสังคมใดๆ แต่จะทำงานเพื่อให้มีรายรับที่ต่อเนื่อง และสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อวางแผนการลงทุนและและการออมเพื่อเลี้ยงตนเองเมื่อถึงวัยเกษียณ เหล่านี้อาจจะเป็นปัจจัยทำให้พฤติกรรมการออมของคนไทยยุคปัจจุบันแตกต่างจากในอดีต แบบจำลองปรับปรุงจาก ดิเรก และสุวิมล (2556)

ข้อสมมติที่หนึ่ง บุคคลมีการวางแผนจัดสรรทรัพยากร (รายได้ การออม การลงทุน การถือครองทรัพย์สิน) เช่นเดียวกับในสังคมอื่นๆ โดยคำนึงถึงอรรถประโยชน์ตลอดช่วงชีวิต

$$U = U_t + U_{t+1} \quad \text{----- (1)}$$

โดยที่ U_t หมายถึง อรรถประโยชน์ในปัจจุบัน

U_{t+1} หมายถึง อรรถประโยชน์ในอนาคต

ข้อสมมติที่สอง บุคคลมีความหวังดีต่อลูกหลานและมีความตั้งใจในการยกมรดกให้ในรูปของเงิน หรือทรัพย์สิน เช่น ที่ดิน บ้าน เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม รวมถึงการคำนึงถึงการสร้างหลักประกันทางรายได้ของลูกหลานหากตนเองต้องเจ็บป่วย หรือเสียชีวิตก่อนเวลาอันสมควร

อรรถประโยชน์ของบุคคลมาจากสามส่วน กล่าวคือ

- 1.1 ความพึงพอใจที่ครัวเรือนได้รับจากการบริโภคสินค้าและบริการ
- 1.2 การถือครองทรัพย์สินหรือความมั่งคั่งซึ่งบุคคลจะสะสมไว้เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการความเสี่ยงในอนาคตและเป็นเครื่องแสดงฐานะทางสังคม
- 1.3 การสร้างหลักประกันทางรายได้ให้บุตรหลาน คือ การออมเงินหรือทำประกันชีวิตไว้เพื่อเป็นหลักประกันทางรายได้ของลูกหลานหากตนเองต้องเจ็บป่วย หรือเสียชีวิตก่อนเวลาอันสมควร

นอกจากนี้การออมของบุคคลอาจได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (ตัวแปร Z) ซึ่ง สะท้อนถึงลักษณะทางสังคม ประชากรและวัฒนธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการออม รายได้ การใช้จ่าย ได้แก่ อายุ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา การมีบ้านของตนเอง (home ownership) สถานภาพสมรส/โสด สภาพเมือง/ชนบท การทำงานในระบบ/นอกระบบ การทำประกันชีวิต การเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านหรือสัจจะออมทรัพย์ ความรู้ทางการเงิน ทักษะคิดต่อความเสี่ยง และทัศนคติต่อการถ่ายโอนมรดก เป็นต้น

บุคคลตระหนักถึงความไม่แน่นอนในชีวิต (uncertainty: u) ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในหลายรูปแบบ เช่น การเจ็บป่วยของสมาชิกคนใดคนหนึ่งในครอบครัว การเสียชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน หรือสมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานหารายได้ นอกจากนี้ยังรวมถึง ความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุ อุบัติภัยธรรมชาติ การว่างงาน ภัยธรรมชาติที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน และภาวะเศรษฐกิจซบเซา ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้และทรัพย์สินของบุคคล

อรรถประโยชน์ของบุคคลในปัจจุบันสามารถแสดงได้ตามสมการที่ 2

$$U_t | C, A, B; Z, u | \text{-----} (2)$$

C = การบริโภคของบุคคล

A = ทรัพย์สินหรือความมั่งคั่งของบุคคล

B = การสร้างหลักประกันทางรายได้ให้กับบุตรหลาน

Z = ปัจจัยอื่นๆ เช่น ปัจจัยทางประชากร สังคม และวัฒนธรรม

u = ความไม่แน่นอนในชีวิต

การบริโภคของบุคคล (C) แปรผันตามรายได้ของบุคคล (Y) ตามขนาดของทรัพย์สิน (A) และมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง (Z) ซึ่งอาจจะสะท้อนถึงโครงสร้างประชากร เช่น สถานภาพสมรสหรือโสด จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยพึ่งพิง ระดับการศึกษา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจส่งผลต่อรูปแบบการบริโภค อธิบายได้ตามสมการที่ 3

$$C = f(Y, A, Z) \quad \text{----- (3)}$$

การออมของบุคคล (S) ตามค่านิยม การออมหมายถึงรายได้หลังหักการใช้จ่ายบริโภค ($S = Y - C$) โดยสันนิษฐานว่าการออมเปลี่ยนแปลงตามตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคม อาทิเช่น รายได้ ทรัพย์สิน การมีบุตร การมีสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยพึ่งพิง ความหวังดีต่อวงศ์ตระกูล เช่น ความตั้งใจถ่ายโอนมรดก การซื้อประกันชีวิต เป็นต้น อธิบายได้ตามสมการที่ 4

$$S = Y - C - g(Y, A; Z) \quad \text{----- (4)}$$

สมการที่ 5 สมการการถือครองทรัพย์สิน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การถือครองทรัพย์สินในปัจจุบัน (A_t) และทรัพย์สินในอนาคต (A_{t+1})

$$A = A_t + A_{t+1} \quad \text{----- (5)}$$

สมการที่ 6 สมการทรัพย์สินในปัจจุบันเท่ากับมูลค่าทรัพย์สินในปีที่แล้วคูณด้วยอัตราผลตอบแทน (อัตราดอกเบี้ย) บวกกับการออมในปีปัจจุบัน

$$A_t = (1+r)A_{t-1} + S_t \quad \text{----- (6)}$$

สมการที่ 7 ทรัพย์สินในอนาคตเท่ากับมูลค่าทรัพย์สินซึ่งประกอบด้วยรายได้ และทรัพย์สิน รวมถึงผลตอบแทนของทรัพย์สินที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาปัจจุบันจนกระทั่งเกษียณ

โดยที่ r คือ อัตราผลตอบแทนจากการออม และทรัพย์สิน เงินปันผล ต่างๆ

n คือ ระยะเวลาตั้งตั้งแต่ปัจจุบันจนกระทั่งเกษียณ

t คือ อายุปัจจุบัน

$$A_{t+1} = (1+r)^n A_t + (1+r)^n S_t \quad \text{----- (7)}$$

สมการที่ 8 แสดงการอธิบายว่า ทรัพย์สินของบุคคล จำแนกเป็นสองส่วน คือ ทรัพย์สินจริง (real asset เรียกว่า RA) คือ ที่ดิน บ้าน โรงเรือน โรงงาน ยานพาหนะ และสินค้าคงทน ถาวร และทรัพย์สินทางการเงิน (financial asset เรียกว่า FA) โดยที่มูลค่าของทรัพย์สินเปลี่ยนแปลงตามราคา และอัตราดอกเบี้ย จึงอาจจะได้รับผลประโยชน์จากการเพิ่มขึ้นของราคา (capital gain) หรือสูญเสียผลประโยชน์จากมูลค่าลดลง (capital loss) สรุปคือ มีความเสี่ยงระดับต่างๆ กัน ดังนั้น บุคคลจึงต้องวางแผนกระจายทรัพย์สินในหลายรูปแบบตามระดับของความเสี่ยงที่ตนเองยอมรับได้ และความรู้ทางการเงิน

$$A = RA + FA \quad \text{----- (8)}$$

สมการที่ 9 การสร้างหลักประกันทางรายได้

$$B = I(M, Li, \text{interest rate}) \quad \text{----- (9)}$$

สมการที่ 9 อธิบายว่าบุคคลดำรงทรัพย์สินไว้เพื่อตนเองและเพื่อคนอื่นในการสร้างหลักประกันทางรายได้ให้นุตรหลานจะขึ้นอยู่กับแรงจูงใจของพ่อแม่ในการถ่ายโอนมรดก (M) ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในขณะที่มีชีวิตอยู่ (inter vivos gift) หรือมอบเป็นมรดกเมื่อถึงแก่กรรม (inheritance) ทรัพย์สินของผู้ตายเป็นกองมรดก โดยระบุทายาทที่จะสืบทอดทรัพย์สินดังกล่าว เช่น บ้าน/คอนโดมิเนียม ที่ดิน บัญชีเงินฝาก หุ่น และผลประโยชน์จากการทำประกันชีวิต โดยมูลค่าของหลักประกันทางรายได้จะขึ้นอยู่กับขนาดของผลตอบแทนของสินทรัพย์ (interest rate) และเงินทองที่พ่อแม่ได้สะสมมาในช่วงที่มีชีวิตอยู่

การประกันชีวิต (life insurance: Li) การประกันชีวิตถือว่าเป็นเครื่องมือในการสร้างหลักประกันทางรายได้ประเภทหนึ่ง เนื่องจากหากผู้ถือกรมธรรม์ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์หรือประกันชีวิตแบบบำนาญเมื่อมีชีวิตอยู่จนครบสัญญาจะได้รับเงินก้อนหรือเงินบำนาญรายเดือนซึ่งเป็นหลักประกันทางรายได้ในอนาคตสำหรับตัวผู้ทำประกันเอง นอกจากนี้ยังเป็นการประกันความเสี่ยง

ในกรณีที่ผู้ทำประกันซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนเสียชีวิต และเมื่อผู้ทำประกันเสียชีวิตผลตอบแทนจากการทำประกันชีวิตจะถ่ายโอนเป็นมรดกให้ลูกหลานตามเจตนาของผู้ทำประกันชีวิต ด้วยประกันชีวิตเป็นการทำขึ้นโดยเจตนาของผู้ทำประกัน และในสัญญาจะมีการระบุทายาทที่ได้รับผลประโยชน์อย่างชัดเจน จึงถือว่าการทำประกันชีวิตเกิดจากความหวังดีของพ่อแม่ที่ต้องการมอบมรดกไว้กับบุตรหลาน จึงถือว่าการประกันชีวิตเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการถ่ายโอนมรดก ซึ่งสามารถสร้างหลักประกันทางรายได้ให้กับบุตรหลานได้

สมการที่ 10 อธิบายเกี่ยวกับ รายได้ของบุคคล เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการออม ในการศึกษา รายได้ประกอบไปด้วย 1) รายได้หลักจากการทำงาน เช่น ค่าจ้าง เงินเดือน ค่าวิชาชีพ 2) รายได้พิเศษจากการทำงาน เช่น ค่าล่วงเวลา ค่าสอนพิเศษ ทำงานเสริม และ 3) รายได้อื่นๆ เช่น ดอกเบี้ย เงินปันผล โบนัส ค่าเช่า อธิบายได้ตามสมการ (10)

$$Y = \{Y_1, Y_2, Y_3\} \text{ ----- (10)}$$

รายได้จำแนกออกเป็นสามส่วน คือ Y_1 = รายได้หลักจากการทำงาน Y_2 = รายได้พิเศษจากการทำงาน Y_3 = รายได้อื่นๆ

สมการที่ 11 การออมของบุคคล

$$S = Y - C \text{ ----- (11)}$$

Y = รายได้ของบุคคล

C = รายจ่ายของบุคคล

สมการที่ 12 แสดงรายจ่ายของบุคคล ประกอบไปด้วยสี่ส่วน ได้แก่ 1) รายจ่ายในการอุปโภคบริโภค เช่น รายจ่ายค่าผ่อนบ้าน ค่าซื้อเสื้อผ้า ค่ายารักษาโรค ค่าเดินทาง ค่าผ่อนชำระสินค้า เป็นต้น 2) รายจ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค เช่น ภาษี ค่าธรรมเนียม ค่าเลี้ยงดูบุตร บิดามารดา เงินทำบุญบริจาค เป็นต้น 3) รายจ่ายสำหรับอาหาร เครื่องดื่ม ยาสูบ และ 4) รายจ่ายสำหรับสินทรัพย์เพื่อการลงทุน และการออม เช่น เงินออมในบัญชีเงินฝากประเภทต่างๆ รายจ่ายสมทบในกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ รายจ่ายสมทบในกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ รายจ่ายสมทบในกองทุนประกันสังคม รายจ่ายลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงิน รายจ่ายเบี้ยประกันชีวิต เป็นต้น

$$C = \{C_1, C_2, C_3, C_4\} \text{ ----- (12)}$$

รายจ่ายของบุคคลจำแนกออกเป็นสี่ส่วน คือ C_1 = รายจ่ายในการอุปโภคบริโภค C_2 = รายจ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค C_3 = รายจ่ายสำหรับอาหาร เครื่องดื่ม ยาสูบ C_4 = รายจ่ายสำหรับสินทรัพย์เพื่อการลงทุน และการออม

สมการที่ 13 ทรัพย์สินของบุคคล (individual asset)

$$A_t = A_{t-1}(1+r) + S_t + B_t \quad \text{----- (13)}$$

r = อัตราดอกเบี้ยหรือ เงินปันผลจากทรัพย์สิน

B_t = การได้รับมรดกจากบุพการี

ทรัพย์สินของบุคคล เป็นตัวแปรสโตคและมีพลวัต คือ ความเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกับรายได้และการออม มีการเปลี่ยนแปลงทุกปี ส่วนแรก เกิดจากดอกเบี้ยหรือเงินปันผล ส่วนที่สอง การออมและการลงทุนใหม่ (ในปีนั้นๆ) ทำให้ทรัพย์สินเพิ่มขึ้น (หรือลดลง หากการออมติดลบ) ส่วนที่สาม โอกาสได้รับมรดก ซึ่งมีได้เกิดขึ้นกับทุกครัวเรือน

สมการที่ 14 การถ่ายโอนมรดก การให้มรดก

$$B_g \geq 0 \quad \text{----- (14)}$$

ดังกล่าวในตอนต้นว่า การถ่ายโอนข้ามรุ่น มีความสำคัญในแบบวงจรชีวิตขยาย (extend life-cycle model) สะท้อนถึงความหวังดีและการให้ ซึ่งมองได้สองทาง ด้านหนึ่งคือ จากมุมมองของพ่อแม่ (คือผู้ให้มรดก) แทนด้วยสัญลักษณ์ B_g ซึ่งสะท้อนการให้มรดก ($g = \text{gift}$) อีกด้านหนึ่งจากมุมมองของผู้รับคือ โอกาสการรับมรดก แทนด้วยสัญลักษณ์ B_r หมายถึงการได้รับมรดก ($r = \text{recipient}$)

โดยสันนิษฐานว่า การให้มรดกเป็นการตัดสินใจอย่างรอบคอบกล่าวคือ ผู้ให้มรดกได้พิจารณาไตร่ตรองว่าถึงเวลาอันเหมาะสม ในด้านของผู้รับมรดก การรับโอนมรดกถือเป็นเหตุการณ์สำคัญในชีวิตซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยนัก เช่น ได้รับเมื่อบุพการีถึงแก่กรรม เป็นเหตุการณ์ที่ยากจะเกิดขึ้น แต่มีความหมายอย่างมาก

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการทำประกันชีวิตเพื่อเป็นมรดกกับความพอเพียงเงินออมหลังเกษียณอายุ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำ และการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดประชากร เป็นคนไทยที่มีอายุระหว่าง 25-55 ปี

1.1.1 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างจากการเก็บข้อมูลในจังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา และสงขลา เพื่อนำมาใช้ศึกษาใน 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งคือ เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อโอกาสในการซื้อประกันชีวิต และศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต โดยเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ ส่วนที่สองคือ เพื่อศึกษาสถานการณ์การมีเงินออมหลังเกษียณของคนไทย และศึกษาปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ แรงจูงใจในการออม ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง และการทำประกันชีวิต ที่ส่งผลต่อการมีเงินออมหลังเกษียณอายุเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ

1.1.2 การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม ตามสภาพของการทำงาน คือ ผู้ที่ทำงานในระบบและผู้ที่ทำงานนอกระบบ โดยเบื้องต้นในการสุ่มตัวอย่างจึงได้คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ที่ทำงานนอกระบบ ตามสูตร Cochran (1953) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ค่าความคลาดเคลื่อนหรือผิดพลาดที่ยอมรับได้ไม่เกินร้อยละ 5 หรือที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ประมาณการผู้ที่มีอายุระหว่าง 25 – 55 ปี พ.ศ. 2560 ร้อยละ 47.67 ดังนั้นจึงใช้ค่าสัดส่วนเท่ากับ 0.48 (ข้อมูลผู้ที่มีสัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านจากกระทรวงมหาดไทย ปี 2560) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจากสูตรคำนวณได้ ดังนี้

คำนวณหากลุ่มตัวอย่างผู้ทำงานนอกระบบ

$$n = \frac{Z^2 P(1-P)}{e^2}$$

โดยที่

n = จำนวนตัวอย่าง

P = สัดส่วนผู้มีอายุ 25-55 ปี = 0.48

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง = 0.05

ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่า Z = 1.96

แทนค่าสูตร

$$n = \frac{1.96^2 (0.48)(1-0.48)}{(0.05)^2} = 383.54$$

ดังนั้น จะใช้กลุ่มตัวอย่างในการประมาณสัดส่วนจำนวน 384 คน แต่เพื่อป้องกันการขาดหายของข้อมูลจึงเพิ่มขนาดตัวอย่างเป็นจำนวน 500 ตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างจึงถูกกำหนดเป็นจำนวน 500 คน

1.2 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ซึ่งเป็นการผสมผสานมากกว่า 1 วิธี ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สุ่มจังหวัด โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งจังหวัดออกเป็น 5 กลุ่มตามสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

ขั้นตอนที่ 2 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) สุ่มจังหวัดใน 5 กลุ่มจังหวัดโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจังหวัดที่มีจำนวนกรรมธรรม์ประกันชีวิตประเภทสามัญมากที่สุดในแต่ละภูมิภาค ในระหว่างเดือนมกราคมถึงมิถุนายน พ.ศ. 2561 ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสงขลา และกรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 3 คำนวณหาสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละจังหวัด

ขั้นตอนที่ 4 ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ตามเขตที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล

ขั้นตอนที่ 5 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) ในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างในแต่ละจังหวัด เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างแต่ละกลุ่มตามเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด

ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลจากประชากรในภูมิภาคต่างๆ คัดเลือกจากจังหวัดที่มีจำนวนกรรมกรรมประกันชีวิตประเภทสามัญมากที่สุดในแต่ละภูมิภาค (รายงานการประกันชีวิตแบ่งตามจังหวัด ประเภทสามัญ เดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม พ.ศ. 2561) ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา และสงขลา และอ้างอิงข้อมูลจำนวนประชากรเฉพาะผู้มีสัญชาติไทยและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน แยกตามจังหวัด จากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง พ.ศ. 2560 สามารถแสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลจากครัวเรือนในภูมิภาคต่างๆ ได้ดังตารางที่ 8

ตาราง 8 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลจากครัวเรือนในภูมิภาคต่างๆ

ภูมิภาค	จังหวัด	จำนวนประชากร ปี 2560	ขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของ จำนวนประชากรจังหวัด
กรุงเทพ	กรุงเทพ	5,491,304	251*
ภาคกลาง	นนทบุรี	1,209,756	44
ภาคเหนือ	เชียงใหม่	1,601,801	59
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	นครราชสีมา	2,611,628	95
ภาคใต้	สงขลา	1,396,624	51
รวม		12,311,113	500

หมายเหตุ : ในการเก็บข้อมูลพบว่าข้อมูลที่ได้เบื้องต้นมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ที่ทำงานนอกระบบน้อยเกินไป จึงเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในเขตกรุงเทพมหานครเฉพาะผู้ที่ทำงานนอกระบบอีก 50 ตัวอย่าง รวมเป็น 251 ตัวอย่าง ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 500 ตัวอย่าง

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยต่างๆ เพื่อนำมาสร้างข้อคำถาม และให้ผู้เชี่ยวชาญปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปทดสอบ

จำนวน 30 ชุดแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริงกับการสำรวจกลุ่มตัวอย่างในจังหวัด กรุงเทพมหานคร นนทบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา จำนวนทั้งสิ้น 500 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ ใช้ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง ในจังหวัด กรุงเทพมหานคร นนทบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา และสงขลา โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1) วางแผนการเก็บข้อมูลในแต่ละจังหวัด
- 2) ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูล อธิบาย ทำความเข้าใจในประเด็นคำถาม และ

คำตอบแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม

- 3) ตรวจสอบเช็คสัดส่วนของแบบสอบถามที่ได้เก็บข้อมูลมาแล้วให้เป็นไปตามสัดส่วนที่วางแผนไว้ ได้แก่ สัดส่วนของผู้ที่ทำงานในระบบและนอกระบบ สัดส่วนของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและชนบท ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลในแบบสอบถามเป็นไปตามสัดส่วนที่ได้กำหนดไว้

4. การจัดกระทำข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ แบ่งการนำเสนอเป็น 2 ส่วน ตามความมุ่งหมายในการศึกษา ดังนี้

4.1 ศึกษาแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกผ่านการทำประกันชีวิต ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิต และบทบาทของการทำประกันชีวิต

การศึกษาในส่วนที่หนึ่งจะใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถามที่ได้จากการสำรวจ ทำการศึกษาความน่าจะเป็นของการทำประกันชีวิต และปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต ซึ่งต้องใช้ตัวอย่างที่ถูกเลือกมาจากผู้ที่ทำประกันชีวิต ดังนั้นจึงต้องใช้แบบจำลองของ Heckman two-step ซึ่งประกอบด้วย 2 สมการ คือ สมการทางเลือก (selection equation) และสมการผลลัพธ์ (output equation) เพื่อทำการศึกษาสองขั้นตอน โดยในขั้นตอนแรกเป็นสมการการเลือกผู้ที่ทำประกันชีวิต และสมการที่สองเป็นสมการผลลัพธ์ (output) เพื่อประมาณค่าปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต

หลักการของแบบจำลอง Heckman จะแสดงถึงกระบวนการในการคัดเลือกข้อมูล ตัวอย่างที่ถูกเซ็นเซอร์และไม่ถูกเซ็นเซอร์ได้อย่างชัดเจน โดยสมมติว่าจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต, y^* , จะถูกสังเกตได้เฉพาะผู้ที่ทำประกันชีวิตเท่านั้น, $Z^* > 0$,

สมการทางเลือก (selection) เลือกเฉพาะผู้ที่ทำประกันชีวิต

$$Z_i^* = W_i' \gamma + U_i \quad ; Z_i^* = 1 \text{ ถ้า } Z_i^* > 0 \text{ หากทำประกันชีวิต}$$

$$; Z_i^* = 0 \text{ ถ้า } Z_i^* \leq 0 \text{ หากไม่ทำประกันชีวิต}$$

สมการผลลัพธ์ (output) เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อระดับการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต

$$Y_i = X_i^* \beta + \varepsilon_i \text{ และ } \mu_i, \varepsilon \sim N(0, 0, 1, \sigma_\varepsilon^2, \rho)$$

โดยที่

Z_i^*	= เกณฑ์ในการตัดสินใจทำประกันชีวิต
Y_i^*	= จำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต
W_i'	= เวกเตอร์ของตัวแปรอธิบายของสมการทางเลือก
X_i^*	= เวกเตอร์ของตัวแปรอธิบายของสมการผลลัพธ์
γ และ β	= เวกเตอร์ของค่าสัมประสิทธิ์
μ_i และ ε_i	= ค่าความคลาดเคลื่อน
ρ	= ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนของทั้งสองสมการ

เนื่องจากระดับการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตที่สามารถเก็บข้อมูลได้จะเป็นเบี้ยประกันชีวิตของผู้ที่ทำประกันชีวิตเท่านั้น นั่นคือ $Z_i^* > 0$ โดยสามารถเขียนสมการได้ว่า

$$E(W_i | Z_i^* > 0) = X_i' \beta + \theta \lambda_i$$

โดยที่

$$\theta = \rho \sigma_\varepsilon \text{ และ } \lambda_i = \frac{\varphi(Y_i' \gamma)}{\Phi(Y_i' \gamma)} \text{ ซึ่ง } \lambda_i \text{ คือ Inverse Mill's ratio}$$

ทำให้สามารถเขียนสมการจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต ได้ดังนี้

$$Y_i | Z_i^* > 0 = X_i' \beta + \theta \lambda_i + \varepsilon_i$$

เพื่อแก้ปัญหาค่าความผิดพลาดจากการระบุแบบจำลอง (Specification error) ซึ่งทำให้ค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณค่าได้มีความเอนเอียงจากการละทิ้งตัวแปร λ_i โดยใช้วิธีการประมาณค่าแบบสองขั้นตอน (two-step estimation) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประมาณค่าสมการทางเลือกรด้วยวิธีภาวะความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood Estimation, MLE) เพื่อประมาณค่าสัมประสิทธิ์ $\hat{\gamma}$ ซึ่งสามารถนำมาคำนวณหา ค่า Inverse Mill's ratio ได้โดยใช้แบบจำลองโพรบิต (Probit model) เพื่อประมาณค่าความน่าจะเป็นในการทำประกันชีวิต ซึ่งความน่าจะเป็นในการทำประกันชีวิต กำหนดโดย

$$\text{Prob}(Z_i = 1|W_i) = \Phi(W_i'\gamma)$$

ความน่าจะเป็นที่จะไม่ทำประกันชีวิต กำหนดโดย

$$\text{Prob}(Z_i = 0|W_i) = 1 - \Phi(W_i'\gamma)$$

การประมาณค่าแบบจำลองโพรบิตจะใช้วิธีภาวะความน่าจะเป็นสูงสุด โดยที่ฟังก์ชันความน่าจะเป็น (Likelihood function) ที่จะทำประกันชีวิตและไม่ทำประกันชีวิตในรูปลอการิทึมธรรมชาติ (Natural logarithm) แสดงโดย

$$\ln L = \sum_{Z_i=0} [1 - \Phi(W_i'\gamma)] \sum_{Z_i=1} \Phi(W_i'\gamma)$$

ภายใต้เงื่อนไขลำดับที่หนึ่ง (First order condition) ของสมการที่ 2 เพื่อหาค่าพารามิเตอร์ที่ไม่ทราบค่า ที่จะทำให้ฟังก์ชันความน่าจะเป็นมีค่าสูงที่สุด จะได้ว่า

$$\frac{\partial \ln L}{\partial \gamma} = \sum_{Z_i=0} \frac{-\phi(W_i'\gamma_j)}{1-\Phi(W_i'\gamma_j)} Y_{ij} + \sum_{Z_i=1} \frac{\phi(W_i'\gamma_j)}{\Phi(W_i'\gamma_j)} Y_{ij} = 0$$

โดยที่

$$\phi(W_i'\gamma_j) = \text{ฟังก์ชันการแจกแจงความน่าจะเป็นต่อเนื่องแบบปกติ}$$

(Probability Density Function, PDF)

$$\Phi(W_i'\gamma_j) = \text{ฟังก์ชันการแจกแจงความน่าจะเป็นสะสมแบบปกติ}$$

(Cumulative Distribution Function, CDF)

แก้สมการเพื่อหาค่า $\hat{\gamma}$ และเมื่อแทนค่า $\hat{\gamma}$ จะได้สมการประมาณค่าแบบจำลองโพรบิตคือ $\text{Prob}(Z_i = 1|W_i') = \Phi(W_i'\hat{\gamma})$

เมื่อได้ค่าสัมประสิทธิ์ $\hat{\gamma}$ จะสามารถคำนวณหาค่า $\Phi(W_i'\hat{\gamma})$ (CDF) และ $\phi(W_i'\hat{\gamma})$ (PDF) ได้ ทำให้สามารถคำนวณค่า Inverse Mills ratio เพื่อนำไปใช้ในสมการถดถอยในขั้นที่ 2 โดยรูปแบบที่ใช้ในการประมาณค่าในขั้นตอนที่ 1 ดังสมการ

$$Z_i = f(W_1, W_2, W_3, W_4) + \mu_i$$

โดยที่ Z_i คือ ความน่าจะเป็นของการทำประกันชีวิต โดย $i = 1$ ทำประกันชีวิต, $i = 0$ ไม่ทำประกันชีวิต

W_1 = ตัวแปรด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์

W_2 = ตัวแปรด้านเศรษฐกิจ

W_3 = ตัวแปรด้านความรู้ทางการเงินและความเสี่ยง

W_4 = ตัวแปรด้านทัศนคติต่อความต้องการออมมรดก

μ_i = ค่าความคลาดเคลื่อน

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการประมาณสมการผลลัพธ์ของจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดของตัวแปรอธิบาย X และ $\hat{\lambda}$ (คำนวณจากสมการความน่าจะเป็นของการทำประกันชีวิต) ที่มีต่อ Y เพื่อหาค่าประมาณ β และ θ การกำหนดให้ค่า inverse Mill's ratio เป็นตัวแปรอธิบายที่รวมอยู่ในสมการจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต จะทำให้สามารถขจัดปัญหาที่เกิดจากความเอนเอียงของการเลือกตัวอย่างได้ แบบจำลองมีดังนี้

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \beta_3 x_3 + \beta_4 x_4 + \theta \hat{\lambda}_i + \varepsilon_i$$

โดยที่ Y_i คือ จำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต

x_1 = ตัวแปรด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์

x_2 = ตัวแปรด้านเศรษฐกิจ

x_3 = ตัวแปรด้านความรู้ทางการเงินและความเสี่ยง

x_4 = ตัวแปรด้านทัศนคติต่อความต้องการออมมรดก

ε_i = ค่าความคลาดเคลื่อน

4.2 ศึกษาสภาพปัญหาการมีเงินออมหลังเกษียณอายุของคนในวัยทำงาน และศึกษาปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง และการทำประกันชีวิตเพื่อการออมที่ส่งผลต่อการมีเงินออมหลังเกษียณอายุเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ

การศึกษาในส่วนนี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา และสงขลา แบ่งการศึกษาเป็นสองส่วนได้แก่ การประเมินความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ และการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีเงินออมหลังเกษียณอายุเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ

4.2.1 การประเมินความพอเพียงของเงินออมสำหรับใช้หลังเกษียณอายุ

การประเมินความพอเพียงของเงินออมสำหรับใช้หลังเกษียณอายุจะใช้ข้อมูลรายได้ ค่าใช้จ่าย หนี้สิน และทรัพย์สินของกลุ่มตัวอย่าง นำไปคำนวณหารายได้ที่มีในวันที่เกษียณเพื่อนำไปเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายที่จะต้องใช้จ่ายหลังเกษียณอายุจนสิ้นอายุขัย หากมูลค่าของเงินออม ณ วันเกษียณ มากกว่าค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้หลังเกษียณอายุแสดงว่าบุคคลนั้นมีความพอเพียงของเงินออมสำหรับใช้หลังเกษียณอายุ ในการประเมินความพอเพียงของเงินออมสำหรับใช้หลังเกษียณอายุ ใช้หลักทฤษฎีมูลค่าของเงินตามเวลา ดังนี้

มูลค่าปัจจุบัน (Present Value)

มูลค่าปัจจุบัน คือ มูลค่าของเงิน ณ เวลา ปัจจุบันจากกระแสเงินสดที่เกิดขึ้นภายในอนาคตภายใต้ช่วงเวลาและอัตราผลตอบแทนที่กำหนดให้

$$\text{สูตรในการคำนวณ } PV = \frac{FV}{(1+i)^n}$$

PV = มูลค่าปัจจุบัน

FV = มูลค่าอนาคต

i = อัตราผลตอบแทนหรือต้นทุนค่าเสียโอกาส

ตัวอย่าง เช่น เงินจำนวน 2,200 บาท ณ สิ้นปีที่ 1 จะมีค่าเท่าใด ณ ต้นปีที่ 1 ถ้ากำหนดอัตราผลตอบแทนที่ต้องการ (Required rate of return) เท่ากับ 10% ต่อปี ดังนั้น มูลค่าปัจจุบันก็คือ มูลค่าของเงิน ณ ต้นปีที่ 1 คำนวณได้จาก

แทนค่า FV = 2,200 บาท

n = N = 1 ปี

$$i = I/Y = 10\% = 0.10$$

$$PV = \frac{2,200}{(1+0.10)^1} = 2,000 \text{ บาท}$$

ค่า i อาจกล่าวได้ว่าเป็นเหมือนต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) ของเงิน ถ้าจะต้องให้เลือกว่าจะรับเงินตอนนี้หรือรับเงินในอนาคตอีก 1 ปีข้างหน้า เราจะรู้สึกไม่แตกต่างถ้าจะรับเงิน 2,000 บาท ตอนนี้กับ 2,200 บาท ในอีก 1 ปีข้างหน้า ส่วนต่าง 200 บาท หรือ 10% ต่อปี คือ ค่าเสียโอกาสที่เกิดขึ้น เพราะถ้ารับเงินตอนนี้ 2,000 บาท และไปลงทุนได้อัตราผลตอบแทน 10% ต่อปี พอครบ 1 ปีเงินรวมก็จะได้ 2,200 บาทเช่นกัน อัตราผลตอบแทน 10% นี้ เรียกอีกอย่างได้ว่า “อัตราคิดลด” (Discount Rate)

มูลค่าอนาคต (Future Value)

สินทรัพย์ต่างๆ ที่สะสมมาจากอดีต เช่น เงินออมในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ หรือ บัญชีเงินฝากประจำ บ้านและที่ดิน หรือมูลค่าหลักทรัพย์ที่ได้ลงทุนหรือเก็บออมไว้มาจนปัจจุบัน จะถูกนำไปคำนวณหามูลค่า ณ วันเกษียณอายุ โดยใช้หลักของการคำนวณมูลค่าของเงินในอนาคต โดยมูลค่าอนาคต คือ จำนวนเงินที่ได้รับ ณ วันครบกำหนดในอนาคต ซึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนเงินในตอนเริ่มต้น คือ มูลค่าปัจจุบัน อัตราผลตอบแทน (หรืออัตราดอกเบี้ย) และระยะเวลาที่เกี่ยวข้อง สูตรในการคำนวณมูลค่าอนาคต คือ $FV = PV(1+i)^n$

ตัวอย่าง เช่น ถ้าฝากเงินไว้ 7,000 บาท ตั้งแต่วันนี้เป็นเวลา 5 ปี กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเท่ากับ 5% ต่อปี มูลค่าของเงินต้นบวกดอกเบี้ยที่ได้รับเมื่อสิ้นสุดระยะเวลา 5 ปี คือ

$$FV = 7,000 * (1 + 0.05)^5 = 8,934 \text{ บาท}$$

มูลค่าอนาคต กรณีรู้เงินงวด

ถ้าเรารู้กระแสเงินสดในแต่ละงวดที่จะต้องจ่าย หรือ รับ และต้องการรู้ว่าจ่ายหรือรับแบบนี้เรื่อยไป จนครบกำหนดเวลาในอนาคต จะเป็นเงินรวมเท่าใด นั่นคือต้องการคำนวณมูลค่าเงินในอนาคตจากเงินงวด (future value of annuity) หรือ FVA มีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$FVA = \frac{PMT(1+i)^n - 1}{i}$$

โดย PMT = เงินงวดที่ต้องจ่ายหรือรับ ณ เวลาสิ้นสุดงวด เช่น ณ สิ้นปี

ตัวอย่าง ถ้าฝากเงินปีละ 30,000 บาท (ทุกสิ้นปี) โดยคาดหวังอัตราผลตอบแทนจากเงินฝากปีละ 3% จะได้เงินรวมเท่าใดในอีก 17 ปีข้างหน้า โดยให้คิดดอกเบี้ยทบต้นตลอดช่วงระยะเวลาการฝากเงินงวดที่จะเกิดขึ้น

$$FVA = \frac{30,000(1+0.03)^{17} - 1}{0.03}$$

$$= 652,847.63$$

มูลค่าปัจจุบันจากเงินงวด

ในกรณีที่ทราบเงินงวดที่ต้องจ่ายหรือรับในตอนสิ้นสุดงวดของแต่ละงวด ซึ่งเราเรียกว่า Ordinary annuity มีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$PVA = \sum_{t=1}^N \frac{PMT}{(1+i)^t}$$

แต่ถ้าเงินงวดที่ต้องจ่ายหรือรับเกิดขึ้นในตอนต้นงวด จะเรียกว่า Annuity Due จะมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$PVAD = \left[\sum_{t=1}^N \frac{PMT}{(1+i)^t} \right] \times (1+i)$$

ตัวอย่าง ถ้าวางแผนจ่ายเงินค่าผ่อนบ้านต่องวด (รายเดือน, ทุกต้นเดือน) เดือนละ 35,000 บาท เป็นเวลา 20 ปี (240) เดือน ถ้าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เท่ากับ 7% ต่อปี หรือ 0.5833% ต่อเดือน มูลค่าเงินต้นที่เป็นเงินกู้ ณ ปัจจุบันจะมีค่าเท่ากับ

$$PVAD = \left[\sum_{t=1}^{240} \frac{35,000}{(1+0.005833)^t} \right] \times (1+0.005833)$$

$$= 4,540,860.78 \text{ บาท}$$

อัตราคิดลด (Discount Rate)

อัตราคิดลด คือ อัตราที่ใช้คำนวณในการนำมูลค่าอนาคตย้อนกลับมาเป็นมูลค่าปัจจุบัน บางกรณีเรียกค่านี้ว่า Present value interest factor (PVIF) ยิ่งอัตราคิดลดยิ่งสูง มูลค่าปัจจุบันก็จะยิ่งน้อย หรือเป็นอัตราที่แสดงถึงอัตราผลตอบแทนที่ใช้ในการคำนวณมูลค่าปัจจุบันเป็นมูลค่าในอนาคต อย่างไรก็ตาม ในโลกความเป็นจริง อัตราเงินเฟ้อมีผลต่อมูลค่าของเงินซึ่งส่งผลต่อการออมและการใช้จ่ายของคนทั้งในปัจจุบันและอนาคต เงินเพื่อให้อัตราผลตอบแทนหรืออัตราดอกเบี้ยที่ได้รับที่แท้จริงมีระดับลดลง ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยที่ใช้เป็นอัตราสำหรับคิดลด กรณีคำนวณหามูลค่าปัจจุบันและสำหรับคิดพบต้น จะถูกปรับค่า เป็นไปตามสูตร ดังนี้

$$RR = \frac{1+r}{1+inf} - 1$$

เมื่อ RR = อัตราดอกเบี้ยที่ปรับเงินเฟ้อแล้ว

r = อัตราดอกเบี้ยที่ยังไม่ปรับเงินเฟ้อ

inf = อัตราเงินเฟ้อ

ตัวอย่าง ถ้าอัตราดอกเบี้ยเท่ากับ 3% ต่อปี และมีอัตราเงินเฟ้อเท่ากับ 2% ต่อปี จะคำนวณหาอัตราดอกเบี้ยที่ปรับเงินเฟ้อแล้วได้ ดังนี้

$$RR = \frac{1+0.03}{1+0.02} - 1 = 0.01 \text{ หรือ } 1\% \text{ ต่อปี หรือถ้าคิดดอกเบี้ยต่อเดือนเท่ากับ}$$

0.00083 หรือ 0.0833%

ดังนั้น ถ้าต้องการคำนวณว่าถ้า ณ ขณะนี้เรามีอายุ 35 ปี มีเงินเก็บเท่ากับ 1,000,000 บาท และสามารถออมเพิ่มได้อีกปีละ 20,000 บาท เมื่ออายุ 60 ปีจะมีเงินออมเท่าใด

ส่วนที่ 1 คำนวณมูลค่าเงินเก็บ 1,000,000 บาท เมื่ออายุ 60 ปี

$$FV = PV(1+i)^n$$

$$FV = 1,000,000 (1+0.01)^{25}$$

$$FV = 1,282,432 \text{ บาท}$$

ส่วนที่ 2 คำนวณมูลค่าเงินที่ออมเพิ่มเติมเดือนละ 20,000 บาท

$$FVA = \frac{PMT(1+i)^n - 1}{i}$$

$$FVA = \frac{20,000(1+0.01)^{25} - 1}{0.01}$$

$$= 564,863.99 \text{ บาท}$$

ดังนั้น รวมแล้วเมื่ออายุ 60 ปีจะมีเงินทั้งหมดเท่ากับ $(1,282,432 + 564,863.99)$
 $= 1,847,295.99 \text{ บาท}$

อัตราผลตอบแทนเฉลี่ยเรขาคณิต (geometric average rate of return)

ในการคำนวณอัตราผลตอบแทนเฉลี่ยจากการลงทุนในสินทรัพย์ จะใช้อัตราผลตอบแทนเฉลี่ยเรขาคณิตในการคำนวณ ซึ่งมีสมมติฐานว่าบุคคลมีการนำกระแสเงินสดไปลงทุนต่อคำนวณโดยการหาผลรวมของผลตอบแทนแต่ละช่วงเวลาหารด้วยจำนวนช่วงเวลาการลงทุน ซึ่งเป็นการคิดผลตอบแทนเฉลี่ยแบบทบต้น มีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$GM = [(1 + r_1) * (1 + r_2) * (1 + r_3) * \dots * (1 + r_n)]^{\frac{1}{n}} - 1$$

โดย GM = อัตราผลตอบแทนเฉลี่ยเรขาคณิต

r = อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์/การลงทุน

n = จำนวนปีที่ลงทุน/ถือสินทรัพย์

มูลค่าของเงินออม ณ วันเกษียณ

มูลค่าของเงินออม ณ วันเกษียณ คำนวณจากผลรวมของเงินออม 4 ส่วนได้แก่ 1) มูลค่า ณ วันเกษียณของ (สินทรัพย์ต่างๆ ที่สะสมมาจากอดีต ประกอบไปด้วยสินทรัพย์สภาพคล่องสินทรัพย์เพื่อการลงทุน และสินทรัพย์มีค่า/สินทรัพย์ส่วนตัว + ผลตอบแทนของสินทรัพย์) 2) เงินลงทุนและเงินออมในแต่ละปีและผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุนและการออม 3) ผลประโยชน์จากการประกันชีวิต 4) เงินออมปัจจุบัน+ผลตอบแทน มีรายละเอียด ดังนี้

ข้อสมมติในการคำนวณมูลค่าเงินออม ณ วันเกษียณอายุ

ในการคำนวณมูลค่าเงินออม ณ วันเกษียณอายุ สินทรัพย์ เงินลงทุนและเงินออมที่
กลุ่มตัวอย่างสะสมมาจากอดีต หรือสะสมจากปัจจุบันไปยังวันที่เกษียณ จะเลือกคำนวณเฉพาะ
สินทรัพย์และเงินออมที่สามารถให้ผลตอบแทนได้ ณ วันเกษียณอายุ โดยมีข้อสมมติในการคำนวณ
แสดงดังตาราง 9



ตาราง 9 แสดงวิธีการปรับค่าของสินทรัพย์ให้มีมูลค่า ณ วันเกษียณ

ประเภทของสินทรัพย์	มูลค่า ณ วันเกษียณ
สินทรัพย์สภาพคล่อง (ณ ปัจจุบัน)	
เงินสด	ปรับค่าด้วยอัตราเงินเฟ้อ
เงินฝากออมทรัพย์	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเฟ้อ
เงินฝากประจำ	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเฟ้อ
สินทรัพย์เพื่อการลงทุน (ณ ปัจจุบัน)	
หุ้น/เงินออมในสหกรณ์ออมทรัพย์	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเฟ้อ
สลากออมสิน/สลาก ธกส.	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเฟ้อ
มูลค่าเงินสดกรมธรรม์ประกันชีวิต	ไม่นำมาคิดมูลค่าในอนาคต
พันธบัตร/หุ้นกู้	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเฟ้อ
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (รวมทั้งเงินสะสม+เงินสมทบ+ผลประโยชน์)	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเฟ้อ
กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (รวมทั้งเงินสะสม+เงินสมทบ+ผลประโยชน์)	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเฟ้อ
กองทุนรวมระยะยาว (LTF)	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเฟ้อ
กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF)	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเฟ้อ
กองทุนรวม/หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเฟ้อ
สินทรัพย์เพื่อการลงทุนอื่นๆ	ปรับค่าด้วยอัตราเงินเฟ้อ

ตารางที่ 9 (ต่อ) แสดงวิธีการปรับค่าของสินทรัพย์ให้มีมูลค่า ณ วันเกษียณ

ประเภทของสินทรัพย์	มูลค่า ณ วันเกษียณ
สินทรัพย์เพื่อการลงทุน (ณ ปัจจุบัน)	
บ้าน/คอนโด	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเพื่อ
ที่ดิน	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเพื่อ
ทองคำ	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเพื่อ
สินทรัพย์อื่นๆ เช่น ของสะสม	ไม่นำมาคิดมูลค่าในอนาคต
รถยนต์/รถจักรยานยนต์	ไม่นำมาคิดมูลค่าในอนาคต
เงินลงทุนและเงินออมในแต่ละปี (สะสมในจำนวนคงที่อย่างสม่ำเสมอไปจนเกษียณ)	
เงินฝากออมทรัพย์	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเพื่อ
เงินฝากประจำ	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเพื่อ
สลากออมสิน/ธกส.	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเพื่อ
เล่นแชร์	ไม่นำมาคิดมูลค่าในอนาคต
หุ้น/เงินออมในสหกรณ์ออมทรัพย์	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเพื่อ
กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ	กำหนดให้รับเป็นเงินบำเหน็จ
	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเพื่อ
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ	ปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเพื่อ
กองทุนประกันสังคมมาตรา33/39	คิดมูลค่าตามเงินบำนาญตามจำนวนปีการ จ่ายเงินสมทบ แล้วปรับค่าด้วยอัตรา ผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเพื่อ
กองทุนประกันสังคมมาตรา40	คิดมูลค่าตามเงินบำเหน็จตามจำนวนปีการ จ่ายเงินสมทบ แล้วปรับค่าด้วยอัตรา ผลตอบแทนที่ปรับด้วยเงินเพื่อ
กองทุนการออมแห่งชาติ	คิดมูลค่าตามเงินบำนาญตามจำนวนการจ่ายเงิน สมทบ

ตารางที่ 9 (ต่อ) แสดงวิธีการปรับค่าของสินทรัพย์ให้มีมูลค่า ณ วันเกษียณ

ประเภทของสินทรัพย์	มูลค่า ณ วันเกษียณ
เงินลงทุนและเงินออมในแต่ละปี (สะสมในจำนวนคงที่อย่างสม่ำเสมอไปจนเกษียณ)	
กองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF)	ถูกปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับเงินเพื่อ
กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF)	ถูกปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับเงินเพื่อ
กองทุนรวมหุ้น/หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ	ถูกปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับเงินเพื่อ
ทองคำ	ถูกปรับค่าด้วยอัตราผลตอบแทนที่ปรับเงินเพื่อ
ประกันชีวิตประเภทสะสมทรัพย์	คิดมูลค่าเป็นเงินก้อนตามจำนวนเงิน ผลประโยชน์ที่ได้รับ
ประกันชีวิตประเภทบำนาญ	คิดมูลค่าเป็นเงินก้อนตามจำนวนเงิน ผลประโยชน์ที่ได้รับ
ประกันชีวิตอื่นๆ	ไม่นำมาคิดมูลค่าในอนาคต
ประกันสุขภาพ	ไม่นำมาคิดมูลค่าในอนาคต
ประกันภัย	ไม่นำมาคิดมูลค่าในอนาคต
ค่าฌาปนกิจศพ	ไม่นำมาคิดมูลค่าในอนาคต
เงินลงทุนในสินทรัพย์อื่นๆ	ปรับค่าด้วยอัตราเงินเพื่อ

หมายเหตุ หากได้รับเงินผลประโยชน์ก่อนเกษียณ ผลประโยชน์จะถูกนำไปคำนวณผลตอบแทนจากการฝากประจำปรับด้วยเงินเพื่อไปจนเกษียณ หรือหากได้รับเงินผลประโยชน์หลังเกษียณ ผลประโยชน์จะถูกปรับค่าด้วยผลตอบแทนจากการฝากประจำปรับด้วยเงินเพื่อย้อนกลับมาในปีที่เกษียณ

การคำนวณมูลค่า ณ วันเกษียณของสินทรัพย์ต่างๆ ที่สะสมมาจากอดีต

สินทรัพย์ เงินลงทุน และเงินออมที่บุคคลสะสมมาตั้งแต่อดีต หรือมีการลงทุน ออมเพิ่มเติมในปัจจุบันไปจนวันที่เกษียณจะต้องนำมาคิดเป็นมูลค่าในอนาคต โดยมีการกำหนดอัตราผลตอบแทนของสินทรัพย์ประเภทต่างๆ แสดงได้ดังตาราง 10

ตาราง 10 แสดงอัตราผลตอบแทนของสินทรัพย์ที่นำมาใช้ในการคำนวณเงินออมหลังเกษียณอายุ

สินทรัพย์	อัตราผลตอบแทน (ร้อยละ)	อัตราผลตอบแทนที่ปรับเงินเฟ้อแล้ว (ร้อยละ)
1. สลากออมสิน/สลาก ธกส.	1.98	0.96
2. พันธบัตร/หุ้นกู้	2.57	1.54
3. GPF	5.40	4.35
4. หุ้น / กองทุนรวม	13.28	12.15
5. บ้าน/คอนโดฯ	5.00	3.95
6. ที่ดิน	6.34	5.28
7. ทองคำ	3.49	2.46
8. เงินฝากออมทรัพย์	0.5	-0.50
9. เงินฝากสหกรณ์ออมทรัพย์	1.63	0.61
10. เงินฝากประจำ 1 ปี	1.61	0.59
11. กองทุนประกันสังคม	5.06	4.01
12. PVD	5.38	4.33
13. LTF / RMF	5.38	4.33
14. สินทรัพย์อื่นๆ	1.01	0.00
15. ประกันชีวิต	ใช้ผลประโยชน์ของแต่ละกรมธรรม์	
16. อัตราเงินเฟ้อ	1.01	

ที่มา: จากการรวบรวมของของผู้วิจัย

จากตาราง 10 การหาอัตราผลตอบแทนของสินทรัพย์ประเภทต่างๆ มีข้อสมมติและแหล่งที่มาของข้อมูล ดังนี้

1. สลากออมสิน/สลาก ธกส. ใช้อัตราผลตอบแทนเฉลี่ยของสลากออมสิน ประเภท 3 ปี แบบธรรมดาและแบบออนไลน์ หน่วยละ 50 บาท และประเภท 5 ปี หน่วยละ 100 บาท และสลาก ธกส. ประเภท 3 ปี หน่วยละ 100 บาท ข้อมูล ณ เดือน มกราคม 2562
2. พันธบัตร/หุ้นกู้ ใช้อัตราผลตอบแทนอ้างอิงจากดัชนีอัตราผลตอบแทนการลงทุนใน พันธบัตรรัฐบาลประเภท 1 เดือน 3 เดือน 6 เดือน 1 ปี 2 ปี 3 ปี 4 ปี และ 5 ปี นำมาหาอัตราผลตอบแทน เฉลี่ยเรขาคณิต ระหว่างปี 2552 – 2561 ข้อมูลจากสมาคมบริษัทจัดการกองทุน (AIMC)
3. กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) ใช้อัตราผลตอบแทนเฉลี่ยเรขาคณิต จากการลงทุนของ กบข. ระหว่างปี 2552 – 2561 ข้อมูลจากกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ
4. หุ้น/กองทุนรวม ใช้อัตราผลตอบแทนเฉลี่ยเรขาคณิตของดัชนีราคาหุ้นตลาด หลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ระหว่างปี 2552 – 2561 ข้อมูลจากสมาคมบริษัทจัดการ กองทุน (AIMC)
5. บ้าน/คอนโดฯ ใช้อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีรวมเฉลี่ยราคาบ้าน ทาวน์เฮ้าส์ พร้อมที่ดิน และอาคารชุดนำมาหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิต ระหว่างปี 2552 – 2561 ข้อมูลจากธนาคารแห่ง ประเทศไทย
6. ที่ดิน ใช้อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีรวมเฉลี่ยราคาที่ดินนำมาหาค่าเฉลี่ย เรขาคณิต ระหว่างปี 2552 – 2561 ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย
7. ทองคำ ใช้อัตราการเปลี่ยนแปลงของราคารับซื้อทองรูปพรรณนำมาหาค่าเฉลี่ย เรขาคณิต ระหว่างปี 2552 – 2561 ข้อมูลจากสมาคมค้าทองคำ
8. เงินฝากออมทรัพย์ ใช้อัตราการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ นำมาหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิต ระหว่างปี 2552 – 2561 ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย รวบรวมจาก ธนาคารพาณิชย์ 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคาร กสิกรไทย และธนาคารกรุงศรีอยุธยา
9. เงินฝากสหกรณ์ออมทรัพย์ ใช้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์เฉลี่ยของสหกรณ์ ออมทรัพย์ที่มีกำไรสุทธิสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จำกัด สหกรณ์ออมทรัพย์ มหาวิทยาลัยมหิดล สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จำกัด สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานบริษัทการบินไทย จำกัด และสหกรณ์ออมทรัพย์กรุงเทพ จำกัด ข้อมูล ณ เดือน มกราคม 2562
10. เงินฝากประจำ 1 ปี ใช้อัตราการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 1 ปี นำมาหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิต ระหว่างปี 2552 – 2561 ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย รวบรวมจาก

ธนาคารพาณิชย์ 5 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกสิกรไทย และธนาคารกรุงศรีอยุธยา

11. กองทุนประกันสังคม ใช้ข้อมูลอัตราผลตอบแทนเฉลี่ย 10 ปีย้อนหลัง ข้อมูลจากสำนักงานประกันสังคม ณ ปี 2560 อ้างอิงจาก <https://mgronline.com/qol/detail/9600000083423>

12. กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ใช้ข้อมูลอัตราผลตอบแทนเฉลี่ยของสินทรัพย์ 6 ประเภท ได้แก่ หุ้น/กองทุนรวม บำนาญ/คอนโดมิเนียม ที่ดิน ทองคำ และเงินฝากประจำ 1 ปี

13. กองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) และกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ใช้ข้อมูลอัตราผลตอบแทนเฉลี่ยของสินทรัพย์ 6 ประเภท ได้แก่ หุ้น/กองทุนรวม บำนาญ/คอนโดมิเนียม ที่ดิน ทองคำ และเงินฝากประจำ 1 ปี

14. สินทรัพย์อื่นๆ ใช้อัตราผลตอบแทนอ้างอิงตามอัตราเงินเฟ้อ

15. อัตราเงินเฟ้อ ใช้อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปนำมาหาค่าเฉลี่ยเรขาคณิต ระหว่างปี 2552 – 2561 ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย

เนื่องจากการลงทุนในสินทรัพย์และการออมในแต่ละประเภทมีเงื่อนไขที่แตกต่างกัน เช่น กองทุนบำนาญ/บำนาญข้าราชการ กองทุนประกันสังคม กองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ จึงมีวิธีการคำนวณมูลค่าของผลตอบแทนที่จะได้รับในอนาคตแตกต่างกัน ดังนี้

การคำนวณมูลค่าเงินบำนาญจากกองทุนประกันสังคม กรณีมาตรา 33 และ

39

1. คำนวณระยะเวลาการจ่ายเงินประกันสังคม ผู้ที่จ่ายเงินสมทบไม่ถึง 180 เดือน หรือไม่ถึง 15 ปี เมื่อเกษียณจะได้เป็นเงินบำนาญชราภาพเท่านั้น ส่วนผู้ที่จ่ายเงินสมทบ 15 ปีขึ้นไป จะได้เป็นเงินบำนาญชราภาพโดยผู้ประกันตนที่หักเงินเข้ากองทุนประกันสังคมเกินกว่า 15 ปี จะได้รับเงินบำนาญ โดยมีวิธีคิดคือ 1. ต้องจ่ายเงินสมทบมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 180 เดือน หรือ 15 ปี มีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพเป็นรายเดือนในอัตราร้อยละ 20 ของค่าจ้างเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้าย ส่วนที่เกิน 180 เดือน ให้ปรับเพิ่มอัตราบำนาญชราภาพขึ้นอีกในอัตราร้อยละ 1.5 ต่อ ระยะเวลาการจ่ายเงินสมทบทุก 12 เดือน (1 ปี) สำหรับระยะเวลาที่จ่ายเงินสมทบเกินกว่า 180 เดือน ในขณะที่มาตรา 39 เงินที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบ คือ เดือนละ 4,800 บาทเท่ากันทุกคน โดยคิดจากอัตราเงินสมทบ 9% ($4,800 \times 9\% = 432$ บาทต่อเดือน)

2. กำหนดให้เงินเดือนเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้ายเท่ากับ 15,000 บาทต่อเดือน

3. กำหนดให้การเป็นสมาชิกสิ้นสุดเมื่อเกษียณอายุ (ยกเว้นผู้ที่เกษียณก่อนอายุ

55 ปี)

4. คำนวณมูลค่าปัจจุบันของเงินบำนาญที่ได้รับหลังเกษียณไปจนถึงอายุขัย

5. คำนวณมูลค่าของเงินบำนาญที่ได้รับคิดเป็นมูลค่า ณ ปีที่เกษียณ

ตัวอย่าง ถ้ากลุ่มตัวอย่างกำหนดว่าจะเกษียณที่อายุ 50 ปี จะคำนวณระยะเวลาการจ่ายเงินสมทบไปจนอายุ 50 ปี หากได้รับบำนาญจะคำนวณมูลค่าปัจจุบันของเงินบำนาญที่ได้รับตั้งแต่อายุ 55 ปีไปจนถึงอายุขัย

หากกลุ่มตัวอย่างกำหนดว่าจะเกษียณที่อายุ 60 ปี จะคำนวณระยะเวลาการจ่ายเงินสมทบไปจนอายุ 60 ปี และคำนวณมูลค่าปัจจุบันของเงินบำนาญที่ได้รับหลังจากอายุ 60 ปีไปจนถึงอายุขัย

ตัวอย่าง : คุณ A เคยทำงานเป็นลูกจ้างได้รับเงินเดือน 20,000 บาท โดยเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ได้จ่ายเงินสมทบเป็นเวลา 180 เดือน ต่อมาลาออกจากงาน และสมัครเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ได้จ่ายเงินสมทบเป็นเวลา 60 เดือน เนื่องจากคุณ A จ่ายเงินสมทบรวม 240 เดือน เมื่ออายุครบ 55 ปีบริบูรณ์ และสิ้นสุดความเป็นผู้ประกันตน คุณ A จะได้รับเงินบำนาญรายเดือน เดือนละ 1,320 บาท คำนวณได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 : 180 เดือนแรก เท่ากับ $4,800 \text{ บาท} \times 20\% = 960 \text{ บาท}$

ส่วนที่ 2 : 60 เดือนหลัง เท่ากับ $4,800 \text{ บาท} \times 1.5\% \times 5 \text{ ปี} = 360 \text{ บาท}$

รวม ได้รับ เงิน บำนาญ ตลอดชีพ $960 + 360 = 1,320 \text{ บาท ต่อเดือน}$
หมายเหตุ : ค่าจ้างเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้ายเท่ากับ 4,800 บาทต่อเดือน

การคำนวณมูลค่าเงินบำเหน็จชราภาพจากกองทุนประกันสังคม มาตรา 33 และ 39

กรณีที่มีการจ่ายเงินสมทบต่ำกว่า 12 เดือน ให้จ่ายเงินบำเหน็จชราภาพ มีจำนวนเท่ากับจำนวนเงินสมทบที่ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบ เพื่อการจ่ายประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพ (เดือนละ 450 บาท)

กรณีที่มีการจ่ายเงินสมทบตั้งแต่ 12 เดือนขึ้นไป ให้จ่ายเงินบำเหน็จชราภาพ มีจำนวนเท่ากับจำนวนเงินสมทบที่ผู้ประกันตนและนายจ้างจ่ายเงินสมทบ เพื่อการจ่ายประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพ พร้อมผลประโยชน์ตอบแทน ตามที่สำนักงานประกันสังคมประกาศกำหนด (เงินสมทบของลูกจ้าง = $450 \times 12 \times \text{จำนวนปีที่สมทบ} + \text{เงินสมทบของนายจ้าง}$) + ผลประโยชน์จากเงินลงทุน

ยกตัวอย่าง : กรณีเงินเดือน 15,000 บาทขึ้นไป และส่งเงินสมทบเข้ากองทุนกรณีชราภาพ 10 ปี จะมีสิทธิได้รับเงินบำเหน็จชราภาพจำนวน 450 คูณ 2 คูณ 12 เดือน คูณ 10 ปี คิดเป็นเงิน

ประมาณ 108,000 บาท อาจจะได้มากกว่านี้หากรวมดอกผลจากการลงทุนของ สปส. (เงินสมทบเข้ากองทุนชราภาพเท่ากับร้อยละ 3 ของเงินเดือน = $15,000 \times 0.03 = 450$ บาท)

การคำนวณเงินบำเหน็จชราภาพประกันสังคมมาตรา 40

เงินบำเหน็จชราภาพจะได้รับเมื่ออายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ และลาออกจากการเป็นผู้ประกันตน ได้รับเฉพาะผู้ประกันตนในทางเลือกที่ 2 และทางเลือกที่ 3 เท่านั้น

กรณีทางเลือกที่ 2 (จ่ายสมทบเดือนละ 100 บาท)

ได้รับเงินบำเหน็จชราภาพเดือนละ 50 บาท พร้อมผลประโยชน์ตอบแทนรายปี ตามที่สำนักงานประกันสังคมประกาศกำหนดจ่ายเงิน สมทบเพิ่มเติม (ออมเพิ่ม) ได้ไม่เกิน 1,000 บาท ต่อเดือน

กรณีทางเลือกที่ 3 (จ่ายสมทบเดือนละ 300 บาท)

ได้รับเงินบำเหน็จชราภาพเดือนละ 150 บาท พร้อมผลประโยชน์ตอบแทนรายปี ตามที่สำนักงานประกันสังคมประกาศกำหนดจ่ายเงิน สมทบเพิ่มเติม (ออมเพิ่ม) ได้ไม่เกิน 1,000 บาท ต่อเดือน ในกรณีที่จ่ายเงินสมทบครบ 180 เดือน รับเงินเพิ่มอีก 10,000 บาท

การคำนวณเงินบำเหน็จจากกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

1. คำนวณอัตราการจ่ายเงินสมทบ (อัตราการสมทบของตนเอง + อัตราการสมทบของรัฐบาลร้อยละ 3)

2. คำนวณจำนวนเงินที่ได้รับเมื่อเกษียณตามอัตราการจ่ายเงินสมทบและระยะเวลาการจ่ายเงินสมทบ โดยกำหนดให้สิ้นสุดการจ่ายเงินสมทบเมื่อเกษียณอายุ แต่ไม่เกินอายุ 60 ปี

ในกรณีที่ต้องการเกษียณอายุมากกว่า 60 ปี จะคำนวณมูลค่าของเงินบำเหน็จไปเป็นมูลค่า ณ ปีที่เกษียณ เช่น ต้องการเกษียณอายุที่ 70 ปี จะคำนวณมูลค่าของเงินบำเหน็จที่ได้รับเมื่ออายุ 60 ปีไปเป็นมูลค่า ณ อายุ 70 ปี

หลักในการคำนวณเงินผลประโยชน์จากการลงทุนใน LTF และ RMF

กำหนดให้มีการลงทุนในจำนวนคงที่อย่างสม่ำเสมอทุกปีไปจนกระทั่งเกษียณ ในกรณีลงทุนใน LTF ต้องถือครอง 7 ปีปฏิทินเป็นอย่างต่ำ สำหรับ RMF ต้องถือครองไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีข้อกำหนดให้ขายหน่วยลงทุนได้ตั้งแต่อายุ 55 ปี ในการคำนวณจึงหักลบจำนวนปีที่ลงทุนออกไปเพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขการถือครอง LTF และ RMF

เช่น ปัจจุบันอายุ 30 ปี เกษียณอายุ 55 ปี จะซื้อ LTF ไปจนกระทั่งอายุ 49 ปี เนื่องจาก LTF กำหนดให้ถือไว้อย่างน้อย 7 ปีจึงจะสามารถขายได้ และจะซื้อ RMF ไปจนกระทั่งอายุ 51 ปี เนื่องจาก RMF กำหนดให้ถือไว้อย่างน้อย 5 ปี จึงจะสามารถขายได้

การคำนวณเงินผลประโยชน์ของประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์และแบบบำนาญ

ในการทำประกันชีวิตเพื่อการออม เช่น ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ และประกันชีวิตแบบบำนาญ จะมีการระบุในกรมธรรม์ว่าจะได้รับเงินผลประโยชน์จำนวนเท่าใด และเริ่มจ่ายเงินให้เมื่อบุคคลนั้นมีอายุเท่าใด ในการคำนวณเงินผลประโยชน์ของการประกันชีวิตจะคำนวณเงินผลประโยชน์คิดเป็นมูลค่าที่ได้รับในปีที่เกษียณ เช่น หากกำหนดอายุเกษียณไว้ที่ 60 ปี แต่ได้รับเงินผลประโยชน์เมื่ออายุ 55 ปี จะคำนวณมูลค่าของเงินผลประโยชน์ที่ได้รับเมื่ออายุ 55 ปีเป็นมูลค่าของเงิน ณ อายุ 60 ปี

การคำนวณค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้หลังเกษียณอายุ

1. คำนวณค่าใช้จ่ายทั้งหมดยกเว้นค่าใช้จ่ายในการลงทุนและการออม ณ วันที่เกษียณอายุ
2. คำนวณค่าใช้จ่ายต่อปีที่ต้องใช้หลังเกษียณอายุ โดยคิดจากร้อยละ 70 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดยกเว้นค่าใช้จ่ายในการลงทุนและการออม ณ วันที่เกษียณอายุ
3. คำนวณค่าใช้จ่ายทั้งหมดในช่วงหลังเกษียณอายุจนถึงอายุขัย โดยกลุ่มตัวอย่างมี

2.2 การศึกษาปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ ความรู้ในการออม และทัศนคติต่อความเสี่ยง และการประกันชีวิตที่เป็นการออม ที่ส่งผลต่อการออมพอเพียงหลังเกษียณ เปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ

ในส่วนของการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมพอเพียงหลังเกษียณอายุนั้น เนื่องจากตัวแปรตามเป็นตัวแปรเชิงกลุ่มที่มีมาตรการวัดเป็น Nominal Scale ในการศึกษาครั้งนี้ตัวแปรตามเป็นตัวแปรคุณภาพ ถูกกำหนดให้เป็น 2 กลุ่ม คือ “ออมพอเพียงหลังเกษียณ” และ “ออมไม่พอเพียงหลังเกษียณ” จึงใช้การวิเคราะห์การถดถอยโพรบิท (Probit Regression) เพื่อทำการทดสอบปัจจัยที่มีผลต่อโอกาสที่จะเป็นผู้ที่ออมพอเพียงหลังเกษียณอายุของตัวแปรที่เป็นปัจจัยแต่ละตัว โดยแบบจำลอง

การถดถอยโพรบิตมีสมมติฐานว่าลักษณะการกระจายตัวของตัวแปรตาม จะสมมติว่าตัวแปร Y^* ซึ่งเป็นตัวแปรแฝง (Latent Variable) ของตัวแปรตาม Y และเป็น linear combination ของตัวแปรอิสระในรูปแบบ ดังนี้ (दनัย บัตตพงศ์, มปป.)

$$Y_i^* = \beta_0 + \beta_1 X_{1i} + \beta_2 X_{2i} + \dots + \beta_K X_{Ki} + U_i$$

โดย Y^* จะเป็นตัวแปรที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ และมีความสัมพันธ์กับ Y คือ

$$Y_i = 1 \text{ ถ้า } Y_i^* > 0$$

$$Y_i = 0 \text{ ถ้า } Y_i^* \text{ มีค่าเป็นอย่างอื่น}$$

โดยที่ $X_1, X_2, \dots, X_K$ เป็นตัวแปรอิสระ, β เป็นค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย และ U_i เป็นค่าความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่มที่มีการกระจายแบบปกติ

ในกรณีบุคคลจะยอมเพียงพอล้างเกษียณอายุหรือไม่นั้น จะมีแค่ 2 ทางเลือกคือยอมได้พอล้างเกษียณอายุกับไม่สามารถยอมได้พอล้างเกษียณอายุ โดยมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระ ในการศึกษานี้กำหนดตัวแปรอิสระได้แก่ ตัวแปรด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ ความรู้พื้นฐานทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง ความต้องการออมมรดก และการทำประกันชีวิตเพื่อการออม แสดงได้ ดังสมการ

$$Y_i = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + U_i$$

เมื่อ

$$Y_1 = \text{ยอมได้พอล้างเกษียณอายุ}$$

$$Y_0 = \text{ยอมได้ไม่พอล้างเกษียณอายุ}$$

โดย α และ β เป็นพารามิเตอร์ที่จะถูกประมาณค่า และ U_i คือ ค่าความคลาดเคลื่อน และหากกำหนดให้ $F(\alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5)$ มีการกระจายแบบปกติ (Standard Normal Distribution) ซึ่ง

$$\begin{aligned} P(Y_i = 1) &= \phi(\alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5) \\ &= (1/\sqrt{2\pi}) \int_{-\infty}^{\alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5} \exp(-Z^2 / 2) dZ \end{aligned}$$

โดยที่ $\Phi(\cdot)$ คือ Accumulative distribution function (cdf) ของการกระจายตัวแบบปกติ (standard normal distribution) และหากพิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่าตัวเลือกมีเพียงสองตัวเลือก คือ ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุกับออมได้ไม่พอเพียงหลังเกษียณอายุ ดังนั้น

$$P(Y_i=0)=1-\phi(\alpha+\beta_1X_1+\beta_2X_2+\beta_3X_3+\beta_4X_4+\beta_5X_5)$$

พิจารณาค่าความคาดหวังของแนวโน้มที่ออมพอเพียงหลังเกษียณอายุ จะได้สมการที่ (15) ดังนี้

$$E(Y_i) = \phi(\alpha + \beta_1X_1 + \beta_2X_2 + \beta_3X_3 + \beta_4X_4 + \beta_5X_5) \quad \text{----- (15)}$$

นั่นหมายความว่าแนวโน้มของการออมพอเพียงหลังเกษียณอายุหรือออมไม่พอเพียงหลังเกษียณอายุ รวมไปถึงค่าคาดหวังของการออมพอเพียงหลังเกษียณอายุหรือออมไม่พอเพียงหลังเกษียณอายุจะตกอยู่ในช่วงปิดระหว่าง 0 และ 1

กรณีของแบบจำลองโพรบิต สมประสิทธิ์ของตัวแปรอธิบายที่ถูกประมาณการออกมาในกรณีได้แก่ α และ β โดยสมประสิทธิ์ดังกล่าวจะแสดงเพียงแค่ทิศทางของผลกระทบหรืออิทธิพลของตัวแปรอธิบายนั้นว่ามีผลต่อการออมพอเพียงหลังเกษียณอายุหรือไม่ แต่จะไม่ได้บอกถึงขนาดของผลกระทบแต่อย่างใด ซึ่งการพิจารณาขนาดของผลกระทบหรือ Marginal Effect นั้นจะพิจารณาในรูปของผลกระทบหรือตัวแปรที่สนใจนั้นๆ มีค่าต่อค่าคาดหวังของการออมพอเพียงหลังเกษียณอายุ $E(Y_i)$ ซึ่งต้องแยกออกมาพิจารณาต่างหากจากสมประสิทธิ์ที่ถูกประมาณการออกมา ดังนี้

$$E(Y_i) = \phi(\alpha + \beta_1X_1 + \beta_2X_2 + \beta_3X_3 + \beta_4X_4 + \beta_5X_5) = F(X_i'\beta)$$

$$\frac{\partial E(Y_i)}{\partial X_i} = \frac{\partial F(X_i'\beta)}{\partial (X_i'\beta)} \cdot \frac{d(X_i'\beta)}{dX_i} = f(X_i'\beta)\beta$$

โดยที่ $f(\cdot)$ คือ density function ของฟังก์ชันการแจกแจงความน่าจะเป็นสะสม, $F(\cdot)$ สำหรับการแจกแจงแบบปกติ ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effect) คือ $\frac{\partial E(Y_i)}{\partial X_i} = \phi(X_i'\beta)\beta$

โดยที่ $\phi(X_i'\beta)$ คือ Standard Normal density function จากสมการที่ (15) แสดงถึงค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effect) ของแบบจำลองโพรบิต ซึ่งจะเห็นว่าอัตราการ

เปลี่ยนแปลงของความน่าจะเป็นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของ X ประกอบด้วยค่า β และฟังก์ชัน $\phi(X_i'\beta)$ ซึ่งเปลี่ยนแปลงตามค่า X_i ทำให้อัตราการเปลี่ยนแปลงของความน่าจะเป็นที่ได้มีลักษณะไม่เป็นเชิงเส้นตรงกับตัวแปร X ทั้งนี้ หากกำหนดให้ปัจจัยอื่นคงที่ การเปลี่ยนแปลงค่าของ X 1 หน่วย จะส่งผลให้ความน่าจะเป็นที่เหตุการณ์จะเกิดเพิ่มขึ้น $\phi(X_i'\beta) \beta \times 100\%$ สำหรับการประเมินความน่าเชื่อถือของแบบจำลอง (goodness of fit) แบบจำลองพหุคูณมักนิยมใช้ค่า pseudo R^2 แทนค่า R^2 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการถดถอยโลจิสติกโดยประกอบด้วยตัวแปรทั้งหมดได้ ดังนี้

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + e_i$$

โดยที่

X_1 = ตัวแปรด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์

X_2 = ตัวแปรด้านเศรษฐกิจ

X_3 = ตัวแปรด้านความรู้ทางการเงินและความเสี่ยง

X_4 = ตัวแปรด้านทัศนคติต่อความต้องการออมมรดก

X_5 = ตัวแปรด้านการทำประกันชีวิตเพื่อการออม

เนื่องจากในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ต้องการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการออมระหว่างหัวหน้าครัวเรือนที่ทำงานในระบบและหัวหน้าครัวเรือนที่ทำงานนอกระบบ สมการที่ใช้ในการวิเคราะห์จึงมีทั้งหมด 3 สมการ ได้แก่

Y_1 = สมการทำนายสำหรับประชากรวัยทำงานทั้งหมด

Y_2 = สมการทำนายสำหรับประชากรวัยทำงานที่ทำงานในระบบ

Y_3 = สมการทำนายสำหรับประชากรวัยทำงานที่ทำงานนอกระบบ

สำหรับตัวแปรและนิยามของตัวแปรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สามารถอธิบายได้ ดังนี้

suf_saving คือ ความสามารถในการออมพอเพียงหลังเกษียณอายุ ให้มีค่าเท่ากับ 1 กรณีออมพอเพียง และ 0 กรณีออมไม่พอเพียง

Insure1 คือ การทำประกันชีวิต ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าทำประกันชีวิต และ 0 ถ้าไม่ทำประกันชีวิต

Insure2 คือ จำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต

male คือ เพศชาย ให้มีค่าเท่ากับ 1 กรณีเป็นเพศชาย และ 0 กรณีเป็นเพศหญิง

urban คือ เขตที่อยู่อาศัย ให้มีค่าเท่ากับ 1 กรณีอาศัยอยู่ในเขตเมืองหรือเขตเทศบาล และ 0 กรณีอาศัยอยู่นอกเขตเมืองหรือนอกเขตเทศบาล

age คือ อายุ (ปี)

agesq คือ อายุยกกำลังสอง

single คือ มีสถานภาพโสด ให้เป็นกลุ่มอ้างอิง

married คือ มีสถานภาพสมรส ให้มีค่าเท่ากับ 1 และกรณีอื่นเป็น 0

div_widow คือ มีสถานภาพเป็นหม้าย หย่าร้าง หรือแยกกันอยู่ ให้มีค่าเท่ากับ 1 และกรณีอื่นเป็น 0

edu1 คือ จบการศึกษาสูงสุดต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ให้เป็นกลุ่มอ้างอิง

edu2 คือ จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ให้มีค่าเท่ากับ 1 และกรณีอื่นเป็น 0

edu3 คือ จบการศึกษาสูงสุดสูงกว่าระดับปริญญาตรี ให้มีค่าเท่ากับ 1 และกรณีอื่นเป็น 0

num_child คือ จำนวนบุตร (อิสราภรณ์ วีระคงสุวรรณ และ เสาวคนธ์ สุดสวาสดี)

tot_income คือ รายได้รวมต่อปี (บาท)

land คือ มูลค่าที่ดินที่บุคคลเป็นเจ้าของ (บาท)

num_depend1 คือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี

num_depend2 คือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

debt คือ สถานะการเป็นหนี้ ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีหนี้สิน และ 0 กรณีไม่มีหนี้สิน

tot_debt คือ จำนวนหนี้สินรวม (บาท)

retiremen_age คือ อายุที่คาดว่าจะเกษียณ

own_house คือ การมีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้องผ่อนชำระ ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าบ้านที่อาศัยอยู่เป็นบ้านของตนเอง และไม่ต้องผ่อนชำระ และกรณีอื่นเป็น 0

career1 คือ ผู้ประกอบอาชีพข้าราชการ/ลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ/พนักงานมหาวิทยาลัย ให้เป็นกลุ่มอ้างอิง

career2 คือ ผู้ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าเป็นผู้ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน 1 และกรณีอื่นเป็น 0

career3 คือ ผู้ประกอบธุรกิจหรือประกอบอาชีพอิสระ ค้าขาย หาบเร่ แผงลอย
 ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป ช่วยธุรกิจครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าเป็นผู้
 ประกอบธุรกิจหรือประกอบอาชีพอิสระ ค้าขาย หาบเร่ แผงลอย ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป ช่วยธุรกิจ
 ครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ 1 และกรณีอื่นเป็น 0

bequest คือ ทศนคติต่อความต้องการมอบรมรดก ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีความ
 ต้องการมอบรมรดกและ 0 กรณีไม่ต้องการมอบรมรดก

fin_lit คือ ความรู้พื้นฐานทางการเงิน เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทั่วไป
 เกี่ยวกับการออมและการลงทุนเบื้องต้น มีคำถามทั้งหมด 6 ข้อ มีคะแนน (0-6 คะแนน) ได้แก่

1. สมมติว่าคุณมีเงินก้อนหนึ่ง คุณจะแบ่งเงินลงทุนในสินทรัพย์อย่างไร
 ระหว่างลงทุนในสินทรัพย์ประเภทเดียว และลงทุนในสินทรัพย์หลายๆ ประเภท หากผู้ตอบตอบว่าลงทุน
 ในสินทรัพย์หลายประเภทจะได้ 1 คะแนน หากตอบว่าลงทุนในสินทรัพย์ประเภทเดียวได้ 0 คะแนน

2. คุณรู้จักเงินเพื่อและเข้าใจดีว่ามันเป็นหนึ่งในตัวการที่ทำให้เงินออมของ
 จ้างด้วยค่าลง หากผู้ตอบตอบว่าใช่จะได้ 1 คะแนน หากตอบอย่างอื่นจะได้ 0 คะแนน

3. หากคุณขาดรายได้กระทันหัน คุณมีเงินสำรองพอที่จะใช้จ่ายได้เกิน 6
 เดือนสบายๆหรือไม่ หากผู้ตอบตอบว่าใช่จะได้ 1 คะแนน หากตอบอย่างอื่นจะได้ 0 คะแนน

4. คุณวางแผนการใช้จ่ายในแต่ละเดือน และสามารถบริหารรายจ่ายสำเร็จ
 ตามที่วางแผนไว้ หากผู้ตอบตอบว่าใช่จะได้ 1 คะแนน หากตอบอย่างอื่นจะได้ 0 คะแนน

5. คุณรู้จัก RMF และ LTF ว่าเป็นเครื่องมือในการออม และช่วยในการ
 ลดหย่อนภาษี หากผู้ตอบตอบว่าใช่จะได้ 1 คะแนน หากตอบอย่างอื่นจะได้ 0 คะแนน

6. สมมติว่าคุณฝากเงินในบัญชี 100 บาท ซึ่งธนาคารให้ดอกเบี้ย 10% ต่อปี
 ถ้าคุณไม่ถอนเงินออกจากบัญชีเลยจนครบ 5 ปี คุณจะมีเงินในบัญชีกี่บาท หากผู้ตอบตอบว่ามากกว่า
 150 บาทจะได้ 1 คะแนน หากตอบไม่ถูกต้อง 0 คะแนน

risk คือ ทศนคติต่อความเสี่ยง ใช้แบบประเมินระดับความเสี่ยงด้วยคำถาม 1 ข้อ
 มีคำถามว่า “หากท่านต้องลงทุน ท่านมีทัศนคติอย่างไรต่อผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุน” มี
 ตัวเลือก 4 ข้อ ได้แก่

(1) ไม่สามารถทนต่อการขาดทุนเงินต้นได้เลย แม้ว่าจะมีโอกาสได้รับ
 ผลตอบแทนที่สูงขึ้นบ้าง

(2) สามารถทนต่อการขาดทุนเงินต้นได้เล็กน้อย เพื่อมีโอกาสได้รับ
 ผลตอบแทนที่สูงขึ้นบ้าง

สูงขึ้น

(3) สามารถทนต่อการขาดทุนเงินต้นได้ เพื่อมีโอกาสได้รับผลตอบแทนที่

(4) อยากได้ผลตอบแทนที่สูง โดยไม่มีข้อจำกัดในการลงทุน

หากผู้ตอบข้อ 1 จะได้ 1 คะแนน ตอบข้อ 2 ได้ 2 คะแนน ตอบข้อ 3 ได้ 3
คะแนน และตอบข้อ 4 ได้ 4 คะแนน (คะแนนมาก แสดงถึงการเป็นผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงได้มาก)

health_status คือ สถานะสุขภาพมี 5 ระดับ ได้แก่ ไม่ดี = 1 คะแนน, พอใช้ = 2
คะแนน, ปานกลาง = 3 คะแนน, ดี = 4 คะแนน และ ดีมาก = 5 คะแนน

saving_premium คือ เบี้ยประกันชีวิตเพื่อการออมต่อปี (บาท) ได้แก่ จำนวนเบี้ย
ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ และเบี้ยประกันชีวิตแบบบำนาญ

formal คือ เป็นผู้ทำงานในระบบ ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าเป็นผู้ทำงานในระบบ และ 0
กรณีเป็นผู้ทำงานนอกระบบ

Inverse Mills Ratio (IMR) ที่ได้จากการประมาณการสมการการเลือกจาก
แบบจำลอง Probit

ทั้งนี้ สามารถสรุปตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้ตามตารางที่ 11

ตาราง 11 สรุปตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	ความหมาย	หมายเหตุ
suf_saving	มีเงินออมพอเพียงหลังเกษียณ	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
Insure1	การทำประกันชีวิต	ทำ = 1, ไม่ทำ = 0
Insure2	จำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต	
male	เพศชาย	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
urban	อาศัยอยู่ในเขตเมือง	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
age	อายุ	
agesq	อายุยกกำลังสอง	
single	มีสถานภาพโสด	กลุ่มอ้างอิง
married	มีสถานภาพสมรส	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
div_widow	มีสถานภาพเป็นหม้าย หย่าร้าง หรือแยกกันอยู่	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
edu1	จบการศึกษาสูงสุดต่ำกว่าระดับปริญญาตรี	กลุ่มอ้างอิง
edu2	จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
edu3	จบการศึกษาสูงสุดสูงกว่าระดับปริญญาตรี	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
num_child	จำนวนบุตร	
tot_income	รายได้รวมต่อปี	
land	มูลค่าที่ดิน	
num_depend1	จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี	
num_depend2	จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป	
debt	มีหนี้สิน	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
tot_debt	จำนวนหนี้สินรวม	

ตาราง 11 (ต่อ) สรุปตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	ความหมาย	หมายเหตุ
retirement_age	อายุที่คาดว่าจะเกษียณ	
own_house	การมีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้องผ่านชำระ	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
career1	ผู้ประกอบการอาชีพราชการ/ลูกจ้างประจำของ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ/พนักงาน มหาวิทยาลัย	เป็นกลุ่มอ้างอิง
career2	ผู้ประกอบการอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ให้มีค่า เท่ากับ 1 ถ้าเป็นผู้ประกอบการอาชีพพนักงาน บริษัทเอกชน	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
career3	ผู้ประกอบการธุรกิจหรือประกอบอาชีพอิสระ ค้าขาย หาบเร่ แผงลอย ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป ช่วย ธุรกิจในครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ ให้มีค่า เท่ากับ 1 ถ้าเป็นผู้ประกอบการธุรกิจหรือประกอบ อาชีพอิสระ ค้าขาย หาบเร่ แผงลอย ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป ช่วยธุรกิจในครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
bequest	ต้องการมรดก	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
fin_lit	มีความรู้พื้นฐานทางการเงิน	0-3 คะแนน
risk	ทัศนคติต่อความเสี่ยง	1-4 คะแนน
health_status	สถานะสุขภาพ	
saving_premium	จำนวนเบี้ยประกันชีวิตเพื่อการออมต่อปี	
formal	เป็นพนักงานในระบบ	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
Inverse Mills Raito	ค่า Inverse Mills Raito (IMR) ที่ได้จากการ ประมาณการสมการการเลือกจากแบบจำลอง Probit	

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องการทำประกันชีวิตเพื่อเป็นมรดกกับความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ ทำการศึกษาโดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิ โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ บุคคลที่มีอายุระหว่าง 25 – 55 ปี ในจังหวัด กรุงเทพมหานคร นนทบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา และสงขลา จำนวน 500 คน แบ่งการศึกษาเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งคือ เพื่อศึกษาบทบาทของการทำประกันชีวิต ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิตและแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกของคนไทยผ่านการทำประกันชีวิต ส่วนที่สองคือ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการมีเงินออมหลังเกษียณของคนวัยทำงาน และศึกษาปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ แรงจูงใจในการออม ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง การทำประกันชีวิต ที่ส่งผลต่อการมีเงินออมหลังเกษียณอายุเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดต่างๆ แล้วนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา สามารถแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ (1) ข้อมูลด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง (2) ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการทำประกันชีวิต (3) ผลการวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ (4) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อประกันชีวิตและจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อประกันชีวิตและจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต (5) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ การศึกษาอธิบายได้ ดังนี้

1. ข้อมูลด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง

1.1 ข้อมูลด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์

ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ จังหวัดที่อยู่อาศัย เขตที่อยู่อาศัยเมือง/ชนบท การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพสมรส จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน ได้แก่ จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือน จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน และจำนวนผู้พิการในครัวเรือน โดยแจกแจงจำนวน และค่าร้อยละ

จากจำนวนตัวอย่างทั้งหมด 500 คน เป็นผู้ที่ทำงานในระบบ 317 คน และเป็นผู้ที่ทำงานนอกระบบ 183 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.20 มีอายุระหว่าง 25-35 ปี ร้อยละ 47.60 อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมากที่สุด ร้อยละ 50.20 และอยู่ในเขตเทศบาล ร้อยละ 75.20 ส่วนใหญ่ร้อยละ 66.60 ไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างจบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรีมากที่สุด

ร้อยละ 41.60 ครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบจบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ในขณะที่ร้อยละ 72.13 ของกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบจบการศึกษาสูงสุดต่ำกว่าระดับปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสดมากที่สุด ร้อยละ 48.60 และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้เกอายุต่ำกว่า 15 ปี หรือผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ ซึ่งเป็นผู้พึ่งพิงในครัวเรือน ดังแสดงในตารางที่ 12

ตาราง 12 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทาง ประชากรศาสตร์		สถานะการทำงาน					
		ในระบบ		นอกระบบ		รวม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	114	35.96	80	43.72	194	38.80
	หญิง	203	64.04	103	56.28	306	61.20
	รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00
อายุ	อายุ 25-35 ปี	156	49.21	82	44.81	238	47.60
	อายุ 36 - 45 ปี	108	34.07	50	27.32	158	31.60
	อายุ 46 - 55 ปี	53	16.72	51	27.87	104	20.80
	รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00
จังหวัด	กรุงเทพมหานคร	153	48.26	98	53.55	251	50.20
	นนทบุรี	37	11.67	7	3.83	44	8.80
	เชียงใหม่	37	11.67	22	12.02	59	11.80
	นครราชสีมา	59	18.61	36	19.67	95	19.00
	สงขลา	31	9.78	20	10.93	51	10.20
	รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตารางที่ 12 (ต่อ) แสดงจำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางประชากรศาสตร์		สถานะการทำงาน					
		ในระบบ		นอกระบบ		รวม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เขตที่อยู่อาศัย	นอกเขตเทศบาล	74	23.34	50	27.32	124	24.80
	ในเขตเทศบาล	243	76.66	133	72.68	376	75.20
	รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00
การเป็นหัวหน้าครัวเรือน	ไม่เป็น	215	67.82	118	64.48	333	66.60
	เป็น	102	32.18	65	35.52	167	33.40
	รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00
ระดับการศึกษาสูงสุด	ต่ำกว่าปริญญาตรี	56	17.67	132	72.13	188	37.60
	ปริญญาตรี	171	53.94	37	20.22	208	41.60
	สูงกว่าปริญญาตรี	90	28.39	14	7.65	104	20.80
	รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00
สถานภาพสมรส	โสด	174	54.89	69	37.70	243	48.60
	สมรส	128	40.38	102	55.74	230	46.00
	หม้าย/หย่า/ แยกกันอยู่	15	4.73	12	6.56	27	5.40
	รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00
จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือน	ไม่มี	208	65.62	107	58.47	315	63.00
	1 - 2 คน	99	31.23	72	39.34	171	34.20
	มากกว่า 2 คน	10	3.15	4	2.19	14	2.80
	รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตารางที่ 12 (ต่อ) แสดงจำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางประชากรศาสตร์		สถานะการทำงาน					
		ในระบบ		นอกระบบ		รวม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวน	ไม่มี	184	58.04	140	76.50	324	64.80
ผู้สูงอายุใน	1 - 2 คน	124	39.12	42	22.95	166	33.20
ครัวเรือน	มากกว่า 2 คน	9	2.84	1	0.55	10	2.00
	รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00
จำนวนผู้	ไม่มี	306	96.53	179	97.81	485	97.00
พิการใน	1 - 2 คน	11	3.47	4	2.19	15	3.00
ครัวเรือน	รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

1.2 ข้อมูลด้านลักษณะทางเศรษฐกิจ

ข้อมูลด้านลักษณะทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย อาชีพ รายได้ ค่าใช้จ่าย หนี้สิน สินทรัพย์ และการมีบ้าน แยกแยะด้วยจำนวน ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 35.80 รองลงมา ได้แก่ รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 12.40 และข้าราชการ/ลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 10.40 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 56.47 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 32.24 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้องผ่อนชำระ ร้อยละ 48.20 รองลงมามีบ้านเป็นของตนเอง ต้องผ่อนชำระ ร้อยละ 20.80 และอาศัยอยู่บ้านเช่า ร้อยละ 16.20 (ตารางที่ 13) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อปีน้อยกว่า 250,000 บาท กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบส่วนใหญ่มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อปี 250,000 - 500,000 บาท ร้อยละ 43.85 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบส่วนใหญ่มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อปีน้อยกว่า 250,000 บาท ร้อยละ 39.60 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีหนี้สิน ร้อยละ 60.60 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบมีสัดส่วนของผู้เป็นหนี้สิน ร้อยละ 68.77 มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบที่มีผู้เป็นหนี้สิน ร้อยละ 46.45 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีมูลค่าสินทรัพย์สุทธิ

น้อยกว่า 500,000 บาท โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบส่วนใหญ่มีมูลค่าสินทรัพย์สุทธิ 1,000,000 บาทขึ้นไป ร้อยละ 47 มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบส่วนใหญ่มีมูลค่าสินทรัพย์สุทธิน้อยกว่า 500,000 บาท ร้อยละ 39.60 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้องผ่อนชำระ ร้อยละ 48.20 ทั้งนี้ผู้ที่ทำงานในระบบและนอกระบบส่วนใหญ่ต่างมีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้องผ่อนชำระ ข้อมูลแสดงได้ดังตาราง 13

เมื่อพิจารณารายได้ ค่าใช้จ่าย สินทรัพย์ และการออม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมต่อปีเฉลี่ย 467,827 บาท มีมูลค่าสินทรัพย์รวมเฉลี่ย 3,299,126 บาท ส่วนใหญ่เป็นสินทรัพย์มีค่า/สินทรัพย์ส่วนตัว หนี้สินรวมเฉลี่ยมีมูลค่าเท่ากับ 577,938 บาท ส่วนใหญ่เป็นหนี้สินระยะยาว ค่าใช้จ่ายรวมมีมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 357,873 บาท ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค และค่าใช้จ่ายสำหรับสินทรัพย์เพื่อการลงทุนและการออม มีการออมต่อปีเฉลี่ย 109,954 บาท และมีมูลค่าสินทรัพย์สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 2,721,188 บาท เมื่อทำการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบและนอกระบบจากลักษณะการถือครองสินทรัพย์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบมีการลงทุนในสินทรัพย์เพื่อการลงทุนเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบจะมีค่าใช้จ่ายรวม และหนี้สินรวมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ แต่ค่าใช้จ่ายและหนี้สินที่เกิดขึ้นจะนำไปใช้ในการลงทุนและการซื้อสินทรัพย์ซึ่งจะมีผลต่อการเพิ่มมูลค่าในระยะยาว ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบมีเงินออมต่อปีเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบ ซึ่งเป็นไปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบอาจต้องการรักษาสภาพคล่องทางการเงินโดยการเก็บเงินไว้เพื่อใช้จ่ายในการทำการค้าขายหรือไม่ทราบช่องทางในการลงทุน จึงมีเงินเหลือเก็บออมไว้กับตัวไว้เป็นจำนวนมากกว่า ข้อมูลแสดงได้ดังตารางที่ 14

ตาราง 13 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของลักษณะทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม
สถานะการทำงาน

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	สถานะการทำงาน					
	ในระบบ		นอกระบบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ						
ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ						
พนักงานราชการ พนักงาน						
มหาวิทยาลัย	52	16.40	n.a.	n.a.	52	10.40
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	20	6.31	n.a.	n.a.	20	4.00
พนักงานราชการ/พนักงาน						
มหาวิทยาลัย	49	15.46	n.a.	n.a.	49	9.80
พนักงานบริษัทเอกชน	179	56.47	n.a.	n.a.	179	35.80
ประกอบธุรกิจ/อาชีพอิสระ	8	2.52	39	21.31	47	9.40
ค้าขาย/หาบเร่/แผงลอย	3	0.95	47	25.68	50	10.00
ขับรถรับจ้าง	0	0.00	10	5.46	10	2.00
รับจ้างทั่วไป	3	0.95	59	32.24	62	12.40
ช่วยธุรกิจในครอบครัว	1	0.32	4	2.19	5	1.00
เกษตรกรรม (ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์)	2	0.63	20	10.93	22	4.40
อื่นๆ	0	0.00	4	2.19	4	0.80
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตาราง 13 (ต่อ) แสดงจำนวนและค่าร้อยละของลักษณะทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม
สถานะการทำงาน

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	สถานะการทำงาน					
	ในระบบ		นอกระบบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้รวมเฉลี่ยต่อปี						
น้อยกว่า 250,000 บาท	88	27.76	110	60.11	198	39.60
250,000 - 500,000 บาท	139	43.85	45	24.59	184	36.80
มากกว่า 500,000 บาท	90	28.39	28	15.30	118	23.60
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00
การมีหนี้สิน						
ไม่มี	99	31.23	98.00	53.55	197	39.40
มี	218	68.77	85.00	46.45	303	60.60
รวม	317	100.00	183.00	100.00	500	100.00
จำนวนหนี้สินรวม						
น้อยกว่า 100,000 บาท	58	26.61	43	50.59	101	33.33
100,000 - 500,000 บาท	58	26.61	26	30.59	84	27.72
500,000 บาทขึ้นไป	102	46.79	16	18.82	118	38.95
รวม	218	100.00	85	100.00	303	100.00
มูลค่าสินทรัพย์สุทธิ						
น้อยกว่า 500,000 บาท	127	40.07	98	53.55	225	45.00
500,000 - 1,000,000 บาท	41	12.93	22	12.02	63	12.60
1,000,000 บาทขึ้นไป	149	47.00	63	34.43	212	42.40
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตารางที่ 13 (ต่อ) แสดงจำนวนและค่าร้อยละของลักษณะทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม
สถานะการทำงาน

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	สถานะการทำงาน					
	ในระบบ		นอกระบบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กรรมสิทธิ์ที่พำนักอาศัย						
มีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้อง						
ผ่อนชำระ	153	48.26	88	48.09	241	48.20
มีบ้านเป็นของตนเอง ต้องผ่อน						
ชำระ	86	27.13	18	9.84	104	20.80
บ้านเช่า	33	10.41	48	26.23	81	16.20
บ้านพักที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย	45	14.20	29	15.84	74	14.80
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตาราง 14 แสดงค่าเฉลี่ยของรายได้ ค่าใช้จ่าย หนี้สิน และสินทรัพย์ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม
สถานะการทำงาน

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	สถานะการทำงาน		
	ทำงานในระบบ	ทำงานนอกระบบ	รวม
รายได้รวม	481,328	444,439	467,827
สินทรัพย์รวม	3,843,800	2,355,620	3,299,126
สินทรัพย์สภาพคล่อง	369,064	253,908	326,917
สินทรัพย์เพื่อการลงทุน	545,887	142,489	398,243
สินทรัพย์มีค่า/สินทรัพย์ส่วนตัว	2,928,849	1,959,223	2,573,966
หนี้สินรวม	802,299	189,291	577,938
หนี้ระยะสั้น	50,464	19,874	39,269
หนี้ระยะยาว	751,834	169,416	538,669
ค่าใช้จ่ายรวม	385,108	310,695	357,873
ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคต่อไป	176,335	130,132	159,425
ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคต่อไป	53,177	42,899	49,415
ค่าใช้จ่ายสำหรับอาหาร เครื่องดื่ม ยาสูบต่อไป	51,035	54,555	52,323
ค่าใช้จ่ายสำหรับสินทรัพย์เพื่อการลงทุนและการ ออมต่อไป	104,562	83,109	96,710
การออมต่อไป	96,220	133,744	109,954
สินทรัพย์สุทธิ = สินทรัพย์รวม - หนี้สินรวม	3,041,501	2,166,329	2,721,188

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

1.3 ข้อมูลด้านพฤติกรรมการออม แรงจูงใจในการออม และการประกันชีวิตจำแนกตาม สถานะการทำงาน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รวมถึงกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบใช้การจัดสรรเงินออมด้วยวิธีแบ่งเงินออมไว้ก่อนแล้วจึงนำเงินส่วนที่เหลือไปใช้จ่าย ร้อยละ 40.80 และร้อยละ 40.06 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบส่วนใหญ่ใช้การจัดสรรเงินออมด้วยวิธีเมื่อมีเงินเหลือจากการใช้จ่ายจึงเก็บออม ร้อยละ 44.81 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าตนเองไม่สามารถออมได้อย่างสม่ำเสมอ ร้อยละ 60.40 เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบและทำงานนอกระบบที่ส่วนใหญ่คิดว่าตนเองไม่สามารถออมได้อย่างสม่ำเสมอ ร้อยละ 55.21 และ 69.40 ตามลำดับ ข้อมูลแสดงดังตารางที่ 15

ตาราง 15 แสดงจำนวน ร้อยละ ของพฤติกรรมการออมของกลุ่มตัวอย่าง

พฤติกรรมการออม	สถานะการทำงาน					
	ในระบบ		นอกระบบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วิธีการจัดสรรเงินออม						
เมื่อมีเงินเหลือจากการใช้จ่ายจึงเก็บออม	107	33.75	82	44.81	189	37.80
แบ่งเงินออมไว้ก่อน แล้วจึงนำเงินส่วนที่เหลือไปใช้จ่าย	146	46.06	58	31.69	204	40.80
ยังไม่แน่นอนว่าจะใช้วิธีใดในการเก็บออม	43	13.57	33	18.03	76	15.20
ไม่ได้จัดสรรเงินออมเอง /มีผู้อื่นจัดสรรเงินออมให้	21	6.62	10	5.47	31	6.20
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00
สามารถออมได้อย่างสม่ำเสมอ						
ไม่ใช่	175	55.21	127	69.40	302	60.40
ใช่	142	44.79	56	30.60	198	39.60
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

แรงจูงใจในการออมเป็นสิ่งที่สร้างกำลังใจและแรงกระตุ้นให้เกิดการออมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการออมเพื่อเหตุฉุกเฉินมากที่สุดร้อยละ 58.60 รองลงมา ได้แก่ แรงจูงใจในการออมเพื่อใช้ในยามชราภาพ และออมเพื่อใช้ในยามเจ็บป่วย ร้อยละ 49.20 และ 44.40 ตามลำดับ เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบและนอกระบบส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการออมเพื่อเหตุฉุกเฉิน ออมเพื่อใช้ในยามชราภาพ และออมเพื่อใช้ในยามเจ็บป่วยมากที่สุดตามลำดับ อย่างไรก็ตามพบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งมีการแสดงออกถึงความหวังดีต่อบุตรหลานและทายาทที่ปรากฏผ่านแรงจูงใจเพื่อใช้จ่ายสำหรับบุตรหลาน และออมไว้เพื่อเป็นมรดกตกทอด ร้อยละ 33.60 และ 11.80 ตามลำดับ สำหรับข่าวสารด้านการออมและการลงทุนก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเพิ่มอัตราผลตอบแทนของการลงทุนและการออมให้สูงขึ้นผ่านช่องทางการลงทุนและการออมต่างๆ ซึ่งช่วยเพิ่มความสามารถในการสร้างหลักประกันยามเกษียณอายุได้ กลุ่มตัวอย่างมีช่องทางการรับรู้ข่าวสารด้านการออมและการลงทุนจาก internet/social media มากที่สุด ร้อยละ 62.20 รองลงมา คือ มีบุคคลแนะนำ และทางโทรทัศน์/วิทยุ ร้อยละ 43 และร้อยละ 37 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบใช้ช่องทาง internet/social media เพื่อรับรู้ข่าวสารด้านการออมและการลงทุนมากที่สุดถึงร้อยละ 75.08 อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป จึงมีทักษะในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อค้นหาข้อมูลและเข้าถึงการใช้ internet/social media เพื่อหาข้อมูลด้านการออมและการลงทุนได้มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบใช้โทรทัศน์/วิทยุ เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสารด้านการออมและการลงทุนมากที่สุด ร้อยละ 42.62 กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่ง ร้อยละ 51.00 ยังไม่เริ่มวางแผนการออมเงินหรือลงทุนเพื่อเป็นเงินสำหรับใช้ตอนเกษียณอายุ โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบร้อยละ 61.75 ที่ระบุว่ายังไม่เริ่มวางแผนการออมเงินหรือลงทุนเพื่อเป็นเงินสำหรับใช้ตอนเกษียณอายุ ซึ่งอาจมีความเสี่ยงต่อการมีเงินออมไม่เพียงพอที่จะใช้หลังเกษียณอายุ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 57 ยังไม่แน่ใจว่าจะมีเงินออมเพียงพอกับการใช้จ่ายหลังเกษียณอายุ มีเพียงร้อยละ 18 ที่คิดว่าจะมีเงินออมไว้เพียงพอกับการใช้จ่ายหลังเกษียณอายุ ข้อมูลแสดงดังตารางที่ 16

ตาราง 16 แสดงจำนวน ร้อยละ ของพฤติกรรมการออมของกลุ่มตัวอย่าง

พฤติกรรมการออม	สถานะการทำงาน					
	ในระบบ		นอกระบบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
แรงจูงใจในการออม						
ออมเพื่อเหตุฉุกเฉิน	190	59.94	103	56.28	293	58.60
ออมเพื่อใช้ในยามชราภาพ	161	50.79	85	46.45	246	49.20
ออมเพื่อใช้ในยามเจ็บป่วย	142	44.79	80	43.72	222	44.40
ออมเพื่อซื้อที่อยู่อาศัย	68	21.45	30	16.39	98	19.60
ออมเพื่อซื้อสินทรัพย์	93	29.34	41	22.40	134	26.80
ออมเพื่อใช้จ่ายสำหรับบุตรหลาน	100	31.55	68	37.16	168	33.60
ออมไว้เพื่อเป็นมรดกตกทอด	42	13.25	17	9.29	59	11.80
แรงจูงใจในการออมอื่นๆ	18	5.68	7	3.83	25	5.00
ช่องทางการรับรู้ข่าวสารด้านการออมและ การลงทุน						
internet/social media	238	75.08	73	39.89	311	62.20
โทรทัศน์/วิทยุ	107	33.75	78	42.62	185	37.00
หนังสือพิมพ์	36	11.36	14	7.65	50	10.00
มีบุคคลแนะนำ	162	51.10	53	28.96	215	43.00
ช่องทางการรับรู้ข่าวสารด้านการออมและ การลงทุนอื่นๆ	21	6.62	50	27.32	71	14.20

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตารางที่ 16 (ต่อ) แสดงจำนวน ร้อยละ ของพฤติกรรมการออมของกลุ่มตัวอย่าง

พฤติกรรมการออม	สถานะการทำงาน					
	ในระบบ		นอกระบบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เริ่มวางแผนการออมเงินหรือลงทุนเพื่อเป็นเงินสำหรับใช้ตอนเกษียณเรียบร้อยแล้ว						
ไม่ใช้	142	44.79	113	61.75	255	51.00
ใช้	175	55.21	70	38.25	245	49.00
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00
ท่านคิดว่าจะมีเงินออมไว้เพียงพอกับการใช้จ่ายหลังเกษียณหรือไม่						
ไม่แน่ใจ	166	52.37	119	65.03	285	57.00
ไม่เพียงพอ	89	28.08	36	19.67	125	25.00
เพียงพอ	62	19.55	28	15.30	90	18.00
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

การทำประกันชีวิตเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจให้กับทั้งผู้ทำประกันชีวิตและผู้รับผลประโยชน์ ผู้ที่ทำประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์หรือแบบบำนาญจะมีเงินออมหรือมีเงินบำนาญไว้ใช้ตอนเกษียณอายุหรือในกรณีที่ผู้ทำประกันชีวิตต้องเสียชีวิตก่อนวัยอันควร ผู้รับผลประโยชน์ซึ่งอาจเป็นพ่อแม่ คู่สมรส หรือบุตรหลานจะได้รับเงินที่สามารถเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตหากผู้เสียชีวิตเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือเป็นผู้หารายได้หลักในครอบครัว ในการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 42.20 มีประกันชีวิต โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบมีประกันชีวิตร้อยละ 56.63 มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบซึ่งมีประกันชีวิต ร้อยละ 22.40 กลุ่มตัวอย่างนิยมซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์มากที่สุด ร้อยละ 33.20

รองลงมาได้แก่ ประกันชีวิตแบบชั่วระยะเวลา และประกันชีวิตแบบตลอดชีพ ร้อยละ 6.20 และ 6.00 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบส่วนใหญ่ซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ร้อยละ 43.53 เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบส่วนใหญ่ซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ร้อยละ 15.30 สาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างนิยมซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์อาจเนื่องมาจากเป็นแบบประกันชีวิตที่ออกแบบมาให้ผู้ซื้อประกันชีวิตออมเงินโดยจะได้รับเงินคืนเมื่อมีชีวิตรอดอยู่จนครบสัญญา เหมาะสำหรับ การวางแผนการออมเงินและประมาณการเงินออมที่จะได้รับในอนาคต ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับความคุ้มครองเมื่อเสียชีวิตด้วย นอกจากนี้ยังสามารถนำไปลดหย่อนภาษีได้สูงสุดจำนวนเงินไม่เกิน 100,000 บาท กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 19.80 ซื้อประกันสุขภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบซื้อประกันสุขภาพ ร้อยละ 24.59 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบซื้อประกันสุขภาพ ร้อยละ 12.02 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการซื้อประกันชีวิตเพื่อการออมไว้เป็นรายได้หลังเกษียณ ร้อยละ 61.61 รองลงมา ได้แก่ การซื้อประกันชีวิตไว้เพื่อลดภาระของลูกหลาน เมื่อตัวเองเสียชีวิต และเพื่อสิทธิประโยชน์ทางภาษี ร้อยละ 51.66 และ 38.86 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการซื้อประกันชีวิตเพื่อการออมไว้เป็นรายได้หลังเกษียณ ร้อยละ 60 รองลงมา ได้แก่ การซื้อประกันชีวิตไว้เพื่อลดภาระของลูกหลาน เมื่อตัวเองเสียชีวิต และเพื่อสิทธิประโยชน์ทางภาษี ร้อยละ 47.06 และ 42.35 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการซื้อประกันชีวิตเพื่อเพื่อลดภาระของลูกหลานเมื่อตัวเองเสียชีวิต ร้อยละ 70.73 รองลงมา ได้แก่ การซื้อประกันชีวิตเพื่อการออมไว้เป็นรายได้หลังเกษียณ และเพื่อเป็นมรดก ร้อยละ 68.29 และ 43.90 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุให้พ่อแม่เป็นผู้รับผลประโยชน์จากการประกันชีวิตร้อยละ 58.29 ให้บุตรเป็นผู้รับผลประโยชน์ร้อยละ 42.18 และให้คู่สมรสเป็นผู้รับผลประโยชน์ร้อยละ 25.59 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบส่วนใหญ่ระบุให้พ่อแม่เป็นผู้รับผลประโยชน์จากการประกันชีวิต ร้อยละ 64.12 รองลงมาให้ผลประโยชน์กับบุตรและคู่สมรส ร้อยละ 35.88 และ 25.29 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบส่วนใหญ่ระบุให้บุตรเป็นผู้รับผลประโยชน์จากการประกันชีวิต ร้อยละ 68.29 รองลงมา ระบุให้พ่อแม่และคู่สมรสเป็นผู้รับผลประโยชน์ ร้อยละ 34.15 และ 26.83 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 49 ใช้สวัสดิการรักษายาบาลด้วยบัตรรับรองสิทธิการรักษาพยาบาลของลูกจ้าง/ผู้ประกันตน (ประกันสังคม) รองลงมาใช้สิทธิโครงการบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าหรือ 30 บาทรักษาทุกโรค และประกันสุขภาพของบริษัทประกันชีวิตร้อยละ 34.80 และ 22.80 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบส่วนใหญ่ใช้สวัสดิการรักษายาบาลด้วยบัตรรับรองสิทธิการรักษาพยาบาลของลูกจ้าง/ผู้ประกันตน ร้อยละ 77.29 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบส่วนใหญ่ใช้สวัสดิการรักษายาบาลด้วยบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ร้อยละ 88.52 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 55.80

ระบุว่าสุขภาพดี และร้อยละ 85.80 ระบุว่าไม่มีภาวะเจ็บป่วยเรื้อรัง/มีโรคประจำตัวที่ต้องพบแพทย์เป็นประจำหรือกินยาเป็นประจำ ข้อมูลแสดงดังตารางที่ 17

ตาราง 17 แสดงจำนวน ร้อยละ ของพฤติกรรมการซื้อประกันชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง

พฤติกรรมการซื้อประกันชีวิต	ผู้ทำงานในระบบ		ผู้ทำงานนอกระบบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มีประกันชีวิต						
ไม่มี	147	46.37	142	77.60	289	57.80
มี	170	53.63	41	22.40	211	42.20
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00
ประเภทของประกันชีวิต/ประกันสุขภาพ						
ประกันชีวิตแบบชั่วระยะเวลา	25	7.89	6	3.28	31	6.20
ประกันชีวิตแบบตลอดชีพ	21	6.62	9	4.92	30	6.00
ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์	138	43.53	28	15.30	166	33.20
ประกันชีวิตแบบบำนาญ	13	4.10	9	4.92	22	4.40
ประกันชีวิตแบบควบการลงทุน	9	2.84	1	0.55	10	2.00
ประกันสุขภาพ	77	24.29	22	12.02	99	19.80

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตารางที่ 17 (ต่อ) แสดงจำนวนร้อยละ ของพฤติกรรมซื้อประกันชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง

พฤติกรรมซื้อประกันชีวิต	ผู้ทำงานในระบบ		ผู้ทำงานนอกระบบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์หรือแรงจูงใจในการซื้อประกันชีวิต						
เพื่อการออมไว้เป็นรายได้หลังเกษียณ	102	60.00	28	68.29	130	61.61
เพื่อเป็นมรดก	54	31.76	18	43.90	72	34.12
เพื่อสิทธิประโยชน์ทางภาษี	72	42.35	10	24.39	82	38.86
ลดภาระของลูกหลานเมื่อตัวเองเสียชีวิต	80	47.06	29	70.73	109	51.66
อื่นๆ	8	4.71	0	0.00	8	3.79
ผู้รับผลประโยชน์จากประกันชีวิต						
พ่อแม่	109	64.12	14	34.15	123	58.29
คู่สมรส	43	25.29	11	26.83	54	25.59
บุตร	61	35.88	28	68.29	89	42.18
บุคคลอื่น	23	13.53	4	9.76	27	12.80

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตารางที่ 17 (ต่อ) แสดงจำนวนร้อยละ ด้านสถานะสุขภาพและสวัสดิการรักษายาบาลของกลุ่มตัวอย่าง

สถานะสุขภาพและสวัสดิการรักษายาบาล	ผู้ทำงานในระบบ		ผู้ทำงานนอกระบบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สวัสดิการรักษายาบาลที่ใช้สิทธิ						
สิทธิเบิกค่ารักษายาบาลจากหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ	81	25.55	0	0.00	81	16.20
บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30 บาทรักษาทุกโรค)	12	3.79	162	88.52	174	34.80
บัตรรับรองสิทธิการรักษายาบาลของลูกจ้าง/ผู้ประกอบการตน (ประกันสังคม)	245	77.29	0	0.00	245	49.00
ประกันสุขภาพของบริษัทประกันชีวิต	89	28.08	25	13.66	114	22.80
สวัสดิการจัดโดยนายจ้าง	61	19.24	7	3.83	68	13.60
อื่นๆ เช่น จ่ายเงินซื้อเอง	9	2.84	10	5.46	19	3.80
สถานะสุขภาพ						
ไม่ดี	49	15.46	23	12.57	72	14.40
ปานกลาง	98	30.91	51	27.87	149	29.80
ดี	170	53.63	109	59.56	279	55.80
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00
เจ็บป่วยเรื้อรัง/มีโรคประจำตัวที่ต้องพบแพทย์เป็นประจำหรือกินยาเป็นประจำหรือไม่						
ไม่ใช่	273	86.12	156	85.25	429	85.80
ใช่	44	13.88	27	14.75	71	14.20
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

1.4 ข้อมูลด้านความรู้พื้นฐานทางการเงิน ทศนคติต่อความเสี่ยง และการรับรู้บทบาท กองทุนการออมแห่งชาติ

ในการทดสอบความรู้พื้นฐานทางการเงินประกอบไปด้วยคำถาม 6 ข้อ โดยหากตอบถูกในแต่ละข้อ จะได้คะแนน 1 คะแนน หากตอบผิดจะไม่ได้คะแนน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้พื้นฐานในคำถามเกี่ยวกับการลงทุนในสินทรัพย์ เงินเฟ้อ และดอกเบี้ยทบต้น มีผู้ตอบถูกคิดเป็นร้อยละ 72.20 48.20 และ 44.80 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบและนอกระบบส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการลงทุนในสินทรัพย์ ซึ่งมีคำถามว่า “สมมติว่าคุณมีเงินก้อนหนึ่ง คุณจะแบ่งเงินลงทุนในสินทรัพย์อย่างไร ระหว่างลงทุนในสินทรัพย์ประเภทเดียว และลงทุนในสินทรัพย์หลายๆ ประเภท” ซึ่งส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้ที่ทำงานในระบบและนอกระบบสามารถตอบได้ว่าควรลงทุนในสินทรัพย์หลายๆ ประเภทเพื่อกระจายความเสี่ยง ส่วนคำถามที่ตอบถูกน้อยที่สุดในกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบคือคำถามเกี่ยวกับการบริหารเงินสำรองเผื่อฉุกเฉิน ตอบถูกร้อยละ 36.91 ซึ่งมีคำถามว่า “หากคุณขาดรายได้กระทันหัน คุณมีเงินสำรองพอที่จะใช้จ่ายได้เกิน 6 เดือนสบายๆ หรือไม่” ซึ่งอาจแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างไม่สำรองเงินออมไว้ใช้เผื่อมีเหตุการณ์ฉุกเฉิน หรืออาจมีภาระค่าใช้จ่ายประจำ หรือมีหนี้สินที่เป็นภาระ ซึ่งทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่แน่ใจว่าจะมีเงินสำรองใช้จ่ายได้เกิน 6 เดือน ในขณะที่คำถามที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบตอบถูกน้อยที่สุดคือ คำถามเกี่ยวกับการลงทุนใน LTF และ RMF ซึ่งตอบถูกร้อยละ 15.30 มีคำถามว่า “คุณรู้จักกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (RMF) และกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (LTF) ว่าเป็นเครื่องมือในการออม และช่วยในการลดหย่อนภาษีหรือไม่” ซึ่งเป็นไปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการเงินและการลงทุน อาจด้วยเรื่องของระดับการศึกษา หรือไม่มีความสนใจในเรื่องการลงทุนและเครื่องมือในการลดหย่อนภาษี จึงทำให้ส่วนใหญ่ไม่รู้จัก LTF และ RMF ข้อมูลแสดงได้ดังตารางที่ 18

ตาราง 18 แสดงจำนวน ร้อยละ ของผู้ตอบคำถามความรู้พื้นฐานทางการเงินของกลุ่มตัวอย่าง

ความรู้พื้นฐานทางการเงิน	สถานะการทำงาน					
	ในระบบ		นอกระบบ		รวม	
	จำนวนของ ผู้ตอบถูก	ร้อยละ	จำนวน ของผู้ตอบ ถูก	ร้อยละ	จำนวนของ ผู้ตอบถูก	ร้อยละ
ข้อ 1) คำถามเกี่ยวกับการลงทุนใน สินทรัพย์	252	79.50	109	59.56	361	72.20
ข้อ 2) คำถามเกี่ยวกับเงินเพื่อ	195	61.51	46	25.14	241	48.20
ข้อ 3) คำถามเกี่ยวกับการบริหาร เงินสำรองเผื่อฉุกเฉิน	117	36.91	46	25.14	163	32.60
ข้อ 4) คำถามเกี่ยวกับการวางแผน และการบริหารการใช้จ่ายเงิน	135	42.59	80	43.72	215	43.00
ข้อ 5) คำถามเกี่ยวกับการลงทุนใน LTF และ RMF	137	43.22	28	15.30	165	33.00
ข้อ 6) คำถามเกี่ยวกับดอกเบี้ยทบต้น	163	51.42	61	33.33	224	44.80
คะแนนความรู้พื้นฐานทางการเงิน	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
0 คะแนน	17	5.36	16	8.74	33	6.60
1 คะแนน	48	15.14	77	42.08	125	25.00
2 คะแนน	55	17.35	33	18.03	88	17.60
3 คะแนน	63	19.87	25	13.66	88	17.60
4 คะแนน	54	17.04	13	7.10	67	13.40
5 คะแนน	47	14.83	12	6.56	59	11.80
6 คะแนน	33	10.41	7	3.83	40	8.00
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

สิ่งที่เราต้องการจากการลงทุนและการออมคือผลตอบแทนจากการลงทุนและการออม แต่การลงทุนย่อมมีความเสี่ยง การลงทุนในสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงน้อยจะให้ผลตอบแทนน้อย ในขณะที่การลงทุนในสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงมาก มีโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนที่มากขึ้น ดังนั้น จึงควรบริหารความเสี่ยงของการลงทุนและการออมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและยอมรับได้ จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยอมรับความเสี่ยงได้เล็กน้อย ร้อยละ 38.40 เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบและนอกระบบส่วนใหญ่มีระดับการยอมรับความเสี่ยงได้เล็กน้อย ร้อยละ 39.12 และ 37.16 ตามลำดับ ข้อมูลแสดงได้ดังตารางที่ 19

ตาราง 19 แสดงจำนวน ร้อยละ ของระดับการยอมรับความเสี่ยงของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการยอมรับความเสี่ยง	สถานะการทำงาน					
	ในระบบ		นอกระบบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ยอมรับความเสี่ยงเลย	68	21.45	59	32.24	127	25.40
ยอมรับความเสี่ยงได้เล็กน้อย	124	39.12	68	37.16	192	38.40
ยอมรับความเสี่ยงได้ปานกลาง	73	23.03	30	16.39	103	20.60
ยอมรับความเสี่ยงได้มาก	52	16.40	26	14.21	78	15.60
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

รัฐบาลจัดตั้งกองทุนการออมแห่งชาติขึ้นเพื่อเป็นช่องทางการออมขั้นพื้นฐานให้แก่แรงงานนอกระบบซึ่งเป็นผู้ที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองให้ได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบของบำนาญ อันเป็นการสร้างความเท่าเทียมและเป็นธรรมในการดูแลจากภาครัฐ แต่ปรากฏว่าในการศึกษาครั้งนี้ไม่พบผู้ที่เป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติ อีกทั้งยังมีกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยเพียงร้อยละ 27.80 ที่รู้จักกองทุนการออมแห่งชาติ โดยกลุ่มที่รู้จักกองทุนการออมแห่งชาติส่วนใหญ่รู้จักผ่านช่องทางโทรทัศน์/วิทยุ ร้อยละ 44.60 รองลงมา รู้จักผ่านทางเพื่อน/คนรู้จัก และทางธนาคาร ร้อยละ 28.06 และ 25.90 ตามลำดับ ข้อมูลแสดงดังตารางที่ 20 และ 21

ตาราง 20 แสดงจำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่รู้จักกองทุนการออมแห่งชาติ

รู้จักกองทุนการออมแห่งชาติ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่รู้จัก	361	72.20
รู้จัก	139	27.80
Total	500	100.00

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตาราง 21 แสดงจำนวน ร้อยละของช่องทางในการรู้จักกองทุนการออมแห่งชาติของกลุ่มตัวอย่างที่รู้จักกองทุนการออมแห่งชาติ จำนวน 139 คน

รู้จักกองทุนการออมแห่งชาติจากช่องทางใด	จำนวน	ร้อยละ
ครอบครัว	20	14.39
เพื่อน/คนรู้จัก	39	28.06
ธนาคาร	36	25.90
แผ่นพับ	16	11.51
หนังสือพิมพ์/วารสาร	27	19.42
โทรทัศน์/วิทยุ	62	44.60
facebook : National Saving Fund	34	24.46
เว็บไซต์ http://www.nsf.or.th	20	14.39
อื่นๆ	4	2.88

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

2. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการซื้อประกันชีวิต

การประกันชีวิตเป็นการซื้อความคุ้มครองชีวิตของบุคคลจากความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นกับบุคคลได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ประกันชีวิตบางประเภทยังช่วยให้เกิดการออม เช่น การประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ และประกันชีวิตแบบบำนาญ จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 211 คน มีผู้ซื้อประกันชีวิต คิดเป็นร้อยละ 42.20 โดยผู้ที่ทำงานในระบบซื้อประกันชีวิตร้อยละ 53.63 และผู้ที่ทำงานนอกระบบซื้อประกันชีวิต ร้อยละ 22.40 กลุ่มตัวอย่างซื้อประกันสุขภาพจำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 19.80 ผู้ทำงานในระบบซื้อประกันสุขภาพร้อยละ 24.29 ผู้ทำงานนอกระบบซื้อประกันสุขภาพร้อยละ 12.02 เมื่อพิจารณาการซื้อประกันชีวิตในแต่ละประเภทพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 33.20 ซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ รองลงมาได้แก่ ประกันชีวิตแบบชั่วระยะเวลา และแบบตลอดชีพ ร้อยละ 6.20 และร้อยละ 6 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบและนอกระบบพบว่า ผู้ที่ทำงานในระบบซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์มากที่สุด ร้อยละ 43.53 และผู้ที่ทำงานนอกระบบซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์มากที่สุด ร้อยละ 15.30 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หรือแรงจูงใจในการซื้อประกันชีวิตเพื่อการออมไว้เป็นรายได้หลังเกษียณ ร้อยละ 61.61 อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ซื้อประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ซึ่งเป็นประกันชีวิตที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการออมเป็นหลัก รองลงมาซื้อประกันชีวิตเพื่อลดภาระของลูกหลานเมื่อตนเองเสียชีวิต และเพื่อสิทธิประโยชน์ทางภาษี ร้อยละ 51.66 และ ร้อยละ 38.86 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบและนอกระบบมีวัตถุประสงค์หรือแรงจูงใจในการซื้อประกันชีวิตที่แตกต่างกัน ผู้ที่ทำงานในระบบมีแรงจูงใจในการทำประกันชีวิตเพื่อการออมไว้เป็นรายได้หลังเกษียณมากที่สุด ร้อยละ 60 รองลงมาซื้อประกันชีวิตเพื่อลดภาระของลูกหลานเมื่อตนเองเสียชีวิต และเพื่อสิทธิประโยชน์ทางภาษี ร้อยละ 47.06 และ ร้อยละ 42.35 ตามลำดับ ในขณะที่ผู้ที่ทำงานนอกระบบมีแรงจูงใจในการทำประกันชีวิตเพื่อลดภาระของลูกหลานเมื่อตนเองเสียชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 70.73 รองลงมาซื้อประกันชีวิตเพื่อเพื่อการออมไว้เป็นรายได้หลังเกษียณ และเพื่อเป็นมรดก ร้อยละ 68.29 และ ร้อยละ 42.90 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุผู้รับผลประโยชน์จากการทำประกันชีวิตให้กับพ่อแม่มากที่สุด ร้อยละ 58.29 รองลงมาได้แก่ บุตร และคู่สมรส ร้อยละ 42.18 และ 22.59 ตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบระบุให้พ่อแม่เป็นผู้รับผลประโยชน์จากการทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 64.12 รองลงมาระบุผลประโยชน์ให้กับบุตร และคู่สมรส ร้อยละ 35.88 และ ร้อยละ 25.29 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบระบุผลประโยชน์จากการทำประกันชีวิตให้กับบุตรมากที่สุด ร้อยละ 68.29 รองลงมาระบุผลประโยชน์ให้กับพ่อแม่ และคู่สมรส ร้อยละ 34.15 และ 26.83 ตามลำดับ จากผลการศึกษาที่มีข้อสังเกตว่าวัตถุประสงค์หรือแรงจูงใจในการทำประกันชีวิตและการระบุผู้ได้รับผลประโยชน์จากการทำประกันชีวิตที่แตกต่างกัน

ระหว่างผู้ที่ทำงานในระบบและนอกระบบ อาจเนื่องมาจาก กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบส่วนใหญ่มี สถานภาพโสด ร้อยละ 54.89 จึงให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์หรือแรงจูงใจในการทำประกันชีวิตเพื่อ เป็นมรดกค่อนข้างน้อย ร้อยละ 31.76 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ทำงานนอกระบบซึ่งส่วนใหญ่มีสถานภาพ สมรส ร้อยละ 55.74 และมีบุตร จึงให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์หรือแรงจูงใจในการทำประกันชีวิตเพื่อ เป็นมรดกมากกว่า ร้อยละ 43.90 สอดคล้องกับการระบุผลประโยชน์ของการทำประกันชีวิตที่ผู้ที่ทำงาน ในระบบจะระบุให้พ่อแม่เป็นผู้รับผลประโยชน์มากที่สุด ร้อยละ 64.12 ในขณะที่ผู้ที่ทำงานนอกระบบระบุ ผลประโยชน์ให้กับบุตรมากที่สุด ร้อยละ 68.29 ข้อมูลแสดงได้ดังตารางที่ 22



ตาราง 22 แสดงจำนวน ร้อยละของผู้ซื้อประกันชีวิตและประกันสุขภาพจำแนกตามสถานะการทำงาน

พฤติกรรมกรซื้อประกันชีวิต	ผู้ทำงานในระบบ		ผู้ทำงานนอกระบบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มีประกันชีวิต						
ไม่มี	147	46.37	142	77.60	289	57.80
มี	170	53.63	41	22.40	211	42.20
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00
ประเภทของประกันชีวิต/ประกันสุขภาพ						
ประกันชีวิตแบบชั่วระยะเวลา						
ประกันชีวิตแบบตลอดชีพ	25	7.89	6	3.28	31	6.20
ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์	21	6.62	9	4.92	30	6.00
ประกันชีวิตแบบบำนาญ	138	43.53	28	15.30	166	33.20
ประกันชีวิตแบบควบการลงทุน	13	4.10	9	4.92	22	4.40
ประกันสุขภาพ	9	2.84	1	0.55	10	2.00
ประกันสุขภาพ	77	24.29	22	12.02	99	19.80
วัตถุประสงค์หรือแรงจูงใจในการซื้อประกันชีวิต						
เพื่อการออมไว้เป็นรายได้หลังเกษียณ	102	60.00	28	68.29	130	61.61
เพื่อเป็นมรดก	54	31.76	18	43.90	72	34.12
เพื่อสิทธิประโยชน์ทางภาษี	72	42.35	10	24.39	82	38.86
ลดภาระของลูกหลานเมื่อตนเองเสียชีวิต	80	47.06	29	70.73	109	51.66
อื่นๆ	8	4.71	0	0.00	8	3.79

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตารางที่ 22 (ต่อ) แสดงจำนวน ร้อยละของผู้ซื้อประกันชีวิตและประกันสุขภาพจำแนกตามสถานะการทำงาน

พฤติกรรมกรซื้อประกันชีวิต	ผู้ทำงานในระบบ		ผู้ทำงานนอกระบบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ผู้รับผลประโยชน์จากประกันชีวิต						
พ่อแม่	109	64.12	14	34.15	123	58.29
คู่สมรส	43	25.29	11	26.83	54	25.59
บุตร	61	35.88	28	68.29	89	42.18
บุคคลอื่น	23	13.53	4	9.76	27	12.80

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

2.1 ผลการวิเคราะห์การทำประกันชีวิตจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์

ในการวิเคราะห์การทำประกันชีวิตจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิงทำประกันชีวิต ร้อยละ 43.79 มากกว่าเพศชาย ร้อยละ 36.69 กลุ่มตัวอย่างที่มีสัดส่วนในการทำประกันชีวิตมากที่สุดเป็นวัยทำงานมีอายุระหว่าง 36- 45 ปี ร้อยละ 52.53 โดยเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ทำงานในระบบทำประกันชีวิตในสัดส่วนมากที่สุดในวัยกลางคนอายุระหว่าง 46 – 55 ปี ร้อยละ 71.70 ในขณะที่ผู้ทำงานนอกระบบทำประกันชีวิตในสัดส่วนมากที่สุดในวัยทำงานอายุระหว่าง 36 – 45 ปี ร้อยละ 28 กลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดนนทบุรีมีสัดส่วนของการซื้อประกันชีวิตมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.36 กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดนนทบุรีมีสัดส่วนการทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 70.27 และกลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดนครราชสีมา มีสัดส่วนการทำประกันชีวิตน้อยที่สุด ร้อยละ 33.90 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดเชียงใหม่มีสัดส่วนการทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 40.91 และกลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดสงขลามีสัดส่วนการทำประกันชีวิตน้อยที่สุด ร้อยละ 5 กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิต ร้อยละ 44.15 มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล ร้อยละ 36.29 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิต ร้อยละ 42.51 พอๆ กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 42.04 กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีสัดส่วนในการทำประกันชีวิตมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนทำประกันชีวิตน้อยกว่ากลุ่ม

ตัวอย่างที่ไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือนในสัดส่วนเล็กน้อย การทำประกันชีวิตมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษา โดยเฉพาะผู้ที่จบการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรีมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตเกินร้อยละ 50 ทั้งผู้ที่ทำงานในระบบและนอกระบบ กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรสมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 44.35 เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบที่มีสถานภาพสมรสมีสัดส่วนของผู้ทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 60.16 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบที่มีสถานภาพหม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่ มีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 25 กลุ่มตัวอย่างที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือน 1-2 คน มีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 44.44 กลุ่มตัวอย่างที่มีผู้สูงอายุในครัวเรือน 1-2 คน มีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 51.81 กลุ่มตัวอย่างที่มีผู้พิการในครัวเรือนมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีผู้พิการในครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีบุตรมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิต ร้อยละ 43.22 มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีบุตร ร้อยละ 42.42 แต่เมื่อพิจารณาตามสถานะการทำงานพบว่า ผู้ที่มีบุตรทั้งที่เป็นผู้ทำงานในระบบและนอกระบบมีสัดส่วนของผู้ที่ทำประกันชีวิตมากกว่าผู้ที่ไม่มีบุตร นอกจากนี้ยังพบว่าจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น มีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตที่ลดลงตามลำดับ ข้อมูลแสดงได้ดังตารางที่ 23

ตาราง 23 แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิตจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์และสถานะการทำงาน

ลักษณะทางประชากรศาสตร์		ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิต		
		ทำงานในระบบ	ทำงานนอกระบบ	รวม
เพศ	ชาย	51.75	22.50	39.69
	หญิง	54.90	21.57	43.79
อายุ	อายุ 25-35	40.76	17.07	32.64
	อายุ 36 - 45	63.89	28.00	52.53
	อายุ 46 - 55	71.70	24.00	48.54

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตารางที่ 23 (ต่อ) แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิตจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์และสถานะการทำงาน

ลักษณะทางประชากรศาสตร์		ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิต		
		ในระบบ	นอกระบบ	รวม
จังหวัด	กรุงเทพมหานคร	55.56	18.37	41.04
	นนทบุรี	70.27	14.29	61.36
	เชียงใหม่	54.05	40.91	49.15
	นครราชสีมา	33.90	33.33	33.68
	สงขลา	61.29	5.00	39.22
เขตที่อยู่อาศัย	นอกเขตเทศบาล	47.30	20.00	36.29
	เขตเทศบาล	55.56	23.31	44.15
เป็นหัวหน้าครัวเรือน	ไม่เป็น	53.95	20.34	42.04
	เป็น	52.94	26.15	42.51
ระดับการศึกษาสูงสุด	ต่ำกว่าปริญญาตรี	37.50	16.67	22.87
	ปริญญาตรี	47.95	27.03	44.23
	สูงกว่าปริญญาตรี	74.44	64.29	73.08
สถานภาพสมรส	โสด	50.00	18.84	41.15
	สมรส	60.16	24.51	44.35
	หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	40.00	25.00	33.33
จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ในครัวเรือน	ไม่มี	51.92	19.63	40.95
	1 - 2 คน	57.58	26.39	44.44
	มากกว่า 2 คน	50.00	25.00	42.86

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตารางที่ 23 (ต่อ) แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิตจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์และสถานะการทำงาน

ลักษณะทางประชากรศาสตร์		ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิต		
		ในระบบ	นอกระบบ	รวม
จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	ไม่มี	50.54	21.43	37.96
	1 - 2 คน	60.48	26.19	51.81
	มากกว่า 2 คน	22.22	0.00	20.00
จำนวนผู้พิการในครัวเรือน	ไม่มี	53.92	21.79	42.06
	1 - 2 คน	45.45	50.00	46.67
การมีบุตร	ไม่มี	52.24	18.06	43.22
	มี	56.03	25.23	40.97
จำนวนบุตร	1 คน	52.24	18.06	43.22
	2 คน	56.73	26.60	42.42
	มากกว่า 2 คน	50.00	17.65	31.03

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

2.2 ผลการวิเคราะห์การทำประกันชีวิตจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ

เมื่อพิจารณาตามลักษณะทางเศรษฐกิจพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการ ลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ และพนักงานมหาวิทยาลัยมีสัดส่วนของผู้ทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 53.72 รองลงมา ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานเอกชน ร้อยละ 52.51 และกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบธุรกิจ/อาชีพอิสระ ค้าขาย/หาบเร่/แผงลอย ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป ช่วยธุรกิจครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ มีสัดส่วนของผู้ทำประกันชีวิตน้อยที่สุด ร้อยละ 26 อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบพบว่า ผู้ที่ประกอบธุรกิจ/อาชีพอิสระ ค้าขาย/หาบเร่/แผงลอย ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป ช่วยธุรกิจครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ มีสัดส่วนของผู้ทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 64.71 กลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินมีสัดส่วนของผู้ทำประกันชีวิต ร้อยละ 48.18 มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 32.99 สัดส่วนของผู้ทำประกันชีวิตเพิ่มขึ้นตามระดับรายได้ มูลค่าสินทรัพย์สุทธิ และจำนวน

หนี้สิน นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่มีบ้านเป็นของตนเอง แต่ยังคงผ่อนชำระมีสัดส่วนของผู้ทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 64.42 ในขณะที่ผู้ที่อาศัยอยู่บ้านเช่ามีสัดส่วนของผู้ทำประกันชีวิตน้อยที่สุด ร้อยละ 27.16 ข้อมูลแสดงได้ดัง ตารางที่ 24

ตาราง 24 แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิตจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสถานะการทำงาน

	ลักษณะทางเศรษฐกิจ	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิต		
		ในระบบ	นอกระบบ	รวม
อาชีพ	ข้าราชการ / ลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ และพนักงานมหาวิทยาลัย	53.72	n.a.	53.72
	พนักงานบริษัทเอกชน	52.51	n.a.	52.51
	ประกอบธุรกิจ/อาชีพอิสระค้าขาย/หาบเร่/แผงลอย ขับรถรับจ้างรับจ้างทั่วไป ช่วยธุรกิจครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ	64.71	22.40	26.00
รายได้รวมต่อปี	น้อยกว่า 250,000 บาท	30.68	10.91	19.70
	250,000 - 500,000 บาท	51.80	26.67	45.65
	มากกว่า 500,000 บาท	78.89	60.71	74.58
การมีหนี้สิน	ไม่มี	49.49	16.33	32.99
	มี	55.50	29.41	48.18

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตารางที่ 24 (ต่อ) แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิตจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสถานะการทำงาน

ลักษณะทางประชากรศาสตร์		ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีประกันชีวิต		
		ในระบบ	นอกระบบ	รวม
จำนวนหนี้สินรวม	น้อยกว่า 100,000 บาท	44.83	13.95	31.68
	100,000 - 500,000 บาท	51.72	38.46	47.62
	500,000 บาทขึ้นไป	63.73	56.25	62.71
มูลค่าสินทรัพย์สุทธิ	น้อยกว่า 500,000 บาท	40.94	12.24	28.44
	500,000 - 1,000,000 บาท	58.54	13.64	42.86
	1,000,000 บาทขึ้นไป	63.09	41.27	56.60
กรรมสิทธิ์ที่พักอาศัย	มีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้องผ่อนชำระ	49.02	25.00	40.25
	มีบ้านเป็นของตนเอง ต้องผ่อนชำระ	69.77	38.89	64.42
	บ้านเช่า	45.45	14.58	27.16
	บ้านพักที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย	44.44	17.24	33.78

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

2.3 ผลการวิเคราะห์การทำประกันชีวิตจำแนกตามความรู้พื้นฐานทางการเงินและระดับความเสี่ยง

การทำประกันชีวิตถือว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการวางแผนทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะนอกจากจะให้ความคุ้มครองเมื่อเสียชีวิตแล้ว ยังช่วยออมเงิน และเบี้ยประกันชีวิตยังใช้ลดหย่อนภาษีได้ ดังนั้น จึงพบว่าความต้องการการทำประกันชีวิตและจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการมีความรู้ทางการเงิน (Luciano, Rossi, & Sansone, 2015) ผลการศึกษาพบว่า สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิตเพิ่มขึ้นตามระดับความรู้พื้นฐานทางการเงิน อย่างไรก็ตามพบว่า ในกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ ถึงแม้ว่าจะมีระดับความรู้พื้นฐานทางการเงินในระดับมากก็ตาม แต่ก็ยังมีผู้ทำประกันชีวิตในสัดส่วนเพียงร้อยละ 47.37 เมื่อพิจารณาจากทัศนคติต่อการยอมรับความเสี่ยง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับความเสี่ยงได้ปานกลาง มีสัดส่วนของผู้ทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 59.22 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับความเสี่ยงได้ในระดับมากมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตน้อยที่สุด ร้อยละ 26.92 ข้อมูลแสดงได้ดังตารางที่ 25



ตาราง 25 แสดงร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิตจำแนกตามระดับความรู้พื้นฐานทางการเงิน ระดับการยอมรับความเสี่ยง และสถานะการทำงาน

ระดับความรู้พื้นฐานทางการเงิน/ ระดับการยอมรับความเสี่ยง	ร้อยละของผู้ทำประกันชีวิต		
	ทำงานในระบบ	ทำงานนอกระบบ	รวม
คะแนนความรู้พื้นฐานทางการเงิน			
น้อย (1 - 2 คะแนน)	27.69	12.9	18.99
ปานกลาง (3 - 4 คะแนน)	57.56	28.17	48.97
มาก (5 - 6 คะแนน)	66.25	47.37	62.63
ระดับการยอมรับความเสี่ยง			
ไม่ยอมรับความเสี่ยงเลย	52.94	18.64	37.01
ยอมรับความเสี่ยงได้เล็กน้อย	54.03	22.06	42.71
ยอมรับความเสี่ยงได้ปานกลาง	68.49	36.67	59.22
ยอมรับความเสี่ยงได้มาก	32.69	15.38	26.92

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

3. ผลการวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ

ในการวิเคราะห์ความเพียงพอของเงินออมหลังเกษียณอายุจะใช้ข้อมูลรายได้ ค่าใช้จ่าย หนี้สิน และทรัพย์สินของกลุ่มตัวอย่าง นำไปคำนวณหารายได้ที่มีในวันที่เกษียณอายุเพื่อนำไปเปรียบเทียบกับ ค่าใช้จ่ายที่จะต้องใช้จ่ายหลังเกษียณอายุจนถึงอายุขัย หากบุคคลมีมูลค่าเงินออม ณ วันที่เกษียณ มากกว่าค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้หลังเกษียณ จะเป็นผู้มีความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ

3.1 การวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ

จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 500 คน มีผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจำนวน 340 คน คิดเป็นร้อยละ 68.20 โดยเป็นผู้ที่ทำงานในระบบจำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 79.81 ของจำนวนผู้ที่ทำงานในระบบ และเป็นผู้ที่ทำงานนอกระบบจำนวน 87 คนหรือร้อยละ 47.54 ของจำนวนผู้ที่ทำงานนอกระบบ ข้อมูลแสดงได้ดังตารางที่ 26

ตาราง 26 แสดงร้อยละของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจำแนกตามสถานะการทำงาน

ความพอเพียงของเงินออม หลังเกษียณอายุ	สถานะการทำงาน					
	ในระบบ		นอกระบบ		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่พอเพียง	64	20.19	96	52.46	160	31.80
พอเพียง	253	79.81	87	47.54	340	68.20
รวม	317	100.00	183	100.00	500	100.00

3.2 การวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุจำแนกตามลักษณะทาง

ประชากรศาสตร์และสถานะการทำงาน

เมื่อพิจารณาจากปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิงมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุร้อยละ 68.30 มากกว่าเพศชายที่มีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้ร้อยละ 67.53 กลุ่มตัวอย่างเพศชายที่ทำงานในระบบมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงที่ทำงานนอกระบบมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่าเพศชาย สัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุลดลงตามระดับอายุที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามพบว่าในกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ สัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจะลดลงเมื่ออายุ 36 – 45 ปี แต่จะเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากกว่า 45 ปี กลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดเชียงใหม่มีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 77.97 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.55 ในกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบพบว่า ผู้ที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดเชียงใหม่และกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุด ร้อยละ 81 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสงขลามีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุด ร้อยละ 75 ในขณะที่ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยที่สุด ร้อยละ 33.67 กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุร้อยละ 70.97 มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลร้อยละ 67.02 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ ผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ

มากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีสัดส่วนของผู้ยอมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุร้อยละ 69.46 มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 67.27 สัดส่วนของผู้ที่ยอมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ ผู้ที่จบการศึกษาสูงสุดต่ำกว่าปริญญาตรีมีสัดส่วนของผู้ที่ยอมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพียง ร้อยละ 39.39 แตกต่างอย่างมากกับผู้จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีจะมีสัดส่วนของผู้ที่ยอมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ ร้อยละ 64.86 และ 78.57 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสดมีสัดส่วนของผู้ยอมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรส หรืออยู่ในสถานภาพเป็นหม้าย หย่า แยกกันอยู่ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือนมีสัดส่วนของผู้ที่ยอมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีผู้สูงอายุในครัวเรือน (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มีสัดส่วนของผู้ที่ยอมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีผู้สูงอายุในครัวเรือน อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุในครัวเรือนยังมีความสามารถในการทำงานหารายได้จึงไม่เป็นภาระที่ต้องดูแลเรื่องค่าใช้จ่าย กลุ่มตัวอย่างที่มีผู้พิการในครัวเรือนจะมีสัดส่วนของผู้ที่ยอมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีผู้พิการในครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีบุตรมีสัดส่วนของการยอมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุร้อยละ 76.56 มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีบุตร ร้อยละ 57.71 และหากเปรียบเทียบเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีบุตรพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีบุตรมากกว่า 2 คนมีสัดส่วนของผู้ที่ยอมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุด ร้อยละ 62.07 มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีบุตร 1 คน และ 2 คน ที่มีสัดส่วนของผู้ที่ยอมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ ร้อยละ 60.04 และ 53.85 ตามลำดับ ข้อมูลแสดงได้ดังตารางที่ 27

ตาราง 27 แสดงร้อยละของผู้ที่ตอบได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ และสถานะการทำงาน

ลักษณะทางประชากรศาสตร์		ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบได้เพียงพอหลังเกษียณอายุ		
		เกษียณอายุ		
		ในระบบ	นอกระบบ	รวม
เพศ	ชาย	84.21	43.75	67.53
	หญิง	77.34	50.49	68.30
อายุ	อายุ 25-35	83.33	47.56	71.01
	อายุ 36 - 45	79.63	46.00	68.99
	อายุ 46 - 55	69.81	49.02	59.62
จังหวัด	กรุงเทพมหานคร	81.05	33.67	62.55
	นนทบุรี	75.68	57.14	72.73
	เชียงใหม่	81.08	72.73	77.97
	นครราชสีมา	79.66	52.78	69.47
	สงขลา	77.42	75.00	76.47
เขตที่อยู่อาศัย	นอกเขตเทศบาล	74.32	66.00	70.97
	เขตเทศบาล	81.48	40.60	67.02
เป็นหัวหน้าครัวเรือน	ไม่เป็น	79.07	45.76	67.27
	เป็น	81.37	50.77	69.46
ระดับการศึกษาสูงสุด	ต่ำกว่าปริญญาตรี	76.79	39.39	50.53
	ปริญญาตรี	78.95	64.86	76.44
	สูงกว่าปริญญาตรี	83.33	78.57	82.69
สถานภาพสมรส	โสด	83.91	55.07	75.72
	สมรส	75.78	42.16	60.87
	หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	66.67	50.00	59.26

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตารางที่ 27 (ต่อ) แสดงร้อยละของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์และสถานะการทำงาน

ลักษณะทางประชากรศาสตร์		ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ออมได้เพียงพอหลังเกษียณอายุ		
		เกษียณอายุ		
		ในระบบ	นอกระบบ	รวม
จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี	ไม่มี	82.21	57.01	73.65
ในครัวเรือน	1 - 2 คน	74.75	34.72	57.89
	มากกว่า 2 คน	80.00	25.00	64.29
จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน	ไม่มี	79.89	47.86	66.05
	1 - 2 คน	79.84	45.24	71.08
	มากกว่า 2 คน	77.78	100.00	80.00
จำนวนผู้พิการในครัวเรือน	ไม่มี	79.08	46.93	67.22
	1 - 2 คน	100.00	75.00	93.33
การมีบุตร	ไม่มี	85.07	52.78	76.56
	มี	70.69	44.14	57.71
จำนวนบุตร	1 คน	67.86	50.00	60.64
	2 คน	75.00	35.71	53.85
	มากกว่า 2 คน	66.67	58.82	62.07

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

3.3 การวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสถานะการทำงาน

เมื่อพิจารณาความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุตามลักษณะทางเศรษฐกิจประกอบไปด้วย อาชีพ รายได้รวมต่อปี การมีหนี้สิน จำนวนหนี้สิน และมูลค่าสินทรัพย์สุทธิ พบว่า ผู้ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนมีสัดส่วนของการออมพอเพียงหลังเกษียณมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84.36 รองลงมาได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพข้าราชการ /ลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ และพนักงานมหาวิทยาลัย ร้อยละ 74.38 และผู้ประกอบอาชีพประกอบธุรกิจ/อาชีพอิสระค้าขาย/หาบเร่/แผงลอย ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป ช่วยธุรกิจครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ทำงานนอกระบบมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยที่สุด ร้อยละ 49.50 กลุ่มตัวอย่างที่มีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นตามรายได้รวมต่อปีและมูลค่าทรัพย์สินสุทธิที่เพิ่มขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินมีสัดส่วนการออมพอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สิน แต่มีข้อสังเกตว่าสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบหากมีหนี้สินจะมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยกว่าผู้ที่ไม่มีหนี้สิน สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สิน สัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นตามจำนวนของหนี้สินที่เพิ่มขึ้น อาจเป็นไปได้ว่าหนี้สินที่เกิดขึ้นเป็นหนี้สินจากการซื้อสินทรัพย์ เช่น บ้าน ที่ดิน ซึ่งสินทรัพย์เหล่านี้จะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นตามเวลา กลุ่มตัวอย่างที่มีบ้านเป็นของตนเอง ต้องผ่อนชำระ มีสัดส่วนการออมพอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุด ร้อยละ 76.92 ในขณะที่ผู้ที่อาศัยอยู่บ้านเช่ามีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยที่สุด ร้อยละ 41.98 ข้อมูลแสดงได้ดังตารางที่ 28

ตาราง 28 แสดงร้อยละของผู้ที่ขอมาได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสถานะการทำงาน

ลักษณะทางเศรษฐกิจ		ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ขอได้ พอเพียงหลังเกษียณอายุ		
		ในระบบ	นอกระบบ	รวม
อาชีพ	ข้าราชการ / ลูกจ้างประจำของ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงาน รัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ และพนักงานมหาวิทยาลัย	74.38	n.a.	74.38
	พนักงานบริษัทเอกชน	84.36	n.a.	84.36
	ประกอบธุรกิจ/อาชีพอิสระค้าขาย/ หาบเร่/แผงลอย ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป ช่วยธุรกิจใน ครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ	70.59	47.54	49.50
รายได้รวมต่อปี	น้อยกว่า 250,000 บาท	77.27	45.45	59.60
	250,000 - 500,000 บาท	81.29	40.00	71.20
	มากกว่า 500,000 บาท	80.00	67.86	77.12
การมีหนี้สิน	ไม่มี	76.77	53.06	64.97
	มี	81.19	41.18	69.97
จำนวนหนี้สินรวม	น้อยกว่า 100,000 บาท	86.21	30.23	62.38
	100,000 - 500,000 บาท	74.14	46.15	65.48
	500,000 บาทขึ้นไป	82.35	62.50	79.66
มูลค่าสินทรัพย์สุทธิ	น้อยกว่า 500,000 บาท	72.44	32.65	55.11
	500,000 – 1,000,000 บาท	70.73	31.82	57.14
	1,000,000 บาทขึ้นไป	88.59	76.19	84.91

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

ตารางที่ 28 (ต่อ) แสดงร้อยละของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสถานะการทำงาน

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ		
	ในระบบ	นอกระบบ	รวม
กรรมสิทธิ์ที่พักอาศัย			
มีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้องผ่อนชำระ	83.01	56.82	73.44
มีบ้านเป็นของตนเอง ต้องผ่อนชำระ	80.23	61.11	76.92
บ้านเช่า	75.76	18.75	41.98
บ้านพักที่ไม่เสียค่าใช้จ่า	71.11	58.62	66.22

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

3.4 การวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุจำแนกตามพฤติกรรมการออมและสถานะการทำงาน

เมื่อพิจารณาวิธีการจัดสรรเงินออม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้จัดสรรเงินออมเองหรือมีผู้อื่นจัดสรรเงินออมให้ การออมได้อย่างสม่ำเสมอ และการวางแผนการออมเงินหรือลงทุนเพื่อเป็นเงินสำหรับใช้หลังเกษียณอายุ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีสัดส่วนของการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้จัดสรรเงินออมเองหรือมีผู้อื่นจัดสรรเงินออมให้ มีสัดส่วนผู้ออมพอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุดเท่ากับร้อยละ 77.42 รองลงมาคือผู้ที่แบ่งเงินออมไว้ก่อน แล้วจึงนำเงินส่วนที่เหลือไปใช้จ่าย ร้อยละ 73.53 ในขณะที่ผู้ที่ยังไม่แน่นอนว่าจะใช้วิธีใดในการเก็บออมมีสัดส่วนผู้ออมพอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยที่สุด ร้อยละ 60.53 กลุ่มตัวอย่างที่ระบุว่าสามารถออมได้อย่างสม่ำเสมอ มีสัดส่วนผู้ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุด ร้อยละ 76.26 ผู้ที่คิดว่าเริ่มวางแผนการออมเงินหรือลงทุนเพื่อเป็นเงินสำหรับใช้ตอนเกษียณอายุเรียบร้อยแล้วมีสัดส่วนของผู้ออมพอเพียงหลังเกษียณอายุร้อยละ 72.24 ในขณะที่ผู้ที่คิดว่าจะมีเงินออมไว้ไม่พอเพียงกับการใช้จ่ายหลังเกษียณอายุ มีสัดส่วนผู้ออมพอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุด ร้อยละ 76.00 ใกล้เคียงกับผู้คิดว่าออมได้พอเพียงกับการใช้จ่ายหลังเกษียณอายุ ร้อยละ 73.33 ข้อมูลแสดงได้ดังตารางที่ 29

ตาราง 29 แสดงร้อยละของผู้ที่ขอมาได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจำแนกตามพฤติกรรมการออมและสถานะการทำงาน

พฤติกรรมการออม	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ขอได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ		
	ในระบบ	นอกระบบ	รวม
วิธีการจัดสรรเงินออม			
เมื่อมีเงินเหลือจากการใช้จ่ายจึงเก็บออม	79.44	42.68	63.49
แบ่งเงินออมไว้ก่อน แล้วจึงนำเงินส่วนที่เหลือไปใช้จ่าย	80.82	55.17	73.53
ยังไม่แน่นอนว่าจะใช้วิธีใดในการเก็บออม	74.42	42.42	60.53
ไม่ได้จัดสรรเงินออมเอง / มีผู้อื่นจัดสรรเงินออมให้	85.71	60.00	77.42
สามารถออมได้อย่างสม่ำเสมอ			
ไม่ใช่	77.71	41.73	62.58
ใช่	82.39	60.71	76.26
เริ่มวางแผนการออมเงินหรือลงทุนเพื่อเป็นเงินสำหรับใช้ตอนเกษียณเรียบร้อยแล้ว			
ไม่ใช่	80.28	43.36	63.92
ใช่	79.43	54.29	72.24
ท่านคิดว่าจะมีเงินออมไว้เพียงพอกับการใช้จ่ายหลังเกษียณหรือไม่			
ไม่แน่ใจ	76.51	43.70	62.81
ไม่เพียงพอ	85.39	52.78	76.00
เพียงพอ	80.65	57.14	73.33

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

3.5 การวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุจำแนกตามระดับความรู้พื้นฐานทางการเงิน และสถานะการทำงาน

การมีความรู้ทางการเงินจะช่วยในการวางแผนการจัดการรายได้ รายจ่าย และการลงทุนในหลักทรัพย์ที่ช่วยเพิ่มผลตอบแทนจากเงินออมให้สูงขึ้น รวมไปถึงการจัดการหนี้สินซึ่งจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินที่สำคัญในการบริหารเงินออมและความมั่งคั่งไว้ใช้ในยามเกษียณอายุ ผลการศึกษาพบว่า สัดส่วนของผู้ที่ออมได้เพิ่มขึ้นตามระดับความรู้พื้นฐานทางการเงิน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้พื้นฐานทางการเงินในระดับมาก มีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้ ร้อยละ 79.80 มากกว่าผู้ที่มีความรู้พื้นฐานทางการเงินในระดับปานกลางและน้อย ร้อยละ 70.78 และ 56.33 ตามลำดับ โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานนอกระบบที่มีความรู้พื้นฐานทางการเงินในระดับปานกลางและน้อยมีผู้ที่ออมได้เพียงพอหลังเกษียณอายุเพียงร้อยละ 52.11 และ 40.86 ซึ่งหากเพิ่มความรู้พื้นฐานทางการเงินให้กับผู้ที่ทำงานนอกระบบจะช่วยเพิ่มสัดส่วนของผู้ที่ออมได้เพียงพอหลังเกษียณอายุได้มากขึ้น ในขณะที่การยอมรับความเสี่ยงได้มากขึ้นแสดงถึงการยอมรับในโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนหรือการออมที่สูงขึ้น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ทางการเงินเช่นกัน (Zakaria, Nor, & Ismail, 2017) เมื่อพิจารณาถึงระดับการยอมรับความเสี่ยงพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการยอมรับความเสี่ยงได้ปานกลาง และมาก มีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้เพียงพอหลังเกษียณอายุมากที่สุด ร้อยละ 78.64 และ 71.79 เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับความเสี่ยงได้น้อยและไม่ยอมรับความเสี่ยงเลยมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้เพียงพอหลังเกษียณอายุเพียงร้อยละ 64.58 และ 62.20 ตามลำดับ ดังตารางที่ 30

ตาราง 30 แสดงร้อยละของผู้ที่ออกมาได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจำแนกตามคะแนนความรู้พื้นฐานทางการเงินและสถานะการทำงาน

พฤติกรรมทางการเงิน	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ออกมาได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ		
	ในระบบ	นอกระบบ	รวม
คะแนนความรู้พื้นฐานทางการเงิน			
น้อย (0 - 1 คะแนน)	78.46	40.86	56.33
ปานกลาง (2 - 4 คะแนน)	78.49	52.11	70.78
มาก (5 - 6 คะแนน)	83.75	63.16	79.80
ระดับการยอมรับความเสี่ยง			
ไม่ยอมรับความเสี่ยงเลย	79.41	42.37	62.20
ยอมรับความเสี่ยงได้เล็กน้อย	75.81	44.12	64.58
ยอมรับความเสี่ยงได้ปานกลาง	84.93	63.33	78.64
ยอมรับความเสี่ยงได้มาก	82.69	50.00	71.79

ที่มา: จากการสำรวจและการคำนวณของผู้วิจัย

4. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิตและจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต

ในส่วนนี้จะทำการวิเคราะห์เป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิต และตอนที่ 2 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต ซึ่งจะทำการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง Heckman two step ด้วยปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ความรู้พื้นฐานทางการเงิน ระดับการยอมรับความเสี่ยง และทัศนคติต่อความต้องการการออมรดก ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการทำประกันชีวิต (Selection Model) และปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต (Outcome Model) โดยการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการทำประกันชีวิตและการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประเมินค่าสมการการตัดสินใจทำประกันชีวิตด้วยวิธีความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood Estimation, MLE) เพื่อประมาณค่าสัมประสิทธิ์ $\hat{\gamma}$ ซึ่งสามารถนำมาคำนวณหา ค่า Inverse Mill's Ratio โดยใช้แบบจำลองโพบริท เพื่อประมาณค่าความน่าจะเป็นในการตัดสินใจทำประกันชีวิต โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์ ดังนี้

Insure1 = f(ลักษณะทางประชากรศาสตร์, เศรษฐกิจ, ความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง และทัศนคติต่อความต้องการมรดก)

$$\begin{aligned} \text{Insure1} = & \alpha_1 + \gamma_1(\text{male}) + \gamma_2(\text{age}) + \gamma_3(\text{agesq}) + \gamma_4(\text{edu}_2) + \gamma_5(\text{edu}_3) + \gamma_6(\text{married}) \\ & + \gamma_7(\text{div_widow}) + \gamma_8(\text{num_child}) + \gamma_9(\text{health_status}) + \gamma_{10}(\text{formal}) \\ & + \gamma_{11}(\text{tot_income}) + \gamma_{12}(\text{land}) + \gamma_{13}(\text{tot_debt}) + \gamma_{14}(\text{own_house}) \\ & + \gamma_{15}(\text{fin_lit}) + \gamma_{16}(\text{risk}) + \gamma_{17}(\text{bequest}) \end{aligned}$$

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการประมาณสมการถดถอยของจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดของตัวแปรอธิบาย และ $\hat{\lambda}$ ซึ่งคำนวณจากสมการความน่าจะเป็นของการทำประกันชีวิตเพื่อหาค่าประมาณ β และ θ โดยการกำหนดให้ค่า inverse Mill's ratio เป็นตัวแปรอธิบายที่รวมอยู่ในสมการจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต ดังนี้

Insure2 = f(ลักษณะทางประชากรศาสตร์, เศรษฐกิจ, ความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง และทัศนคติต่อความต้องการมรดก)

$$\begin{aligned} \text{Insure2} = & \alpha_1 + \gamma_1(\text{male}) + \gamma_2(\text{age}) + \gamma_3(\text{agesq}) + \gamma_4(\text{edu}_2) + \gamma_5(\text{edu}_3) + \gamma_6(\text{married}) \\ & + \gamma_7(\text{div_widow}) + \gamma_8(\text{num_child}) + \gamma_9(\text{health_status}) + \gamma_{10}(\text{formal}) \\ & + \gamma_{11}(\text{tot_income}) + \gamma_{12}(\text{land}) + \gamma_{13}(\text{tot_debt}) + \gamma_{14}(\text{own_house}) \\ & + \gamma_{15}(\text{fin_lit}) + \gamma_{16}(\text{risk}) + \gamma_{17}(\text{bequest}) + \theta \hat{\lambda} \end{aligned}$$

โดยที่

Insure1 คือ การทำประกันชีวิต ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าทำประกันชีวิต และ 0 ถ้าไม่ทำประกันชีวิต

Insure2 คือ จำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต

male คือ เพศชาย ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าเป็นเพศชาย และ 0 ถ้าเป็นเพศหญิง

age คือ อายุ (ปี)

agesq	คือ อายุยกกำลังสอง
edu1	คือ จบการศึกษาสูงสุดต่ำกว่าปริญญาตรี ให้เป็นกลุ่มอ้างอิง
edu2	คือ จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ให้มีค่าเท่ากับ 1 และกรณีอื่นเป็น 0
edu3	คือ จบการศึกษาสูงสุดสูงกว่าระดับปริญญาตรี ให้มีค่าเท่ากับ 1 และกรณีอื่นเป็น 0
single	คือ สถานภาพโสด ให้เป็นกลุ่มอ้างอิง
married	คือ สถานภาพสมรส ให้มีค่าเท่ากับ 1 และกรณีอื่นเป็น 0
div_widow	คือ สถานภาพเป็นหม้าย หย่าร้างหรือแยกกันอยู่ ให้มีค่าเท่ากับ 1 และกรณีอื่นเป็น 0
num_child	คือ จำนวนบุตร (อิสราภรณ์ วีระคงสุวรรณ และ เสาวคนธ์ สุดสวัสดิ์)
health_status	คือ สถานะสุขภาพมี 5 ระดับ ได้แก่ ไม่ดี = 1 คะแนน, พอใช้ = 2 คะแนน, ปานกลาง = 3 คะแนน, ดี = 4 คะแนน และ ดีมาก = 5 คะแนน
formal	คือ เป็นผู้ทำงานในระบบ (1 = ทำงานในระบบ, 0 = ทำงานนอกระบบ)
tot_income	คือ รายได้รวมต่อปี (บาท)
land	คือ มูลค่าที่ดินที่เป็นเจ้าของ (บาท)
tot_debt	คือ จำนวนหนี้สินรวม (บาท)
own_house	คือ การมีบ้านเป็นของตนเอง ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีบ้านเป็นของตนเอง และกรณีอื่นเป็น 0
fin_lit	คือ ความรู้พื้นฐานทางการเงิน คะแนนเต็ม 6 คะแนน (0 = น้อยที่สุด, 6 = มากที่สุด)
risk	คือ ระดับการยอมรับความเสี่ยง มี 4 ระดับ ได้แก่ 1 = ไม่ยอมรับความเสี่ยงเลย, 2 = ยอมรับความเสี่ยงได้เล็กน้อย, 3 = ยอมรับความเสี่ยงได้ปานกลาง และ 4 = ยอมรับความเสี่ยงได้มาก
bequest	คือ ความต้องการยกมรดกให้บุตรหลาน ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีความต้องการยกมรดกให้บุตรหลาน และ 0 ถ้าไม่มีความต้องการยกมรดก

ตาราง 31 แสดงผลการประมาณค่าแบบจำลอง Heckman Two Step โดยแสดงค่า Marginal Effect ที่แสดงถึงผลของตัวแปรอธิบายความน่าจะเป็นที่กลุ่มตัวอย่างจะทำประกันชีวิต และแสดงค่าความคลาดเคลื่อนทางสถิติ (Standard Error) จากแบบจำลองโพรบิทกลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรีมีโอกาสที่จะทำประกันชีวิตมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรีเท่ากับ ร้อยละ 20.81 มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 ผู้ที่ทำงานในระบบมีโอกาสที่จะทำประกันชีวิตมากกว่าผู้ที่ทำงานนอกระบบร้อยละ 18.35 และมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ผลของปัจจัยด้านเศรษฐกิจต่อความน่าจะเป็นในการทำประกันชีวิตพบว่า ถ้ากลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมเพิ่มขึ้น 100,000 บาทมีโอกาสที่จะทำประกันชีวิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.67 มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และหากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนหนี้สินเพิ่มขึ้น 100,000 บาทจะมีโอกาสที่จะทำประกันชีวิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.04 มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 เมื่อพิจารณาถึงความต้องการมอบมรดกแก่บุตรหลาน พบว่ามีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อแนวโน้มการทำประกันชีวิต ผู้ที่มีความต้องการมอบมรดกแก่บุตรหลานมีโอกาสที่จะทำประกันชีวิตมากกว่าผู้ที่ไม่มีความต้องการมอบมรดกแก่บุตรหลานร้อยละ 9.34 มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 นอกจากนี้โอกาสในการทำประกันชีวิตยังมีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อระดับความรู้พื้นฐานทางการเงิน ผู้ที่มีคะแนนความรู้พื้นฐานทางการเงินเพิ่มขึ้น 1 คะแนนมีโอกาสที่จะทำประกันชีวิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.05 มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

สำหรับการประมาณค่าจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตต่อปี โดยมีตัวแปรอธิบายเหมือนกับการวิเคราะห์การตัดสินใจทำประกันชีวิต แต่มีสิ่งที่แตกต่างคือเพิ่มค่า Estimated Inverse Mills Ratio เป็นตัวแปรอธิบาย ผู้วิจัยได้ประมาณค่าสมการจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตโดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดโดยจำกัดเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิต ค่าสัมประสิทธิ์ของ Inverse Mills Ratio มีค่าเท่ากับ 3199.06 และมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 แสดงว่าปัจจัยแฝง (Unobservable Factors) ของสมการการเลือกและสมการผลลัพธ์มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ผลการประมาณค่าพบว่า อายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต อายุที่เพิ่มขึ้น 1 ปีมีผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันเพิ่มขึ้น 12,888 บาทต่อปี มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 นอกจากนี้ยังพบว่าการเปลี่ยนแปลงของจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันและอายุมีลักษณะสอดคล้องตามสมมติฐานวงจรชีวิต โดยค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอายุยกกำลังสองมีค่าติดลบและมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบของจำนวนบุตร พบว่า จำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตที่ลดลง โดยจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น 1 คน มีผลทำให้จำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตลดลง 12,482 บาทต่อปี มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จำนวนหนี้สินที่เพิ่มขึ้นส่งผล

ทางบวกต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต จำนวนหนี้สินที่เพิ่มขึ้น 100,000 บาท ส่งผลทำให้จำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตเพิ่มขึ้น 797 บาทต่อปี มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ผู้ที่มีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้องผ่อนชำระมีความสามารถในการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตได้มากกว่าผู้ที่มีบ้านเป็นของตนเอง แต่ยังผ่อนชำระ หรือผู้ที่อยู่บ้านพักที่ไม่เสียค่าเช่าจ่าย หรือผู้ที่เช่าบ้าน จำนวน 21,709 บาทต่อปี มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 นอกจากนี้ค่าสัมประสิทธิ์ยังแสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีระดับความรู้ทางการเงินมากกว่ามีผลต่อการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตมากกว่า มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ผลแสดงได้ดังตาราง 31



ตาราง 31 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิต และปัจจัยที่มีผลต่อการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต

ตัวแปรอิสระ	การทำประกันชีวิต (Probit)		จำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต (OLS)	
	marginal effect	S.E.	Coefficient	S.E.
male	-0.0400	0.0400	4134.48	8119.70
age	0.0058	0.0224	12888.29***	4721.47
agesq	0.0000	0.0003	-141.87**	57.87
edu1				
edu2	0.0234	0.0566	12361.67	12656.83
edu3	0.2081***	0.0748	480.50	18332.71
single				
married	0.0458	0.0536	-13318.94	10940.94
div_widow	-0.0268	0.0923	-5116.06	22034.17
num_child	-0.0091	0.0276	-12481.76**	5943.86
health_status	-0.0285	0.0205	7006.52	4920.01
formal	0.1835***	0.0478	-23552.67	15197.28
tot_income x 100000	0.0167***	0.0050	1132.5400	756.2500
land x 100000	-0.0004	0.0003	-49.5700	55.3800
tot_debt x 100000	0.0034*	0.0020	796.99***	275.0600
own_house	-0.0410	0.0397	21708.73**	9122.23
bequest	0.0934*	0.0558	-7381.83	12779.58
fin_lit	0.0405***	0.0125	8110.60**	3802.60
risk	-0.0035	0.0194	710.77	4182.37
_cons			-279732.20**	123199.90
Inverse Mills Raito			3199.06*	32382.02
Wald chi2	72.56***			

หมายเหตุ: *มีนัยสำคัญทางสถิติมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, **มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95, ***มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

5. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ เนื่องจากตัวแปรตามเป็นตัวแปรเชิงกลุ่มที่มีค่าได้เพียง 2 ค่า คือ ออมพอเพียงหลังเกษียณ และ ออมไม่พอเพียงหลังเกษียณ จึงใช้การวิเคราะห์การถดถอยโพรบิทเพื่อทำการทดสอบปัจจัยที่มีผลต่อโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ

$\text{suf_saving} = f(\text{ลักษณะทางประชากรศาสตร์, เศรษฐกิจ, ความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง, ทัศนคติต่อความต้องการมอบรมรดก และการทำประกันชีวิตเพื่อการออม})$

เพื่อทดสอบปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ เปรียบเทียบระหว่างผู้ที่ทำงานในระบบและนอกระบบ ทำการวิเคราะห์เป็น 3 แบบจำลอง ดังนี้

แบบจำลองที่ 1 กลุ่มตัวอย่างรวม

$$\begin{aligned} \text{suf_saving1} = & c_0 + b_1(\text{male}) + b_2(\text{age}) + b_3(\text{agesq}) + b_4(\text{edu}_2) + b_5(\text{edu}_3) + b_6(\text{married}) \\ & + b_7(\text{div_widow}) + b_8(\text{urban}) + b_9(\text{num_depend1}) + b_{10}(\text{num_depend2}) \\ & + b_{11}(\text{retire_age}) + b_{12}(\text{career2}) + b_{13}(\text{career3}) + b_{14}(\text{tot_income}) + b_{15}(\text{land}) \\ & + b_{16}(\text{debt}) + b_{17}(\text{own_house}) + b_{18}(\text{bequest}) + b_{19}(\text{fin_lit}) + b_{20}(\text{risk}) \\ & + b_{21}(\text{saving_premium}) \end{aligned}$$

แบบจำลองที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบ

$$\begin{aligned} \text{suf_saving2} = & c_0 + b_1(\text{male}) + b_2(\text{age}) + b_3(\text{agesq}) + b_4(\text{edu}_2) + b_5(\text{edu}_3) + b_6(\text{married}) \\ & + b_7(\text{div_widow}) + b_8(\text{urban}) + b_9(\text{num_depend1}) + b_{10}(\text{num_depend2}) \\ & + b_{11}(\text{retire_age}) + b_{12}(\text{tot_income}) + b_{13}(\text{land}) + b_{14}(\text{debt}) + b_{15}(\text{own_house}) \\ & + b_{16}(\text{bequest}) + b_{17}(\text{fin_lit}) + b_{18}(\text{risk}) + b_{19}(\text{saving_premium}) \end{aligned}$$

แบบจำลองที่ 3 กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ

$$\begin{aligned} \text{suf_saving3} = & c_0 + b_1(\text{male}) + b_2(\text{age}) + b_3(\text{agesq}) + b_4(\text{edu}_2) + b_5(\text{edu}_3) + b_6(\text{married}) \\ & + b_7(\text{div_widow}) + b_8(\text{urban}) + b_9(\text{num_depend1}) + b_{10}(\text{num_depend2}) \\ & + b_{11}(\text{retire_age}) + b_{12}(\text{tot_income}) + b_{13}(\text{land}) + b_{14}(\text{debt}) + b_{15}(\text{own_house}) \\ & + b_{16}(\text{bequest}) + b_{17}(\text{fin_lit}) + b_{18}(\text{risk}) + b_{19}(\text{saving_premium}) \end{aligned}$$

โดยที่

suf_saving1 คือ ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุของกลุ่มตัวอย่างรวม ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าออมพอเพียง และ 0 ถ้าออมไม่พอเพียง

suf_saving2 คือ ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบ ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าออมพอเพียง และ 0 ถ้าออมไม่พอเพียง

suf_saving3 คือ ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าออมพอเพียง และ 0 ถ้าออมไม่พอเพียง

age คือ อายุ (ปี)
 agesq คือ อายุยกกำลังสอง
 edu1 คือ จบการศึกษาสูงสุดต่ำกว่าปริญญาตรี ให้เป็นกลุ่มอ้างอิง
 edu2 คือ จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ให้มีค่าเท่ากับ 1 และกรณีอื่นเป็น 0
 edu3 คือ จบการศึกษาสูงสุดสูงกว่าระดับปริญญาตรี ให้มีค่าเท่ากับ 1 และกรณีอื่นเป็น 0

single คือ สถานภาพโสด ให้เป็นกลุ่มอ้างอิง
 married คือ สถานภาพสมรส ให้มีค่าเท่ากับ 1 และกรณีอื่นเป็น 0
 div_widow คือ สถานภาพเป็นหม้าย หย่าร้างหรือแยกกันอยู่ ให้มีค่าเท่ากับ 1 และกรณีอื่นเป็น 0

urban คือ อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล และ 0 ถ้าอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล

num_depend1 คือ จำนวนผู้มีอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือน
 num_depend2 คือ จำนวนผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในครัวเรือน
 retire_age คือ อายุที่คาดว่าจะเกษียณ
 career1 คือ ผู้ประกอบอาชีพข้าราชการ/ลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ/พนักงานมหาวิทยาลัย ให้เป็นกลุ่มอ้างอิง

career2 คือ ผู้ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าเป็นผู้ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน

career3 คือ ผู้ประกอบธุรกิจหรือประกอบอาชีพอิสระ ค้าขาย หาบเร่ แผงลอย ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป ช่วยธุรกิจครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าเป็นผู้ประกอบธุรกิจหรือประกอบอาชีพอิสระ ค้าขาย หาบเร่ แผงลอย ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป ช่วยธุรกิจครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ

tot_income คือ รายได้รวมต่อปี (บาท)

land คือ มูลค่าที่ดินที่เป็นเจ้าของ (บาท)

debt คือ การมีหนี้สิน ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีหนี้สิน และ 0 ถ้าไม่มีหนี้สิน

own_house คือ การมีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้องผ่านชำระ ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้องผ่านชำระ และกรณีอื่นเป็น 0

bequest คือ ความต้องการมรดก ให้มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีความต้องการมรดก และ 0 ถ้าไม่มีความต้องการมรดก

fin_lit คือ ความรู้พื้นฐานทางการเงิน คะแนนเต็ม 6 คะแนน (0 = น้อยที่สุด, 6 = มากที่สุด)

risk คือ ระดับการยอมรับความเสี่ยง มี 4 ระดับ ได้แก่ 1 = ไม่ยอมรับความเสี่ยงเลย, 2 = ยอมรับความเสี่ยงได้เล็กน้อย, 3 = ยอมรับความเสี่ยงได้ปานกลาง และ 4 = ยอมรับความเสี่ยงได้มาก

saving_premium คือ จำนวนเบี้ยประกันชีวิตเพื่อการออมต่อปี

ตารางที่ 32 แสดงผลการประมาณค่าแบบจำลองโพรบิท ที่แสดงถึงผลของตัวแปรอธิบายที่มีต่อความน่าจะเป็นหรือโอกาสในการมีเงินออมเพียงพอหลังเกษียณอายุ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 แบบจำลอง เพื่อดูผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบ และกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อโอกาสในการมีเงินออมเพียงพอหลังเกษียณอายุของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ระดับการศึกษาสูงสุด ผู้ที่จบการศึกษาสูงสุดสูงกว่าระดับปริญญาตรี มีโอกาสที่จะออมได้พอเพียงพอหลังเกษียณอายุมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาดำกว่าระดับปริญญาตรีซึ่งเป็นกลุ่มอ้างอิงถึงร้อยละ 14.75 มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ ได้แก่ อายุเกษียณ อาชีพ รายได้รวมต่อปี และมูลค่าที่ดิน โดยอายุเกษียณส่งผลทางบวกต่อโอกาสในการออมได้พอเพียงพอหลังเกษียณอายุ หากกลุ่มตัวอย่างขยายระยะเวลาเกษียณอายุออกไป 1 ปี มีโอกาสที่กลุ่มตัวอย่างจะออมได้พอเพียงพอหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 2.25 มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 อาชีพมีผลต่อโอกาสในการเป็นผู้ออมได้พอเพียงพอหลังเกษียณอายุ หากกลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน มีโอกาสที่จะออมได้พอเพียงพอหลังเกษียณอายุมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ/ลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ และพนักงาน

มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นกลุ่มอ้างอิงเท่ากับร้อยละ 20.13 มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ในขณะที่หากกลุ่มตัวอย่างประกอบธุรกิจ ประกอบอาชีพอิสระ ค้าขาย หาบเร่ แผงลอย ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป ช่วยธุรกิจครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ มีโอกาสที่จะออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ /ลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ และพนักงานมหาวิทยาลัยเท่ากับร้อยละ 11.78 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 หากกลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมต่อปีเพิ่มขึ้น 100,000 บาท มีโอกาสที่จะออมได้เพียงพอหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 0.73 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.10 และหากกลุ่มตัวอย่างมีมูลค่าที่ดินเพิ่มขึ้น 100,000 บาท มีโอกาสที่จะออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.57 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบพบว่า อายุเกษียณ และมูลค่าที่ดินส่งผลในทางบวกต่อโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ หากกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบขยายระยะเวลาเกษียณอายุออกไป 1 ปี มีโอกาสที่จะออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 1.41 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และการมีมูลค่าที่ดินเพิ่มขึ้น 100,000 บาทช่วยเพิ่มโอกาสในการออมได้เพียงพอหลังเกษียณอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบเท่ากับร้อยละ 0.35 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ เมื่อพิจารณาผลของตัวแปรด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่า ระดับการศึกษาสูงสุด จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี และอายุเกษียณ ส่งผลต่อโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ ถ้าหากกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบจบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีโอกาสที่จะออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่าผู้ที่จบการศึกษาดำกว่าระดับปริญญาตรีเท่ากับร้อยละ 27.38 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และถ้ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบจบการศึกษามากกว่าระดับปริญญาตรี มีโอกาสที่จะออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่าผู้ที่จบการศึกษาดำกว่าระดับปริญญาตรีเท่ากับร้อยละ 26.61 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือนส่งผลทางลบต่อโอกาสในการออมได้เพียงพอหลังเกษียณอายุของผู้ที่ทำงานนอกระบบ หากมีจำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1 คน มีโอกาสที่จะออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุลดลงเท่ากับร้อยละ 7.65 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 อายุเกษียณส่งผลในทางบวกต่อโอกาสในการออมได้เพียงพอหลังเกษียณอายุ หากกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบขยายระยะเวลาเกษียณอายุออกไป 1 ปี จะช่วยเพิ่มโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเท่ากับร้อยละ 3.07 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 สำหรับผลของปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีต่อโอกาสในการออมได้เพียงพอหลังเกษียณอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบคือ รายได้ ทรัพย์สิน และหนี้สิน หากกลุ่ม

ตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบมีรายได้รวมต่อปีเพิ่มขึ้น 100,000 บาท มีโอกาสที่จะออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 1.36 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และหากกลุ่มตัวอย่างมีมูลค่าที่ดินเพิ่มขึ้น 100,000 บาท มีโอกาสออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 1.33 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ในขณะที่หากกลุ่มตัวอย่างมีหนี้สิน มีโอกาสที่จะออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สินเท่ากับร้อยละ 11.99 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90



ตาราง 32 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตามคือ ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ					
	รวม		ทำงานในระบบ		ทำงานนอกระบบ	
	Coefficient	marginal effect	Coefficient	marginal effect	Coefficient	marginal effect
male	0.0459	0.0124	0.1891	0.0467	-0.2415	-0.0676
age	0.015	0.0041	0.1303	0.0322	-0.1738	-0.0487
agesq	-0.0004	-0.0001	-0.0021	-0.0005	0.0021	0.0006
edu1						
edu2	0.3211	0.093	-0.0757	-0.0186	0.9425	0.2738***
edu3	0.5306	0.1475**	-0.0157	-0.0038	0.9144	0.2661**
single						
married	-0.2076	-0.0569	-0.2475	-0.0619	-0.0275	-0.0077
div_widow	-0.3122	-0.087	-0.2376	-0.0592	-0.0782	-0.0219
urban	-0.0323	-0.0088	0.3028	0.0748	-0.3398	-0.0951
num_depend1	-0.1197	-0.0324	-0.0336	-0.0083	-0.2734	-0.0765*
num_depend2	-0.0341	-0.0092	-0.0691	-0.0171	-0.0283	-0.0079
retired_age	0.083	0.0225***	0.0571	0.0141***	0.1098	0.0307***
career1						
career2	0.7964	0.2013***				
career3	-0.3699	-0.1178*				
tot_income x 100,000	0.0269	0.0073*	0.0105	0.0026	0.0486	0.0136**
land x 100,000	0.0209	0.0057***	0.0143	0.0035***	0.0477	0.0133***
debt	-0.0914	-0.0248	0.1013	0.025	-0.4284	-0.1199*

หมายเหตุ: *มีนัยสำคัญทางสถิติมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, **มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95, ***มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ตารางที่ 32 (ต่อ) แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตามคือ ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ					
	รวม		ทำงานในระบบ		ทำงานนอกระบบ	
	Coefficient	marginal effect	Coefficient	marginal effect	Coefficient	marginal effect
own_house	0.1857	0.0503	0.2111	0.0522	0.1011	0.0283
bequest	-0.1912	-0.0518	-0.1325	-0.0328	0.0327	0.0091
fin_lit	0.0483	0.0131	0.0198	0.0049	0.091	0.0255
risk	0.0798	0.0216	0.0079	0.0019	0.0337	0.0094
saving_premium x 100,000	-0.009	-0.0024	0.394	0.0975	-0.238	-0.0667
ค่าคงที่	-4.8295		-4.5822		-3.4829	
Pseudo R2	0.2294		0.1197		0.283	

หมายเหตุ: *มีนัยสำคัญทางสถิติมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, **มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95, ***มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการทำประกันชีวิตเพื่อเป็นมรดกกับความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิตและแรงจูงใจในการถ่ายโอนมรดกผ่านการทำประกันชีวิต รวมทั้งบทบาทของการทำประกันชีวิต รวมถึงศึกษาสภาพปัญหาการมีเงินออมหลังเกษียณอายุของคนในวัยทำงาน และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีเงินออมหลังเกษียณอายุเปรียบเทียบระหว่างคนที่ทำงานในระบบและนอกระบบ อาทิ ปัจจัยทางด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ แรงจูงใจในการออม ด้านความรู้ทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยง และการทำประกันชีวิต โดยสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องการทำประกันชีวิตเพื่อเป็นมรดกกับความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ ใช้กลุ่มตัวอย่างคือประชากรวัยทำงานอายุระหว่าง 25 – 55 ปี จำนวน 500 คน จากจังหวัด กรุงเทพมหานคร 251 คน นนทบุรี 44 คน เชียงใหม่ 59 คน นครราชสีมา 95 คน และสงขลา 51 คน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1.1 ข้อมูลด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ พฤติกรรมการออม ความรู้ทางการเงิน ทัศนคติต่อความเสี่ยง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.20 มีอายุระหว่าง 25-35 ปี ร้อยละ 47.60 อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมากที่สุด ร้อยละ 50.20 และอยู่ในเขตเทศบาล ร้อยละ 75.20 ส่วนใหญ่ไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 66.60 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด ร้อยละ 41.60 ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด ร้อยละ 48.60 และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ทำงานในระบบร้อยละ 63.40 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 35.80 รองลงมารับจ้างทั่วไป ร้อยละ 12.40 และข้าราชการลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 10.40 ตามลำดับ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้รวมต่อปีน้อยกว่า 250,000 บาท กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบส่วนใหญ่มีรายได้รวมต่อปีน้อยกว่า 250,00 บาท ถึงร้อยละ 60.11 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีหนี้สิน ร้อยละ

60.60 ส่วนใหญ่มีหนี้สินรวมมากกว่า 50,000 บาท ร้อยละ 38.95 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีมูลค่าสินทรัพย์สุทธิน้อยกว่าเท่ากับ 500,000 บาท ร้อยละ 45 และส่วนใหญ่มีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้องผ่อนชำระ ร้อยละ 48.20

กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมเฉลี่ยปีละ 467,827 บาท มีมูลค่าสินทรัพย์รวมเฉลี่ย 3,299,126 บาท ส่วนใหญ่เป็นสินทรัพย์มีค่า/สินทรัพย์ส่วนตัว มีมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2,573,966 บาท หนี้สินรวมเฉลี่ยมีมูลค่าเท่ากับ 577,938 บาท ส่วนใหญ่เป็นหนี้สินระยะยาว ค่าใช้จ่ายรวมมีมูลค่าเฉลี่ยปีละ 357,873 บาท ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยปีละ 159,425 บาท และค่าใช้จ่ายสำหรับสินทรัพย์เพื่อการลงทุนและการออมปีละ 96,710 บาท โดยมีมูลค่าสินทรัพย์สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 2,721,188 บาท

ผลการศึกษาด้านด้านพฤติกรรมกรรมการออมและการประกันชีวิตพบว่า ด้านวิธีการจัดสรรเงินออม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมกรรมการออมโดยแบ่งเงินออมไว้ก่อนแล้วจึงนำเงินส่วนที่เหลือไปใช้จ่าย ร้อยละ 40.80 สำหรับด้านแรงจูงใจในการออม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการออม 3 ด้าน โดยกลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจในการออมเพื่อเหตุฉุกเฉินมากที่สุดร้อยละ 58.60 กลุ่มตัวอย่างอาศัย internet/social media เป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสารด้านการออมและการลงทุนมากที่สุด ร้อยละ 62.20 กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่ง ร้อยละ 51.00 ยังไม่เริ่มวางแผนการออมเงินหรือลงทุนเพื่อเป็นเงินสำหรับใช้ตอนเกษียณอายุ ส่วนใหญ่ร้อยละ 57 ยังไม่แน่ใจว่าจะมีเงินออมเพียงพอกับการใช้จ่ายหลังเกษียณอายุ มีเพียงร้อยละ 18 ที่คิดว่าจะมีเงินออมไว้เพียงพอกับการใช้จ่ายหลังเกษียณอายุ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 42.20 มีประกันชีวิต กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบมีประกันชีวิตร้อยละ 53.63 มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ ร้อยละ 22.40 ส่วนใหญ่นิยมทำประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์มากที่สุด ร้อยละ 33.20 และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 19.80 ทำประกันสุขภาพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการทำประกันชีวิตเพื่อการออมไว้เป็นรายได้หลังเกษียณ ร้อยละ 61.61 ส่วนใหญ่ระบุให้พ่อแม่เป็นผู้รับผิดชอบประโยชน์จากประกันชีวิตร้อยละ 58.29 สำหรับสวัสดิการรักษายาบาล กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 49 ใช้สวัสดิการจากบัตรรับรองสิทธิการรักษาพยาบาลของลูกจ้าง/ผู้ประกันตน หรือประกันสังคม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 55.80 ระบุว่าสุขภาพดี และร้อยละ 85.80 ระบุว่าไม่มีภาวะเจ็บป่วยเรื้อรัง/มีโรคประจำตัวที่ต้องพบแพทย์เป็นประจำหรือกินยาเป็นประจำ

เมื่อพิจารณาความรู้พื้นฐานทางการเงินของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคะแนนความรู้พื้นฐานทางการเงินค่อนข้างน้อยเท่ากับ 1 คะแนน ร้อยละ 25.60 คำถามที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบถูกมากที่สุดคือ คำถามเกี่ยวกับการลงทุนในสินทรัพย์ ร้อยละ 72.20 ส่วนคำถามที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบถูกน้อยที่สุด คือ คำถามเกี่ยวกับการบริหารเงินสำรองเพื่อฉุกเฉิน ตอบถูกน้อย

ที่สุดร้อยละ 32.60 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติไม่ชอบความเสี่ยง มีระดับการยอมรับความเสี่ยงได้เล็กน้อย ร้อยละ 38.40 นอกจากนี้เมื่อสอบถามเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติ ไม่พบว่ามีการกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติ อีกทั้งยังมีการกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยเพียงร้อยละ 27.80 ที่รู้จักกองทุนการออมแห่งชาติ โดยกลุ่มที่รู้จักกองทุนการออมแห่งชาติส่วนใหญ่รู้จักผ่านช่องทางโทรทัศน์วิทยุ ร้อยละ 44.60

1.2 การวิเคราะห์พฤติกรรมการทำประกันชีวิต

ผลการศึกษาการวิเคราะห์พฤติกรรมการทำประกันชีวิตพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 42.20 ทำประกันสุขภาพร้อยละ 19.80 โดยผู้ทำงานในระบบทำประกันชีวิตร้อยละ 53.63 ผู้ทำงานนอกระบบทำประกันชีวิตร้อยละ 22.40 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 19.80 ทำประกันสุขภาพ โดยผู้ทำงานในระบบทำประกันสุขภาพร้อยละ 24.29 และผู้ทำงานนอกระบบทำประกันสุขภาพร้อยละ 12.02 เมื่อพิจารณาการทำประกันชีวิตในแต่ละประเภทพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 33.20

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิงทำประกันชีวิต ร้อยละ 43.79 มากกว่าเพศชาย ร้อยละ 36.69 ผู้ที่มีอายุระหว่าง 36- 45 ปี มีสัดส่วนในการทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 52.53 กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดนนทบุรีมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.36 ส่วนจังหวัดนครราชสีมา มีสัดส่วนของผู้ทำประกันชีวิตน้อยที่สุด ร้อยละ 33.68 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล ผู้ที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตพอๆ กับผู้ที่ไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือน การทำประกันชีวิตมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษา ผู้ที่มีสถานภาพสมรสมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 44.35 ผู้ที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือน 1-2 คน มีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 44.44 ผู้ที่มีผู้สูงอายุในครัวเรือน 1-2 คน มีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 51.81 ผู้ที่มีผู้พิการในครัวเรือนมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากกว่าผู้ที่ไม่มีผู้พิการในครัวเรือน ผู้ที่ไม่มีบุตรมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากกว่าผู้ที่ไม่มีบุตร และสัดส่วนของการทำประกันชีวิตลดลงตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาตามลักษณะทางเศรษฐกิจพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการ / ลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ และพนักงานมหาวิทยาลัยมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 53.72 สัดส่วนของการทำประกันชีวิตเพิ่มขึ้นตามระดับรายได้ มูลค่าสินทรัพย์สุทธิ การมีหนี้สิน และจำนวนหนี้สิน ผู้ที่มีบ้านเป็นของตนเอง แต่ยังคงผ่อนชำระมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากที่สุด ร้อยละ 64.42

สัดส่วนการทำประกันชีวิตเพิ่มขึ้นตามความรู้พื้นฐานทางการเงิน แต่มีข้อสังเกตคือ ผู้ที่ทำงานนอกระบบที่มีระดับความรู้ทางการเงินน้อยและปานกลาง มีสัดส่วนการทำประกันชีวิตค่อนข้างน้อยเพียง ร้อยละ 12.90 และร้อยละ 28.17 ตามลำดับ ในขณะที่เมื่อพิจารณาจากระดับการยอมรับความเสี่ยง พบว่า ผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงได้ในระดับมากมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตน้อยที่สุด

1.3 การวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ

จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 500 คน มีผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ ร้อยละ 68.20 โดยผู้ที่ทำงานในระบบมีสัดส่วนของผู้ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุร้อยละ 79.81 มากกว่าผู้ที่ทำงานนอกระบบ ร้อยละ 47.54

เมื่อพิจารณาจากปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิงมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุร้อยละ 68.30 มากกว่าเพศชายที่มีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้ร้อยละ 67.53 กลุ่มตัวอย่างอายุ 25 – 35 ปีมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุด ร้อยละ 71.01 และเมื่ออายุเพิ่มขึ้นพบว่าสัดส่วนของการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุลดลง ผู้ที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดเชียงใหม่มีสัดส่วนของผู้ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 77.97 ในขณะที่ผู้ที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนของผู้ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.55 ผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนของผู้ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุร้อยละ 70.97 มากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลร้อยละ 67.02 ผู้ที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีสัดส่วนของผู้ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุร้อยละ 69.46 มากกว่าผู้ที่ไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 67.27 สัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ผู้ที่มีสถานภาพโสดมีสัดส่วนของผู้ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรส หรืออยู่ในสถานะเป็นหม้าย หย่า แยกกันอยู่ ผู้ที่ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือนมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่าผู้ที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือน ในขณะที่สัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นตามจำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน และเมื่อมีผู้พิการในครัวเรือนจะมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่มียูพิการในครัวเรือน ผู้ที่ไม่มีบุตรมีสัดส่วนของการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุร้อยละ 76.56 มากกว่าผู้ที่มีบุตร ร้อยละ 57.71 และการมีบุตรเพิ่มขึ้นจาก 1 คนเป็น 2 คนจะทำให้สัดส่วนของการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุลดลง ในขณะที่เมื่อมีบุตรมากกว่า 2 คนสัดส่วนของการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุจะเพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนมีสัดส่วนของการออมพอเพียงหลังเกษียณมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84.36 สัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นตามรายได้รวมต่อปีและมูลค่าทรัพย์สินสุทธิที่เพิ่มขึ้น ผู้ที่มีหนี้สินมีสัดส่วนการออมพอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่าผู้ที่ไม่มีหนี้สิน ในขณะที่สัดส่วนการออมพอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นตามจำนวนหนี้สินที่เพิ่มขึ้น และผู้ที่มีบ้านเป็นของตนเอง ต้องผ่อนชำระมีสัดส่วนการออมพอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุด ร้อยละ 76.92

เมื่อพิจารณาวิธีการจัดสรรเงินออม พบว่า ผู้ที่ไม่ได้จัดสรรเงินออมเองหรือมีผู้อื่นจัดสรรเงินออมให้มีสัดส่วนผู้ออมพอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุดเท่ากับร้อยละ 77.42 ผู้ที่ระบุว่าสามารถออมได้อย่างสม่ำเสมอมีสัดส่วนผู้ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุด ร้อยละ 79.26 ผู้เริ่มวางแผนการออมเงินหรือลงทุนเพื่อเป็นเงินสำหรับใช้ตอนเกษียณอายุเรียบร้อยแล้วมีสัดส่วนของผู้ออมพอเพียงหลังเกษียณอายุร้อยละ 72.24 มากกว่าผู้ที่ยังไม่เริ่มวางแผนการออมเงินหรือลงทุนเพื่อเป็นเงินสำหรับใช้ตอนเกษียณอายุ และผู้ที่คิดว่าจะมีเงินออมไว้ไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายหลังเกษียณ มีสัดส่วนผู้ออมเพียงพอหลังเกษียณอายุมากที่สุด ร้อยละ 76 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่คิดว่าไม่แน่ใจ และแน่ใจว่ามีเงินออมไว้เพียงพอกับการใช้จ่ายหลังเกษียณ

สัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นตามระดับความรู้พื้นฐานทางการเงิน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีความรู้พื้นฐานทางการเงินในระดับมาก มีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้ ร้อยละ 79.80 มากกว่าผู้ที่มีความรู้ในระดับปานกลางและน้อย ร้อยละ 70.78 และ 56.33 ตามลำดับ โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานนอกระบบหากมีความรู้พื้นฐานทางการเงินในระดับมาก จะมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุร้อยละ 63.16 เมื่อพิจารณาด้านทัศนคติต่อการยอมรับความเสี่ยงพบว่า ผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงได้ปานกลางมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากที่สุด ร้อยละ 78.64

สรุปผลการวิเคราะห์ความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ พบว่า ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางรายได้ ค่าใช้จ่าย หนี้สิน และทรัพย์สิน เป็นสำคัญ เนื่องจากจะเห็นได้ว่าสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุนั้นเพิ่มขึ้นตามระดับรายได้ และมูลค่าทรัพย์สินสุทธิ ในขณะที่ผู้ที่มีบุตรน่าจะได้รับผลกระทบจากค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดู และค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตร จึงทำให้มีสัดส่วนของการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยกว่าผู้ที่ไม่มียุตร เช่นเดียวกับผู้ที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือน ซึ่งอาจจะต้องร่วมรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายด้านต่างๆ สำหรับเด็กในครัวเรือน จึงทำให้มีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยกว่าผู้ที่ไม่มียุตรอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือน ผลกระทบด้านค่าครองชีพอาจส่งผลให้ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลัง

เกษียณอายุน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่อยู่ในภูมิภาคอื่นๆ ในขณะที่ผู้มีหนี้สินมีสัดส่วนของการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่าผู้ไม่มีหนี้สิน อาจเนื่องจากหนี้สินที่เกิดขึ้นเกิดจากการกู้ยืมมาเพื่อลงทุนทำธุรกิจ หรือซื้อสินทรัพย์ นอกจากนี้การให้ความรู้ทางการเงินน่าจะช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการออมพอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้น เนื่องจากสัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นตามระดับความรู้ทางการเงิน โดยเฉพาะกับผู้ทำงานนอกระบบที่มีระดับความรู้ทางการเงินน้อย ซึ่งการมีความรู้ทางการเงินจะช่วยส่งผลให้มีความสามารถในการบริหารรายได้ ค่าใช้จ่าย หนี้สิน และทรัพย์สินได้ดีขึ้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการออมได้มากขึ้น

1.4 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิต และจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิตใช้การประมาณค่าด้วยแบบจำลอง Heckman two-step เพื่อทำการทดสอบปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ ความรู้ทางการเงิน และทัศนคติต่อความเสี่ยง และทัศนคติต่อความต้องการมรดก

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิตด้วยแบบจำลองโพรบิท
สำหรับปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีโอกาสในการทำประกันชีวิตมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษต่ำกว่าระดับปริญญาตรีเท่ากับ ร้อยละ 20.81 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Baek and DeVaney (2005) พบความสัมพันธ์ในทางบวกระหว่างระดับการศึกษาและความต้องการทำประกันชีวิต เนื่องจากเมื่อหัวหน้าครัวเรือนเสียชีวิต นับว่าเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ของทุนมนุษย์ โดยเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีศักยภาพในการหารายได้สูงด้วย การเสียชีวิตของหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาสูงจะนำมาซึ่งการสูญเสียทางการเงินมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ดังนั้น การทำประกันชีวิตของผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะเพิ่มขึ้นตามมูลค่าของการสูญเสียของทุนมนุษย์ที่เพิ่มขึ้น (Baek and DeVaney, 2005) และสอดคล้องกับ Li (2008) พบความสัมพันธ์ที่เป็นบวกระหว่างระดับการศึกษากับการเป็นเจ้าของและจำนวนการซื้อ term life และ cash value life insurance เช่นเดียวกับ Li et al. (2007) พบว่าความต้องการประกันชีวิตในกลุ่มประเทศ OECD มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับระดับการศึกษา

ผู้ทำงานในระบบมีโอกาสในการทำประกันชีวิตมากกว่าผู้ทำงานนอกระบบร้อยละ 18.35 และที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Peprah, Koomson, and Forson (2017) พบว่าผู้ทำงานในระบบมีความน่าจะเป็นในการทำประกันชีวิตมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระ และสอดคล้องกับ Tan, Yen, Hasan, and Muhamed (2014) พบว่าครัวเรือนที่ทำงาน

พนักงานออฟฟิศมีโอกาสทำประกันชีวิตมากกว่าครัวเรือนที่ไม่ได้ทำงานออฟฟิศ Tan, Yen, Hasan, and Muhamed (2014)

ผลของปัจจัยด้านเศรษฐกิจต่อความน่าจะเป็นในการทำประกันชีวิตพบว่า ถ้ากลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมเพิ่มขึ้น 100,000 บาทมีโอกาสที่จะทำประกันชีวิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.67 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 สอดคล้องกับการศึกษาของ Li (2008) พบว่า รายได้มีผลในทางบวกต่อการเป็นเจ้าของ term life insurance และมีผลต่อจำนวนการซื้อ cash value life insurance และ Peprah, Koomson, & Forson (2017) พบว่าคนจนมีความน่าจะเป็นในการทำประกันชีวิตน้อยกว่าคนรวย เช่นเดียวกับ อิศราภรณ์ วีระคงสุวรรณ และเสาวคนธ์ สุดสวาท (2556) พบว่ารายได้มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการทำประกันชีวิต และหากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนหนี้สินเพิ่มขึ้น 100,000 บาท มีโอกาสในการทำประกันชีวิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.04 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 สอดคล้องกับ Li (2008) พบว่า หนี้สินส่งผลทางบวกต่อการเป็นเจ้าของและจำนวนการซื้อ term life insurance

เมื่อพิจารณาถึงความต้องการมอบมรดกแก่บุตรหลาน พบว่ามีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อแนวโน้มการทำประกันชีวิต ผู้ที่มีความต้องการมอบมรดกแก่บุตรหลานมีโอกาสในการทำประกันชีวิตมากกว่าผู้ที่ไม่มีความต้องการมอบมรดกแก่บุตรหลานร้อยละ 9.34 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 สอดคล้องกับ Li (2008) พบว่าผู้ที่มีทัศนคติต่อการมอบมรดกให้กับบุตรหลานจะมีโอกาสซื้อ term life insurance ในจำนวนมากกว่า และผู้ที่มีทัศนคติต่อการมอบมรดกจะมีโอกาสซื้อ cash value life insurance ในจำนวนมากกว่า และสอดคล้องกับ Inkmaan and Michaelides (2010) พบว่าความต้องการการทำประกันชีวิตแบบชั่วระยะเวลาที่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับทัศนคติของพ่อแม่ที่ต้องการมอบมรดกให้กับบุตร เช่นเดียวกับ Mahdzan and Victorian (2013) พบว่าแรงจูงใจในการมอบมรดกส่งผลในทางบวกต่อความต้องการทำประกันชีวิต

นอกจากนี้แนวโน้มในการทำประกันชีวิตยังมีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อระดับความรู้พื้นฐานทางการเงิน ผู้ที่มีคะแนนความรู้พื้นฐานทางการเงินเพิ่มขึ้น 1 คะแนนมีโอกาสในการทำประกันชีวิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.05 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 สอดคล้องกับ Luciano, Rossi, and Sansone (2015) พบว่าความรู้ทางการเงินส่งผลในทางบวกต่อความต้องการทำประกันชีวิตและจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด ในส่วนของปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ผลการประมาณค่าพบว่า อายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต อายุที่เพิ่มขึ้น 1 ปีมีผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันเพิ่มขึ้น 12,888 บาทต่อปี ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 สอดคล้องกับ Li (2008) พบว่า อายุมี

ผลในทางบวกต่อการเป็นเจ้าของกรมธรรม์และจำนวนการซื้อ term life และ cash value life insurance นอกจากนี้พบว่าการเปลี่ยนแปลงของจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันและอายุมีลักษณะสอดคล้องตามสมมติฐานวงจรชีวิต โดยค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอายุยกกำลังสองมีค่าติดลบและที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตขึ้นอยู่กับรายได้ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นตามอายุและประสบการณ์ทำงาน ความสามารถในการจ่ายเบี้ยประกันจึงเพิ่มขึ้นตาม และเมื่ออายุมากขึ้นเข้าใกล้วัยเกษียณอายุ รายได้จะเริ่มลดลง ทำให้ความสามารถในการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตลดลง เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบของจำนวนบุตร พบว่า จำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตที่ลดลง โดยจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น 1 คน มีผลทำให้จำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตลดลง 12,482 บาทต่อปี ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ไม่สอดคล้องกับ Li (2008) พบว่า จำนวนของบุตรที่มากขึ้นมีผลต่อจำนวนการซื้อ term life และ cash value life insurance ในทิศทางเดียวกัน อาจเนื่องมาจากเมื่อบุคคลบุตรเพิ่มขึ้น ทำให้ภาระค่าใช้จ่ายสูงขึ้น จึงมีความสามารถในการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตได้น้อยลง

ผลของปัจจัยด้านเศรษฐกิจต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตพบว่า จำนวนหนี้สินที่เพิ่มขึ้นส่งผลทางบวกต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต จำนวนหนี้สินที่เพิ่มขึ้น 100,000 บาท ส่งผลทำให้จำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตเพิ่มขึ้น 797 บาทต่อปี ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 สอดคล้องกับ Li (2008) พบว่า หนี้สินมีผลในทางบวกต่อการเป็นเจ้าของและจำนวนการซื้อ term life insurance อาจเนื่องมาจากผู้ทำประกันชีวิตไม่ต้องการให้เกิดภาระในการชำระหนี้สินต่อทายาทหรือพ่อแม่ จึงทำประกันชีวิตไว้เป็นหลักประกันทางเศรษฐกิจเผื่อกรณีที่ตนเองเสียชีวิตก่อนวัยอันควร

ผู้ที่มิบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้องผ่อนชำระมีความสามารถในการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตได้มากกว่าผู้ที่มิบ้านเป็นของตนเอง แต่ยังคงผ่อนชำระ หรือผู้ที่อยู่บ้านพักที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย หรือผู้ที่เช่าบ้าน จำนวน 21,709 บาทต่อปี ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สอดคล้องกับ Li (2008) ที่พบว่าการมีบ้านเป็นของตนเองมีผลในทางบวกต่อการเป็นเจ้าของ term life insurance อาจเนื่องมาจากเมื่อไม่มีภาระในการผ่อนชำระค่าบ้านหรือต้องเช่าบ้าน ทำให้มีรายได้เหลือส่งผลต่อความสามารถในการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตได้มากขึ้น

นอกจากนี้ค่าสัมประสิทธิ์ยังแสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีระดับความรู้ทางการเงินมากกว่ามีผลต่อการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตมากกว่า ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สอดคล้องกับ Luciano, Rossi, & Sansone (2015) พบว่า ความรู้ทางการเงินส่งผลในทางบวกต่อความต้องการทำประกันชีวิตและจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต อาจเนื่องมาจากเมื่อบุคคลมีความรู้ทางการเงินทำให้รู้จักการวางแผนทางการเงินและการบริหารความเสี่ยง จึงยินดีจ่ายเบี้ยประกันชีวิตมากขึ้นเพื่อช่วยในการบริหารจัดการกับความเสี่ยงของตนเองได้ดีขึ้น

1.5 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุใช้การประมาณค่าแบบจำลองโพรบิท เพื่อทำการทดสอบปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ ความรู้ทางการเงิน และทัศนคติต่อความเสี่ยง ทัศนคติต่อความต้องการมอบมรดก และการทำประกันชีวิตเพื่อการออม สำหรับปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่มีต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุพบว่า ระดับการศึกษาสูงสุดมีผลทางบวกต่อการมีเงินออมพอเพียงหลังเกษียณอายุ ผู้ที่จบการศึกษาระดับสูงสุดสูงกว่าระดับปริญญาตรี มีแนวโน้มออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรีซึ่งเป็นกลุ่มอ้างอิงถึงร้อยละ 14.75 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สอดคล้องกับการศึกษาของ Obi-Egbedi, Alawode and Soneye (2014) พบว่า ระดับการศึกษาที่วัดจากจำนวนปีการศึกษามีผลในทางบวกต่อการออมของครัวเรือนในชนบท และสอดคล้องกับ Melesse (2015) พบว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีผลต่อการออมของครัวเรือนชนบท เช่นเดียวกับ นันทกา นันทวิสัย (2552) พบว่าระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในระดับอุดมศึกษา มีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อการกำหนดการออมของครัวเรือนนอกภาคเกษตร และในแนวทางเดียวกับ กาญจนา สมภารเพียร (2556) พบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อการออมของแรงงานนอกระบบในตลาดนัดจตุจักรในทางบวก

สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ ได้แก่ อายุเกษียณ อาชีพ รายได้รวมต่อปี และมูลค่าที่ดิน โดยอายุเกษียณส่งผลทางบวกต่อโอกาสในการออมได้เพียงพอหลังเกษียณอายุ หากกลุ่มตัวอย่างขยายระยะเวลาเกษียณอายุออกไป 1 ปี มีแนวโน้มที่กลุ่มตัวอย่างจะออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 2.25 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 อาจเนื่องจากการขยายระยะเวลาเกษียณอายุออกไปจะทำให้มีเวลาลงทุนและออมได้นานขึ้น ทำให้มีโอกาสได้รับเงินออมเพิ่มขึ้น

อาชีพมีผลต่อโอกาสในการเป็นผู้ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ หากกลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน มีแนวโน้มออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ / ลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ และพนักงานมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นกลุ่มอ้างอิงเท่ากับร้อยละ 20.13 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ในขณะที่หากกลุ่มตัวอย่างประกอบธุรกิจ ประกอบอาชีพอิสระ ค้าขาย หาบเร่ แผงลอย ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป ช่วยธุรกิจครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ มีแนวโน้มออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ / ลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงาน

ราชการ และพนักงานมหาวิทยาลัยเท่ากับร้อยละ 11.78 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าผู้ที่ประกอบธุรกิจ ประกอบอาชีพอิสระ ค้าขาย หาบเร่ แผงลอย ขับรถรับจ้าง รับจ้างทั่วไป ช่วยธุรกิจครอบครัว เกษตรกรรม และอื่นๆ ส่วนใหญ่เป็นทำงานนอกระบบ มีโอกาสที่จะออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน และเป็นข้าราชการ / ลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ และพนักงานมหาวิทยาลัย ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าความสม่ำเสมอของรายได้จากการทำงานในระบบมีผลต่อความสม่ำเสมอของการออม และการมีรายได้สม่ำเสมอช่วยให้สามารถวางแผนทางการเงินได้ดีกว่าการได้รับรายได้ที่ไม่สม่ำเสมอ สอดคล้องกับการศึกษาของ วรเวชม์ สุวรรณระดา และ สมประวิณ มั่นประเสริฐ (2552) พบว่า ผู้มีงานที่ทำงานในระบบหรืออยู่ในระบบการออมภาคบังคับ ซึ่งมีความสม่ำเสมอของกระแสรายได้มีแนวโน้มจะเป็นผู้ที่มีเงินออม

รายได้ส่งผลทางบวกต่อโอกาสในการเป็นผู้ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ หากกลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมต่อปีเพิ่มขึ้น 100,000 บาท มีโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 0.73 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 สอดคล้องกับการศึกษาของ Kibet et al. (2009); ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ สุวิมล เสงพัฒนา (2556); ชลธิชา อัสวันรันดร (2552); นันทกา นันทวิสัย (2552); กฤตภาส เลิศสงคราม (2555); กาญจนา สมภารเพียร (2556); วิศิษฐ์ บิลมาศ และสุพิชชา โชติกำจร (2557); วิศกรณ์ ศีร์วรรณ (2558) และ A. Ghafoor et al. (2010); Mirach and Hailu (2014); Melesse (2015) ที่พบว่า รายได้ส่งผลในทางบวกต่อระดับการออม และในทางเดียวกันกับ วรเวชม์ สุวรรณระดา และ สมประวิณ มั่นประเสริฐ (2552) พบว่า ระดับรายได้และความสม่ำเสมอของรายได้จะส่งผลให้ผู้มีงานทำมีโอกาสเป็นผู้ออมเงิน

ที่ดินเป็นสินทรัพย์ที่บุคคลนิยมเก็บออมเงินเพื่อซื้อไว้เพื่อสะสมความมั่งคั่ง มูลค่าของที่ดินส่งผลในทางบวกต่อโอกาสในการเป็นผู้ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ หากกลุ่มตัวอย่างมีมูลค่าที่ดินเพิ่มขึ้น 100,000 บาท มีโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.57 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 สอดคล้องกับการศึกษาของ Duressa and Ejara (2018) พบว่า ขนาดของที่ดินที่ครัวเรือนถือครองส่งผลในทางบวกต่อการออมของครัวเรือน

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบพบว่า อายุเกษียณ และมูลค่าที่ดินส่งผลในทางบวกต่อโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ หากกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบขยายระยะเวลาเกษียณอายุออกไป 1 ปี มีโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 1.41 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และการมีมูลค่าที่ดินเพิ่มขึ้น 100,000 บาทช่วยเพิ่มโอกาส

ในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบเท่ากับร้อยละ 0.35 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบ เมื่อพิจารณาผลของตัวแปรด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่า ระดับการศึกษาสูงสุด จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี และอายุเกษียณ ส่งผลต่อโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ ถ้าหากกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบจบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่าผู้ที่จบการศึกษต่ำกว่าระดับปริญญาตรีเท่ากับร้อยละ 27.38 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และถ้ากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบจบการศึกษามากกว่าระดับปริญญาตรี มีโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุมากกว่าผู้ที่จบการศึกษต่ำกว่าระดับปริญญาตรีเท่ากับร้อยละ 26.61 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือนส่งผลทางลบต่อโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุของผู้ที่ทำงานนอกระบบ หากมีจำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีในครัวเรือนเพิ่มขึ้น 1 คน มีโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุลดลงเท่ากับร้อยละ 7.65 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 อายุเกษียณส่งผลในทางบวกต่อโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุ หากกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบขยายระยะเวลาเกษียณอายุออกไป 1 ปี จะช่วยเพิ่มโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเท่ากับร้อยละ 3.07 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 สำหรับผลของปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีต่อโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบคือ รายได้ ทรัพย์สิน และหนี้สิน หากกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบมีรายได้รวมต่อปีเพิ่มขึ้น 100,000 บาท มีโอกาสในการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 1.36 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และหากกลุ่มตัวอย่างมีมูลค่าที่ดินเพิ่มขึ้น 100,000 บาท มีโอกาสออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 1.33 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ในขณะที่หากกลุ่มตัวอย่างมีหนี้สิน มีโอกาสที่จะออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สินเท่ากับร้อยละ 11.99 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 สอดคล้องกับการศึกษาของ กับ วรเวชม์ สุวรรณระดา และ สมประวิณ มั่นประเสริฐ (2552) พบว่า การกู้ยืมเงินจะมีแนวโน้มทำให้ผู้มีงานทำกลายเป็นผู้ไม่ออมเงินและส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเงินระยะยาวเพื่อการดำรงชีวิตยามชราภาพที่น้อยลง และสอดคล้องกับ นันทกา นันทวิสัย (2552) พบว่า จำนวนหนี้สินที่ต้องชำระคืนมีผลต่อการออมทางลบในกลุ่มครัวเรือนนอกภาคเกษตร รวมถึง ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ สุวิมล เสงพัฒนา (2556) พบว่า การมีหนี้สินทำให้ความสามารถการออมของครัวเรือนลดลง และในทางเดียวกับ กาญจนา สมภารเพียร (2556) พบว่า ระดับหนี้สินต่อเดือนมีผลในทางลบต่อการออมของแรงงานนอกระบบในตลาดนัดจตุจักร

1.6 ทศนคติต่อความต้องการมอบมรดกต่อการทำประกันชีวิตและความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ

การทำประกันชีวิตเกิดจากความตั้งใจของหัวหน้าครัวเรือนที่ต้องการถ่ายโอนมรดกต่อบุตรซึ่งเกิดจากความหวังดี (altruism) ที่ผู้ให้จะได้รับความพึงพอใจจากการรับรู้ว่ายายาทของเขาจะมีความสุขจากความมั่งคั่งของมรดกที่ได้รับ การวัดแรงจูงใจในการมอบมรดกที่เกิดจากความหวังดีของบุคคลผ่านการทำประกันชีวิต นิยมวัดจากความสัมพันธ์ระหว่างการทำประกันชีวิตกับตัวแปรที่แสดงถึงความหวังดี ซึ่งสามารถวัดได้ 2 วิธี คือ วัดจากพื้นฐานความเป็นจริง (objective) โดยใช้การวัดจากการมีบุตร หรือ สถานภาพสมรส และการวัดที่ประเมินจากบทบาทของแรงจูงใจในการมอบมรดกโดยการสำรวจความรู้สึกส่วนตัวหรือถามคำถามว่าต้องการมอบมรดกให้บุตรหลานหรือไม่ ซึ่งเป็นการวัดเชิงอัตวิสัย (subjective) ซึ่งหลายๆ การศึกษาใช้การประเมินจากความต้องการมีประกันชีวิต เนื่องจากการทำประกันชีวิตมีการระบุทายาทที่ได้รับผลประโยชน์อย่างชัดเจน จึงไม่น่าจะเป็นการถูกทำขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจ Sauter (2012) ในการศึกษาครั้งนี้พบหลักฐานที่น่าเชื่อถือได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีความหวังดีต่อบุตรผ่านการทำประกันชีวิตเพื่อเป็นมรดก ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิตพบว่า ทศนคติต่อกรมอบมรดกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับโอกาสในการทำประกันชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ รวมถึงผู้มีสถานภาพสมรสส่งผลทางบวกต่อโอกาสในการทำประกันชีวิต แม้ว่าจะไม่มีนัยสำคัญก็ตาม นอกจากนี้พบว่า ผู้มีบุตรมีสัดส่วนของการทำประกันชีวิตมากกว่าผู้ไม่มีบุตร ในขณะที่จำนวนบุตรส่งผลทางลบต่อโอกาสในการทำประกันชีวิต แต่ไม่มีนัยสำคัญ และเมื่อพิจารณาจากผู้ได้รับผลประโยชน์จากการประกันชีวิต พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ทำประกันชีวิตมอบให้บุตรได้รับผลประโยชน์ร้อยละ 42.18 โดยเฉพาะในกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบมอบให้บุตรได้รับผลประโยชน์จากการทำประกันชีวิตร้อยละ 68.29

ในการวัดความสัมพันธ์ระหว่างการทำประกันชีวิตที่มีผลต่อความพอเพียงของการออมหลังเกษียณอายุ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ พบว่า จำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตที่เป็นการออมส่งผลทางลบต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ แต่มีข้อสังเกตว่าผลที่เกิดขึ้นแตกต่างกันระหว่างผู้ที่ทำงานในระบบและผู้ที่ทำงานนอกระบบ สำหรับผู้ที่ทำงานในระบบ พบว่าจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตที่เป็นการออมส่งผลทางบวกต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ ในขณะที่จำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตที่เป็นการออมส่งผลทางลบต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุหากเป็นผู้ทำงานนอกระบบ อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ดังกล่าวพบว่าไม่มีนัยสำคัญ ผลที่เกิดขึ้นนี้อาจเนื่องมาจากบุคคลทำประกันชีวิตเพื่อเป็นหลักประกันทางเศรษฐกิจมากกว่าการออมระยะยาว หรือการออมเพื่อใช้จ่ายหลังเกษียณอายุ บุคคลส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการออมเพื่อเหตุฉุกเฉิน ร้อยละ 58 ซึ่งแสดงถึงความต้องการออมเงินในระยะสั้นมากกว่าแรงจูงใจในการออมเพื่อใช้จ่ายหลังเกษียณ ร้อยละ 49.20 อีกเหตุผลหนึ่งที่ช่วยเสริมว่าบุคคลต้องการทำประกันชีวิตไว้เพื่อ

เป็นหลักประกันทางเศรษฐกิจและการบริหารความเสี่ยงมากกว่าเพื่อการออมระยะยาว แสดงได้จากความสัมพันธ์ที่เป็นบวกระหว่างจำนวนหนี้สินกับโอกาสในการทำประกันชีวิตและจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลต้องการทำประกันชีวิตเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการไม่สามารถชำระหนี้ได้อันเนื่องมาจากผู้ทำประกันชีวิตอาจเสียชีวิตไปก่อนวัยอันควร จึงทำประกันชีวิตเพื่อช่วยเป็นหลักประกันทางเศรษฐกิจและแบ่งเบาภาระทางการเงินได้เมื่อยามครอบครัวขาดเสาหลักไป

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอาจไม่เห็นความสัมพันธ์ของการประกันชีวิตต่อความพอเพียงในการออมหลังเกษียณอายุอย่างมีนัยสำคัญ แต่การประกันชีวิตยังมีความสำคัญในแง่ของการช่วยสร้างหลักประกันเศรษฐกิจให้กับครอบครัวจากความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น โดยเฉพาะผู้ทำงานนอกระบบที่มีความไม่แน่นอนของรายได้ และไม่มีสวัสดิการยามเกษียณรองรับเหมือนกับผู้ทำงานในระบบ จึงควรสนับสนุนให้ผู้ทำงานนอกระบบทำประกันชีวิต หรือเข้าร่วมกลุ่มสวัสดิการชุมชนเพื่อสร้างระบบตาข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) ให้กับตนเองและครอบครัว นอกจากนี้ควรส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเงินบรรจุอยู่ในหลักสูตรทุกระดับชั้น เนื่องจากพบว่า ระดับการศึกษาสูงสุดส่งผลในทางบวกต่อโอกาสในการทำประกันชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ และส่งผลในทางบวกต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต แต่ไม่มีนัยสำคัญ อีกทั้งระดับความรู้พื้นฐานทางการเงินส่งผลต่อการเพิ่มโอกาสในการทำประกันชีวิตและส่งผลทางบวกจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การทำประกันชีวิตจึงถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญ เพราะนอกจากจะให้ความคุ้มครองเมื่อเสียชีวิตแล้ว ยังช่วยออมเงินและเบี้ยประกันชีวิตยังสามารถใช้ลดหย่อนภาษีได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากข้อค้นพบต่างๆ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากผลการศึกษาพบว่า อายุที่คาดว่าจะเกษียณส่งผลในทางบวกต่อโอกาสในการออมได้เพียงพอหลังเกษียณอายุ ดังนั้น ภาครัฐควรปรับแก้กฎระเบียบหรือกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการจ้างงานผู้สูงอายุเพื่อช่วยส่งเสริมให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุมากขึ้น รวมทั้งขยายอายุเกษียณของข้าราชการและรัฐวิสาหกิจควรมีการศึกษาถึงผลดีและผลกระทบของนโยบายขยายเวลาเกษียณซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสในการสะสมเงินออมจากกองทุนเพื่อส่งเสริมการออมต่างๆ เช่น กองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ หรือกองทุนสำรองเลี้ยงชีพได้นานขึ้น

2) จากผลการศึกษาพบว่า สัดส่วนของผู้ที่ออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุเพิ่มขึ้นตามระดับความรู้พื้นฐานทางการเงินในระดับน้อย ปานกลาง มาก ในสัดส่วนร้อยละ 56.33 ร้อยละ

70.78 และร้อยละ 79.80 ตามลำดับ โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานนอกระบบมีความรู้พื้นฐานทางการเงินค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ทำงานในระบบ นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิตยังพบว่า แนวโน้มในการทำประกันชีวิตมีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อระดับความรู้พื้นฐานทางการเงิน ดังนั้น การบรรจุให้ความรู้ทางการเงินอยู่ในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินและช่วยในการวางแผนการทางการเงินเพื่อมีเงินออมไว้ใช้จ่ายอย่างพอเพียงหลังเกษียณอายุ

3) จากผลการศึกษาไม่พบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติ นอกจากนี้ยังพบว่ามียังกลุ่มตัวอย่างที่รู้จักกองทุนการออมแห่งชาติเพียงร้อยละ 27.80 ทั้งนี้ หากดูจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนการออมแห่งชาติ รัฐบาลต้องการให้กองทุนการออมแห่งชาติเป็นช่องทางในการออมขั้นพื้นฐานให้แก่แรงงานนอกระบบซึ่งเป็นผู้ที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองให้ได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบของบำนาญ อันเป็นการสร้างความเท่าเทียมและเป็นธรรมในการดูแลจากภาครัฐ ดังนั้น จึงควรประชาสัมพันธ์กองทุนการออมแห่งชาติให้คนที่ทำงานนอกระบบเข้าเป็นสมาชิกในจำนวนมากขึ้นเพื่อช่วยให้คนที่ทำงานนอกระบบได้มีหลักประกันทางเศรษฐกิจหลังเกษียณอายุ

4) จากผลการศึกษาพบว่ามียังกลุ่มตัวอย่างเกินครึ่ง ร้อยละ 51 ยังไม่เริ่มวางแผนการออมหรือลงทุนเพื่อเป็นเงินสำหรับใช้ตอนเกษียณอายุ ภาครัฐควรมีแผนการส่งเสริมวางแผนการออมหรือการลงทุน ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเล็งเห็นความสำคัญของการออมเงินไว้ใช้จ่ายหลังเกษียณอายุ โดยอาจดำเนินการควบคู่ไปกับการให้ความรู้ทางการเงิน

5) จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแรงจูงใจในการทำประกันชีวิตเพื่อการออมไว้เป็นรายได้หลังเกษียณ ร้อยละ 61.61 แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่ของผู้ทำประกันชีวิตต้องการใช้ประกันชีวิตเป็นเครื่องมือในการออมเพื่อเป็นรายได้หลังเกษียณ ภาครัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนทำประกันชีวิตเพื่อเป็นการออมมากขึ้น โดยอาจเพิ่มการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีให้กับผู้ทำประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ หรือแบบบำนาญเพิ่มขึ้น เพื่อจูงใจให้มีการทำประกันชีวิตเพิ่มขึ้น

6) จากผลการศึกษาพบว่า ทิศนคติต่อการมอบมรดกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับโอกาสในการทำประกันชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ผู้ที่ทำประกันชีวิตมอบให้บุตรเป็นผู้รับผลประโยชน์ถึงร้อยละ 42.18 แสดงให้เห็นว่าการซื้อประกันชีวิตเกิดจากความหวังดีที่ต้องการยกผลประโยชน์จากการประกันชีวิตเพื่อเป็นหลักประกันทางเศรษฐกิจต่อบุตร โดยเฉพาะในกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานนอกระบบที่มอบให้บุตรเป็นผู้รับผลประโยชน์จากการทำประกันชีวิตถึงร้อยละ 68.29 ภาครัฐอาจสร้างเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมการออมและช่วยสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจเพื่อจูงใจให้ประชาชนมีการออมเพิ่มขึ้น

2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาถึงปัญหาของการออมเพื่อเกษียณอายุ และรูปแบบการออมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่ทำงานนอกระบบ โดยอาจเลือกศึกษากับกลุ่มอาชีพรับจ้าง ข้าราชการบำนาญ ผู้ที่ทำการเกษตร ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการออมได้พอเพียงหลังเกษียณอายุในสัดส่วนที่ต่ำ เพื่อนำไปปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนการออมแห่งชาติ หรือสร้างเครื่องมืออื่นๆ ที่ช่วยในการส่งเสริมการออมระยะยาวให้กับผู้ที่ทำงานนอกระบบ

3. ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างตามจังหวัดที่ผู้วิจัยเลือกเป็นกรณีศึกษา และเนื่องจากในการวิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) หรือการเลือกหน่วยตัวอย่างตามสะดวก ซึ่งอาจทำให้ผลที่ได้ไม่สามารถอ้างอิงไปยังประชากรได้ และผลสรุปที่ได้จะเป็นข้อสรุปที่อาจอธิบายได้ภายใต้ขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างเท่านั้น



บรรณานุกรม

- Alhassan, A., และ Biekpe, N. (2016). Determinants of life insurance consumption in Africa. *Research in International Business and Finance*, 37, 17-27.
- Aniola-Mikolajczak, P., และ Golas, Z. (2014). The socioeconomic conditions of saving behaviours in Polish households. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia*, 13(4).
- Arun, T., Bendig, M., และ Arun, S. (2012). Bequest motives and determinants of micro life insurance in Sri Lanka. *World development*, 40(8).
- Baek, E., และ DeVaney, S. A. (2005). Human capital, bequest motives, risk, and the purchase of life insurance. *Journal of Personal Finance*, 4(2), 62-84.
- Barone, L. R. (2011). *Exploring Household Microfinance Decisions: An Econometric Assessment for The Case of GHANA*. (Master of Public Policy). Georgetown University (Faculty of the Graduate School of Arts and Sciences). Retrieved April 2, 2017 from <https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/553644/baroneLindsey.pdf?sequence=1>
- Bernheim, B. D. (1991). How strong are bequest motives? Evidence based on estimates of the demand for life insurance and annuities. *Journal of political Economy*, 99(5), 899-927.
- Chowa, G. A., Masa, R. D., และ Ansong, D. (2012). Determinants of saving among low-income individuals in rural Uganda: evidence from assets Africa. *Advances in Applied Sociology*, 2(04), 280.
- Cochran, W. G. (1953). *Sampling Techniques*. New York: John Wiley & Sons.
- Dragota, I.-M., Dragos, S.-L., และ Dragos, C.-M. (2015). INVESTMENT, PROTECTION, OR WASTE OF MONEY: THE DETERMINANTS OF THE DEMAND FOR LIFE INSURANCE AND PRIVATE PENSIONS IN THE CASE OF ROMANIA. *Transformations in Business & Economics*, 14(2).
- Duressa, T. G., และ Ejara, F. S. (2018). Determinants of Saving among Rural Households in ETHIOPIA: The Case of Wolaita and Dawro Zone, SNNPR. *International Journal*

- of Advanced Research*, 6(3), 731-739.
- Fisher, P. J., and Anong, S. (2012). Relationship of saving motives to saving habits. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 23(1), 63-79.
- Fisher, P. J., and Montalto, C. P. (2010). Effect of saving motives and horizon on saving behaviors. *Journal of Economic Psychology*, 31(1), 92-105.
- Ghafoor, A., Hussain, M., Naseer, K., Ishaque, M., and Baloch, M. (2010). Factors affecting income and saving of small farming households in Sargodha district of The Punjab, Pakistan. *Pakistan Journal of Agriculture: Agricultural Engineering Veterinary Sciences (Pakistan)*.
- Grinstead, M., Mauldin, T., Sabia, J. J., Moss, J. K., and Palmer, L. (2012). Saving for success: Financial education and savings goal achievement in individual development accounts. *Available at SSRN 1996707*.
- Gujarati, D. N. (2009). *Basic econometrics*: Tata McGraw-Hill Education.
- Gutter, M. S., and Hatcher, C. B. (2008). Racial differences in the demand for life insurance. *Journal of Risk and Insurance*, 75(3), 677-689.
- Inkmann, J., and Michaelides, A. (2012). Can the life insurance market provide evidence for a bequest motive? *Journal of Risk and Insurance*, 79(3), 671-695.
- Kasilingam, R., and Jayabal, G. (2011). IMPACT OF SAVING MOTIVES ON HOUSEHOLD SAVINGS. *Pranjana: The Journal of Management Awareness*, 14(1).
- Katona, G. (1975). *Psychological economics*: Elsevier.
- Kibet, L. K., Mutai, B. K., Ouma, D. E., Ouma, S. A., and Owuor, G. (2009). Determinants of household saving: Case study of smallholder farmers, entrepreneurs and teachers in rural areas of Kenya. *Journal of Development and Agricultural Economics*, 1(7), 137-143.
- Lewis, F. D. (1989). Dependents and the demand for life insurance. *The American Economic Review*, 79(3), 452-467.
- Li, M. (2008). *Factors Influencing Households' Demand for Life Insurance* (Master of Science). University of Missouri-Columbia (Thesis, Faculty of the Graduate School). Retrieved Jan 15, 2017 from

<https://mospace.umsystem.edu/xmlui/bitstream/handle/10355/5724/research.pdf?sequence=3>

- Lockwood, L. M. (2014). *Incidental bequests: Bequest motives and the choice to self-insure late-life risks*: National Bureau of Economic Research.
- Loke, Y. J., and Goh, Y. Y. (2012). Demand for life insurance in Malaysia. *International Proceedings of Economics Development and Research*, 43(22), 104-108.
- Luciano, E., Rossi, M., and Sansone, D. (2016). Financial Inclusion and Life Insurance Demand; Evidence from Italian households.
- Mahdzan, N. S., and Victorian, S. M. P. (2013). The determinants of life insurance demand: A focus on saving motives and financial literacy. *Asian social science*, 9(5), 274.
- Melesse, B. (2015). *Factors Affecting Rural Households Savings: The Case of Gedeb Hasasa District, West Arsi Zone, Oromia Regional State, Ethiopia*. (MASTER OF SCIENCE). HARAMAYA UNIVERSITY,.
http://institutional_repository.haramaya.edu.et/bitstream/123456789/47/1/Birhanu%20Thesis%20After%20Defence.pdf
- Mirach, H. T., and Hailu, M. Y. (2014). DETERMINANTS OF HOUSEHOLD SAVING IN ETHIOPIA- THE CASE OF NORTH GONDAR ZONE, AMHARA REGIONAL STATE. *International Journal of Development and Economic Sustainability*, 2, 37-47.
- Obi-Egbedi, O., Alawode, O. O., and Soneye, A. E. (2014). Savings Determinants among Rural Households in SouthWest Nigeria. *Journal of World Rural Observations*, 6(4), 6-11.
- Peprah, J. A., Koomson, I., and Forson, R. (2017). Demand for Insurance in Ghana: Do Poverty, Employment Status and Demographic Characteristics Matter?
- Sauter, N. (2012). Bequest Motives and the Demand for Life Insurance in East Germany. *German Economic Review*, 15(2), 272-286.
- Tan, A. K., Yen, S. T., Hasan, A. R., and Muhamed, K. (2014). Demand for Life Insurance in Malaysia: An Ethnic Comparison Using Household Expenditure Survey Data.

Asia-Pacific Journal of Risk and Insurance, 8(2), 179-204.

Zakaria, Z., Nor, S. M. M., และ Ismail, M. R. (2017). Financial Literacy and Risk Tolerance towards Saving and Investment: A Case Study in Malaysia. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(4), 507-514.

เกษมสันต์ วีระกุล และคณะ. (2548). พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กมลภัทร นิยมนา. (2554). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตเทศบาลนครราชสีมา. (ปริญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, กรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระ, คณะบริหารธุรกิจ). สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.repository.rmutt.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/1007/127253.pdf?sequence=1>

กฤตภาส เลิศสงคราม. (2555). พฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีผลต่อการออมของพนักงานบริษัท อสังหาริมทรัพย์. (ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์การจัดการ)). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร. (สารนิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย).

กองทุนการออมแห่งชาติ. (2562). สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.nsf.or.th/images/nsf/investment/FundStatus/2562/FUND%20PROFILE_05_2562/FUND%20PROFILE_05_2562.pdf

กองทุนสำรองเลี้ยงชีพไทย. (2558). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2559, จาก http://www.thaipvd.com/content_th.php?content_id=00008

กาญจนา สมภารเพียร. (2556). พฤติกรรมการออมและปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมของแรงงานนอกระบบในตลาดนัดจตุจักร. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2559, จาก http://cms.swu.ac.th/Portals/49/research/research/56/56_5.pdf?ver=2015-09-04-133223-443

กุศล สุนทรธาดา, และ ธารทิพย์ จินดาคำ. (2557). การออมของครัวเรือนไทย: มองภาพสะท้อนจากครัวเรือนรุ่นเกิดล้าน วารสารธรรมศาสตร์, 33(1), 1-12.

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2544). ออมอย่างไรจึงอยู่สบายหลังเกษียณ. เศรษฐสาร, 15(2), 4-5.

ชลธิชา อิศวนิรันดร. (2552). การออมเพื่อความมั่นคงยามสูงวัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณภัชศา ธาราชีวิน, และ ธงชัย ศรีวรรณะ. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการเกษียณ. สืบค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2559, จาก

https://www.academia.edu/15326425/%E0%B8%93%E0%B8%A0%E0%B8%B1%E0%B8%8A%E0%B8%A8_%E0%B8%B2_%E0%B8%98%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A7%E0%B8%99_%E0%B8%B4_1_%E0%B9%81%E0%B8%A5_%E0%B8%B0_%E0%B8%98%E0%B8%87%E0%B8%8A%E0%B8%B1_%E0%B8%A2_%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A7%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%98%E0%B8%99%E0%B8%B02

ณัฐกมล ศานติมงคลวิทย์, และ ณกมล จันทร์สม. (2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกรรมสิทธิ์ประกันชีวิตของผู้บริโภควัยทำงานในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. วารสารการเงิน การลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ, 4(2).

ดวงฤทัย พรธเนศ. (2552). รายได้ รายจ่าย หนี้สินและการออมของครัวเรือนหาบเร่แผงลอยกรณีศึกษา: ชุมชนท่าพระจันทร์ (เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตรธุรกิจ)). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (คณะเศรษฐศาสตร์). สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2559, จาก <http://digi.library.tu.ac.th/thesis/ec/1266/01TITLE-ILLUSTRATIONS.pdf>

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, และ เฮงพัฒนา สุวิมล. (2556). การออม ความมั่งคั่ง และบำนาญของผู้สูงอายุของครัวเรือนไทย. กรุงเทพมหานคร: คณะพัฒนาเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2558). วางแผนเกษียณ. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2560, จาก https://www.set.or.th/education/th/start/start_start_3_5.pdf

ธนพล สราญจิตร. (2558). ปัญหาความยากจนในสังคมไทย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 5(2), 14.

นพพร วิริยานุพงศ์. (2558). เอกสารการสัมมนา GPF Seminar 2015.

นันทกา นันทวิสัย. (2552). การศึกษาเปรียบเทียบภาวะการออมของครัวเรือนในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร. (เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (สารนิพนธ์, คณะเศรษฐศาสตร์). สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2559, จาก

http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Man_Econ/Nantaka_N.pdf

บุญเลิศ จิตรมณีโรจน์, และ วีระชาติ กิเลนทอง. (2557). การเตรียมพร้อมสำหรับการวางแผนทาง

การเงินเพื่อวัยเกษียณของกลุ่มแรงงานในระบบ ช่วงอายุ 25-39 ปี. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2559, จาก

https://www.set.or.th/setresearch/files/microstructure/forum20140929_1.pdf

ปฐมาภรณ์ นิธิชัย. (2556). การวิเคราะห์พอร์ตการลงทุนของมนุษย์เงินเดือนวัยก่อนเกษียณกับการเพิ่มโอกาสเกษียณสุข. สืบค้นเมื่อ 4 ธันวาคม 2559, จาก

https://www.set.or.th/setresearch/files/spotlight/Research_Note_04_2556.pdf

ปิยรัตน์ กฤษณามระ, พัทธราวัลย์ ชัยปาณี, เมธิณี วณิกกุล, รัฐชัย ศีลาเจริญ, และ ศุภกิจจารักษ์, น. (2554). พฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการออมของผู้ออมในเขต

กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์, 33(3).

พนิดา พุฒหมื่น. (2554). ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขต

กรุงเทพมหานคร. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรังสิต.

พรทิพย์ เนติการัตนกุล. (2557). ความพร้อมของแรงงานนอกระบบในประเทศไทยกับการเข้าสู่สังคมสูงอายุ. *Thammasat University Journal*, 33(3), 135-148.

พรอนงค์ บุษราตระกูล, รัฐชัย ศีลาเจริญ, อนิรุต พิเศษฐิตลาศัย, สุนทรี เหล่าพัฒน์, จันทร์เจ้า มงคลนาวิน, ณรงค์ฤทธิ์ อัครเรืองพิภพ, และ สิริระ สุจินตะบัณฑิต. (2557). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเพียงพอของรายได้จากการออมและการลงทุนเพื่อการเกษียณอายุ:

กรณีศึกษา สำหรับสมาชิก กบข. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2559, จาก

<https://www.sec.or.th/TH/Documents/SECWorkingPapersForum/working-paper-forum-25570730-retirement3.pdf>

วรวุฒิ สุวรรณระดา, และ สมประวิณ มั่นประเสริฐ. (2552). ปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานในประเทศไทย: การศึกษาจากข้อมูลการสำรวจในระดับจุลภาค. สืบค้นเมื่อ 2

กุมภาพันธ์ 2560, จาก

http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~msompraw/Savings_NCE2009.pdf

วิศกรณ์ ศีรวัชรณ. (2558). การวัดระดับทักษะทางการเงินกับการออมเพื่อการเกษียณ. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2560, จาก

https://www.bot.or.th/Thai/Segmentation/Student/setthatat/DocLib_Settha_Paper_2558/FI_Doc_Prize1_2558.pdf

วิศิษฐ์ บิลมาศ, และ สุพิชชา โชติกำจร. (2557). รูปแบบและพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2559, จาก

http://research.pcru.ac.th/rdb/project/datafilescreate/888_%E0%B8%A3%E0%B8%B9%E0%B8%9B%E0%B9%81%E0%B8%9A%E0%B8%9A%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%9E%E0%B8%A4%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%A7%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%82%E0%B8%95%E0%B8%AD%E0%B8%B3%E0%B9%80%E0%B8%A0%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD.html

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2552). การสร้างระบบการออมเพื่อการชราภาพ สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2559, จาก

[http://www2.fpo.go.th/e_research/pdf/research_project_3_3_6\(2551\).pdf](http://www2.fpo.go.th/e_research/pdf/research_project_3_3_6(2551).pdf)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2561. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2562, จาก

http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/%e0%b8%94%e0%b9%89%e0%b8%b2%e0%b8%99%e0%b8%aa%e0%b8%b1%e0%b8%87%e0%b8%84%e0%b8%a1/%e0%b8%aa%e0%b8%b2%e0%b8%82%e0%b8%b2%e0%b9%81%e0%b8%a3%e0%b8%87%e0%b8%87%e0%b8%b2%e0%b8%99/%e0%b9%81%e0%b8%a3%e0%b8%87%e0%b8%87%e0%b8%b2%e0%b8%99%e0%b8%99%e0%b8%ad%e0%b8%81%e0%b8%a3%e0%b8%b0%e0%b8%9a%e0%b8%9a/%e0%b9%81%e0%b8%a3%e0%b8%87%e0%b8%87%e0%b8%b2%e0%b8%99%e0%b8%99%e0%b8%ad%e0%b8%81%e0%b8%a3%e0%b8%b0%e0%b8%9a%e0%b8%9a_2561/2561_Full_Report.pdf

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). แนวโน้มรายได้ ค่าใช้จ่ายและหนี้สินของครัวเรือน. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2562, จาก

<https://gnews.apps.go.th/static/file/20/19875/%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%A1%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%82%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%A7%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%82%E0%B8%95%E0%B8%AD%E0%B8%B3%E0%B9%80%E0%B8%A0%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD.html>

[B8%99%E0%B8%98%E0%B9%8C_%E0%B8%AA%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD_%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%A7%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%9B%E0%B8%B5.pdf](http://www2.fpo.go.th/S-I/Source/Article/Article146.pdf)

สุปาณี จันทมาศ, และ นวพร วิริยานุพงศ์. (2556). ระบบบำเหน็จบำนาญของไทย. . สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2560, จาก <http://www2.fpo.go.th/S-I/Source/Article/Article146.pdf>

สุริยาพร จันทรเจริญ. (2555). การออมของแรงงานวัยก่อนสูงอายุและวัยสูงอายุที่ทำงานในระบบและนอกระบบ. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยประชากรและสังคม)). มหาวิทยาลัยมหิดล. (บัณฑิตวิทยาลัย). สืบค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2560, จาก <http://mulinet11.li.mahidol.ac.th/thesis/2554/460/5236709.pdf>

สุวรรณา จีงธีรพานิช. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับการออมของกลุ่ม *Generation Y* ในเขตกรุงเทพมหานคร. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี).

สุวิสาส์ เผ่าเหลืองทอง, และ ปติ พุทธิวิบูลย์. (2555). ทำอย่างไรให้กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการและกองทุนสำรองเลี้ยงชีพตอบโจทย์การออมระยะยาวของคนไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2559, จาก https://www.set.or.th/th/setresearch/events/files_forum/forum201208_Presentation.pdf

หนังสือพิมพ์ไลฟ์สไตล์. (2561). ธุรกิจประกันชีวิตรุ่ง คนกรุงวางแผนมากขึ้น. สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2562, จาก <http://www.bltbangkok.com/article/info/3/672>

องค์การแรงงานระหว่างประเทศและคณะทำงานร่วมขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย. (2556). การประเมินความคุ้มครองทางสังคมจากการประกันสุขภาพหรือระดับชาติเพื่อก้าวสู่ฐานการคุ้มครองทางสังคมภายใต้บริบทของประเทศไทย. ประเทศไทย: สืบค้นเมื่อ 26 ตุลาคม 2559, จาก https://socadmin.tu.ac.th/uploads/socadmin/file_knowledge/published_11232_607.pdf

อรุณี นุสสิทธิ, ปาริชาติ ราชประดิษฐ์, เกตุจันทร์ จำปาไชยศรี, และ กำพล อติเรกสมบัติ. (2557). ปัจจัยอธิบายความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของผู้มีงานทำในประเทศไทย. วารสารบริหารธุรกิจ, 37(144).

อิสราภรณ์ วีระคงสุวรรณ, และ เสาวคนธ์ สุดสวัสดิ์. (2556). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับรูปแบบการทำ
ประกันชีวิตของผู้ถือกรมธรรม์ บริษัท อลิอันซ์ อยุธยา ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน). วารสาร
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 39(2), 226-238.





ภาคผนวก ก

การทดสอบปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity)

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิต และจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต และการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ ได้ทำการทดสอบปัญหาความสัมพันธ์ (correlation) ผลการทดสอบพบว่าไม่มีตัวแปรใดมีความสัมพันธ์กันเกินเกณฑ์ที่กำหนด คือ 0.80 (Gujarati, 2009) (ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละคู่ แสดงได้ดังตารางภาคผนวก 1 และ ตารางภาคผนวก 2

ตารางภาคผนวก 1 การทดสอบปัญหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ของแบบจำลอง Heckman two-step เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประกันชีวิต และปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนการจ่ายเบี้ยประกันชีวิต

ตัวแปร	age	num_child	tot_income	land	tot_debt	fin_lit	risk
age	1						
num_child	0.4815	1					
tot_income	0.1122	-0.0001	1				
land	0.0819	0.0859	0.1686	1			
tot_debt	0.0855	0.0492	0.4269	0.0304	1		
fin_lit	-0.0587	-0.1921	0.3358	0.1389	0.2331	1	
risk	-0.1416	-0.0149	0.0347	0.0609	0.0185	0.0946	1

ตารางภาคผนวก 2 การทดสอบปัญหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ของแบบจำลองเชิงพหุคูณ เพื่อวิเคราะห์ว่าตัวแปรอิสระที่มีค่าสูงเกินไปหรือไม่

ตัวแปร	age	num_depend1	num_depend2	retirement_age	tot_income	land	fin_lit	risk	saving_premium
age	1								
num_depend1	0.0694	1							
num_depend2	0.0394	0.0818	1						
retirement_age	0.236	-0.0014	-0.062	1					
tot_income	0.1122	0.108	0.1078	-0.0923	1				
land	0.0819	0.0651	0.0004	-0.0758	0.1686	1			
fin_lit	-0.0587	-0.0313	0.1151	-0.1877	0.3358	0.1389	1		
risk	-0.1416	-0.0404	0.0462	-0.0274	0.0347	0.0609	0.0946	1	
saving_premium	0.1426	-0.0399	0.1718	-0.042	0.3732	0.0256	0.3319	-0.0082	1

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามเรื่อง “การทำประกันชีวิตเพื่อเป็นมรดกกับความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ”

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปริญญาเอก มีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ รายจ่าย หนี้สิน การออมของบุคคล และการทำประกันชีวิต เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำปฏิญานิพนธ์เรื่อง “การทำประกันชีวิตเพื่อเป็นมรดกกับความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ” ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะเก็บข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามไว้เป็นความลับ และขอรับรองว่าข้อมูลจะถูกนำไปใช้ประโยชน์สำหรับงานวิจัยนี้เท่านั้น

นายอิทธิพันธ์ วรรณสุริยะ ผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงในช่อง ☐ และกรอกข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. จังหวัดที่ท่านอยู่อาศัย
 - 1) ☐ กรุงเทพมหานคร เขต/อำเภอ
 - 2) ☐ นนทบุรี อำเภอ
 - 3) ☐ เชียงใหม่ อำเภอ
 - 4) ☐ นครราชสีมา อำเภอ
 - 5) ☐ สงขลา อำเภอ
2. ที่ตั้งบ้าน
 - 1) ☐ เขตเทศบาล
 - 2) ☐ นอกเขตเทศบาล
3. เพศ
 - 1) ☐ ชาย
 - 2) ☐ หญิง
 - 3) ☐ อื่นๆ
4. สถานภาพในครัวเรือน
 - 1) ☐ เป็นหัวหน้าครัวเรือน
 - 2) ☐ ไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือน
5. สถานภาพสมรส
 - 1) ☐ โสด
 - 2) ☐ สมรส
 - 3) ☐ แยกกันอยู่
 - 4) ☐ หม้าย
 - 5) ☐ หย่า
 - 6) ☐ อื่นๆ (ระบุ)
6. ท่านมีบุตรหรือไม่
 - 1) ☐ ไม่มี
 - 2) ☐ มี 2.1) จำนวนบุตร.....คน
7. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน..... (ไม่รวมคนรับใช้/ลูกจ้าง)
8. จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนของท่าน
 - 1) เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี คน
 - 2) ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป คน
 - 3) ผู้พิการ คน
9. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน
 - 1) ☐ ต่ำกว่าประถมศึกษา
 - 2) ☐ ประถมศึกษา
 - 3) ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
 - 4) ☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย
 - 5) ☐ อาชีวศึกษา (ปวช.)
 - 6) ☐ อนุปริญญา (ปวส.)
 - 7) ☐ปริญญาตรี
 - 8) ☐ สูงกว่าปริญญาตรี
 - 9) ☐ อื่นๆ (ระบุ)

ส่วนที่ 2 การมีงานทำ สิ้นทรัพย์ รายได้ ค่าใช้จ่ายและหนี้สิน

10. ปัจจุบันท่านอายุ ปี

11. กรรมสิทธิ์ที่พักอาศัย

1) ☐ มีบ้านเป็นของตนเอง ไม่ต้องผ่อนชำระ

2) ☐ มีบ้านเป็นของตนเอง ต้องผ่อนชำระ

3) ☐ บ้านเช่า

4) ☐ บ้านพักที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย

12. ท่านคาดว่าจะเกษียณอายุหรือเลิกทำงานเมื่ออายุ ปี

13. ท่านประกอบอาชีพใดในปัจจุบัน

1) ☐ ข้าราชการ/ลูกจ้างประจำของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เริ่มรับราชการเมื่ออายุ ปี

2) ☐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ เริ่มเข้าทำงานเมื่ออายุ ปี

3) ☐ พนักงานราชการ/พนักงานมหาวิทยาลัย เริ่มเข้าทำงานเมื่ออายุ ปี

4) ☐ พนักงานบริษัทเอกชน

5) ☐ ประกอบธุรกิจ/อาชีพอิสระ

6) ☐ ค้าขาย/หาบเร่/แผงลอย

7) ☐ ขับรถรับจ้าง

8) ☐ รับจ้างทั่วไป (ระบุ)

9) ☐ ช่วยธุรกิจครอบครัว

10) ☐ เกษตรกรรม (ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์)

11) ☐ นักศึกษา

12) ☐ อื่นๆ (ระบุ)

แบบสำรวจรายได้ ทรัพย์สิน และหนี้สิน

รายได้ (กรอกรายได้ปัจจุบัน)	มูลค่า (บาท)
รายได้หลัก จากการทำงาน เช่น ค่าจ้าง เงินเดือน ค่าวิชาชีพ ปีละ	
รายได้พิเศษ จากการทำงาน เช่น ค่าล่วงเวลา ค่าสอนพิเศษ ทำงานเสริม ปีละ	
รายได้อื่นๆ เช่น ดอกเบี้ย เงินปันผล โบนัส ค่าเช่า ปีละ	
รายได้ของท่านเพิ่มขึ้นกี่เปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับปีที่แล้ว	

สินทรัพย์สภาพคล่อง (กรอกมูลค่าปัจจุบันที่มี ณ ขณะนี้)	มูลค่า (บาท)
เงินสด	
เงินฝากออมทรัพย์	
เงินฝากประจำ	

สินทรัพย์เพื่อการลงทุน (กรอกมูลค่าปัจจุบันหรือมูลค่าที่คาดว่าจะขายได้ในวันนี้)	มูลค่า (บาท)
สหกรณ์ออมทรัพย์	
สลากออมสิน / สลาก ธกส.	
มูลค่าเงินสดกรมธรรม์ประกันชีวิต	
พันธบัตร/หุ้นกู้	
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (รวมทั้งเงินสะสม+เงินสมทบ+ผลประโยชน์)	
กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (รวมทั้งเงินสะสม+เงินสมทบ+ผลประโยชน์)	
กองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF)	
กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF)	
กองทุนรวม/หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ	
อื่นๆ (โปรดระบุ)	

สินทรัพย์มีค่า/สินทรัพย์ส่วนตัว (กรอกมูลค่าปัจจุบันหรือมูลค่าที่คาดว่าจะขายได้ในวันนี้)	มูลค่า (บาท)
บ้าน/คอนโด	
ที่ดิน	
รถยนต์/รถจักรยานยนต์	
ทองคำ	
อื่นๆ (โปรดระบุ) เช่น เพชรพลอย/เครื่องประดับ ของสะสม	

หนี้สินระยะสั้น ไม่เกิน 1 ปี (กรอกมูลค่ายอดคงค้างปัจจุบัน)	มูลค่า (บาท)
ยอดคงค้างหนี้บัตรเครดิต	
ยอดคงค้างจากการกู้ยืมเพื่อซื้อสินค้า	
หนี้สินระยะสั้นอื่นๆ (โปรดระบุ)	

หนี้ระยะยาว (1 ปีขึ้นไป) (กรอกมูลค่ายอดคงค้างปัจจุบัน)	มูลค่า (บาท)
ยอดคงค้างจากการกู้ยืมสหกรณ์	
ยอดคงค้างจากการกู้ยืมรถยนต์	
ยอดคงค้างจากการกู้ยืมบ้าน	
ยอดคงค้างจากการกู้ยืมอื่นๆ (โปรดระบุ)	

ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค	มูลค่า (บาท)
ค่าเช่าบ้าน/ค่าผ่อนบ้าน ปีละ	
ค่าซ่อมแซมสิ่งของต่างๆ เช่น บ้าน ยานพาหนะ ปีละ	
ค่าเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องสำอาง เครื่องประดับ และของใช้ต่างๆ ปีละ	
ค่ารักษาพยาบาล ค่ายา หรือค่าดูแลสุขภาพ ปีละ	
ค่าเดินทาง ค่าน้ำมันรถ ค่าทางด่วน ปีละ	
ค่าใช้จ่ายในการศึกษาของตนเอง / บุตรหลาน ปีละ	
ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวหรือสังสรรค์ ปีละ	
ค่าผ่อนชำระสินค้าต่างๆ ปีละ	
ค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ค่าอินเทอร์เน็ต ปีละ	

ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค	มูลค่า (บาท)
ภาษี ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ ปีละ	
ค่าเลี้ยงดูบุตร / บิดา มารดา ปีละ	
ค่าเงินทำบุญ เงินบริจาค เงินช่วยงานต่างๆ ปีละ	
ค่าสลากกินแบ่ง หวยใต้ดิน การพนันอื่นๆ ปีละ	

ค่าใช้จ่ายสำหรับอาหาร เครื่องดื่ม ยาสูบ	มูลค่า (บาท)
ค่าใช้จ่ายสำหรับอาหาร เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ปีละ	
ค่าใช้จ่ายสำหรับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ปีละ	
ค่าใช้จ่ายสำหรับยาสูบ ปีละ	

ค่าใช้จ่ายสำหรับสินทรัพย์เพื่อการลงทุนและการออม	มูลค่า (บาท)
ท่านจัดสรรเงินไว้ในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ (ทุกธนาคารรวมกัน) ปีละ	
ท่านจัดสรรเงินไว้ในบัญชีเงินฝากประจำ (ทุกธนาคารรวมกัน) ปีละ	
ท่านจัดสรรเงินไว้ซื้อสลากออมสิน / สลาก ธกส. ปีละ	
ท่านจัดสรรเงินไว้สำหรับการเล่นแชร์ ปีละ	
ท่านจัดสรรเงินไว้ในสหกรณ์ออมทรัพย์ ปีละ	
ท่านจัดสรรเงินไว้ในกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) ปีละ บาท อัตราเงินสะสม เปอร์เซ็นต์	
ท่านจัดสรรเงินไว้ในกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ปีละ บาท อัตราเงินสะสมของตนเอง % อัตราเงินสมทบจากนายจ้าง % แผนการลงทุน อัตราผลตอบแทนที่ได้รับ %	

ท่านจัดสรรเงินไว้ในกองทุนประกันสังคม ปีละ บาท เริ่มจ่ายเงินสะสมมาตั้งแต่อายุ ปี	
ท่านจัดสรรเงินไว้ในกองทุนประกันสังคมมาตรา 40 สำหรับแรงงานนอกระบบ ปีละเท่าใด	
ท่านจัดสรรเงินไว้ในกองทุนการออมแห่งชาติ ปีละ	
ท่านจัดสรรเงินไว้ในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) ปีละ	
ท่านจัดสรรเงินไว้ในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ปีละ	
ท่านจัดสรรเงินไว้ลงทุนในกองทุนรวมหุ้น/หุ้นสามัญ/หุ้นบุริมสิทธิ ปีละ	
ท่านจัดสรรเงินไว้ลงทุนในสินทรัพย์ เช่น ทองคำ ปีละ	
ท่านจัดสรรเงินไว้ลงทุนในประกันชีวิตประเภทสะสมทรัพย์ปีละ บาท จำนวนเงินเอาประกัน บาท ท่านจะได้รับเงินผลประโยชน์เมื่ออายุ ปี	
ท่านจัดสรรเงินไว้ลงทุนในประกันชีวิตประเภทบำนาญปีละ บาท จำนวนเงินเอาประกัน บาท ท่านจะได้รับเงินผลประโยชน์เมื่ออายุ ปี	
ท่านจัดสรรเงินไว้ลงทุนในการประกันสุขภาพปีละ	
ท่านจัดสรรเงินไว้ลงทุนในประกันชีวิตประเภทอื่นๆ เช่น ประกันชีวิตแบบตลอดชีพ ประกันชีวิตแบบชั่วระยะเวลา ประกันชีวิตแบบกลุ่ม ปีละ	
ท่านจัดสรรเงินไว้ลงทุนในการประกันภัย เช่น ประกันอัคคีภัย ประกันรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ปีละ	
ท่านจัดสรรเงินไว้จ่ายค่าสมาชิกฌาปนกิจศพ เฉลี่ยปีละ	
ท่านจัดสรรเงินเพื่อลงทุนในสินทรัพย์อื่นๆ (ระบุ)ปีละ	

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านพฤติกรรมการออมและการประกันชีวิต

14. ท่านมีวิธีการจัดสรรเงินออมของท่านอย่างไร

- 1) ☐ เมื่อมีเงินเหลือจากการใช้จ่ายจึงเก็บออม
- 2) ☐ แบ่งเงินออมไว้ก่อน แล้วจึงนำเงินส่วนที่เหลือไปใช้จ่าย
- 3) ☐ ยังไม่แน่นอนว่าจะใช้วิธีใดในการเก็บออม
- 4) ☐ ไม่ได้จัดสรรเงินออมเอง /มีผู้อื่นจัดสรรเงินออมให้

15. ท่านสามารถออมได้อย่างสม่ำเสมอ

- 1) ☐ ใช่ ท่านเริ่มออมได้อย่างสม่ำเสมอเมื่ออายุ ปี
- 2) ☐ ไม่ใช่

16. ท่านมีแรงจูงใจในการออมเพื่อ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- ☐ 1) ออมเพื่อเหตุฉุกเฉิน ☐ 2) ออมเพื่อใช้ในยามชราภาพ ☐ 3) ออมเพื่อใช้ในยามเจ็บป่วย
☐ 4) ออมเพื่อซื้อที่อยู่อาศัย ☐ 5) ออมเพื่อซื้อสินทรัพย์ ☐ 6) ออมเพื่อใช้จ่ายสำหรับบุตรหลาน
☐ 7) ออมไว้เพื่อเป็นมรดกตกทอด ☐ 8) อื่นๆ (ระบุ)

17. ช่องทางการรับรู้ข่าวสารด้านการออมและการลงทุน (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- 1) ☐ internet/social media 2) ☐ โทรทัศน์วิทยุ 3) ☐ หนังสือพิมพ์
4) ☐ มีบุคคลแนะนำ 5) ☐ อื่นๆ (ระบุ)

18. คุณได้เริ่มวางแผนการออมเงินหรือลงทุนเพื่อเป็นเงินสำหรับใช้ตอนเกษียณเรียบร้อยแล้ว

- 1) ☐ ใช่ 2) ☐ ไม่ใช่

19. ท่านคิดว่าจะมีเงินออมไว้เพียงพอกับการใช้จ่ายหลังเกษียณหรือไม่

- 1) ☐ ไม่แน่ใจ 2) ☐ ไม่เพียงพอ 3) ☐ เพียงพอ

20. จำนวนเงินรายเดือนที่ท่านต้องการใช้อย่างเพียงพอหลังเกษียณ (ณ มูลค่าเงินปัจจุบัน) บาทต่อเดือน

21. ท่านซื้อประกันสุขภาพหรือไม่ 1) ☐ ใช่ 2) ☐ ไม่ใช่

22. ท่านซื้อประกันชีวิตหรือไม่ 1) ☐ ใช่ 2) ☐ ไม่ใช่ (หากตอบว่าไม่ใช่ ให้ข้ามไป

ตอบในส่วนที่ 4)

23. ประกันชีวิตแบบใดที่ท่านซื้อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1) แบบชั่วระยะเวลา (คุ้มครองตามระยะเวลาที่ทำประกัน จ่ายเบี้ยทิ้ง)
☐ 2) แบบตลอดชีพ (จ่ายเบี้ยประกันไประยะเวลาหนึ่ง ได้ความคุ้มครองตลอดชีวิต)
☐ 3) แบบสะสมทรัพย์ (จ่ายเบี้ยประกันแล้วได้รับเงินคืน+อัตราผลตอบแทน)
☐ 4) แบบเงินได้ประจำหรือนำบำนาญ (จ่ายเบี้ยประกันเพื่อรอรับเงินบำนาญรายเดือนตอนเกษียณ)
☐ 5) แบบควบการลงทุน (unit link) (ได้รับทั้งความคุ้มครองและผลตอบแทนจากการลงทุน)

24. วัตถุประสงค์หรือแรงจูงใจในการทำประกันชีวิต (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ) (เฉพาะผู้ที่ตอบว่าทำประกันชีวิตในข้อ 22.)

- ☐ 1) เพื่อการออมไว้เป็นรายได้หลังเกษียณ
☐ 2) เพื่อเป็นมรดก
☐ 3) เพื่อสิทธิประโยชน์ทางภาษี จำนวนเบี้ยประกันที่ใช้ลดหย่อนภาษี (บาท)
☐ 4) ลดภาระของลูกหลาน เมื่อตัวเองเสียชีวิต
☐ 5) อื่นๆ (ระบุ)

25. ผู้รับผลประโยชน์จากการทำประกันชีวิตคือใคร (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ) (เฉพาะผู้ที่ตอบว่าทำประกันชีวิตในข้อ 22.)

- 1) ☐ พ่อแม่ 2) ☐ คู่สมรส
3) ☐ บุตร 4) ☐ อื่นๆ (ระบุ)

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านสถานะสุขภาพ และสวัสดิการ

26. สถานะสุขภาพของท่านในปัจจุบัน

- 1) ☐ ไม่ดี 2) ☐ พอใช้ 3) ☐ ปานกลาง 4) ☐ ดี 5) ☐ ดีมาก

27. ท่านเจ็บป่วยเรื้อรัง/มีโรคประจำตัวที่ต้องพบแพทย์เป็นประจำหรือกินยาเป็นประจำหรือไม่

- 1) ☐ ใช่ 2) ☐ ไม่ใช่

28. ปัจจุบันท่านใช้สวัสดิการรักษายาบาลตามสิทธิใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1) สิทธิเบิกค่ารักษายาบาลจากหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ
☐ 2) บัตรประกันสุขภาพ (30 บาทรักษาทุกโรค)
☐ 3) บัตรรับรองสิทธิการรักษายาบาลของลูกจ้าง/ผู้ประกันตน (ประกันสังคม)
☐ 4) ประกันสุขภาพของบริษัทประกันชีวิต
☐ 5) สวัสดิการจัดโดยนายจ้าง
☐ 6) อื่นๆ ระบุ

ส่วนที่ 5 ข้อมูลด้านความรู้พื้นฐานทางการเงิน ระดับความเสี่ยง ทศนคติต่อการออมมรดก และความคิดเห็นต่อกองทุนการออมแห่งชาติ

29. ความรู้พื้นฐานทางการเงิน

1) สมมติว่าคุณมีเงินก้อนหนึ่ง คุณจะแบ่งเงินลงทุนในสินทรัพย์อย่างไร

- ☐ ลงทุนในสินทรัพย์ประเภทเดียว ☐ ลงทุนในสินทรัพย์หลายๆ ประเภท

2) คุณรู้จักเงินเฟ้อและเข้าใจดีว่ามันเป็นหนึ่งในตัวการที่ทำให้เงินออมของคุณด้อยค่าลง

- ☐ ใช่ ☐ ไม่แน่ใจ ☐ ไม่ใช่

3) หากคุณขาดรายได้กระทันหัน คุณมีเงินสำรองพอที่จะใช้จ่ายได้เกิน 6 เดือนสบายๆ

- ☐ ใช่ ☐ ไม่แน่ใจ ☐ ไม่ใช่

4) คุณวางแผนการใช้จ่ายในแต่ละเดือน และสามารถบริหารรายจ่ายสำเร็จตามที่วางแผนไว้

- ☐ ใช่ ☐ ไม่แน่ใจ ☐ ไม่ใช่

5) คุณรู้จัก RMF และ LTF ว่าเป็นเครื่องมือในการออม และช่วยในการลดหย่อนภาษี

- ☐ ใช่ ☐ ไม่แน่ใจ ☐ ไม่ใช่

6) สมมติว่าคุณฝากเงินในบัญชี 100 บาท ซึ่งธนาคารให้ดอกเบี้ย 10% ต่อปี ถ้าคุณไม่ถอนเงินออกจากบัญชีเลยจนครบ 5 ปี คุณจะมียอดเงินในบัญชีกี่บาท

- ☐ มากกว่า 150 บาท ☐ 150 บาท ☐ น้อยกว่า 150 บาท

30. แบบทดสอบวัดระดับความเสี่ยง "หากท่านต้องการลงทุน ท่านมีทัศนคติอย่างไรต่อผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุน"

- ☐ 1) ไม่สามารถทนต่อการขาดทุนเงินต้นได้เลย แม้ว่าจะมีโอกาสได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้นบ้าง
- ☐ 2) สามารถทนต่อการขาดทุนเงินต้นได้เล็กน้อย เพื่อมีโอกาสได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้นบ้าง
- ☐ 3) สามารถทนต่อการขาดทุนเงินต้นได้ เพื่อมีโอกาสได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้น
- ☐ 4) ยากได้ผลตอบแทนที่สูงขึ้น โดยไม่มีข้อจำกัดในการลงทุน

31. ท่านมีความต้องการที่จะมอบมรดกแก่บุตรหลานหรือไม่ 1) ☐ ใช่ 2) ☐ ไม่ใช่

32. ท่านรู้จักกองทุนการออมแห่งชาติหรือไม่

- 1) ☐ รู้จัก 2) ☐ ไม่รู้จัก (หากตอบว่าไม่รู้จัก ไม่ต้องตอบข้อถัดไป)

33. ท่านรู้จักกองทุนการออมแห่งชาติจากช่องทางใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 2.1) ☐ ครอบครัว 2.2) ☐ เพื่อน/คนรู้จัก 2.3) ☐ ธนาคาร
- 2.4) ☐ แผ่นพับ 2.5) ☐ หนังสือพิมพ์/วารสาร 2.6) ☐ โทรทัศน์
- 2.7) ☐ facebook : National Saving Fund
- 2.8) ☐ Web site : <http://www.nsf.or.th>
- 2.9) ☐ อื่นๆ (ระบุ)

34. ปัจจุบันท่านเป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติหรือไม่

- 1) ☐ เป็นสมาชิก เริ่มเป็นสมาชิกเมื่ออายุ ปี
- 2) ☐ ไม่เป็นสมาชิก เหตุใดท่านจึงไม่เป็นสมาชิกกองทุนฯ
- (หากตอบว่าไม่เป็นสมาชิก ไม่ต้องตอบข้อถัดไป)

35. ท่านตัดสินใจเป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติเพราะเหตุใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1) สามารถจ่ายเงินสะสมขั้นต่ำเพียง 50 บาท
- ☐ 2) อัตราการจ่ายเงินสมทบของรัฐบาลสูงสุด 1,200 บาทต่อปี
- ☐ 3) การรับประกันผลตอบแทนของรัฐบาล (ไม่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำเฉลี่ย 12 เดือน

ของธนาคารออมสิน ธกส. และธนาคารพาณิชย์ใหญ่อีก 5 แห่ง)

- ☐ 4) ผลตอบแทนที่ได้รับเมื่อลาออกจากกองทุน (ได้รับเงินสะสมและดอกเบี้ยของเงินสะสม)
- ☐ 5) ไม่จำเป็นต้องส่งเงินสะสมทุกเดือน และยอดเงินสะสมในแต่ละครั้งไม่จำเป็นต้องเท่ากัน
- ☐ 6) มีความสะดวกในการสมัครเป็นสมาชิก และจ่ายเงินสะสม
- ☐ 7) กรณีเสียชีวิต (ทายาทได้รับเงินสะสม , เงินสมทบ และดอกเบี้ยของเงินสะสมและเงินสมทบ)
- ☐ 8) กรณีทุพพลภาพก่อนอายุ 60 ปี (ได้รับเงินสะสมและดอกเบี้ยของเงินสะสม)

ชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม.....

เก็บข้อมูลเมื่อวันที่.....เวลา.....

ชื่อผู้เก็บข้อมูลแบบสอบถาม.....

ภาคผนวก ค



หนังสือยืนยันการยกเว้นการรับรอง
คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(เอกสารนี้เพื่อแสดงว่าคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ ได้พิจารณาโครงการวิจัยนี้)

ชื่อโครงการวิจัย : การทำประกันชีวิตเพื่อเป็นมรดกกับความพอเพียงของเงินออมหลังเกษียณอายุ
ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย : นายอิทธิพันธ์ วรรณสุริยะ
หน่วยงานต้นสังกัด : คณะเศรษฐศาสตร์
รหัสโครงการวิจัย : 101/61X

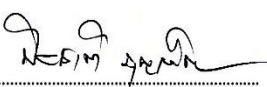
โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยที่เข้าข่ายยกเว้น (Research with Exemption from SWUEC)

วันที่ยืนยัน : 3 เมษายน 2561

ยืนยันโดย : คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดำเนินการรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นสากล ได้แก่ Declaration of Helsinki, the Belmont Report, CIOMS Guidelines และ the International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice (ICH-GCP)

ออกให้ ณ วันที่ 11 พฤษภาคม 2561

ลงชื่อ) 

(นายปิยชาติ บุญเพ็ญ)

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการจริยธรรม
สำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

ลงชื่อ) 

(รองศาสตราจารย์ ดร.นิตศรี เคชะปัญญา)

รองประธานคณะกรรมการฯ รักษาการแทน
ประธานคณะกรรมการจริยธรรม
สำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

หมายเลขรับรอง : SWUEC/X-101/2561

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายอริพันธ์ วรรณสุริยะ
วัน เดือน ปี เกิด	19 พฤศจิกายน 2519
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2542 เศรษฐศาสตรบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2545 วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ที่อยู่ปัจจุบัน	98/88 หมู่บ้านบางเขนวิลล่า ถนนสุขุมวิท 5 แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน จ. กรุงเทพมหานคร 10220